

رۆمان خۇدیکا ژيانىيە

خواندىن شىرۇقەكارى يىن دەروونجىقاكى ل سەر رۆمانى

ب سپونسەرى يا سەنتەرى تەكنەلوژيا و راھىنانى ئەورۇپى

European Technology and Training Center (ETTC)

ناقى پەرتۆكى: رۇمان خۇدىكا ژيانىيە

بەرگ: بەرگى سىيى

نقىسەر: د. عارف حىتۆ

بابەت: رەمخە

دىزايىن و دەرھىنانا ھونەرى: نقىسەر

بەرگ: ھىوا كومپىيۇتەر

ژمارا سپاردنى: D-/2694/20 ژ پەرتوكحانا بەدرخانىيان

تىراژ: ۵۰۰ دانە

چاپ: چ، ۱، چاپخانەى پاك، ھەولير- ۲۰۲۰

د. عارف حيتو

رۆمان خۇدیکا ژيانىيە

خواندىن شروڧه كارى يىن دەر وونجفاكى
بۇ رۆمانا دةڧه را بهدينان

به رگى سىيى

شہرحا غہمی دل بکم فہسانہ
زینی و مہمی بکہم بہہانہ
نہغمی وہ ژ پەردہئی دہرینم
زینی و مہمی ژنوو قہژینم

لی ہیچی دکم ژ موستہعیدان
حہرفان نہگرن ل موستہفیدان
ئہف نامہ ئہگہر خرابہ گہر قہنج
کیئشایہ مہ وی دگہل دووسہد رەنج

ئہحمەدی خانی (۱۶۵۰ - ۱۷۰۷)

پيشگوٲن

رؤمان جيهانه كا خواهه سه ره و ل بهر جيهانا هه يى هاتيه ئافراندن .
دهرگه هه كئ ل تاقه ، كو مروٲ تيرا بچيته دناف ژيانه كا چئكريدا و سه ره دهريئ
دگه ل كؤمه كا بابه تيئ دهروونى و جفاكى و سياسى و فله سه فى بكه ت . نفيسه ر
چاقليكه ريئ خودا فه ندانه ژبو دانانا ئئ جيهانا گريمانكى و په هله وانئ سه ره كيئ
هه موو بؤيه ر و پيشازؤيا ژيانيه . ب ئاشؤپ و هزر و پئحه سيان و پيشبيني بين
هه ستيپكرئ ، چيروكا ژيانه كا گريمانكى رادچينيت ، كو بيسته خوديكا ژيانه كا
كه توارى و ئازرينه را بهرگومانكرن و هه لسه نگاندن و دووباره دانانا كؤمه كا
هزر و ره فتار و تيگه هين جفاكى . رؤمان نفيس بهرؤفاؤى نفيسه ريئ چيروكا
هونه ري يا كورت ، كؤمه كا په هله وانين دناف بؤيه راندا بكار دئينيت و گرنگيئ
دده ته لئين و ره فتارين وان ، كو ده ربرينيئ ژ ره وشا جفاكى هه ميئ بكه ت .
هه ست و هز و پالده ر و هه لچوونين دهروونى بين كه سين ژيايى دناف
جفاكيذا ، دكه ته هيٲينيئ شوٲه كرنا هه لويست و ره فتارين كه ساتى يا جفاكى و
چوونا دناف ناخئ عه قلى كؤميذا . رؤمان ژ هه موو ژانرين دى بين ويٲه يى
به رفه هتر و په رٲه كريت ره . زيده بارى نافه روكه كا حه باندى و هووره ووركين
وه سفكرئ و هونه ري يا ويٲه يى ، ههروه سا سروشت و خواهه يتيئ ژى ب خواهه
دگريت . سروشتي رؤمانئ نه وه كو رؤمان نفيسى پيزانينين وورد ل سه ر هه موو
هزر و بؤيه ريئ ده ربراندى هه بن و باشتره ب چاف ديت بن يان ب سه ري

هات بن. خوهییتی یا وی ژى، گیانی نقیسه‌ریه کو ب شیوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ
 یان نه‌راسته‌وخۆ، په‌یامین خوه ئاراسته‌ی خوانده‌فانان دکه‌ت. ئەف سروشت و
 خوهییتی یا رۆمانی (بۆیه‌ر و نقیسه‌ر)، فی ژانری و پێرهبی دکه‌ته زه‌ئیه‌کا کتلیایی
 کو ب کێر چاندنا هەر جوهره‌ تۆفه‌کی به‌ره‌مدار به‌ییت و هەر وه‌گره‌ک ل
 گورهی پاشخانا خوه یا هزری- په‌روه‌رده‌یی، دشی‌ت خوشی و مفای ژى
 وه‌رگیت. خوشی یا رۆمانی ل سهر باه‌تین ئازراندى یین ناهه‌رۆکی و
 شیوازین فه‌گیانی رادوه‌ستیت، چه‌ند باه‌ت پتر ب ژيانا که‌تواری و تیهرزینا
 مروفیقه‌ هه‌قه‌ند بیت، دئ پتر کارتیکرنی ل خوانده‌فانی که‌ت. کارتیکرن
 خوشییه‌کا ب میناکئ ئارامی یا ده‌روونی دده‌ته مروفی. ئوو ئەف میناکئ
 خوشی، ب داخباربوون یان کارتیکرنا بۆیه‌ر و په‌یامین ده‌براندی ده‌یته
 وه‌سفکرن. ئانکو ئەو بۆیه‌رین کارتیکرن کریه‌ سه‌ر هه‌ست و هزری
 نقیسه‌ری کو جیهانه‌کا گریمانکی ب رۆمانی دارپێژیت، کارتیکرنی ل سهر
 وه‌گری ژى دکه‌ت و به‌ر ب تیهرزین و پێحه‌سیانین نقیسه‌ریه‌ ده‌یته
 راکیشان. ئەف کارتیکرنا ئالوگۆر (کارتیکرنا جفاکی ل سهر نقیسه‌ری و پاشی
 کارتیکرنا نقیسه‌ری ل سهر جفاکی)، هزرژیکرنا که‌ی دده‌ته وه‌گری کو دئ
 خوشی یا ب سه‌ره‌له‌بوونی و مفای گوه‌ورینه‌کا به‌ر ب باشتیریقه‌ خولقینیت،
 هه‌روه‌سا ئیبتباعه‌کی ل ده‌ف خوانده‌فانی په‌یدا دکه‌ت کو رۆمان به‌حسی ژيانا
 وی و سه‌ربۆرا وی یا که‌تواریه‌. ب ئی چه‌ندی ژى، رۆمان دبیته‌ خۆدیکا
 ژيانی. مروف پرائیبا هه‌ست و هزر و ره‌فتارین ژيانا خوه یا رۆژانه‌ تیدا
 دبیت و راوه‌ستیانا ل به‌ر ئی خۆدیکئ، دبیته‌ پالده‌ره‌ک کو مروف هنده‌ک
 هه‌لوپستی نوه‌رگرتی ل هه‌مبه‌ری هزر و ره‌فتار و هه‌ستی خوه وه‌رگیت و
 پیداپوونه‌کا هه‌له‌سه‌نگاندنه‌یی ده‌موو ژيان و سه‌ربۆرین خوه یین ماددی و

مېنەئىدا بىكەت. پشتى چاپ و بەلاقبوننا ھەردوو بەرگىن ئىكى و دووى ژ
"رۆمان خۇدىكا ژيانىيە"، كو كۆمەكا خواندنن دەروونجفاكى ل سەر ناڤەرۆك و
پەيامىن رۆمانا دەڤەرى بوون، گەلەك نڤيسەر و رەخنەڤان وەسا بو چوون كو
ئەو خواندەنە ل گورەى رىيازائىتباعىيەت (باندۆرىزمى) ھاتىنە كرن. ژبو
جوداكرنا رىيازائىتباعىيەت ژ رىيازائىتباعىيەت دەروونجفاكى يا مە ژ تىۆرىن دەروونزانىيە
و جفاكاناسىيە و نۆژدارىيە وەرگرتى، ڤەرە ئەم تبابەكى ل سەر شىوازىيەت ئىتباعىيە
و ئىتباعىيەت راولەستىن. دىت شىواز و مېتۆدى ئى رىيازائىتباعىيەت دەروونجفاكى (ب
روخسارىيە خوەڤە)، مېنا شروڤەكرىن ئىتباعىيەت بىت، لى د ناڤەرۆكيدا ژى
جوداىيە.

ئىتباعىيەت رىيازەكا وىژەى- ھونەرىيە ل نىڤا دووى يا سەدى نۆزدى ل
ڤرەنسا پەيدا بووئە كو ھەست و دىتئىن كەسۆكى دكەتە شەنگستەى دەربرىنن
ھونەرى و وىژەى (نە تىگەھىن عەقلانى يىن بابەتان). ل سەر وى چەندى
ھاتىيە دانان كو دوىڤچوون و لىگەريانا ھەر بەرھەمەكى ھونەرى ل دەستىيەكى
كار دكەتە سەر ھەست و دەروونى مروفى و پاشى ئەڤ پىخەسىيان و
ھەستىيەكرنا دەستىيەكى، ھونەرمەندى پالددەت كو دەربرىنن ژ وى ھەستى
بىكەت. ئەڤ رىيازە ژ ھونەرى شىوەكارىيە دەست پىكرىيە كو شىوەكار ب
شىوەپەكى روىت و ساكار ئىتباعا خوە يا باندۆركرى بىختە سەر پاتەىيە
كەڤالى، بىي گرنكى دان ب چ پىشەرەكى دى يىن زانستى و عەقلانى. ناڤى وى
ژ تائىلى كەڤالەكى ھونەرمەند كلوود مونى (۱۸۴۰-۱۹۲۶) ھاتىيە كو ناڤونىشانا
كەڤالى كر بوو "ئىتباعا رۆژھەلاتنى" و دگەل كۆمەكا شىوەكارىن ڤرەنسى (ل

سالو ۱۸۷۴)ی پېشکېش کر بوو* . شپوه کارپن ئېنتباعی چاقلېکرنا ره نگفه دانا
 تیروژکېن روژوی دکهن ده می دکه فېته سهر رووی تستان، نه فجا ره نگین زه پتی
 ب شپوه یی پنتکېن ژېگفه قه تیای و ئاشکرا ددانه سهر که عالی و پرائیا
 شپوه کارپن ئېنتباعی حز دکهن که فالین خوه دناف سروشتیدا بنه خشینن (نه
 دناف چوار دیوارین مه رسه میدا)، داکو باندورا سروشتی ل سهر هه ستین وان
 ب راسته و خوئی بگه هته سهر که عالی. ئېنتباع مینا وی رو ناهیبیه ئه وا دکه فته
 سهر بابته تی، لی نه بابته ب خوه یه. هنده ک ره خنه فان دیژن کو ئېنتباعیه ت
 خاله کا و هرگوه استنی بوو د دیروکا هونه ریدا و گه له ک هونه رمه ندین شپوه کار
 ب ده ستینکا هونه ری نوو دده نه نیاسین. شپوه کارپن ئېنتباعی، پتر گرنگی ب
 رو خساری که عالی و چوارچو فیه یی ده رفه یی دهن. لی ده می هاتیه دناف
 و پژه یدا، پتر گرنگی ب نافه روکا ده فی و هه ستین که سوکی دده ت ژ شیوازی
 ده برینی و جوانی یا و پژه یی. سهر ده می هه فچه رخ کو مشته ژ ئه ژئه زین و
 هه لپه رستی، به ری پرائیا نفیسه ران دایه ئېنتباعیه تی (باندوریزمی- التأثیریه)
 کو هه موو هزین وان ل دور خوه بیته یی د ژرن. جیهانا ده ردور (ل ده ف وان)
 کومه کا نازرینه رین هه سته وه ری و ده مارگیرینه کو ل گوره ی پچه سیان و ره وشا
 خوه یا ده روونی دبینن، چ گرنگی ب چاکسازی یا جفاکی و بهرگومانکرنا
 تیگه هان و هه ولدانین باشترلیکرنی نادهن. ئه فه ژی بهر و قازی تیورا
 سایکوسوشیاله کو گرنگی ب رهوشین ده روونی بین کاراکته ران و هه لوپستین
 که سان و هه ولدانین چاکسازی یا جفاکی ده ردور دده ت.

---

* ژبو پتر پیزانینان سه که: <http://vb.arabseyes.com/t48924.html>

ئىتتباعا ويژهيى دوو راما نان ب خوڤه دگريت: يا ئىكى ئه وهه لچوونن
يىن ژ هندك نه گهرين دهرقه يى يان نافخويى ل دهف نفيسه رى پهيدا دبن و
دبته سه ده مئ دهربرينه كا خوھيى و وەرگر وه هزر ژئ دكهت كو خوھيى
نفيسه رى، په هله وان و لئينه رى هممو هزر و بويه رانه. يا دووى ئه و
هه لچوونن يىن وەرگر ههست پئ دكهت (پشتى ژ خواندنئ ته فاف دبيت)، كو
دئ بيته سه ده مئ په سه ندركنئ يان ره تكرنئ. ئوو جوانى و كرئيسى ژئ، ل
گورھى وئ هه لچوونا خوھ يا دهر وونى دبىنئ. پيشه نكئ ئىتتباعيه تئ دناف
ويژه يدا، ويژه فائئ فرهنسى نه ناتول فرانس (۱۸۴۴ - ۱۹۲۴) بو، وى وهسا دبيت
كو بهايئ هه ر بهرهمه كئ ويژه يى د جوړئ وئ باندور و كارى گه رييدا يه، ئه وا
ل سه ر خوانده فائى دمىنئ (پشتى خواندنئ). ئه و كارى گه رى و ئىتتباعا ل دهف
وهرگرى دمىنئ، گرؤفئ گياندارى يا هه ر بهرهمه كئ ويژه ييه. هه ر نفيسه ره ك
ل دهستپى كئ ههست ب بويه رى دكهت و پئ داخبار دبيت، پاشى دهربرينئ ژئ
دكهت، هممو ههست و پيحه سيائين خوھ يىن دهر باره ي بويه رى دئىخته سه ر
كاغه ژئ و دكه ته دهقه كئ ويژه يى. ئانكو ئه و كارى گه رى يا بويه رين كه توارى يا
جفاكى ل سه ر نفيسه رى كرى، دئ بيته دهقه كئ ويژه يى (ل گورھى تاييه تمه ندى
يا هه ر نفيسه ره كئ) كو كارى گه رييه كا دى يا گوگراندى بيخته سه ر وهرگرى و
جفاكى. ئانكو هممو بابته تين ئئ ريبازئ ب ههست و پيحه سيائين كه سوكى
يىن نفيسه رى و وهرگر بيه دگر يداينه. له وا ئلا هه لگرين ئىتتباعيه تئ وهسا دبىن
كو (ئه ز ههست پئ دكه م، كه واته ئه ز يئ هه يم). ئه فه ژئ دانايه جهئ وئ
گو تنه عه قلانى يا ديكارتى گو تئ؛ (ئه ز هزر دكه م، كه واته ئه ز يئ هه يم)، كو
پتر داكو كئ ل سه ر تيهرين و عه قلانىئ دكهت. دبىت مه رهما ديكارتى ئه و
بيت كو پرؤسه يا هزر كرنئ دبىته ئه گه رئ دهر براندا ههست و رهفتاران ژئ. لئ

ل گورہی سیگوشہ یا پیکھاتہ یے کہ سایہ تی یا جشاک، ههستکرن ژ ی دبسته سهدهمئ تیهریزین و وهرگرتنا هه لویست و نه نجامدانا رهفتارین گونجایی. نه گه بابهت ل سهر پیشینه کرنا هزرئ یان ههستی رابوهستیت، دبست نه گه له ک یا ب زحمهت با کو کراسئ ئینتباعیه تی بکهینه بهر دهروونجشاکیی، یان ب کیمی دا یا بهر هؤز بیت کو بیژین "خواندنن ئینتباعی یین ده رباره ی بابهتین دهروونجشاک ی د بهر هه مین و یژه بیدا". لی ل گورہی دیتنن ئینتباعیستان؛ ههر زانست و پیزانینه کا مروّف ههست یین نه کهت بی مفایه و نه شیت سهردهریین دگهل بکهت. ل دهف وان ناهه رۆک یا گرنگه، نه روخسارئ هونه ری یین دهقی، جیهانا ده رقی و دهردؤر سهر بؤره کا تایبهت و هندهک ههستین که سوکینه، نه کهتواره کی بابهتیی خوه سهره ژ ههسته وهرین مروّشی. ئانکو ههستیپکرن شهنگستی هه بوونا مروّقیه (نه هزر و مهژ)، لهوا نفیسه رب ههستین خوه سهردهریین دگهل ناهه رۆکا دهقی دکهت (نه ب عهقل و تیهریزینن خوه). ژ وان رهخنه یین ئاراسته ی ئینتباعیان کرین نه وه کو نه و پتر گرنگیی ب تو مار کرنا رویت یا هزر ژ یکرنی یان باندؤرا دهروونی (ئینتباعاتان) دهن و بهایی جوانی یا دهقی پشتگوه دهافین. قئ چه ندئ ژ ی، بهری گه له ک نفیسه ران دا و یژه یی دانپیدانان و گو تار و نامه یین و یژه یی، کو نفیسه رب یا دلئ خوه ده ریژ دکهت و دهق دبسته خؤدیکه ک ژ بو رهنگفه دانا ژ یانا نافخوی یا ههر نفیسه ره کی. ب کورتی وه سا ددانن کو و یژه فه گپران سهر بؤریین خوه یی و ژ یاناما که سوکی یا نفیسه رییه* .

---

* پړانیا پیزانینن ده رباره ی ئینتباعیه تی ژ ویکپیڈیا هاتینه وهرگرتن: الانطباعية
ar.wikipedia.org/

رهخه يا ئىتبياعى دهر برينا هه لچوونين كه سوکى و هه ستيپکرنين خوه يينه
 كو ئاکاما وان ل سهر رهخه گرى دمىنيت. ئوو هه تاكو دهق کارتپکرنى د
 مروثيدا نه کهت، نه شىت ل سهر بنفيسيت. لى رهخه يا دهر وونجفاکى،
 دويفچوونا کومه کا هزر و هه لچوون و تيگه هين جفاکى دهر دورن، كو
 سه ره دهريى دگه ل هوکار و نه جامين هه موو رفتار و هه لوئستين کاراکته ران
 دکهت. هه رچه نده ئه و زى گرنگى ب هه ست و هه لچوونين نفيسه رى و
 کاراکته ران ددهت، لى ههروه سا گرنگى ب هزر و تيگه هان و پرؤسه يين
 تيهرزين و عه قلى زى ددهت. هه موو هزر و پيشيني و پلانين چاکسازى يا
 جفاکى ددانه سهر ميژا دانوستاندنى و پشکدارى يا نفيسه رى د ديتنا ريگه
 چاره ياندا دکهت. مشه جاران زى، داکوکى ل سهر خورتکرنا خالين ئه رينى
 يين چاکسازى و باشتريکرنى دکهت. پيکهاته يى نه هه شه نگى جفاکى کوردى؛
 هه ر ژ موزاييکى يا جفاکى بگره و هه تا دگه هته هه پرکى يين سياسى و ئابورى
 و جفاکى، چيبوونا هندهک باژيرى يين ئورستکرات دناف گونده باژيرين
 کوردستانيدا و ژ نه جامى هه پرکى يين نافخوى يين نفيسه رى ب خوه،
 دناقهه را هزرين ئيديالى و بويه رين که توارکيدا، به رى پرانیا نفيسه ران دايه
 که توارى يا رهخه يى و جفاکى، كو بکه نه هيثينى فه گيرانا بويه رين رومانين
 خوه. ههروه سا خه باتا نه ته وه يى يا ل دژى داگيرکه ران و سافاتى يا ئه زمونا
 خوه سه رى يا کوردستانى، به رى رومانى دايه چيروکه کا مشت ئيديولوژيا و
 رهخه و شيرهت و گو تارخواندن و چاکسازى يا جفاکى. ئه شه زى رهخه گرى
 دهر وونجفاکى پالدهت كو سه ره دهريى دگه ل خوه ييتى يا نفيسه رى و بابه تينى يا
 جفاکى و پاشخانين هزرى- پهروه ده يى يا وه رگران زى بکهت. ئانکو ب
 شيوه کهى نه راسته و خو سه ره دهريى دگه ل سيگو شه يا (نفيسه ر، دهق، وه رگر)

دکته. داکۆیکرنا رۆماننقیسان ل سەر کارهسات و دیاردهییڤن جفاکی ییڤن نهگونجایی دگهل سهردهمی ههئۆکهیی، گهشینییهکی ددهته رهخنهئان و لیکۆلهریڤن بیافی رۆمانی، کو پینگاکین باشتی بهر ب خواندین دهر وونجفاکی ییڤن ل سهر رۆمانی بهائیژن و ب ئاوایهکی کوورتر خوه ب داهیلنه دناف شیواز و نافهروکا رۆماناندا، کو دی بیته پینگاقهکا گرنگ و کاریگه بهر ب گهشهسهندن و وهرارا رۆمانیشه (ل دهفرا بههدینان). ئهگه دویفچوونهکا ستوونی یا ساکار بو رۆمانین یهک رۆماننقیس بکهین، دی ئان پینگاکین پینشکهفتی ب ئاشکرای تییدا بینین. لی ئهف پینشکهفتن و وهرارا بلهزا رۆمانی ناهیته دیتن، ئهگه نقیسین رهخنهیی و شروقهکاری بو نههینه کرن. کریارا رهخنی تهمامکهرا دهقی ویرهیه و لایهنهکی دی ییڤن داهیناییه، ل سهر داهیتانا نقیسهری دهیته زیلهکرن. گوئاریڤن رهخنهیینه، ئاستی ههر بهرهههکی ویرهیی دیار دکهن. د هه مان دهما ژی، رهخنه دیته پالدهرهکی گرنگ کو نقیسه هرزکرنهکا کوورتر و هونهریتر ددهقی بهیتدا بکهت.

د فی بهرگیدا، دی خوه بهردهینه ناف جیهانا چوار رۆماننقیسین دهفهری، کو ههر چواران کهتواری یا جفاکی ژبو سهردههریکرنا دگهل بوهر و کاراکتهریڤن رۆمانین خوه بکار ئیناینه. لی ههر ئیکی جهخت ل سهر چقهکی فی کهتواری کرییه، کو دهربرینی ژئیش و ئازاریڤن جفاکی خوه بکهت. صهبری سلێقانهیی د رۆمانا (مریهما، دا، سهمتا کهتواری یا رهخنهیی و دهروونی گرتیه بهر، ژبو ئازراندنا هندک بابتهین فهلسهفی ییڤن ههقهند ب دین و دنیا یا جفاکی کوردیشه. خوه ل بابتهی ئاکامین ترۆمایا دهروونی یا مییهکا تاک ددهت، پاشی وئ می یی دکته وهلات و وهلاتپاریزی ب کهتواری یا جفاکیه

گریددهت. ته حسین نأفشكى د رۆمانا (لايى دى يى پرى)دا، سه متا كه توارى يا سروشتى يا نه فاللا ژ كه توارى يا رهخه يى وه رگر تيبه، ژبو خويكارنا هؤفاتى يا دژمنان ل هه مبه ر جفاكى ژاندار و ئيماندار، په نايى دبه ته بهر پاشخانا په روه رده يى يا كاراكتهران و بويه ران يى دهاژۆت. ب شيويه كى مه رمدار، خوه دادهيخته دناف ژيانا رۆژانه يا جفاكيدا و رۆمانا خوه دكه ته خۆديكه ك ژبو وه سفكرن و نازراندا ناريشيين جفاكى كوردى د سه رده مه كى ديار كريدا. صدقى هرۆرى ب سبتكه كى رۆمانان، هه موو چقيين كه توارى يا جفاكى ته فليبه ف دكه ت كو سه رده مئى بزاڤا رزگار يخوازى يا كوردى يال باژير و گوندان (ب هه موو خالين خوه يين ئه رينى و نه رينيقه) پى وه سف كه ت و پاشى ب چيروكه كا عه شق و ئه فينيى بهر ب هنده ك سه متيين فه لسه فى و مروثايه تى و جفاكيه ببه ت. د شى وه غه را دناڤه را هه ستين كه سوكى يين نقيسه رى و كارڤه دانين جفاكى ده ردۆردا، كۆمه كا هزر و تيگه هين جفاكى كوردى (ب ته خا سته مكار و يا سته مليكريشه) پيشكيشى خوانده فانان دكه ت. هه روه سا شيوازى تيه زرين و ره فتارين جفاكى ئورۆپى ژى، دكه ته نازرينه ره كى كاريجه ر ژبو ل سه ر راوه ستان و پيداچوونا تيگه هان و هه لسه نگاننده كا ره خه يى. محه مه د سه ليم سوارى د رۆمانا "هه واره"دا، هه ردوو سه متيين كه توارى يا ره خه يى و كه توارى يا سروشتى بكار دئينيت كو بويه ره كى زارگوتنا گه ليى بكه ته بابه تى رۆمانه كا ويژه يى، كو ده رده سه رى و كۆژانين ملله تى خوه پى ده ربيريت.

ره خه (يان كريبارا ره خنى) ل ده ف من، نه راسته كرنا به ره ميبه، مينا ماموستايه كى خواندنگه هئى كو باشى و شاشيبان هه قبه رى هه ف بكه م و ل داويى نمره يه كى ل سه ر بدانم. به لكو خواندنه كا تيرامانى يا تيگه هه ليه ژ

ئىتتباعىي و دەروونزانيي و جفاكناسيي و نۆژدارى يا دەروونى، لى ب ھندەك ئەلەمىتتىن تىۋرا سايكوسوشىيالى ھاتىيە باركرن. رەخنە د فى شىۋاۋىي خواندىندا، ڧەكرنا تەلىسم و گرىي يىن گرتىيە، لىگەريانە ل رامائىن ڧەشارتى يىن دناڧ خوييى ھەڧۆك و دەربرىناندا. شروڧەكرنا رەڧتار و ھەلوئىستىن ڧەبوولكرى و نەڧەبوولكرى يىن جفاكىيە. خورتكرنا ھەلوئىست و دەربرىننىن ئەرىتتىيە. خوە داھىلانا دناڧ ناخى كاراكتەران و نڧىسەرىدايە. لەوا دبىت ھندەك تىگەھ و شروڧە دووبارە بىن، يان ڧەجويىنەكا نەچىكرى د ڧان خواندىناندا بھىتتە دىتن. لى ھەر خواندەك ب خوييى يەك رۆمانڧە گرىدايە و ھەر رۆمانەك د خوييى خوەدا جىھانەكا جودايە. ھەرەسا من يى ھەولداى كو دىد بۆچوونىن خوە يىن ل سەر جفاكى كوردى، ب رىكا خواندنا ڧان رۆمان دەربرىم و بدانمە سەر مىزا تىھزىن و دانوستاندنى. ھەر چەوا بىت، ئەڧ كۆما خواندىن دەروونجفاكى، بەرھەمى ھزر دىتن و بۆچوونىن منە ل سەر جفاكى كوردى، من ئەڧ رۆمائىن بەردەست كرىنە پىرىنە و ئامراز كو ب رىكا وان بەحسى جفاكى كوردى بكمە و كۆمەكا عورف و تىگەھان (مىنا رۆماننڧىسان!) بەرگومان بكمە و بىخمە بەر تىھزىن و دانوستاندنىن ھەلسەنگاندەبى. مەرەما سەرەكى پى، پىشكەڧتتا رۆمائىيە و لئاندنا عەڧلى كوردىيە.

د. عارف جىتۆ

ھەولنر - ۲۰۲۰

خه مین فەشارتی یین کچه ژنه کی

د رۆمانا "مریه مایی" دا

مريه ما: كچه ژنه ك ژه مانه ك دى

مريه ما كچه كا سيه و شهش سالى يه و د روژا جه ژنا زايينا خوه دا، دلى خوه بو هه قاله كا خوه يا ژ غه ريبى قه گه ريبى قه دكهت و هه مى دانانگه هين ژيانا خوه رويس دكهته سهر ميژا پيداچوون و هه لسه نگاندى. مريه ما ب ئاوايه كى مونودرامايى هه مى سهر بوور و كاره ساتين ژيانا خوه قه دگيريت (هه رچه نده ب شيويه دايالوگى دهيتته نيشاندان)، چونكو ئاخفتنا خوه ئاراسته ي نارينا هه قالا خوه دكهت. مه گوتى مونودرامى، چونكو كردانه وه بين نارينا هه قالا وى، تنى نازرينه رين دو ماندا ئاخفتنيته (ئانكو نه ئاخفتت كه ره كا چالاكه). ئووب قى قه گيرانى ده برپىنى ژ خه م و ژان و هه ستين ته په سهر كرى بين هه مى ژن و كچين جفاكى كوردى دكهت.

هيشتا زاروكينى ژ ئاسو بين دبتنا وى بارنه كرى، حه ليما يا داىكا وى دمريت و بابى وى ژنه كا دى ب ناقى مه نجول ددانته ل شوينا داىكا وى. ل بهر دهستى ژنابى، پيشاژويا خه وئين خوه ددهته رى. لى پشتى هاتنا خويشك و برايه كى، ب ناقين (كوشان و كاژين)، بابى وى ژى دبسته قوربانى شه رى كه نداقى و خاترا خوه ژ قى ژيانا مشتى ئيش و ژان دخوازيت. مريه مال بهر دهستى ژنابه كا دلره ق و سهر به ردايى دهيتته په روه رده كرن. هيشتا سنيله، زه لامه ك ب ناقى محه مه دى مه رى، دئايرده به كى باركرى ب مژدارى يا ئايينى و خيانهت و هه سنا بابينى، ده همه نين وى ژ خوينى سوور دكهت و دكهته ژن. ب قى چه ندلى ژى، مريه ما ئه وا كچه ژن دكهتته دناف ئالوزى و ترومايه كا دهروونى يا

كوژەكدا، ژ لايەكيشە سەرەدەرى يا ھۆفانە يا ژنابا وى و دەردۆران، ژ لايە ديشە
 ھەڤرکى يىن وى يىن نافخۆيى و خەونىن وى يىن سەر ژيكرى، وى يا بى
 دەستەلات و تەسلىمبويى بەر ب ھونەرى نىگارکيشانىقە دەت. دىنقازۇيا ژيانا
 خوە يا مشت دەردەسەريدا، مريەما پيرگى سى كەسان دەيت؛ يى ئيكي ھەژارى
 پيشمەرگەيە و يى دى ئىسلامى كومونىستە و يى سى ھاوارى ئىسلاميە. پشتى
 ھەرسى كەس زەلامىنى يا خوە ل سەر لەش و ھەستين وى يىن بريندار تاقى
 دکەن، كەسەك ژ فان ھەرسى فريادەسان نەشيت تى بگەھيت و ژيانەكا تەنا بۆ
 داين بکەت. ل داوين، كەسەكى ب ناقى كرمانج دنياسيت و ھەمى حەز و
 خەونين خوە ل دەف وى دىينيت، بۆ جارا ئيكيە ھەست دکەت كو كەسەك
 ھەيە تىدگەھيت و ژبلى لەشى وى يى شەھوتى، د كاريت سەرەدەرىن دگەل
 خەم و خەون و ديتين وى يىن دەربارەى ژيانى بکەت. لى ئەف خۆشى يا ژ
 بانين بلند كەفتيە د ريكا ويدا، نە يا كاملان بوو. چونكو كرمانج د شەرى
 براكوژييدا بريندار ببوو، گوللەيا برايەكى وى يى ژ ھەمان ملەت و نەتەو،
 رەھا ميرانى (يان نيراتى) لى قەتەر بوو. لەوا نەشيا مريەمايى مارەكەت و
 ژيانەكا كاملان بۆ داين بکەت. ئەفە كورتى يا رۆمانا "مريەما: كچەژنەك ژ
 زەمانەك دى" بوو*. ئەف رۆمانە سيزدە پشكىن خوەسەر ب خۆفە دگريت و
 ھەر پشكەك ژ كۆمەكا پەرەگرافين پيگفەگرىدايى پيگ دەيت. لى رۆمان نە تنى
 خويارنا بۆيەرانە، بەلكو شپۆە يىن فەگيرانى و شپۆازى گشتى و ھۆكارى
 رەفتارا كاراكتەران و ھزرىن ل پشت ھەڤۆكىن دەبراندى و گەلەك بابەتین
 دى يىن جوانكارين ژى ب خۆفە دگريت. ئەگەر تنى فەگيرانا بۆيەران بابە،

---

* صبىرى سليفانەيى (۲۰۰۷). مريەما: كچەژنەك ژ زەمانەك دى. ج. ۱، چاپخانا ھاوار- دەۆك.

ئەف كورتى يال سەلال دا بەس بيت ژبو پېناسە كرنا ئى رۇمانا ئەم ژى خەبەر
 ددەين . ئەگەر ئەم ژ ناڤى رۇمانى دەست پى بگەين (مريەما: كچە ژنەك ژ
 زەمانەك دى)، دى بېين كو مريەما ناڤى كەسەكا مېيە ژ ناڤى (مريم) ھاتىيە،
 لى دەمى دەربازى زمانى كوردى بووى، ناڤى وى بوويە مريەما. ۋەكو ئەز تى
 دگەھم. ئەف ئەلېفا ب ناڤىقە دەيتە زىدەكرن (مريەم- مريەما) يان كىمكرن
 (ھەلىما- ھەلىم، خەجىجا- خەجىج)، شىۋەيەكى ئەڤىنىي و بچووكرنى و
 رىزگرتنى ددەتە ناڤى. لى ئەگەر بابەت تنى كوردىكرنا ناڤى مريەمى با. ئڤيسەر
 دشيا ناڤى رۇمانى بگەتە مېرەم (كو كوردىكرنا ناڤى مريەمىيە)، لى ۋەسا ديارە
 كو ئڤيسەرى ئيايە رەھەندەكا دى ژى بدەتە ناڤى. ئوو ئەگەر ئەم سەھكەينە
 تائىلى لاۋەكى (كو تەواۋكەر و شروڤەكرنەكا ۋەسفى يا ناڤى مريەمىيە)، ژ دوو
 دەستە ۋاژەيان پىك دەيت، كچەژن و زەمانەك دى. كچەژن ئانكو كچەكە
 سىفەتى ژنى ۋەرگرتى، يان ژنەكە ھىشتا ب ساخلەت و رەفتارپن كچانڤە
 گرېدايە. جوداھى يا زمانەئانى يا دناڤەرا كچى و ژنىدا ئەو ۋەكو كچ مېيەكە
 بەرى شووكرنى (ئانكو ھىشتا يا كچىنە- پەردەيا وى يا كچىنىي دروست و
 ساخلەمە)، لى ژن ئەو مېيە يا پەردا وى يا كچىنىي نەماى (ئەگەر بو جاركە ب
 تنى ژى كرىارا سىكىسى كر بيت و ئەو پەردەيە نەما بيت، دى ناڤى ژنى كەفتە
 سەر). ئوو جوداھى يا زمانچشاكى يا وان، ب پىگەھشتن و ئەرك و
 بەرپرسىارى و نەسەبى بئەمالئىقە ھەڤبەندە. ھندەك جاران ژى، د كوردەۋارپىدا
 ۋەكو پەسندان و مەدحە ژبو وان كچىن سنىلە بېن بەرپرسىارى يا جشاكى يا
 مالى و خویشك و براپىن خوە ب ستووبى خوەڤە دگرن (ژبەر ھەر ئەگەرەكى
 ھەبيت)، دەيتە گۆتن. يان ۋەكو كىمكرن و رەخنەيەكئىيە ژبو وان ژىن ھىشتا
 پىتەگەھشتى و دكەئشە بەر بەرپرسىارى يا مال و مىران. لى ژ لايى

زماندهروونيشه، كچه ژن، ټه و ژنه يه ټه وا همموو بهرپرسياري يپن جفاكي و بايولوژي ل همبهري هه ټريني خوه هه يي و دناف جفاكيډا وه كو ژنه كا كاملان دهينه هه ژمارتن، لي گياني وي هيشتا كچينه و هه ست ب هه بوونا قه تا دي يا گياني خوه ناكه ت. ټانكو تني كريارين سيكسي دگه ل كه سه كي دياركري نه ب دلي خوه دكه ت و كراسه كي جفاكي قه بوولكري دكه ته بهر وي كرياري. دبیت پړانييا ټه و كچين ب كوته كي داينه شوو، ټه ټ هه ستا زيگوتی ل دهف هه بيت (كو ب بايولوژي يا له شي خوه ټه ژنن، لي گياني وان هيشتا كچه كا كچينه). دهسته واژه يا دووي ژ تاييتلي لاهو كي (يان وه سفكرنا ناټي)، ژ زه مانه ك دي يه. زه مان ل ټيره دوو ره هه ندان ب خوټه دگريت: زه مانې بهرجه سته يي كو نو كه يه يان رابردوويه يان ژي زه مانه كي داهاتييه. نه دووره ژي هه ر ټه ټ هه رسي وهرگوه يزيكين زه مانې بن د جهه كي ديډا، چونكو مشه جاران زه مان و جه پيكنه گرندايبينه (زه مچه يان جيزه مان). ره هه ندي دووي، زه مانې گيانيه كو مروټ د ناخ و گياني خوه دا، د زه مانه كي ديډا دژيت و ره فتارا وي/ وي نه يا زه مانې هه نو كه يه (ټه و زه مانې ټه و ټيډا دژيت).

لي ټه گه ر جاره كا دي ل تاييتلي سه ره كي بزقريين و ب تاييتلي لاهو كيڼه گريډه ين كو يه ك تاييتلي رسته يي ژي دروست بكه ين، دي تاييتل ب هه ميڼه بهري مه ده ته ره هه نده كي ټاييني، كو هه ټبه ندييه ك ب مريه ما كچيڼه هه يه (المريم العذراء). د ټامازه يه كا كورتدا، ټي هه ټبه نديي ل دهف خوانده ټاني موكمتر لي دكه ت: "ټه ري مريه ما ټه زم، يان ټه ز مريه ما مه - پيپ ٦٤". مريه ما ته وراتي ژي كچه ژن بوو، هيشتا كچ، دوو گيان دبیت و زارو كه ك دبیت (يه سوعی مه سيح). ټه و ژي بهر ټاناټي هه مان ده رده سه ري و نه قه بوولكرنا جفاكي بوويه.

ب هه بون و دايكبونا وئ، گوهورينه كا مهزن ئيخسته دناڤ جفاكي سهردهمى
 خوهدا و پاشى گوهورينه كا مهزن ئيخسته دناڤ پرانيسا كه لتورين مروفايه تيبدا.
 نه دووره مهرم ب مريه ما روماني زي، نه جامدانا هه مان گوهورينان بيت دناڤ
 كه لتوري جفاكي د سهردهمى رومانيدا!؟

جه و سهردهمى قى روماني، تنى ئيشاره كه ژ ئيشارى بين ده قهرا دهوكى
 كو كاراكتهرا سهرهكى يا روماني، ب بيره وه ريا روربونا خوه. هه قاله كا خوه
 داخواز دكه ته ئاهه نكه كا دوو قولى و مونولوگه كا ب شيويهى دايالوگى.
 دناڤهرا هه ردوواندا دهيتته نه جامدان.

هه ر ژ دهستپيكا روماني و بهرى دهست ب فه گيراني بكهت. رومانئيسى
 كليله كا جادوويى كريبه د دهستى خوانده فاناندا كو ده رگه هى روماني پى فه كه ن
 و ل كوما ره هه ندين باركرى بگه ريبن. نه ف رومانه هاتيبه پيشكيشكرن بو هه ر
 كچه كا كچيني يا خوه ژ دهستداى (كو بابته كى پهروه رده يى و ئاراسته كاريبه).
 پاشى چوار گوتنين نافدار و بهر به لاف ب ريزكرينه: يا ئيكي ژ قورئانا پيروز
 وهرگرتيبه (كو بابته كى ئاييني گه فييه ل سته مكار و زورداران دكهت). يا
 دووي ژ نافداره كى ب نايى و. هوراس وهرگرتيبه (كو بابته كى فه لسه فيى
 دووانى يا هزر و هه ستيه). "جيهان كوميداييه بو كه سى هزر بكهت و ترائيداييه بو
 كه سى هه ست پى بكهت- بپا". يا سيبى ژ وليام وردزورت وهرگرتيبه (كو بابته كى
 خوگونجاناندا جفاكيه). يا چوراي ژ ره سول حه مزاتوف هاتيبه وهرگرتن (كو
 بابته كى دهروونى و دهروونجفاكيى باركريبه ب ئوستاتيكايه عه شقى و
 مروفايه تيب). ئانكو رومانئيس بين ئماژه يه كى دده ته خوانده ثانى كو سهرده رين
 دگه ل هنده ك بابته تين پهروه رده يى- ئاييني، كه تواري- جفاكى، فه لسه فى و

دەروونى يا مروڤسى بىكەت. ل داويى ڤى، ئەگەر رۆمانى ب نائەروڤ و روخسارڤە وەرگىن، دى ئاماژەيىن سىياسى و وەلاتىنىڭ ڤى تىدا بىنىن. بەلىكرنا بابەتىن فەلسەفى و دەروونى دناڤ سىياسەتى و رەخنەيىن كەتورى يا جفاكىدا، د پرائىيا رۆمانىن (سەبرى سلىڤانەيى)دا دەيىنە دىتن. ئەم ڤى (ل گورەي ڤى دىتنى)، دى چىنە دناڤ فەزايىن رۆمانىدا.

رەھەندى ئايىنى - پەرورەدەيى:

ب دىتنە من، ئازراندن يان بەرگومانكرنا ھەر ئايىردەكى جفاكى - ئايىنى، پروسەيەكا پەرورەدەيى. ھەر ڤ دەستپىكا رۆمانى و ھەتا داويى، ئايىن ب شىۋەيەكى راستەوخۇ يان نەراستەوخۇ دكەفتە دناڤ پرائىيا دانوستانداندا. مروڤى كورد، ھەر ڤ رۆڤا ڤ داىك دىت و تا پى دگەھىت، ب پەرورەدەيەكا ئايىنى يا باركرى ب چغاندن و ترسى و پابەندبوونى دەيتتە پەرورەدەكرن. ھەتا دگەھتە وى راددەي كو ڤ ئەگەرى خۇگونجانا دگەل ترسى، خۇشىڤ ڤ ترسا خوە بىنىت: "ئارىنى بزانە كو ترس ھەستەك خوەشە، بەلى سەيرە- بپا۱،... ترس خوەشە ھەتا وى راددەيى كو ئەز نەشىم بى وى بڤىم- بپا۱". ئەڤجا سروسشتىيە كو پەرورەدەيا جفاكى و پاشخانا ئايىنى، جزورەكا بەرچاڤ د ھەموو كىلىكىڤن ڤيانا مروڤىدا ھەيىت.

گەلەك بابەتىن ئايىنى وەكو ئاماژە ھاتىنە گۆتن كو خواندەڤان ھزرا خوە تىدا بىكەت و بپارىەكا ھەنۆكەيى ل سەر بەدەت، دەمى مريەم ڤ ماموستايى خوە دپرسىت كا بۇچى زەلامى مافى چوار ڤنان ھەيە، لى ڤنى ئەو مافە نىنە؟! ماموستا نەشىت ج بەرسڤىن بەرھۆز بەدەتى، تنى روويىن وى تىك دچن و

قوتابی یا خوه پاشقه دبهت! ئەڤه ژى ئىشاره ته که که کو پرائیا خه لکی (ب ماموستاڤه ژى)، ب کوورهی سه ره ده ریی دگه ل بابه تین ئایینی دکهن و باوره یی که ره های پی دهینن. ده می نارین دبیژته مریه می: "ئه و شه هده کییا ته کییم دیینن، راسته چونکو ژنم- بیپ ۱۹". ئامازه یه ژبو وی تیگه هی ئایینی شه هده کییا دوو ژنان ب یا زه لامه کی بیت. ئوو ئه و ئاییرده یی مریه م پی هاتییه کریتکرن (کوشتن ب زمانئ نفیسه ری)، ئاییرده یه کی ئایینی به ره لافه دناڤ جشاکئ کوردیدا، کو ڤه ره شاندن و کونترۆل کرنا ئەجته یانه ژ ناڤ له شی مرۆشان. هه رچه نده ئایینی ئیسلامئ چ هه ڤه ندی یین کوور ب ئان جوړه ئاییرده یانه نینه. لی خه لکی، ئایین بکارئینایه ژبو په ژراندن و نه نجامدانا ئان جوړه کریارین کو که له ک ژ زانایین ئایینی په سهند ناکهن. پشتی مریه ما به رئاتائی ترۆمایه کا ده روونی دبیت (ژ ئەگه ری کوشتنا بابئ خوه). یان تۆشی هیستیریبائی دبیت و ژهۆش دچیت، کابرا (محه مه دی) مه ریئ کو ل دهڤ خه لکی که سه کی ئۆلدار و خودئ نیاسه)، هه ولدهت ئەجته یان ژئ بره ئینیت، شی ئاییرده یی خیری دکه ته ده رفه ته ک ژبو ئەنجامدانا کریاره کا خرابیئ و مریه مایئ ژ کچینیئ دئخیت. رۆمانئفیسى ب شاره زایی وه سفا شی ئاییرده ی کریه: "پشتا من دگه مراند و من ژى ل قئ مه حفوورا فارسى یا سۆر دنیری... ژ نشکه کیڤه، مینا هۆره بابی، په رده یا شینا هه ڤرویشمی ژ سهر من هلدا و گۆت: بروینه سهر کوندکان. روویئ من که تن ئه ردئ، هه ستئ ترسئ و شه رمئ وهک سه رکین سار و گهرم که هشتن هه ڤ... ب زمانه ک بیانی، ئەز باوه دکم کو ژبلی وی که س دی تیناگه هت، ل گه ل دیواران دناخت، هه ر بیهنه کی که فا ده ستئ خوه داهینا سهر گولیفانکا سه ری من... ل دووڤ ره کابرای ده ستئ خوه ب پشتا من و که ماخین من ده هینا خوار هه تاکو که هشتی لنگین من... ل دوماهیئ- تنئ بو باوره ییئ- ئەز ل هه مبیژئ خوه گماشتم به ری کو بیژت: ئەز ب سه ره لبووم، ئەجنی

كهفتنه دنافا كهلهخي ته ده، بهئي نه ترسه، نه ز دي وان ته رقيتم هه كه ر سالا بيست و
 نيكى بتا.. بپا ۵۱-۵۲". نهف ئايرده بين بووينه پشكه ك ژ باوه رى بين
 به لگه نه ويست و كه سايه تى يا مروثى پى هاتيه ئاكارن، نه هيسانه كو مروث
 بكاريت بيخته بهرگومان كرئى يان ل دژ راوه ستيت. گه له ك جار ان مروثى
 باوه رى ب ئايرده بين ژ فى چه شنى نينه ژى، لى ژ بهر دكارا (ئيلحاحا) جفاكى
 نه شيت خواه ژى دوور بكه ت و ل داويى دكه فته دبن كاريگه رى يا جفاكي شه.
 ئاخفتنا ژ هه موويان ب سانا هيتر شه وه، دي بيژنى كا جارئ تاقي بكه، نه گه ر مفا
 هه بوو شه ته قازانج كر، لى نه گه ر بى مفا بوو، چ زيان و خوساره تى تيدا
 نينه. لى شه ويئن شان هزرين ئاليكى پيشكيش دكه ن، نه ل بيريه كو
 پشكداريكرنا ره وشه نبيره كى د ئايرده به كى غه بيبى بى مفادا، پالشتيه بو مانا
 تيگه هى وى ئايرده ي دناف جفاكي دا. ب هه مان تيگه هى ره وشه نبيران
 (قه ره مانا رومانى ژى)، چ باوه رى ب هه و لدا نين محمه دي مه يرئ نه بوو، لى
 ژ بهر جفاكى نه شيا ره ت بكه ت، نه نجامين وي ژى ژده ستدانا كچينى يا خواه
 بوو: "من گومان د مه سه له يا ته سه ليمى ده دكر، به ئى كى دوپريا به حسا گومانى بكتا؟
 نه تنى واته يه ك نه رينى دنافراند، لى ژ كه بائيران ده ات هژمارتن- بپا ۴۲". پشتى ب
 سه رى هاتى و تو شى وي ده رده سه ريى بووى (نه وا شه م ژى خه بهر دده ين)،
 شه فجا ب هزركرنه كا ره خنه گرانه و پرسياركه ر، به حسى ئايرده يان دكه ت و
 پيدا چوونى ب سه ربورا خواه يا نه خو شدا دكه ت، كو شيوازي پروسه يه كا
 په روه رده ييه ژبو خوانده فانان. مريه ما، خه لكى جفاكى ب (وان- شه وان) ل
 قه له مدده ت، ئانكو شه و كه سه كا ديبه (ژ زه مانه ك دى!)، دي هنده ك ژ خه مين
 خواه ده ريژكه ت كو بينه نموونه و ريخوشكه ر ژبو تيهرزينه كا دى يا جودا ژ
 شه هه يى. نفيسه رى، كاراكته ره كا هاريكار يان ته واو كه ر بكارئينايه (نارين)،

کو نوونہ راتی یا ہہ موو جفاکی بکہت، لی نہ ب شیوہی گۆتارہ کا ناراستہ کری، بہ لکو ب شیوہی دانوستاند نہ کا فہ کری دنابقہرا نفیسہری و جفاکیدا۔ ہہروہ سا ئینا ئی کاراکتہری ژ دہرفہی وہلاتی، ناماژہیکہ ژبو ہہبوونا ہزر و ہہ لویستین ہہمہجۆر کو ئیدی فہرہ ئم ژی باوہری یین خوہ بیخینہ بہرگومان کرنی و ریژی ل ہزر و کریارین بہرانہر بگرین۔

کریار یان رەفتار دەیتە وەرگرتن و ئەو رەفتار یا قەبوولکرییە، ئەوا جفاک بەسەند دکەت و شیوہیکە کۆی هەژیتیی ددەتی. کورد دبیژن مەرووف ب کریارین خوہ دەیتە نیاسین، کریارین ہەر کہسەکی رەنگفەدانا کہسایەتی و ہزرین وینە؟! پرائیا تاکین جفاکی (ل گورہی ئی باوہری)، سەرەدەری دگەل مەرووفین دەر دۆرا خوہ دکەن. لی گەلەک جار ان کریارین قەبوولکری یین جفاکی و حەزین فەشارتی یین مەرووفی هەفلژی هەفن، ئوو مەرووفی بەر ب دووانیزما کہسایەتیفە دەن. جفاکناس دبیژن کو پرائیا جفاکین دیندار (ب نہمازی، ئایینی ئیسلامی)، ژ ئی دووانیزمی دنالن. مە گۆت ئایینی ئیسلامی، چونکو ئیسلامەتی سەرەدەری دگەل دونیا و ئاخەرەتی/ بابەتین ماددی و گیانی ہەردوویان دکەت (ئانکو دین و دەولەت). ژبو ہەر ہوورہوورکەکا د ژیا ئیدا، دیتن و چارەسەرییەکا دیارکری ہەیکە. لی کۆما ئایینین دی (ب تاییەتی مەسیحیەتا روژئافایی)، دین و دەولەت ژیکجودا کرینە، کہسین ئۆلدار و ریہرین ئایینی، جودانە ژ کارمەندین حکومەتی. ئەفجا د دەمی پەرورەدە کرنا زارۆکاندا، ئەو ب ناقی سیستەمی جفاکی زارۆکین خوہ فیرە راستگۆیی و کریارین قەنج دکەن. ژبو پەرورەدەیا گیانی ژی، ہەر ئیکشەمب ل کہنسی فیروی بابەتین ئایینی دکەن. کہنسیە ژی، ئایینی ل گورہی پندشی یین ژیان و ل

گورہی سیستہ می جفاکی (دہولہ تی) بو پیشکیش دکہت. لی د جفاکین ئیسلامیدا، ہەر ژ دەستپیکئی پەروردهیه کا دووانی بو پیشکیش دکہن و ھەموو کریارین قەنج ب ئایینیقہ گریدەدن و سیستہ می جفاکی (دەولەتی) ل گورہی شیوازین پەرورده یا ئایینی دگونجین (قورئانا پیروژ، فەرموودەیین پیغەمبەری (س)، ئیجماع، پێفاندن و داھێنانا زانایین ئایینی). ئانکو ئایینی ئیسلامی دبیستە سیستہ می دونیا و ئاخەرەتی/ بابەتین کەتواری یین ماددی و بابەتین ئیدیالی یین گیانی. ئوو ھەموو دەمان پیدئی و ژان و دەردەسەری یین ژیان، ب تیگەھین ئیدیالی و شیرەتان تیر نابن، ئەفجا خەلک نەچار دبیت کو رەفتارەکا دیارکری ژبو دونیا و ژیانا خوہ یا کەتواری دروست بکەت (کو بکاریت پی بژیت و بەرھنگاری یا گەفین ژیارئ بکەت). ئوو رەفتارەکا دی یا ئیدیالی دناف خەلکیدا دکەن کو ژ لای جفاکی و مەنزومەیا ئایینیقہ قەبوولکری و ھەژی بیت. ژبو چارەسەرکنا ئی دووانیزمی، ئیمامی عەلی دبیزیت: "بو روژا خوہ کار بکە ھەرورەکو تو چ جارن نامری، ئوو ژبو ئاخەرەتا خوہ کار بکە ھەرورەکو سبەھی دی مری." ئەف ھەفۆکە (تا راددەیه کی) ئاماژەیین ژھەفجوداکرنا دین و دونیای ب خوڤە دگریت و خەلکی پالددەت کو ب ھەمان شیوہیی ئاخەرەتی، کار بو دونیای ژ بکەت، لی تیگەھشتنا ھەموو زانایان و ھەموو خەلکی ژی نەوہ کو یە کە. نفیسەر ب شیوہیین راستەوخو یان نەرستەوخو (د گەلەک دانانگەھین رۆمانیدا)، خوہ ل بابەتی ئی دووانی یا ھزر و رەفتاری ددەت و کەسایەتی یا دووانیزمی یا ئۆلداران و یا خەلکی پیگیژ ژ (وان- ئەوان) ب کەسایەتی یا محەمەدی مەیری وەسف دکەت:

- نۆكە ژى كابر ا يى بوويه شينست و ههشت سال و هيژ كەس چو ژ تەقنى وى نابته ده: جار وەلبهيكە ژ وەلبهين خودى و جار ژى سحر بازە- بپ ۴۳.

- ل نك مه مروف پتر ب كريان دھيت نياسين... لى خەلكى تاخى كابر ا نەدنياسى، چونكو هەموو كريان وى دتارييدا بوون. ئانكو خەلك كريان كابر ا ل مرگەقتى تنى دبينت، كەس كريان وى ل بەنگەلى و دكانكى نابيتت- بپ ۴۷.

هەروەسا بابەت پەرورەدەيا ئايىنى كو دبنەكۆكا خوەدا ژبۇ پەرورەدە كرنەكا باش و قەنجە، ژبۇ ھەندىيە كو مروف ب ئايىنىشە بەيتە گریدان و بۇ خوە بكەتە رى و ريبازا ژيانى، داكو ھەردەم يى سەر كەفتى و بى چەوتى بيت. لى پرائيا پەرورەدە گارين ئىسلامى، خەلكى ل سەر دووانى يا ترساندن و تەماحى د ھاژون، تەماحى يا خۆشى يىن بەھەشتى، يان ترساندنا ژ ئاگرى جەھنەمى. ھەرچەندە، بزاقين صوفيزمى خوە ژ قى دووانى دەربازكرىيە و دپيژن كو دیندارى ئەو مروف ھەز ژ مەزناھى و قودرەتا خودى تەعالا بكەت (نە ژ ئاگرى وى بترسيت، يان تەماحى يا بەھەشتا وى بكەت)، لى ئەوا باو دناف خەلكيدا، ھەر جەھنەم و بەھەشتە. د قى دووانيدا ژى (ل شوينا خۆشى يىن بەھەشتى)، ھەردەم داكۆكى ل سەر ئاگرى جەھنەمى دكەن. ئەفجا مروفى دكەنە دناف ترسەكا دژوار و بەردەوامدا، كو ھەردەم ھەست ب تاوانبارى و شاشين بكەت، "ئەو ژى دترسن، مافى وان ھەيە ب ترسن چونكى ب ترسى ھاتنە فرشكرن- بپ ۱۰". ئوو دبیت ھەر ئەفە بيت سەدەمى وان روندكىن دیندار ل سەر نقيژا ئەينى دبارين. نقيسەرى ب جوانى ئاماژە ب قى بابەتى داىە: "كابر ا... ئەز وەسا تىگە ھاندەم كو دۆزەخ ب تنى ھەيە، چونكى قەت بەحسا بەھەشتى نەكر- بپ ۵۱". يان "ئەز پەتيكىن (رحمان) و (رحيم) قیددەم... بەلى (جبار) و (متكبر)

چاقباران ناگرن، ناهیلن-پپ۶۵-۶۶". فئ چەندئ قەهرمانا رۆمانئ پالدا کو هزرا
خوه د (وان) دا بکەت، ئەرئ تنئ محەمدئ مهیرئ وهسانه یان هەمی خەلکی
هەمان رەفتارین دووانیزمی هەنە؟ ئەز وهسا هزر دکەم کو نئیسەری ژئ حەز
دکر، محەمدئ مهیرئ تنئ با، بەلکو خەمپن مریه مایئ سفکتر لئ هاتبان. یان
ب کیمی، دا ئاسۆیه کئ گەشتر هەبا. لئ دەمئ دپیزیت: "من هەولدا ئەز قیما خوه
بهینم، خوه تیبگههینم کو محەمدئ مهیرئ، تنئ کەسەکە و ئەو نەهەموو کەسە... بەئئ
دیاره کو قییم و باوه دریا من گەشبینییەک زێدە بوو- پپ۷۶". ئیشارەتەکە ددەتە رەهایئ
یا تپهزرین و پەرورەدەیا هەموو جفاکی. هەر عورف و باوه ریه کە هەبیت، ل
دەستپیکئ ل سەر ئاستئ کەسان پەیدا دپیت و پاشئ دەر باسی کۆمئ دپیت،
دەمئ کۆمپن خەلکئ جفاکەکی وان عورف و بهایان پەسەند دکەن، هینگئ دپیتە
پشکەک ژ پیکهاتەیی سیستەمئ جفاکی و ئیدی نە هیسانە کو فەگەریتە فە سەر
دوخی خوهی جاران. ب فئ چەندئ ژئ، کۆمپن خەلکی خوه دگەل دگونجینن
و پاشئ دپیتە دۆزەکا جفاکی- ئایینی و خەلک ب گیانی خوه دپاریزن. ئەگەر
جارەکئ هەست ب هەفدژیی ژئ بکەن، ب دەهان بەهانەیین عەقلئ و نەقلئ بۆ
دەینن کو ئەوا دکەن، ئەوه ریکا راست.

رەهەندئ جفاکی – جیندەری:

سەرەرای ئاکاما ئایینی ل سەر چیکرنا سیستەم و عورفین جفاکی، لئ
هەندەک بابەتین جفاکی هەنە، ب کراسئ ئایینی هاتینە نخافتن و پەژراندن
(دبیت ئایین یئ ژئ بەری بیت ژئ). یەک ژ بابەتین هەرە گرنگین دناف
سیستەمئ هەموو جفاکاندا جهئ خوه گرتئ (ب تابهتئ جفاکین کشتوکالی و
ئەوین ئیسلامئ)، بابەتئ جیندەریه. هەلبەت پڕانیا خەلکی، بابەتئ سیکس و

جیندہری ژ ھه فچودا ناکهن، خه لک وھسا ھزر دکھت کو باہه تی جیندہری ھه مان باہه تی جوداھی بین سیکیسیه دنآقبه را نیر و میباندآ. ئەو ب خوه جوداھی بین سیکیسی باہه ته کی بایولۆژییه و جوداھی بین جیندہری باہه ته کی جفاکییه. لی چونکول دهف باوهدارین ئایینی، جوداھی بین سیکیسی ب ئەمری خودی ته علا هاتینه دانان، لهوا وھسا ھزر دکهن کو باہه تی جوداھی بین جیندہری ژ، ته مامکھرا ھه مان باہه تی خوداییه. ب فی چه ندی ژ، سهردهریه کا کیتمتر ژ بهاداری یا مروشان دگهل ژنی دکهن، "ل کوووه بت، وهک بوئه وهرهک می، لاواز و بیانی، جفاک سهردهری دگهل من دکت ب تایهت رهگه زی نه می- بپ ۷۸".

ئەو ب خوه د عورف و بهایین جفاکیدآ، ھه ر ژ دهستیپکا بوونی ئەف جورئ سهردهری یا جیواز دگهل بوئه وهرا می دهیته کرن. پرائییا دایابان ھه ز ژ کوران دکهن، چونکو کور ھه لگرن نائی مالباتییه و کچ ئاھکھرا مالباته کا دیه. ژ لایه کی دیشه ژ، کچ ناموسا بنه مالییه؟! ھه تکا بنه مالی ب ھه تکرن و فهیتکرنا کچی یان ژنیفه گریدایه. که لتوری ئیسلامی، باہه تی کیبھایی یا ژنی، ب کیمدینی و کیمئاقلی یا ژنیفه گریدایه- ژبه ر وان چه ند روژین بینقیری یا وی ژ لای جوداھی بین بایولۆژیسه. لی جفاکانسین سهردهمی زانستی وھسا دبین کو ئەگه ر کیمئاقلی و کیمدینی ھه بیت، ئەنجامی پهروره دی یا جفاکییه نه سه ده مه (وه کو دیتنا عه لی وھدی). ھه ر ژ زارۆکینی، ھه موو بیاف بو نازادی یا کوری دبه ره فکرینه، لی کچ دناف کار و کاروبارین مالییدا دهیته زیندان کرن (جیندەر). یه ک ژ باہه تین دی بین گرنگ ئەوه کو جفاک ب ھه ستیاری سهردهری دگهل پهره یا کچینی یا کچی دکھت و ئەو پهره دیه وه کو نیشانا پاکیزه یی و ناموسا ھه موو بنه مالی دهیته دیتن: "کچکین ھه گونه هن، لی

ئەز ل قەومى زەلامان دگرم، چونكى نامووسى تىنى ب پەردەيەكى قە گرىددەن و ئەو ب
 خوە دقەتەينىن- بپە۴۹". ھەر تىگەھەكى جفاكى، دگەل بۆرىنا وەختى و سەرەدەريا
 رۆژانە، دىيەتە راستىيەكارەوان د ناخى خەلكىدا و خەلك ب ھەموو قە
 دپەژرىنىن. ئەقجا پەردا كچىنىي نە تىنى ل دەف زەلامان گرنكى ھەبە، لى ئەو
 كچىن وى پەردەيى ژ دەستدەن، ب ھەمان ھەستىارى و گرنكى لى دىئىرن.
 ھەموو خەم و ژان و قەدەرى يا مريەمايى ژ ئەگەرى نەمانا وى پەردىيە. ل
 گورەى تيۆرپىن خۆگونجاندا دگەل جفاكى، مافى و يىبە ب وى پەردىقە يا
 گرىدايى بيت داکو بشىت ب ئاسوودەيى و ھەژىتى دناف جفاكىدا بژىت.
 ئەمما جفاك چ بکەت و چەوا بژىت، ئەو بابەتەكى دىيە: "بەلى بزانە كو ژيانا
 وان تەق بى پەردەيە، پەردە ل ھەر درى قەتاندى يە، چاقا، گوھ، پىسىر و ئۆدەيىن
 نقتىن وان ب جارەكى بى پەردەنە، لى يا تە پەردەيەكى تىنى قەتاندى يە ئەو ژى نە
 تە، بەلى ئوونەرى وان- بپە۷۷". خوە ھەر سى پەھلەوانىن ژيانا وى ژى، ژبەر قى
 بابەتى جفاكى ژى دووركەفتن، يان وى خوە ژى دوور ئىخست. يى ئىكى ژبەر
 تىگەھى وى بۆ ژنى كو تىنى بۆ گانانە. يى دووى ژبەر ھندى كو ئەگەر پەردە يا
 وى قەتاندى پاشى دى پىقە بيت و ژ نەچارى دى وى مەر كەت. يى سىيى ژى،
 ھەموو كرىارىن سىكىسى ل دەف وى زنايە و مەزنترىن گونەھ ل دەف وى
 زناكرنە (چەوا بيت و د چ كاوداندا بيت).

د قى رۆمانىدا، نقىسەر ب شىوہەكى فېمىنىستى بەرەقانىي ژ دوۆا ژنى
 دكەت. گەلەك نقىسەر و ھەرمەندىن چاكسازى يا جفاكى وەسا ھەزەر دكەن كو
 جفاك بەرەف پىقە ناچىت ھەتاكو مافىن ژنى نەھىنەدان و يا ئازاد نەبىت.
 لى ژبىر دكەن كو ئەوين دشىن مافان بەدن، فەرە ئەو ب خوە ئازاد بن. د

ره‌وشه‌کا تی‌هزرینین غه‌یبی و پاشکه‌فتیدا، هه‌موو تاکین جفاکی (ب نیر و می‌شه) دبنه دارده‌ست و کوله یین عورف و عه‌ده‌ت و تی‌گه‌هین جفاکی. هه‌موو د یه‌ک گوما مه‌نددا مه‌له‌فانیان دکهن و هه‌موو ب یه‌ک سه‌لیقه سه‌رده‌ریی دگهل ترس و چغاندنئ دکهن، لی هه‌رده‌م ترسا وان یا به‌رده‌وامه، هه‌روه‌کو دجه‌ه‌کی رومانیدا هاتی کو ژ ترسی هاتینه فرشکرن. هه‌روه‌سا خه‌لکی فی جفاکی مینا که‌ریه‌کی په‌زی: "ب ده‌نگه‌ک بلند دپه‌یشن، ژعه‌ینی ره‌نگان هه‌ز دکهن و قه‌درئ بیانیان پتر دگرن، خنیکا وی که‌سی کو بکه‌فت دلی وان... بی‌پا ۱۲... هتد. ل فی‌ره ئاماژه‌کا بچووک هه‌یه کو تاکین جفاکی ب نه‌روه‌ایه‌تی یا تی‌گه‌هین سه‌پاندی یین جفاکی د حه‌سیین، لی ژبو قه‌بوولکرنی و خوگونجاندنئ، پی‌گیریی پی دکهن. ده‌می ب ریزگرتن هزر و ره‌فتارین که‌سی بیانی قه‌بوول دکهن، ئه‌و قه‌بوولکرنه‌کا راستگو‌یانه‌یه، لی ب ده‌ئی که‌سه‌کی دی و ژ جفاکه‌کی دی. هه‌رچه‌نده ئه‌و ریزگرتنا زی‌ده‌رو ژبو بیانیان، شیوه‌یه‌کی خوه‌کیم‌دیتییی. هه‌کو مروّف خوه نزم دبیت، هه‌موو تشت و بویه‌رین ژده‌فه دی بلندتر هیته دیتن.

مشه جاران مروّف هه‌ست ب شاشی یا تی‌گه‌هی جفاکی یان هه‌ر عورفه‌کی دیارکی دکه‌ت، لی نه‌وی‌ریت ده‌ربرینی ژئ بکه‌ت، دا ژ که‌ریی په‌زی (ئه‌وی ل کوتانا جفاکی مه‌خهل بووی)، نه‌هیته فه‌ده‌رکرن. د فی کوتانا جفاکیدا، هی‌زا زه‌فله‌کان ده‌سته‌لاتا خوه دسه‌پینیت، هه‌بوونا زه‌فله‌کین به‌یز ژئ ل ده‌ف که‌سیین نیر هه‌یه (هه‌رچه‌نده زه‌فله‌ک ب راهینانی و کارکرنی ب هی‌ز دکهن. ئانکو هی‌زدارئ یا زه‌فله‌کین زه‌لامی ژئ ئه‌نجامه، نه‌پیکه‌تیه‌ه کو بیته سه‌ده‌م). ئه‌فه ژئ به‌ری جفاکی به‌ر ب نیرسالاریشه‌ده‌ت. ئوو هه‌رده‌م ده‌سته‌لاتدار ب هه‌موو پیرینه‌یین به‌ره‌وژ و نه‌به‌ره‌وژفه هه‌ولدده‌ن کو ده‌سته‌لاتا

خوه پياريزن. هه موو كه سين نير دبا به تي نامووسي و ته په سه ركرنا ژنييدا
هه دگرگن كو بهايه كي پاراستي جفاكي يي دروست بكن:

- كابرې نه ز جاره كي كوژتم و هيني هيني فيري ژانا كوژتني كرم. به لي جفاك
و نهو كه سين خوه ب دلسوز و ب نامووس ل قه له م ددن، ب خه مساري و هه ر
روژ من دكوژن- بپا ۴۰.

- نزانم كابرې دادگه ه بكم، يان په روه رده يا وي، يان هه ز و فيانين وي يين
ساده، به لي نه روه وا... بپا ۴۸.

ئه جفا ته و هه چركي يا ديرينا دناقه را نير و مياندا چيووي، ب ئاستين
جودا جودا ل پراييا جفاكين جيهاني دهر دكه فيت. سه رهاي وي چه ندي كو نير
و مي هه فته مامكه رين هه فن ژبو دو ماندا ژياني و خو شيني، لي بزائين ژنان ژبو
هندييه كو ب ئاسته كي وه كه هه ژياني بدومين (نه ب ئاستي ريبه ري و
دويقه لانكي، يان ب ئاستي چي كه ري و ئاماني هه لگرنا توخمين چي كرن). في
بزا فا نازاد يخوازي يا ژني (يان داخوازي يا وه كه هه في)، د هنده ك بيا فين
جينده ري يين نه سيكسي دا، وه كر كو به روه ملاماني يا دناقه را نير و ميانقه
بچيت. ب في چه ندي ژي، هه موو نيرين جفاكي ل پيش چا فين كه سه كا مييا
سته مليكري رهش دبن. قه هره مانا روماني ژي، ژ لايي نيره كي هه هاتييه
ئيستغلالكرن و كر يكرن، لي كه ربوكينا وي يا ل دژي وي كه سي به رفره هتر لي
دهيت، هه تاكو هه موو زه لامين جفاكي وه كو كابرې دبينيت:

- چاوان نه ز نه وه ستم و ل في باژيري هه ر تشتن كو نه ز خوه نيزيك بكم نير
دبيت- بپا ۱۳.

- من ههولدا نه ز قیما خوه بهینم، خوه تیځکه هیڼم کو محهمه دئ مهیرئ، تنئ
کهسه که و نهو نههموو کهسه... بهئ دياره کو قییم و باوهرییا من
گه شینیهک زنده بوو- بیپا ۷۶.

- نه ز دزانم کا کهنگی محهمه دئ مهیرئ "زه لام" کر سینونیهک بو "جهیوانهک
درنده" ... بیپا ۱۲۵).

دهمئ مریما (نقیسه ر ل پشت په یقین وئ) رهوشا جفاکی و پړانییا خه لکی
وه سف دکهت. دبیریت: "نه ز ل وان ناگرم ژبه ر دوو نه گهران: یا ئیکئ ل گوره
نه ستاتیکی هه ر پیکهاته یهک ل سه ر دوو ناستین جودا خوه ئاڤا دکت (روحي و فورم و
به رجه سته کرنئ)، نه روحا وان سازه و نه فورم و به رجه سته رکن.... یا دووئ وان
شیزوفرینیا هه یه، نهو نه خوشی نه تنئ دکه ستیا واندا یه، بهئ دنأقههرا وان قه نجیئ
ده، دنأقههرا وان ئالیئ به رانه ر دایه... بیپا ۱۸-۱۹". نه ز باوهرناکه م کو نقیسه
نه زانیت، شیزوفرینیا هه فرکیه کا نافخوییه دنأف که سایه تی یا یهک که سدا، لئ
دبیت مه رما وی نهو بیت کو ب ئاوا یه کئ شیزوکی سه رده ری دگهل قه نجیئ
و لوژیکئ و راستییدا دکهن. نهغه ژئ دئ چیه ته دنأف بابه تی رهفتارا
دووانیزمیدا، نهوا مه گوئی کول دهف که ساتیا که سی کورد هه یه.

د ئی به رنه فانیکرنا ژ دوژا ژئئ، نقیسه ری ئامازه ب گه لهک بابه تیئ دی
یین هه قبه ند ب ژئشه داینه، وه کو سه رده ری یا ژنبا بئ دگهل نه فسی یا خوه، کو
سه رده رییه کا درنده و خرابه. هه ر بویمیره کئ خودان زاروک، ده مئ ژنه کا دی
دهینیت، مه رم پیئ نهوه کو سه خبیری یا زاروکین وی بکهت و د هه مان ده مدا
ژئ، مال و ژیا نا وی یا سیکسی هه ر یا ئاڤه دان بیت. لئ نهوا دقه ومیت، نه
نهوه یا مه رم پیئ. ژنبا ب زوردارئ ل نه فسیئ دکهت ژبه ر کو به ره مئ رکابه را
وئ یا مریه. ژ لایه کئ دیشه ژئ، داکو مال و میړی ژبو خوه و زاروکین خوه

کونترۆل بکەت، مریەما بەحسی سەرەدەری یا ژنابا خوە دکەت: "پیناڤشا وئ ببوو بەردەمۆرا سەری من یئ کوقەت سوجده بۆ کەسی نەبری... من خوە دهاڤیت پشت لاندکا کۆڤانی برا و ئەز دگرم و دگرم، هەتاکو ریالەک ددا من، روحا من دەردخست... بپا ۵۶". لئ ژبۆ قەبوولکرنا جفاکی و ب دەستفەئینانا هەژیتیی، ژناب د حزوورا بابیدا مینا دایکەکی خوە نیشا ددەت. ئەفە ژێ رفتارەکا دووانیزمیە کو ل دەف بابی، رفتارەکا قەنج و مشت دلۆڤانی ل هەمبەری زارۆکی میڕی خوە بکەت. لئ ل پشت وی، دڕندەکا هار و دلرەق بیت. نەدووڕە ئەو ژنابە یا دیندار و ژ خودی ترس بیت ژێ، لئ ئەو وەسا خوە قاییل دکەت کو نڤیژین وی دئ بنە مەهدەر ژبۆ دلرەقی و زۆلما وی. ئەف خوە قاییلکرنەبە رفتارا دووانیزمی ل دەف دینداران خورتتر لئ دکەت.

هەتاکو مرۆڤ دناڤ جفاکەکیدا بژیت و خوە دگەل بگونجینیت، فەرە ل دەستپیکئی وەکو جفاکی هزر بکەت و رفتارین وەکو یین خەلکی بکەت. داکو بەیستە قەبوولکرنا و ب هەژیتی سەرەدەری دگەل بکەن. پاشی هەولدانین گوهورینا هەمان تیگەھ بکەت. بۆ نمونە دەمی مریەمایئ ناڤئ سەمیان بۆ کوری خوە یئ نەهاتی هەلبژارتی، ئیشارەتەکا کەتوارییە کو هەر بنەمالەکا د فی جفاکیدا هەبیت، فەرە سەمیانهکی نیر هەبیت کو می یین بنەمالی ژ نیرین دی یین گورک پاریزیت، یان بۆ مالی کار بکەت و پیداوایستی یین ژیارئ بۆ دابین بکەت. هەر وەسا دەمی دیژیت کو (ژ وی خویاڤەتی، تنئ دو کەس دکەڤالین من دگەشتن: کۆڤان و کاژین... ب دروستی سەدەمئ بیدەنگییا وان نزانم، بەلئ دزانم کو ب شانازی دگۆتن: "خویشکا مەیا مەژنە" ... بپا ۹۳). تیگەهەکی دی یئ نیرسالاری یا جفاکییە، کو زارۆکین بابی ئەگەر ژ دایکەکا دی بن ژێ، هەر

خوينا بنه مالينه و ههست و سۆزهكا خوينا ل دهف ههيه (خوين نابيت ئاف).
سه ره راى هه موو كه ربوكين و قهرفينا وئ ژ مه نجۆلى (كو هه ردهم ب هيمايين
مرنى دده ته خوياكرن)، لئ ئه و دگهل زارۆكين وئ ميه ره بانه و شه هنازيين پئ
دبه ت. ئه و كه سوكار و بنه مالا وئ يا راسته قينه نه. دبیت ژى، ژبه ر بيه نا باين
خوه بيت كو ژ خوينا وى چيپووينه، ئه فه ژى نيشانا ئه فيندارى يا باييه ل
زارۆكين وى ده رد ئيخيت.

هه رچه نده پرۆسه يا گوهورينئ ب پيگيرى يا جفاكى و پاشى بازدان و
ياخيوونا ژ هه مان جفاكى، نه يا مسۆگه ره. چونكو دبیت خووشين ژ هيز و
هه ژيتى يا خوه بينيت و ته سليم بيت. لئ ئه مينترين ريكا ياخيوون و
گوهورينيه. هه روه سا ب دريژاهى يا بۆيه رين رۆمانئ، گه له ك بابه تين دى يين
كه لتۆرى و جفاكى ژبۆ دانوستاندنئ ئازراندينه، كو خواننده ثان ب شيويه كئ
گومانكى سه رده رين دگهل بكه ت. ئه فه ژى په يامه كا ئاشكرايه ژبۆ هاندانا
هزرين ره خه بى و هه لسه نگانده بى ل سه ر تيگه ه و عورفين جفاكى، ل سه ر
ئايره بين ئايينى و هه لوپستين مرۆفاه تى و گه له ك بابه تين دى يين هه ژبه ند
ب دۆزا ژنيشه، كو سه ر ژنو و داريزين و نژياركه ينه شه.

ره هه ندى ده روونى – فيلوسۆفى:

ل سه ر ئى ره هه ندى، دوو بابه تين سه ره كى سه رنجا خواننده ثانان ب نك
خۆفه رادكيشن: بابه تئ تروما و خه مگينئ (كو بابه ته كئ ده روونيه) و بابه تئ
ئازراندا پرسياران و هزركرنا ژ ده رفه ي قالبئ هه بى (كو بابه ته كئ فه لسه فيه).
دئ تبا به كئ ل سه ر هه ردوو بابه تان راوه ستين:

أ. خەمۆكى و پېشىلبوونىن پەستا پىشتى ترومايى:

پىشتى مەريەما د ئايرىدەكى گومانى و باركرى ب ھندەك رەھەندىن ئاينى و جىقكىھە دەيتتە ئىغىتصابكرن، تۆشى ترومايەكا دەروونى يا توند دىت و سەباركىن ئى ترومايى دگەل دەمىن ھەتا ئى سەردەمى گېرانا ئاھەنگا رۇژا زاينىا خوە. ھەرچەندە، ئاكاما ترومايىن پىشتىر ئى ل سەر ھەنە، لى دى تەركىزى ئىخىنە سەر ئى ترومايى داويى كو نقىسەر داکۆكىيەكا بەرچاڭ ل سەر دكەت و كرىيە بابەتى بەرھەئانكرى ئ دۇزا ئى.

ھەر ترومايەكا دەروونى ئ ئەگەرى ئ دەستدانى يان ئىكفەقەتيانى يان توندوتىرى پەيدا دىت (ئەگەر ب سەرى مروشى بەين، دى توندتر بىت ئ دىتنى يان بەيستنا وان). ئەف ھەرسىيە ب سەرى قەھرەمانا رۇمانى ھاتىنە، ئ دەستدانا داكى، ئىكەمىن تروما بوو، ئىكفەتيان ئ دلوقانى يا بابى و دووربوونا وئ ئ خواندنگەھى، ترومايەكا دى بوو. ترومايىا ئ دەستدانا بابى ئى ھاتە سەر، كو بوونە كۆمەكا ترومايىن ل پەى ئىك. كۆما ئان ترومايىن ب دويف ئىكفە، ئاكامەكا ئىگەتىف كرە سەر ھزر و دلبنى و رەفتارىن وئ. لى ل گورەى دەروونزانى يا نۆژدارى، ئەگەر كەسەك تۆشى ترومايى بىت و ئى رزگار بىت، دى بىتە پالپىشتى و ھىز بۆ كەسايەتى يا وى/ وئ، كو خوە ل بەر ترومايىن دىتر بگرىت. لى ترومايىن وئ د سنسلەكرى و پىكفەگرىدايى بوون كو ب چ بيائىن چاكبوونى را نەگەھىت. ھىشتا ئاكامىن ترومايەكى ب تەواوى ئى نەچووین، ئىكا دى د ھاتە سەر، ھەتاكول داويى تۆشى ترومايىا ئ دەستدانا پەردا كچىنىى بووى. ئەگەر ب چاڭى نۆژدارەكى دەروونى ل ھەلوپىست و رەفتارىن مەريەمايى بىرىن، دى بىنىن كو ھالەتى پېشىلبوونىن پەستا پىشتى

ترۆمایع (PTSD) ل دەف هه نه. هه ره که سه که ئی تۆشی ئی حاله تی دبیت، فه ره هنده ک نیشان ژ فان کۆما نیشانین ل خواری ل دەف هه بن*:

1. فه ره بۆیه ره که ئی ترۆمایع هه بیت.
  2. هنده ک نیشانین دووباره بوونا سه ربۆرا ترۆمایع ل دەف هه بن.
  3. هنده ک نیشانین ره فتارا خوڤانه پاشی ل دەف په یدا بن.
  4. هنده ک نیشانین زیده هشیاریع ل دەف هه بن.
- ب نسه ت خالا ئیکئ هه ره که مه خو یا کری، نه تنئ ترۆمایه ک ب سه ری هاتییه، به لکو به رئا تافی سنسه که ترۆمایین ل دو یف ئیک بوویه، بیی کو ژ ترۆمایا بیشتەر چاکبو بیت. ده ربه ری خالا دو ی، جار جاره بۆیه ری ترۆمایع دهاته بیس چاقان و هنده ک جار ان ژی خه ون پی شه دبیتن: "گه ه وه ک خیه وکی، گه ه ژی وه ک شه فیه سه ته که ئی پی رگی من ده یت و من گه ماروو ددت- ۵۹". هه ره سه ئه و خه ونا هه رده م دبیت و پی ژ خه و هشیار دبوو: "ل خواری مرۆقه ک سه یر و بیانی پی رگی من هات، پین وی ژ ئافئ، زکی وی ژ ئاخئ، سه ری وی ژ بای و ده ستین وی ژ ئاگری.... به ئی تنئ شه که فته ک شه دار و کابرا، وی ژی دو خینا خوه گرت و ل ده ری دا- بپاە". ئەف خه و نین به رده وام نیشانا دووباره بوونا سه ربۆرا ترۆمایینه. هه ره سه ده می به حسی کابرای بۆ دهاته کرن، وی بیزا خوه ژئ دکر و تۆشی هنده ک هه له چو نین ده روونی یان فسیولۆژی دبوو: "عه ینی شه فئ تاینن سار و گه رم نه ز گرتە- بپاە". ده می ئیسلامئ کومۆنیست کارتا خوه دده ته ئی (من کارتا ته له فوننا وی وه ک بازیه نده کئ کر دپاخلا خوه ده، بیجه مد، زارئ مه زن و محهمه دئ مه یری هاتن

---

* د. عبدالباقی مایی (۲۰۰۷). زارۆکین ترۆمادار و بیشتیلبوونین په ستا پشتی ترۆمایع (PTSD). وه رگیان ژئینگلیزی: د. عارف حیئو. ج. ۱، چاپخانا هاوار- دهۆک.

بیرا من- بپ۹۷). یان ئەو رەفتارا کو بیزا خوہ ژ ھەموو زەلامین جفاکی دینیت، نیشانەکا دی یا دووبارە سەرپۆرییە.

دەربارەى خالا سىي، ھەر تشتەكی بیرا وئ ل بۆیەرى بینیت، دئ خوہ ژئ دەتە پاش، یان دئ بابەتئ گوھۆریت یان ل وی جھى نامینیت: "ئە ئەز دویرم بەحسا بۆیەریئ تارییئ بۆ کەسئ بکم و ئەژئ کەس دویرت گوھادارییان من بکت- بپ۸۶". ھەروەسا ھەردەم پیزەوقە و ھەست ب رەشاتی یا پاشەرۆژئ دکەت (دگەلەک جھاندا خویاکرییە): "تشتئ خراب ھندە ھەیە کو عەمرئ مە تیرا نەکت- بپ۱۱، ... ھندەک جارن ئەو ترس ناھیلیت مەرفا رۆژا خوہ وەک پیدئقئ ببۆرینت، یان داھاتوویئ خوہ گەش بینیت- بپ۸۴". ئوو دووری و فەقەتیان وئ ژ خەلکئ دی، ساخلەتەکئ بەرچائئ رەفتارا وئ یا رۆژانە بوو: "ل خەلوەنگەھئ، ئەز دگەل خوہ دکەتم شەرەنیغئ- بپ۲۵". نیشانین خالا چواریئ ژئ، ب درپژاھئ یا رۆمانئ بەرچاڤ و ئاشکرانە، ھەردەم دترسیت بەیوہندییەکا ئەفینداریئ دگەل کەسەکئ دی چیکەت، ھەردەم یا ئازریایە و نەشیت بنقیت: "ھەر شەفا ئاگرئ حەزین فەدەغە بیدەر و پریزەیین من دسوژینیت بەرى کو ئەز ب ئحیفکا خوہ یا گوگولئ و پچا شەرما مایی، فەمرینم- بپ۱۰". ھەروەسا زوو تۆرە دبیت و بریارین سەرپیئ دەت، بۆ نموونە دەمئ ھەژاری د رەوشا ھەلچوونەکا سیاسیدا، ئامازە ب کچکین گەریلا دای و گۆتئ، "نەتاتورک دیبژیت: پارە بۆ مەزاختنئ یە، نەیار بۆ کوشتنئ یە و ژن ژئ تتئ بۆ گانئ یە- بپ۸۹". دلئ مریەمایئ ژئ سار دبیت و وی دەھلیت، ھەرچەندە بۆ ماوئ دوو سالان دگەل بوو. ھەمان ئئ رەفتارا ھشیاری یا زیئە (Hyper arousal) دگەل ئیسلامئ ژئ دکەت، کو ب ئاخفتەکا د تەلەفۆنیدا ژئ تۆرە دبیت و دەھلیت. دگەل ھەواری ژئ، ژ ھەفۆکەکا گشتگیر و مژدار و

نه ئاراسته كرى تۆرپه دىيىت و دهئىلىت (مريهما گوناهه ل نك من نهوه، كو كه سهك
 زنايى بكت- بپ۱۲۰). ل گوروى كتيبا ئامار و دهستنيشانكرنا نه ساخي ييىن
 دهورونى (DSM-4)، هه بوونا حاله تى (PTSD) ب هه بوونا بۆيهرى ترومابى
 و يهك يان پتر ژ كوما نيشانين خالا دووى، سى يان پتر ژ كوما نيشانين خالا
 سى و دوو يان پتر ژ كوما نيشانين خالا چوارى، دهئته دهستنيشانكرن. كا
 چهوا فرويدى، نيشانين نه ساخييان ژ كاراكتهرين دهقين و يژه يى ييىن سه رده مى
 خوه دهردينان، ئەم زى دشيىن نيشانين كاراكته را سه ركه يى يا رومانا مريهما،
 بكه ينه نمونه بو دهستنيشانكرنا حاله تى (PTSD). ئەگه ر زمانى نۆژداريى ل
 وهلاتى مه كوردى بايه، بى دوودلى دا ئى رومانى كه ينه نمونه ژ بو تىگه هشتن
 و دهستنيشانكرنا حله تى (PTSD). يهك ژ تهكنيكىن چاره سه ركرنا قى
 حاله تى، دلده ريژكرنه. نقيسه ر پرۆسه يا دلده ريژكرنى ب رهحه تىبون و
 بهرهنگارى يا حاله تى دادنىت: "ئەز شه رم دكم دهمى كو به حسا وان بۆيه ران دكم،
 به ئى ژ ته ناغه شىرم، ئەز هه ست ب جوهره رهحه تىبه كى دكم- بپ۵۷". پشتى
 دلده ريژكرنى، مرقى ترومابى دشىت ل هه مبه رى سه ربورين خوه راوه ستىت،
 كو قوناغه كا كاريگه را چاره سه رييه. وه سا دياره كو نقيسه رى په هله وانا خوه يا
 چاره سه ركى و پاشى دانايه سه ر ده پى شانويى كو بكه ته پيرينه ژ بو گه هاندا
 په يامه كا ره وشه نبيركرنى و ئاراسته كرنه كا په روه رده يى، له وا ب پشتراستى
 دبىزىت: "وى رى بده من كو ئەز شانازيى ب خه م و گازنده ييىن خوه ببم، ژبه ركو كه دا
 سيه و شه ش سائين ره به قه- بپ۹".

سه ره راي حاله تى (PTSD) و نيشانين ترومابى، هه روه سا هنده ك
 نيشانين خه موكيى زى ل ده ف مريهمايى دهئنه ديتن. هه ر ژ دهستنيكا رومانى و

تا داوی یا وی، یا مشتى نیشانین خه مگینی و ترس و ئالۆزین یه. هه زوو نقیسه ئامازه یه کا دیار دده ته خوانده فانی کو دی سهره ده ری دگهل کاراکته ره کا خه مگین کهت: "به لئ نه ز تاما خواهشین نزانم چونکی خواهشی دژيانا من ده پر کیم بوو- بیپا". ههروه سا د ژيانا خواهدا (زیده باری بویه ری ترۆمایه هه فه نه ند)، دوو جارن به رئاتافی پرۆسه یا خه مگینی بوویه (grief process)، جاره کی ده می دایکا وی مری و جارا دی ژى، ده می کوری وی ژبه رچووی. مرۆف هه تا ماوی (۲-۶) هه یشان دمیته د فی پرۆسیدا و پاشی ب تیکه لی و چالاکی یین رۆژانه، ژى خلاس دبیت. لی ئه گهر چاره سه ر نه بیت، هینگی دی به رف ده رکه فتنه نیشانین خه مۆکیشه چیت، ئوو ئه فه یه ئه وا ب سه ری قه ره مانا فی رۆمانی هاتی. هه رده م ترس و ئالۆزی و ترۆما ب هه فرا ده اتن و ژيانا وی دوو ریچ دکر. که سین خه مۆکی لی، ب مشه یی به حسی مرنی و بی به ایی یا ژيانی دکهن. بیتۆمیدن ژ خه لکی جفاکی، له وا به ر ب قورنه تگی ری شه دچن و هنده ک هزرین ره شبینی یین تاییه ت ب ره وشا خو شه داد ری ژن. ئه گهر ب هووری دو یفچوونا نا فه رۆکا که فالین وی بکه ین، دی بینن کو خه م و خه مۆکی و مرن ژى دفریت:

- مرنی دایکا من ژ من ستاند و مهنجۆلی بابن من، له وا دپرانیا که فالاندا، مرن و مهنجۆل یه ک هیمانه ... بیپا ۲۹.
- د هه موو که فالین من ده ده رز و په رده هه نه- بیپا ۴۹.
- مرۆف، مار، ده رز، سیفا، کیلیین سه رین مریان و دوکیلا شه مه نه دفری، هه موو ب روح دکه تن، خو ه ژ ناف پارچه یین خه زنه یی ده افیتن و ل ئۆده یا من دچوون و ده اتن- بیپا ۱۱۱.

ئەفە ھەمى جەفەنگىن ترۆمايى و رەوشا خەمگىنى يا ويىنە، مەنجۆل ھىمايىن مرنىيە. دەر ز و پەردە ھىمايىن پەردەيا ويى يا كچىنيىنە. سىف ھىمايىن چاھەر يىبونا ئەفەنە كىيە كو بۆ بىستە رزگار كەر، دىت زى ھىمايىن ئىكەمىن گونەھا ئادەمى بيت كو ب ھاندانا ھەوي ھاتىيە كرن (دەمى بەر ھەمى دارا ھەرامكرى خوارى). ئەفجا نەدوورە سىف ھىمايە كى ھەستكرنا ب گونەھى بيت، كو ئەو زى نىشانەكا بەرچاڭا خەمۆكىيە. كىلىيىن سەرى مريان، ھىمايىن سەبر و ھەدارا ويە دگەل مرنى و مريان (نەدگەل خەلكى جشاكى). دوكىلا شەمەندەفرى، ھىمايىن ۋەغەرەكا بەر ب نەدىارىئەفە، چ بەر ب مرنى يان بەر ب زىايئەفە بيت. لى ھەروەكو د دانوستاندنا ويى و ئىسلامىدا خويا دىت كو رەنگى سۆر د كەڧالين خوەدا بكار نائىنىت. رەنگى سۆر رەنگەكى گەرمە و ھىمايەكە ژبۆ شۆرەش و عەشقى. لى پىشتى ژيى سىزە سالىي، گەرمى يا ويى سار ببوو. ئىدى نە باوهرى ب شۆرەشى ماىە و نە ب عەشقى: "چونكو من باوهرى ب شۆرەش و عەشقى نەمايە- بپ۹۶". ئەفە زى ژ سەباركىن پىشەلبوونىن ترۆمايى بۆ ماىە (خۆدانەپاش) و بەر ب خەمۆكىيە بريە.

دەمى كورپەيىن ويى ب رىئە، زىان يىن دگر نرئىت و سىناھىيەكا ئۆمىدى بۆ پەيدا دىت، لى ئەو سىناھى زى ب خەمگىنى و ترۆمايا ويئە گرئىداى بوو: "من ھەز دكر سەمىان نەتنى ب سىما و دىمەن، بەلى ب رەوشت و رەفتار زى ب بابى من دىوالى يان داىكا من ھەلىمايىن ڧە بچت، نەكو ب كابرانى ڧەلىتەڧە... مريەما، ديارە تىشەك ھەڧەش دوتنەيىن ھەرسىيان دە ھەيە، ئەرئ ھەيە، مرنە- بپ۷۰". ئەفە زى ئامازەيەكا دى يا خەمۆكى يا ويە كو چ باوهرى ب پاشەرۆزى نەمابوون (من باوهرى تنى ب دەسپىكى ھەيە- بپ۱۵). مرنى ھەموو بىاف و دەردۆرا ويى ڧەگرتبوو.

دگريف پرۆسيسا ژ دهستدانا سه‌ميانيدا، چه‌زا مرنى ل دهف گه‌هشتبوو
 كوڤيتكى: "مرن ببوو داخووا هه‌رى مه‌زن بو من... بپ۰۷۰". نفيسه‌ر ميناكى فى گريفى،
 ب شپوه‌يه‌كئ هونهرى و شاعريانه‌ ده‌دبريت: "دونيئا قالا ببوو: مرن، ژيان،
 سه‌ميان و نه‌ز ب تنى مابوون سه‌ر روويئ فئ زه‌مينئ. من خوه‌ ب دانگا ژيانئ فه‌دگرت و
 نه‌دهيلا من به‌يليت، ئئ سه‌ميانئ من سه‌هوا بوو، خوه‌ ب دانگا مرنئ فه‌دگرت. نه‌ز چ ل
 فئ مرنئ هه‌موويئ بكم- بپ۰۷۰". يه‌ك ژ نيشانين دى بين خه‌موكيئ نه‌وه‌ كو كه‌سى
 خه‌موكيئ چه‌ز ژ كريارا سيكسى ناكه‌ت و هه‌رده‌م بئ زه‌وقه‌ و وه‌سا هه‌ز دكه‌ت
 كو كه‌سه‌ك نينه‌ هاريكارى يا وي بكه‌ت. ده‌مئ به‌حسى سيكسى ل ده‌ف ده‌يته
 كرن، ب بيز و قه‌رفين وه‌دگريت و هه‌لچوونه‌كا ده‌روونى يا ناله‌بار نيشا
 دده‌ت، ب نه‌مازه‌يى نه‌گه‌ر كريارا سيكسى ب نه‌چارى دگه‌ل هاتبيته‌ كرن.
 محه‌مه‌دئ مه‌يرئ ب هيجه‌تا دارچينى (د ده‌مئ دووگيانبيدا)، هه‌مى گاڤا دا
 راكيشته‌ د دكانكا خوڤه‌ و به‌رى دارچينى بده‌تئ، دا كريارا سيكسى دگه‌ل
 كه‌ت. وي چ جارن خوڤى ژ وي كرياتئ نه‌دديت: "نزا بوچى هه‌سته‌ك سه‌ير ل
 نك من په‌يدا بوو، كو نه‌ مروڤه‌كه‌ گوه‌نييلئ دگه‌ل من دكه‌ت، به‌ئئ چه‌يوانه‌كه‌- بپ۰۵۸".
 لئ نفيسه‌رى ب شاره‌زايى يا شاعره‌كى جوداهى يا ره‌وشين ده‌روونى بين
 نه‌نجامدانا كريارا سيكسى ب موفاره‌قه‌يه‌كا جوان و دلسوژ وه‌سفكريه‌، كو
 دربرينئ ژ ره‌وشا ده‌روونى يا مريه‌مايئ و ژنابا وي (پشتى كريارا سيكسى)،
 دكه‌ت: "هه‌ر جار نه‌ز وه‌ستييايى و كه‌رخى دزقريمه‌ مائئ، به‌ئئ تو‌لاز شاد و ته‌نا
 دزقيرين سه‌رى كولانئ- بپ۰۵۸". ئانكو كريارا سيكسى يا وي دگه‌ل كا‌براى (د دكانا
 ويڤه‌)، ره‌وشه‌كا خراب و مشت وه‌ستيان دئبخسته‌ سه‌ر جان و جه‌سه‌دئ وي.
 لئ ده‌مئ تو‌لازين گه‌ره‌كئ سيكس دگه‌ل مه‌نجولئ دكرن، د دلشاد و ته‌نا بوون،
 كو ده‌برينه‌كه‌ ژ دلشادى و ته‌ناهي يا ره‌وشا مه‌نجولئ. هه‌موو كريارين

سیکسی یین وئ دگهل هه ژاری پيشمه رگه کرین و ئه وین ب تله فونئ دگهل ئیسلامی کومونیسیت کرین، ئه و ئاسووده بی و ته ناهیه نه داین. تنئ ده می پیرگی ئیکه مین زهلامی نه حیوان دهیت (ب دیتنا وی)، ره وشه کا دهر وونی یا نه دیتی بو پهیدا دبیت و ههروه کو ژنو و دی فیری ئه فینداریی بیت، ئه فه ژئ نیشانا راستگویی یا عشقی و حهزا سیکسیه ب جان و جهسه د:

- من ههست ذکر کو نه ز ئه و ژنه مه "جیهان" و ئه و ژئ محه مه دی مه هدی یئ راستی یه بو من هاتی- بپ ۱۲۲.
- خوهزی ته نه ز دیتبام، دا بیژی من بهری هینگی زهلام نه دیتینه، من ژبیر کر بوو کا توخمی زهلامان چ هینایه سه ری من- بپ ۱۲۳.
- لی وی هه یامی من هه می تشت ژبیر کرن: دهر ژین خوه، مارین کوره، دارچین و.... سه میان ژئ. من دایبایین خوه ژبیر کرن و ئیدی نه ل پینجشه مبان و نه ل چو روژین دی نه ز نه دچووم سه ره دانا وان ل گورستانئ- بپ ۱۲۳.
- من نیاز هینا کو نه ز خوه تپوهر بکم و بشه وتینم، لی وی خوه د من وهر کر و نه ز قه مراندم- بپ ۱۲۴.

هه رچه نه نفیسه ری ئامازه یه کا بله ز ب نه ساخی یا شیزوفرنیایی دایه و خه لکی جفاکی ب که سانین شیزوفرنیایی دایه نیاسین، لی چ نیشانین نه ساخی یا شیزوفرنیایی دناف قه گیرانین روماتیدا ناهینه دیتن. پرانییا وان نیشانان بو که سایه تی یا دووانیزی دزقرن (بهری نوکه مه به حسکریه). لی دبیت (مینا گه له ک نفیسه ر و جفاکانسان)، نفیسه ری ژئ نیشانین که ساتی یا دووانیزی ب وه سفکرنا شیزوفرنیایی دانا بن. هنده ک جارن، ده می نفیسه ر و لیکوله ر شیزوفرنیایی راقه دکهن، ب دووکه ربوونا که سایه تی دده نه نیاسین. لی راستی یا زانستی ئه وه کو هه تا ئه م نه ساخی یا شیزوفرنیایی ب که سه کیشه نین،

زیده‌باری نیشاین دووانیزی و نه‌گونجانا هزر و دلینی و ره‌فتاری، فه‌ره هندک نیشاین دی بین وه‌کو هه‌پاره و هه‌لوه‌سه‌یان ژی ل ده‌ف هه‌بن .

ب. نازاندنا پرسیارین فه‌لسه‌فی:

پرانیا بویه‌رین رومانی ل سه‌ر دؤزا ژنییه، ژن دناف جفاکه‌کی نایینی دایئخستیدا گه‌شه دکه‌ت و دناف کومه‌کا عورف و عه‌ده‌تین جفاکیدا دژیت، خوه دگه‌ل دگونجینیت یان ژئی یاخی دبیت. داکو مروّف د بابه‌تین نازاندی بگه‌هیت، فه‌ره پرسیاران بکه‌ت. نازاندنا پرسیاران شاپه‌رین مه‌ژئی مروّفی شه‌دکه‌ت و ل به‌رسقان دگه‌رییست (دهم پرسیاران چیدکت و پرسیار باندوژی ل باوه‌ریی دکن- بی‌پی ۲۲). ب ئی وه‌غه‌را پرسیار و لیگه‌ریانا ل به‌رسقان، مروّف ل پی‌رگی خوه ده‌یت و هزری د خوه‌یی خوه‌دا دکه‌ت، نه‌ز چمه و بؤچی هاتیمه و دی کیشه چم؟ پشتی مروّف خوه ددانته دناف قه‌فه‌سکین پرسیاراندا، هه‌ر تشته‌کی ب هه‌بوون و ژیارا مروّفیسه، دی که‌شنه دناف هه‌مان قه‌فه‌سکیدا، چونکو مروّف پشکه‌که ژژینگه‌ه و ده‌ردؤرا خوه و که‌سه‌ک نه‌شیت ژ ده‌رفه‌ی ده‌ردؤر و که‌لتور و باوه‌ری بین جفاکی د مروّفان بگه‌هیت. مروّف قالب یان تیگه‌هه‌کی کاملانه ناهیتته دابه‌شکرن. نه‌ تنی وه‌رگه‌ه، به‌لکو بکه‌ره ژئی (ناکامدار دبیت و ناکامی دکه‌ت)، چونکو ئه‌و ب هه‌موو پشک و پیکه‌اته‌یین خوه‌فه کارفه‌دانا نازرینه‌رین نافخوی و ده‌رفه‌یی ده‌له‌بژیریت. وی شیان هه‌نه کو ب کاملانی ئاگه‌هداری هه‌موو هه‌ست و هزر و هه‌له‌چوونین کونسیتان دبیت. ئه‌فجا چونکو بی هشیار و ئاگه‌هداره، د شیت شیانین خوه تاقی بکه‌ت. ب ئی هشیاری و ئاگه‌ها خوه، شیا د هه‌فه‌ندی یین دناقه‌را مروّف و خوداوه‌ندان بگه‌هیت. ب شیوه‌یه‌کی تیرامانی یا بارکری ب تیهرینه‌کا

عەقلىيانە، شيا بزائیت کو خوداوەند ژ ئاسمانان بەر ب عەردیڤه دهاتن داکو پیرۆزییەکی بدەنە مەروفا مێ (ژن) - ژبەر وی خوینا هەبقانە ژبەردچیت. خوین دەمارا ژیانئ و هەبوونییە، هەر قوربانەکی ژبو خوداوەندان هاتبنا پیشکیشکر، پیدئی ب ریژتئا خوینی هەبوو، د هەموو پیکهاتن و ئاشتبوناندا هەر پیدئی ب ریژتئا خوینی هەبوو (بەرەژەنگین ئی رفئاری تا نۆکە ژئ ماینە). دەمارا دی یا ژیانئ، شیرە، ئەو ژئ ژ مەمکین ژئئ دەیت لەوا ژن هاتە پیرۆزکرن (میسالاری). نارین دبێژتە مریەمایئ: "تو مریەمایئ... مبیەکی بەئئ ل زەمانەک ئیر- بپ۶۷". دبیت ئەف ئامازەیه (ب تاییەت دەمئ دبێژت تو مریەمایئ)، ئەگەرانەکا فەئتەزی بیت بو سەردەمئ میسالاریئ یان سەردەمئ مریەما کچین (المريم العذراء). لئ د سئ هزار سالین داویندا، تیرامانین مەروئئ ژ عەردی بەر ب ئاسمانیڤه چوون و مەروئئ تەحەکوم ب بربار و کریارین خوداوەنداندا دکر کو زەلام ببیتە میرئ عەرد و ئاسمانی (ئیرسالاری). بەرەژەنگین ئی تیڤزینا فەلسەفی ژئ، هیشتا ماینە و دپرانیا جاراندا مە گوھ لئ دبیت کو وهلی کورئ خودیئە یان سولتان سیبەرا خودیئە ل سەر عەردی. ئەڤجا هەر ئیرەک د مالا خوەدا دبیتە سولتانەک یان د مەملەکەتا خوە یا بچووکدا، چاڤلیکرنا رفئار و ئیمتیازین سولتانئ یان خودانئ دکەت: "هەر ئیرەک بیئ کو پیرامیدان ئاڤا بکتا" دخوازت ببیتە فیرعەونەک و ئەم ل بەر دەراژینکا عەرشئ وی سەمایئ بکەین... بپ۱۳". ئەف هیژە ژ پیرۆزی یا باوەریئ یان ژ باوەری یا ب پیرۆزیئ هاتیبە وەرگرتن. ئەو ب خوە، پیرۆزی و باوەرداری ژ هەڤجودانە، لئ پیکڤه گریڤدایینە ژئ. پیرۆزی کریارەکا کۆمیئە (نە تاکان)، چ تشت د خوەییئ خوەدا پیرۆز نینە، لئ کۆمین جفاکینە کراسئ پیرۆزیئ ب شیۆهیهکی تیرامانی و عەقلى، دکەنە بەر هەر تشتەکی وان بقیئت. پاشئ دەمئ خەلک سەردەریەکا رۆژانە دگەل پیرۆزیئ

دکته، ئەو تیرامانی یا عقلی ژێڤه دبیت و دبیته رفتاره کا هه چکوههیی یا وهگرتهی ژ بابکالکان و بیی تیهزیرین و تیرامان دهیته ئەنجامدان. باوهری (د بته کوکا خوهدا)، ب ئایینه گریدایه و ل سه سه نگیسته بیی غه بیی دهیته ئافاکرن. عقل ب هشیاری یا خوه به هانه دکته و ب شیوه یه کئی به رهۆز دناڤ که لتۆری جفاکیدا دچینیت. پاشی پیروزی و باوهرداری تیکه له بوون، کو پیروزی ژبو ئاستی باوهرداری هاته بلندکرن و ژ کونترۆلا تیهزیرین و تیرامان و پرۆسه بیی عقلی ده رکهفت. له وا هه ره که سه کئی ب عقله کئی تیرامانی سه ره ده ریی دگه له بابته و تیکه هین پیروزی جفاکی بکته، دی پرسیاران نازرینیت! "کی پرسیاران چیدکت و کی به رسشان ددت؟... چهند تو پرسیاره کئی بکی، ئەز پتر گومانی دبه رسشان ده دکم... بپ ۶۳". ده می جفاک دبیت خودی یی ئە مر کری کو مروڤ روژی و نغیژان بو بکته، تیرامانا عقلی ژبو به رسشدانا شی هه ڤوکا په سه ندری ئەوه مروڤ به ره ڤاژ کهت و بیژت: "خوه دی نه گوتیه من نغیژ و روژیان نه که، له ورا ژئ باوه رناکم کو ئەو بیژت من بکه - بپ ۱۱۹".

هه رچه نده ئەڤه نه زه مانی پرسیارانه، به لکو زه مانی به رسفانه! لی بیی پرسیارکرن کریارا لیگه ریانا له به رسشان ده ست پی ناکته. ده می مریه ما پرسیار دکته کا بوچی زه لامی مافی چوار ژنان هه یه و ژنی ئەو ماف نینه؟! ماموستایی وی نه دزانی بیژتی: ئەڤه به ره می نیرسالارییه، ل سالا (۲۳۵۵ ب. ز) مه لیکئی سومه ری، ئورۆکاجینا، یاسایه ک دانا کو نابیت ژنی پتر ژیه ک زه لامی (می ری) هه بیت. لی چونکو ماموستای ل گوره ی پیروزی یا بابته تی ژ بابکالکین خوه وه رگرییه، نه شیته عقلی خوه تیدا بکار بینیت. د پرسیاره کا دی یا تیرامانیدا، مریه ما پرسیار دکته: "ئهری ئەوان کابرا چیکر یان کابرای ئەو

چيڪرن؟ تو بهرسقئ نزانى، نه زى نزانم، نه رى كابر اى دادگهه بكم يان پهروهدهيا
 وى- بپا۸۴". ل ڦيره كابر ل جهي خودى هاتييه دانان و ب شيويهه كئ مهجازى
 پرسيارا خوه ناراسته دكهت (نه رى خودى مروڦ داينه، يان مروڦان خودى بو
 خوه چيڪرييه كو گوهدارى يا وى بكنه و خه لكى پئ بچه وسينن؟). نه ڦ
 ليكگوهارتنا سيفه تين خودى و كه سين نير، پتر ڙبو سهميانان (باب) ل كاره،
 چونكو بابيه (يان هر نيره كئ دى يئ سهميانه) روئى خودى دناف ماليدا
 دگيريت: "نه ز پچه كئ ڙ بابئ خوه دترسيم، نه و ڙى مهنجول سه به ب بوو. نه ز پچه كئ ڙ
 خودى ڙى دترسم، نه تنئ مهنجول ئى هه موو سه به بن.... به ئى من خوه ش دقئ چونكى
 ديٽن كو نه و پاڪ، په خشنده و مهرداره، ئانكو وهك بابئ منه. من بابئ خوه ديت،
 به ئى هيٽ من خودى نه ديتيه- بپا۸۶". نه و مه ل سهر پيروڙى و باوهردارين
 گوئى، دقئ په ره گرافيدا، دهيتته په ڙانندن. باب بونه وهره كئ به ره هسته، دهيتته
 ديتن و هه ست ب دلوفانى يا وى دهيتته كرن. لئ خودى گيانه كئ مينه ڦييه و
 قودرهت و مه زناهي يا وى ڙ جفاكي هاتييه وهر گرتن (ديٽن كو پاڪ و
 په خشنده و مهرداره)، لئ نه كه سق ديتيه و نه كه سق هه ست پيڪرييه. نه ڦجا
 دبيت نه ڦا ڙئ ديٽن وه بيت، دبيت ڙى وه نه بيت. لئ پاشى نه و ب خوه
 به رسقه كا جفاكي يا به رهوڙ بو ڦئ پرسيارا خوه يا ب ترس ددهت (داكو
 نه كه فتنه دناف ئالوڙى يا ترسيڊا)، ديتين جفاكي وه كو ميكانيزمه كا به رگري يا
 مه ڙى بكار دئنيست و ديٽن: "نه ز دشيم خوه داين هنده مه زن دسترانه كئ ده،
 دكه ڦاله كئ ده، دنارادين ده، بيمن- بپا۸۶". ڦئ ميكانيزمئ ب فيلا به هانه كرنئ
 دده ته كارى. ل جهه كئ دى ڙى، هه مان به هانه كرنئ بكار دئنيست كو خوه ڙ ترسا
 جفاكي و ئالوڙى يا دهروونى بپاريزيت (شهرت نينه كو رابردوو يان داهاتووي هه ر
 كچه كئ ل ڦى وهلاتى، محمه دهك تيده هه بت داكو بترسيست يان نه ترسيست و شهرت نينه

ژی کو پاشناق هەر محهمه دهکی "مهیری" یان "مههدی" بت- بپا ۸۴). هەرجه نده ئەف بابەتە رهوشا دهروونی یا د دهمی ترس و ئالۆزییدا خویا دکەت، لی مه دگەل پرسیارین فەلسەفی دانا، چونکو مشه جاران دهرووزانی و فەلسەفه تیکرەس دبن، هەردوو سەرەدەریی دگەل هزر و رفتار و دلینی یا مرۆشی دکەن.

ئەف نمونەیین ژینگۆتی، مه پیرگی موخه یه‌ری و موسه‌یه‌ری یا مرۆشی دکەن، ئایا مرۆف موخه‌یه‌ره د بریار و رفتارین خوه‌دا، یان موسه‌یه‌ره د هه‌موو کریارین ژیانیدا (هه‌روه‌کو خه‌لکی هه‌چکوهه‌ییی جفاکی دبیریت؟) مریه‌ما ژبو موخه‌یه‌رکرنی پرسیار دکەت: "ما خوه‌دی گۆتبه‌وو محهمه‌دی مه‌یری هه‌ره‌ مریه‌مایێ ژ کچینی بیخه... بپا ۱۱۹". موسه‌یه‌رکرنی ژ، ب پرسیاره‌کا ئاراسته‌کری به‌رگومان دکەت: "هه‌گه‌ر به‌لگ بی ئەمری وی ژ داری هه‌لنه‌وه‌رت، پا چاوا کابرای بی ئەمری وی تو ب ساخی فه‌شارتی؟- بپا ۶۶". موخه‌یه‌ری و موسه‌یه‌ری، بابەتەکی فەلسەفیی کەشنه و کۆمه‌کا زانایین ئایینی ئیسلامی و فیلوسوفین ئایینی خوه‌ پیقه‌ مژولکرینه. هنده‌ک ژێ وه‌ هزر دکەن کو هه‌ر تشته‌کی مرۆف بکەت، ل سه‌ر ئەنیا وی بی نفیسییه‌ و ج تشت بی ئەمری خودی ناپیت (قل لن یصینا الا ما کتب الله‌ لنا). جفاکین کشتوکالی و ئەوین پتر ب غه‌بیقه‌ گریدایی، ئی بوچوونی په‌سه‌ند دکەن، چونکو یا ب ساناھییه‌ و هه‌موو کریارین باش و خراب ژبو ئیرادا خودی ته‌عالا دزقرن. مرۆف ژ ب سروشتی خوه‌، هه‌ز ژ هیسانی و نه‌ئالۆزیی دکەت. ئەگه‌ر ئەف موسه‌یه‌رییه‌ نه‌بیت ژ، مرۆف ژبو خوه‌شی و ره‌حه‌تیا خوه‌، دی خوه‌ موسه‌یه‌ر و سینۆردار کەت: "ئیندی ئەم نه‌شین بی سینۆر بژین، له‌ورا ژێ ئەم زاتی خوه‌ سینۆردار دکن- بپا ۷۵". لی هنده‌کین دی وه‌سا دبینن کو خودی مه‌ژ دایه‌ مرۆشی کو هزری پی بکەن و بریار و

ههلوئیسیتین خوه پی ب ههلبژیرن. ئالا هه لگرین زانین و زانستی، شی بۆچوونئ دپه ژرینن و وهسا دینن کو فوره هه موو مرۆف پینداچوونئ د خوه دا بکه ن و کریار و هه لوئیسیتین خوه به لسه نگیین. ئەفه ژئ، پرۆسه یین په روه دهیی و شیره تکرین و خوگونجاندا دگه ل جفاکی به رچا ف دکه ت. لئ موخه یه ریئ ژئ، ئاسته نگ و به ربه ستین خوه یین جفاکی هه نه، نه هه ر که سه ک دشی ت خوه ناس بکه ت، هه لوئیس ت و بریارین خوه ده ستیشان بکه ت، هه رده م ئەو موخه یه رییه ب عورف و عه ده تین جفاکی شه گریداینه، ئەگه ر وه نه بیت (پا چما هه تا نوکه "هه زا" ماندی "من" یا هندا نابینت- بپا ۶۸). یان بۆچی زه لامین شی باژی ری دگه ل پینا گوهورینان نه هاتنه گوهورین و ژبلی زک و بنزکین خوه، چ هه لوئیسیتین دی یین مرۆفایه تی نه بوون: "گه له ک جه و تشت هاتنه گوهورین، به لئ تنئ زه لامین شی باژی ری وه ک خوه مان، هیژ بۆ زک و بنزکی خوه دژین- بپا ۷۹".

هه رچه وا بیت، مرۆف د سروشتی خوه دا نه یئ باشه یان خرابه (ل گوره ی تیؤرا گشتالت)*. رهفتارا مرۆفی ژئ، نه مرۆف ب خوه یه، لئ کاردانه وه یه کا جو دایه ژ ئنیه تی. مرۆف نه شی ت ژ ده رفه ی هه نوکه بی یا خوه، سه ره ده ریئ دگه ل رابردووی و پاشه روژی بکه ت، تنئ مرۆف د کاری ت د هه نوکه بیئ خوه دا، خوه تاقی بکه ت. ئوو هه ر پشکه کا سه ربؤرا مرۆفی، ده ربینئ ژ سه ربؤری هه میئ دکه ت و ئەگه ر هه ر پشکه ک ژئ به یته گوهارتن، دی ئاراسته یا سه ربؤری هه میئ گوهوریت. ئانکو کاملانی یا بابه تی پتره ژ پیکفه گریدانا پشکین هه مان بابه ت. مه ئەف تیؤره ئینخسته دنا ف شی بابه تیدا، کو بیژین رۆمان ب هه میشه،

---

* en.wikipedia.org/wiki/Gestalt_psychology

نه پشکين کۆمکری يين سهربۆره کا ديارکرييه، به لکو بابه ته کي پينکفه گريدايي
دهروونی، ئاييني، فهلسه في، سياسي و جفاکييه، د سهرده مه کي هه نوکه ييدا
سه ره دهريي دگهل که سايه تي و رهفتارا مرؤفه کي دکه ت. ئوو ئه و سهربۆره،
دهرييني ژ سهربورا جفاکي هه ميي دکه ت.

هه ژي گۆتته کو ده مي نفيسه ر به حسي خه و نين جه فه نگي يين مريه مايي
دکته، کراسي هنده ک هيمايي فهلسه في دکه ته به ر. وه سفکرنا محه مه دي
مه يري ب هه ر چوار ئه له مي تين سروشتي، کو ته هاره تا ئاغي و په خشنديي يا
ئاخي و هزرين هه وايي و رهفتارين ئاگرين ديه ک که سدا خر فه کته (پين وي ژ
ئاغي، زکي وي ژ ئاخي، سه ري وي ژ باي، ده ستين وي ژ ئاگري- بپا ٤). ئاف هيمايي
پاقرين و ته هاره تيه، ئاخ هيمايي دائي و ئافراندييه، با هيمايي ده مه مکي و
فه گوهاستنا خير و شه رانه، ئاگر هيما سو تني و ژ ئاقريني و جه هه مييه. ل
گوره ي هنده ک بوچوونين فهلسه فا لاهوتي، ساخله تين بنگه هي نين سروشتي،
ژيوه رين زاتي ئه قده سن ژبو ئافراندا ژيانئ و تاقيرنا مرؤشان. ئه ف
هه قبه رکرنا محه مه دي مه يري ب زاتي خودئ ته عالا، ئاوره کا فهلسه في يا
لاهو تيه کو خودئ ته عالا هه م رهحمانه و هه م جه باره، هه م رهحيمه و هه م
موته که بره، ل داويي ژي هه م مرؤشان دبه ته به هه شتي (دهوله مه ند و ئاسو ده
دکته) و هه م دنا ف ئاگري جه هه مي دا دسو ژيت (هه ژار و ئالوز دکته).
محه مه دي مه يري ژي وه سانه. هه م چاره سه رکاري ئيشين دهروونيه و هه م دهر د
و چيکه ري ئالوزيه، هه م دلوشاني يا بابيني ل ده ف هه يه و هه م نيرينا
گورکه کي ل هيشيا نيچيرا خوه، هه م نوونه ري خوديه و هه م ره شه کي شه يتانييه،
ب کورتي، ئه م دشين بيژين: هه م وه لييه و هه م په لييه.

رهه‌ندی سیاسی و وه‌لاتینی:

ئه‌گهر ژ رهه‌ندی سیاسی و وه‌لاتینی سه‌حکه‌ینه رۆمانی، دئی شیین بیژین کو رۆمان ژ دوو پشکین سه‌ره‌کی پینک دهیت: پشکا ئیکئی سه‌ربۆرا کچه‌ژنه‌کا ئی جفاکیه (مریه‌ما کچا دیوالی و حه‌لیمایی) ب هه‌موو خه‌م و کول و کوفان و ترۆما و پشیلبوونین ده‌روونیقه. پشکا دووی بابه‌ته‌کی سیاسییه کو ب شیویه‌کی مه‌جازی کچه‌ژنه‌ک ب ناڤی (مریه‌ما) ل جهی وه‌لاتی دانایه. وه‌لاتی ژ د هه‌مان قۆناغین ترۆماداری یا مریه‌مایی را دبۆریت و هه‌مان ده‌رده‌سه‌ری و زۆرداری و پاشقه‌برنی ژ لایی مرۆڤین جفاکیه‌ دینیت. مه‌جاز ئه‌وه کو مرۆڤ ناڤه‌کی یان په‌یشه‌کی داربژیت و مه‌ره‌مه‌کا دی پی هه‌بیت. ئانکو نفیسه‌ری دڤیت سه‌ربۆرا ده‌رده‌سه‌ری یین وه‌لاته‌کی ب ریکا سه‌ربۆرین کچه‌کی به‌لیکه‌ت، یان سه‌ربۆرین کچه‌کی ب دیرۆکا وه‌لاته‌کی ده‌ریژ که‌ت. د ئی ره‌ه‌ندی، نفیسه‌ری سه‌ره‌ده‌ری دگه‌ل سی بابه‌تان کریه: یی ئیکئی ره‌ه‌ندی سیاسی ده‌ره‌یه ل وی سه‌رده‌می رۆمان تیدا هاتیه نفیسین. یی دووی وه‌لاتینییه ب هه‌موو پامانا خوه یا پیرۆز و دلسۆژفه. یی سی ژی، که‌تواری یا ره‌خنه‌یه کو نفیسه‌ر ره‌خنئی ل هنده‌ک بۆیه‌ر و کریارین که‌تواری دگرت ژبو چاکرنی و باسترلیکرنی.

ل ده‌ستیکی قه‌هره‌مانا رۆمانی، ئاهه‌نگه‌کی ب بیره‌وه‌ری یا رۆژا زایننا خوه ساز دکه‌ت، ئه‌گهر سه‌رده‌می نفیسینا رۆمانی و سه‌رده‌می ئیمزاکرنا به‌یانا ۱۱ ئاداری بده‌ینه به‌ر ئیکه، دئی ل سالا زایننا مریه‌مایی، ژیی به‌یانی ژی بیته ۳۱ سأل. به‌یانا ۱۱ ئاداری، ئیکه‌مین دوکیومینتا فه‌رمی یا میریه (ل باشووری کوردستانی- جهی رۆمانی)، کو دانپیدانی ب هه‌بوونا زمان و که‌لتوری کوردی

دکهت، وهکو زمان و کهلتۆری ملله ته کهکی جودا ژ عه ره بێن عیراقا موسلمان. هه رچه نده، مریه مال مه ها تیرمه هئی بوویه و به یان ل مه ها ئاداری هاتییه ئیمزاکرن، لی ئه مه وه سا هزر دکهین کو نفیسه ری بابه تی هاقینی و مه ها تیرمه هئی وه کو خوینگه رمی یا وه لاتی و کار و خه باتی ئینایه (هاقینی.. ل گه ل کچ و ژنکین تاخی دچووم ده شتا دویانی ژبو فیدانا گولیگه نمان. من هه موو ده رگه ه و په نجه ره بێن خوه بو بیهنا ناخی، با و رهنگان فه دکرن. هه ر بیهنه کی من ئالیکارییا کچ یان ژنه کی دکر و من گوهدارییا دهنگی وژدان و بیهشییا وان دکر- بپه ۱۴-۱۵). ئوو زفستان زی کرییه جه فه نگی سربوون و غوربهت و غه ربییی (چونکو ژبه ر ته نگافی بێن که شی، خه لک د مالقه دمینن و به ره مه ی هاقینا چوویی دخۆن). ژ لایه کی دیقه ژی، کریاره کا دوکیومیتتکرنا وی چه ندییه کو پرائییا که سین روژبوونا خوه نه دزانی، یه کی تیرمه هئی بو دهاته دانان. ئانکو هه لبارتنا ریکه فتا یه کی تیرمه هئی، نیشانا نه زانینا روژا زاینییه. له وا د کارین بکه یینه جه فه نگی نه زانین یان مژداری یا بو یه ران و ری ره وا وان. بابی وی ل یه کی تیرمه هئی ده یته کوشتن، روژا هه ژاری فه خواندییه مالا خوه (یه کی تیرمه هئی بوو). روژا نه فینا خوه بو کرمانجی ئاشکراکی (هه ر یه کی تیرمه هئی بوو). خو روژا ته له فؤنا وی ژی کری (هه رچه نده نه یه کی تیرمه هئی بوو). لی هه ر د مه ها تیرمه هیدا بوو. ئەف هه موو ریکه فتین په یوه ست ب ژیان و سه ربؤرا قه ره مانیشه، وی هه ستی ل نک مه په یدا دکهت کو نفیسه ری ئەف ریکه فته ژبو نه زانین و نه دیاریی دانایه، ده می بابی وی مری، نه دزانی دی چاره نفیسی وی چ لی هیت. ده می هه ژاری فه خواندییه مالا خوه، نه دزانی کا دی بیته هه فژینا وی یان دی ژی دوور که فیت. روژا بو ئیکه مین جار هه ست ب ئەقینی کری، نه دزانی کا دی ژیان و وی به ر ب سه مه ته کا دیقه چیت یان دی بیته خه ون. ژبو

په ژراندنا ښې بوجوونې ژي، نفيسهري ل جهه كي خوياكريه كو تنې قه له م
 (زانين) دشيت ښې مژداري و نهدياري يا هه يي بهر ب ئاسته كي دېښه بهت:
 "دوله تسهري قه له مې، من روژا زايينا كوڅاني يا راسته قينه توماركر، من نه هيللا بكن
 يه كي تيرمه هې- بپا ۲۲". نه څجا نم د كارين بيژين كو نفيسهري هاشين ژبو
 شوره ش و عه شقې و خه باتې ئينايه، زښتان ژي ژبو سربوون و راوه ستيايې
 ئينايه. يه كي تيرمه هې ژي، كريبه جهه نكي پيشبنييه كا مژدار. هر نه څه يه وه
 كرى كو نفيسهري بهرې قه ره مانا خوه دا يه وي چهندي كو بيژيت: (واي..! من
 بيتام هه ز ژ هاشيني دكر، وي هزري بكه، هندهك جاران من ل گه له خوه دگوت: "هه كه ر
 ب ده ستې من بت، نه ز دي هاشيني بكم ساله ك و نه تنې ده مساله ك... به لي ژ سيژده
 ساليې ده، هاشين ل بهر من سار بوويه- بپا ۱۵). بهري سيژده ساليې مريه ما يا پري
 وه لات و نه ښيني بوو (حه ز ژ هاشيني دكر)، پشتي سيژده ساليې يا شكه ستې و
 داكه فتې و بريندار بوو (هاشين ل بهر سار دبیت). مه وه لات دانا جهې
 مريه مايې، چونكو سي كه س دهينه د ريكا پيڅاژو يا ژيانا ويدا. هر ئيك ب
 شيويه كي راسته وخو يان نه راسته وخو، زه رگه هه كي ل هه ست و سوژين وي
 بين راستگو ددهت، ئانكو بهه را خوه ژ جهه ستې وي دخوت. ههروه سا سي
 كه س (كو نوونه رين سي لايه نين سياسينه) دهينه د ريكا وه لاتيدا و هه ئيك
 بهه را خوه ژ خوينا وه لاتي دميژيت. لهوا نفيسه ر ژ زارده شي قه ره مانا رومانيښه
 ديژيت: "نه ف وه لاته ژي ژ كچيني هاتيه ئيڅستن، به لي هيز نه م شانازي پي دن،
 كو وه لاتي مه يه. ما چ هه رق دناښه را وه لاتي و كچي ده هه يه- بپا ۶۲". ب ښي
 ئيشاره تي، ديتنا مه يا ل سه ر ليكگوهارتنا وه لاتي و مريه مايې، پتر ئاشكرا دبیت.

مه ئهف رههنده ب سياسه تي ل قهله مدا، چونكو هر كه سه ك ژ وان هر سي بين كه فتيه د ريكا ويدا، نوونه راتي يا لايه نه كي سياسي دياركري دكه ت (د گوره پانا سياسي يا سهرده مي رومانيدا). يي ئيكي هه ژاري پيشمه رگه يه كو نوونه ري لايه نه كي نه ته وه پاريزه و ب خه باتا چه كداری گه هشتيه دهسته لاتي. دبیت مه رم يي پارتی يان ئيكيه تي بيت، كو ب گه هشتنا دهسته لاتي رهوش و رهفاري وان هاتينه گوهارتن. ل دهستيكي، مريه مایي/ وه لاتي هزر كر كو دبیت هه ژار خورته كي هيژا و خودی كه ساتيه ك كاريزم اي و ئيديال بيت، لي نه و خه ونا وي/ وي ب هاتنا هه ژاريه دي، نه وه سا بوو وه كو بو هاتيه دانان. د وه سفكرنا هه ژاريدا، هندك هه قبه ركرنين سياسي يي دنابقه را دوو سهرده ماندا دكر (بهري و پشتي سهره لداني):

- نه بهر ئاقله كو بهر هه مي شو رهش و سهره لداني تني ئه قه بت، قه ت نه بهر ئاقله - بپ ۷۹.

- بهري جودا بوو، مروقي مه دهات چه وساندن، چونكي عار و غيرهت و خه ون هه بوو، دنافكرنا خودا يي بلند بوو... بهلي نوكه مروقي مه نزم بوويه... بپ ۷۹-۸۰.

- بهري محمه دي مهيري دكاندار بوو، بهلي نها قوتته ركاره يان بهر پسياره، بهري سهری خوه ب گويزاني دته راشي، بهلي نها بوياغ دكت- بپ ۸۰.

- نهو ب خوه نه ملكي خوه بوو، بهلي ل ملك و نه ملاكان دگه ريا- بپ ۸۲.

خو ده مي وي دقيا خو شبي ژ سهر پور و خه باتا هه ژاري ببيني و بكه ته بابه تي كه فالين خوه، هه ژاري خوه ژ فه گيرانا خه باتا پيشمه رگاتي ددا پاش و نه دقيا بيرا وي لي بهيته فه (بهلي ل شوونا كو بهر سقي بدت، ژ من عاجز دبوو. نه دقيا نه ز وان هه يامان بهينم بيرا وي- بپ ۸۶). ئه قه زي، وي راماني ددهت كو نه و كه سين

ژبو وهلاتی خهبات دکر، نوکه هاتینه گوهارتن و بووینه هندهک کهسین دی
بین بیانی (ل تهنگافییان، وهلات وهلاتی مهبوو، بهلی ل گهل بهرگههین بهرفرههییی،
هندهک خودانین نوو بو پهیدا بوون و نهم دهرکهفتن بیانی.. بپا۶۲). د نامازهیهکا
پیشهکارانه دا، بابه تی هزرا رهایی و یا ریژهیی ل دهف فی لایه نی خویا دکهت.
دهمی ههژار دبینه پیشمه رگه، هه موو ههست و سوژ و پلانین خوه دکه ته د
خرمه تا شو ره شیدا. نوو دهمی فه دگهریت زی (ب هه مان هیزا ئیککی)، هه موو
ههست و سوژین خوه دکه ته د خرمه تا ئەزمون و دهستکه فتین هه بییدا: "پشتی کو
ههژار قهستا چپای دکت، دهوک بو وی دبت شوونوار و بیره اتن. و پشتی کو ژ چپای
دهیت خوار، نه قجا چپا ب خوه بو وی دبن شوونوار و بیره اتن- بپا۸۳". د هه ردو
حاله تاندا، هه ژار ب هزره کا رهایی و بریاره کا ئیکلاکه ر رهفتار دکهت.

کهسێ دووی ئیسلامی کومونیست بوو، کو نوونه ری حزین چه پروه ل
کوردستانی، ب ریکا هونه ری و دانوستاندین هزری دهیته دناف ژیا نا ویدا،
وی چ بیلابین مهزن نه بوون، تنی ئەو و ئەزمانی خوه بوون. ئیسلامی ب
هه قوکه کا سهیر و سه رنجراکیش، ههستین مریه مایع ب نک خو قه راکیشان:
"هه کهر خودانا قان که فالین سحری، باوه ری ب شو رهش و عشقی نه ما بیت، ئیدی بلا
کهس ژ مه نه بیژیت نه ز شو ره شگیر و عاشقم- بپا۹۸". ب فی راکیشانی، نفیسه ر به ری
خوانده قانان دده ته وی هزری کو چه کتی پرانییا بزاقین کومونیست و چه پروه ی
یا جیهانی، تنی ئاخفتین بریقه دارن و هه موو ملله ت بی داخبار دبن. لی دهمی
دگه هنه دهسته لاتی، ئەو زی وه کو هه موو ملله تی سه ره ده ری دگهل ئیمتیازات و
خوشی یین ب دهسته ئینایی دکهن. ژ لایه کتی دیشه زی، ئەو بزاقه نه شین
تیهرینین خوه بین تیوری د که تواریدا پراکتیزه بکن، چونکو ئەو زی به ره م

و په وروډه بوی یېن هه مان جشاک و هه مان تیگه هانن. له وا دگه رمه گه رمه
 نه ښینیدا، هه څوکه کا کولانکی ژ ده فی دهر دکه څیت و دبسته سه ده می ب دوماهی
 ښانا فی هه څه بندی: "تو چه ز دکی کو نه ز ژ پیشی څه بهیم ته، دا توش بېم و ل
 دوماهیېن بو من بهینی؟! - بپا ۱۰۶". ئیسلام ب هه څوکه کی دبسته سواری خه ونین
 مریه مایی/ وه لاتی، ئو ب هه څوکه کی ژئ دوور دکه څیت.

که سی سی هاورئ ئیسلامیه کو نونه راتی یا ره وتین ئیسلامخوازی یا
 سیاسی دکه ت. ئەف بزافه ب خیرخوازی و هاریکاری کرنا خه لکی هاتنه
 نیاسین و خه لکی هه ژار و بیده رامه ت پیڅه هاتنه گریدان. ئوو وه کو هه ر
 لایه نه کی خودان جه ماوهر دی دلخ خوه به نه وه رگرتنه دهسته لاتی (ئه و ب خوه
 ژبو مه رما ب دهسته ښانا دهسته لاتی هاتینه دانان). ب فی چه ندی، هاورئ
 ژئ وه کو هه ردوو هه څالین چووی، فیا مریه مایی/ وه لاتی بیخته دبن کونترول
 خوه څه. ئەف بزافه سه رده ری دگه ل لایه نی گیانی خه لکی دکه ت و خه لک پتر
 ب لایه نی خوه یی گیانیڅه گریداينه. هه رده م داکو کی ل سه ر سروشت و
 په وروډه یا تاکئ کورد دکه ن و باوهر هه یه کو دی شین گوهورن. تاکئ کورد ژئ
 ساکار و ساویله که یه، تنی هنده ک ریژگرتن و هنده ک هاریکاری یېن بهرچاف و
 گو تاره کا ئایینی یا ل گوره ی تیگه هین جشاک و پاشخانا په وروډه یی، چاڅین وی
 بهر ب لایه نی هاریکارڅه دهن و ته سلیم دبیت: "نه وی دزانی کو نه ز نشیژان ناکم،
 روژیان ناکرم... ئی باوهریبه ک په ها ب خوه و شیانین خوه هه بوو، ل هه ر جارئ دگوته
 من هه گه ر خودئ چه زکت تو دی هه می فه رزین خوه نه دا کی- بپا ۱۲۰". ل ده ف
 ئیسلامخوازان، سه ترکرنا ژنی ئیکه ژ داخوازی یېن هه ر سه ره کی یېن
 ئیسلامی و ژن ژئ ب داینکرنا ژیانه کا جه گیر دادنیت، چونکو (نه بوونا زه لامی

د ژيانا ژنی ده هه بوونا وی کیم دکت و روژگار و دکت چولستان- (بپا ۱۱۲). ب شی
 چه ندی ژی، هم نه و پلانا خوه یا سیاسی ب جه دئینن و هم ژن پی
 خوه شحال دبن. هه لبت نهف گوتاره که تواریتر و بهر ناقلتره بو هه که سه کی
 چه ژ ژیان و ئایینی و جفاکی خوه بکته. هه نهف گوتارا بریقه دار بوو،
 هه ستین مریه مایی ب نک هاواریه راکیشاین و هزر کری کو نه دووره ئایین و
 گوتارین گیانی دهردی وی دهرمان بکن. هه رچه نده (دناخی خوه دا)، مریه مایی
 ژی باوهری ب هاواری نه بوو کو دی نه و بیت یی وی دقت، لی ده ستیشخه ری
 یین هاریکاری و گوتارین گیانی یین مه ژی خه لکی ساکار و بریندار داگیر
 دکن، مریه ما ژی ئیخستبوو بن باندورا خوه. مریه ما ب خوه دده ته خویاکرن
 کو (نه ژ ژه گیران و گوهدارییا چیروک و چیشانو کین میتولوی وه ستیا بووم، وهک
 ئیکسانی، وهک هفی، گه ریان ل په ی زندی بوونی و زه و اجا پتر ژ جار هکی، به لی نه وی
 هه ول ددا ب ناوایه که دی دووباره بکت... بپا ۱۲۰). چا ئین وی بهر ب ئاسویه کی
 گه شتر زلکرن. شی سیسته می ب نافی گوهورین و خزمه تکرنا خه لکی
 هه چکوه یی جفاکی به لاقبووی، باج و فهری ژین خوه هه نه. یا فهر بوو خوه
 موچه جیه بکته و هه موو نازادی یین خوه ته په سه ر بکته و کار ژی نه کته.
 ئو نه فه نه خه ونا مریه مایی و نه خه ونا وه لاتییه ژی. ب شی چه ندی، هه رسی
 په هله وانین داخوازه رین مریه مایی/ وه لاتی نه شیان نه ئینی و خوه ب
 ده سته بهردانی قازانج بکن: "سی نه زمون و سی نافی جودا بوون، به لی هه تا
 رادده یه کی د پیکه اته و دهر برینین خوه ده وهک هفا بوون- بپا ۸۲". نه فجا مریه ما/
 وه لات دمینه دناف بیخودانی و دهرده سه ری و قورنه تگیری یا خوه دا: "مخابن: نه
 پیشمه رگه یی خوه دانی برنوی نه زا کورد په روهر ناسکر، نه گاوری خوه دانی پیکه نه زا
 مولحد ناسکر، نه ژی مه لای خوه دانی تزبیان نه زا باوهر دار ناسکر... بپا ۷۵". ئانکو

ئارىشە نە د شىۋازى ھزر كر نىدايە، بەلكو د نياسين و ئەختوبارىي و باوهرىيىدايە (باوهرى وەكو زەكاتىيە پىنويستە تو بدى نە بخوازى- بىپ۹۷). ئەوى پىشمەرگە، ھەردەم گىانى وى ل سەر دەستى بوو كو بەرەشانىي ژ ئاخا وەلاتى بىكەت. لى دەمى گەھشتىيە د ھەمبىزا وەلاتىدا، خوھ بىانى دناڤ وى ھەمبىزىدا دىت و خوین ژى مېژت. ھەردوو خودانىن گۆتار و پەيئىن بىرقەدار ژى، يەك ب تىگەھى ماددى و يەك ب تىگەھى گىانى (كو ھەردوو روپىن يەك دراڭىنە)، داخوازا سىستەمەكى شمولى و تەپەسەر كرنا ئازادىيا وى دكرن، نەشيان بىنە فرىادرس و دەرمانى برىنن وى ھەمبىزى. دەمى مریەمايى ھاوارى ئىسلامى رەتكرى، وى ھەموو ھارىكارى بىن خوھ، ژى برىن و ژ ھەڭشىكى يا خوھ يا دكانى دوور ئىخست. ئەگەر مەرەما وى ھارىكارى با، دا بۆچى ھەڭشىكى ھەلوەشنىت، نى زەواج رەزامەندىيەكا دوولايەنىيە، نە ب زۆرىيە؟! ئەفە ژى وى ھزرا پىشووختا مریەمايى پەسەند دكەت، دەمى گۆتى: "ما كى دىئىت كو خىرخواز مابىنە- بىپ۶۶".

ل داوبى (داكو مریەما/ وەلات)، ژ فى فەزايى ھەمى كول و دەرد و ھەسرەت دەرکەڭىت و سىناھى يا ئۆمىدەكى بۆگەش بىت، كرمانجى فوتوگرافەر (كو نوونەرى وەلاتپارىيىيە) دكەفتە د رىكا وىدا. ل وەلاتەكى كو پرائىيا خەلكى وى ھەست ب ھافىبوونى دكەن (ئاخ نارىن.. ل فى وەلاتى، كى مایە و ھەست ب ھافىبوونا روھى نەكرى.. بىپ۶۲)، كەسەك دەھىت و دىتە مەھەدى مەھدى بۆ وى مریەما يا بوویە وەلات د چاڭىن وەرگر و خواندەفاناندا. د كەلتۆرى ئىسلاما شىعیدا، مەھەدى مەھدى رزگار كەرى ئىسلامى و ھەموو مەروئىيەت، ل سەردەمى وى دى وەكەھشى و دادپەرەرى چىبىت و دىت

گورگ و پەز پیکه بچەرن (کو نیشانا پیکه ژیان و ناشتییه کا بەردەوامه).
 تشتی سەرنجا وی راکیشایی و ب کرمانجیقه گریڤادی، شیوازی سەردەریکرنا
 کرمانجی بوو کو هەردەم ب ئاوایه کئی مرۆڤدۆستانه و ب مرۆڤینی سەردەری
 دگەل دکر. وی نیراتی و هیزا خوه یا زەلامینی نیشا نەددا (ئەو زەلامینی یال
 پیش چاقین وی نزم بووی)، بەلکو وهکو مرۆڤهکا خوهدی هەست و بریار و
 هەلویت سەردەری دگەل دکر (ژ دەستییکا تیکه لییان و وی تا دوماهیکی، جارەکی
 تنی ژ نە گۆت "زەلام"، بەئی هەردەم پەیشا مرۆڤ بکار دەینا... بپ ۱۳۱). د گەلەک
 جەهین دی و د گەلەک بۆیەرین دیدا، رهوشا خوه یا دگەل کرمانجی پەسن
 دکەت:

- من هەست دکر کو ئەز ئەو ژنەمه "جیهان" و ئەو ژنی محەمەدی مەهدی یی
 راستی یه بو من هاتی- بپ ۱۳۲.
  - خوهزی ته ئەز دیتبام، دا بیژی من بەری هینگی زەلام نەدیتینه، من ژبیر کر
 بوو کا توخمی زەلامان چ هینایه سەری من- بپ ۱۳۳.
  - ئی وی هەیمای من هەمی تشت ژبیرکرن: دەرژین خوه، مارین کۆره، دارچین
 و.... سەمیان ژنی. من دایباین خوه ژبیرکرن و ئیدی نە ل پینجشەمبان و نە
 ل چو روژین دی ئەز نەدچووم سەردانا وان ل گورستانی- بپ ۱۳۳.
- ئەف کرمانجە ئۆمیدا دووی بوو کەفتیه د ریکا ویدا، ئۆمیدا ئیکەم سەمیانی
 کورپەیی وی بوو: "سەمیان ببوو خهونا دەمی دوماهییی، ببوو سیناھیا داوییا
 تۆنلی... ئی سەمیانی من سەھوا بوو، خوه ب دانگا مرئی قە گرت- بپ ۷۰". کا چەوا
 مرئی ئۆمیدا وی یا ئیکئی داعویرا، ئۆمیدا دووی ژنی نەبوو فریادەرس بو
 دەرمانکرنا برین و ترۆمایین وی (تنی کرمانجی تا راددەیه کئی ئەز ناسکر، ئی
 چونکی وی وهکو مرۆڤ و عاشق ناسکر، ئەورا پۆلیسین "خوهدی و دەولەتی" ئەو

تەرقاندا- ۷۵). ئەو دېئىت پولىسىن خوەدى و يىن دەولەتى، چونكو ب گوللەيەكا كەسەكى كورد (د شەرەكى براكوژييدا) ھاتىيە برينداركرن. شەرئانين كورد ب پولىس ل قەلەمدەت، چونكو تىگەھى پولىسى د ھەموو جفاكاندا پاراستنا دەولە تىيە (نە كوشتن و برينداركرنا ھەشەولەتى يىن دەولە تىيە). ئوو پولىسىن خوەدى ژى، پشكدار دكەت، چونكو ل گورەى تىگەھىن جفاكى (چ تشت بى خوەدى نا قەومىت)، دەمى گوللە ژپىسيرا وى دگرىت و رھا ميرانىي دقە تىنىت، ئەو ژبو ئىرادا خوەدى دەيتە زفراندىن، پا بۆجى ئەو گوللەيە ب دەستى وى يان پىيى وى نەدكەت. ئوو دىسا ئەگەر خوەدى حەز كرىبا، دا چاكىبەتەشە، مانە بۆ ماوھىي پىنج سالان ژ دەرڤەى وەلاتى بوو (جھى پىشكەفتى د ھەموو بياڤىن زانستاندا). ھەرچەوا بىت، ئەف ئۆمىدە ژى بۆ نەما (گۆت ئەز نەشپەم تە مەھرە بگم، چونكى ئەز ب كىر تە ناھىم. ئەز بريندارم.. دشەرى براكوژىي دە گوللەيەكى ژ پىسيرا مەن گرت و رھا ميرانىي قەتاند- بىپ۱۳۵).

ژ ڤى پشكا دووى يا رۆمانى (ناڤەرۆكا سىياسى)، بۆ مەيىن وەرگر وەسا خويا دبىت كو كوردستانا ئازاد، د سەربۆرەكا نەكىمتر ژ سەربۆرا ھەر كچەكا ڤى وەلاتى را بۆرىيە. ھەر حزبەكا سىياسى وەكو نىرەكى جفاكى، خوە كرىيە خودان و چىكەرى ڤى ئازادىي و د ڤىا لەشى وى/ وى پاوانكەت. حزبىن چەكدارى يىن نەتەو پارىز و حزبىن شمولى يىن چەپرەو يان ئىسلامخواز، خوە ل بازىن پاوانكرنا وەلاتى ھەلاڤىت و وەلات ھەر ھىلا دناڤ خەم و خەيالنىن جفاكىدا. ل ڤىرە نڤىسەرى ڤىايە سىياسەتى و وەلاتىنىي ژىكجودا كەت، وەلاتىنى مولكى ھەموو ھەشەولەتى يىن جفاكىيە و ئەركەكى ئەخلاىي ھەر تاكەكى جفاكىيە كو بپارىزىت و ئەڤىنى يا خوە بۆ پىشكىش كەت. مەرۆڤ ب وەلاتى

ههست ب هه بوون و گرنگی یا خوه دکهت و هه رده مئی ئەو گرنگیبه بهیته
 کیمکرن یان پیروزی یا وه لاتی بهیته له که دارکرن. دئی که فیته به رانه بر سئی
 هه لویتستین جودا جودا، یان دئی به ره فانیی کهت و دئی یاخی بیت، یان دئی خوه
 فه ده رکهت و قورنه تگیریی هه لپژیریت (کو ب کیمی)، پشکداری یا له وتاندنا
 پیروزی یا وه لاتی نه بیت، یان ژئی دئی ته سلیم بیت و دئی هه ولین
 خوه گونجاندنئی کهت. ژ لایه کئی دیشه ژئی، نامازه یه بۆ وئی چه ندئی کو وه لات نه
 مولکئی چ حزین سیاسییه، خو ئەگه دهسته لاتدار بیت ژئی، یان داخواز که رین
 دهسته لاتی بن. نقیسه ر ئی هه فکیشی ده ره فکری ده یلیت کو هه ر خوانده فانه ک
 ل گوره ی پاشخانا خوه یا هزری و ئە پستمی هزری تیدا بکهت. نه هه ر سئی
 په هله وانین موجهاد مریه ما/ وه لات پوانکر و نه چ دوماهی یین گومانبر ژبو
 وه لات پاریزی هاتنه دانان (و پاشی مریه ما.. و پاشی چی نارین...؟- بپه ۱۳۵). ئەف
 ب داویکرنا بی دوماهییه کا دلخوشکه ر (وه کو پرانییا رۆمانین په روه ده یی و
 ئاراسته کاری)، فه زایه کئی دی یی به ریخودانی ل ده ف خوانده فانی فه دکهت کو
 هزرا خوه دیبا فین هه مه جو رین چاره نقیسه ی دوماهییدا بکهت. هه روه سا
 تییه زینه کا دی ژئی ل (من) ئی وه رگر په ییدا دکهت: ئەگه ر مریه ما یا ترۆمادار و
 خه مگین و بیزار بیت، هه موو هیقی یا وئی ئەو بیت کو که سه کی بینیت،
 سه ره ده رییه کا مروفانه دگه ل بکهت و یی باش بیت. یان ب کیمی، ئۆمیده ک
 بیت کو به رزه بوونا ئۆمیده ئیکئی بۆ قه ره بوو بکهت (ژ ده ستدانا کور په یی
 خوه). ئەفه کور په ییه کئی دی یی پیگه هشتی بۆ هات و دشیت هه موو خه ونین
 خوه دگه ل بده ته ری. لی سه ره رای ری زگرتنا که سایه تی و هه ژیتی یا جفاکی،
 وئی تی کرنا ژبانا خوه یا که سوکی و ده روونی ژئی د فیا (ئانکو د فیا ژبانه کا
 کاملانا ژنومی رینی هه بیت- سیکس). ئوو ئەگه ر هه مان تیگه هی ژبو پشکا

دووی یا رۆمانی بکار بینین. وهلات ژی، تنی ب ئەقینیی و ریژگرتنی ب ریقه ناچیت، فەرە ئابۆرییه‌کا موکم و پلانین ئافاکر نه‌کا به‌رده‌وام هه‌بیت ژبو دۆماندنا ژیانن. لئ وه‌لاتپاریزه‌کی ئیدیالیی کو رها میرانیی ل ده‌ف نه‌بیت (شیانین دۆماندن و زیده‌بوونی نه‌بن- ئانکو شیانین وه‌رار و به‌رهمه‌پینانی نه‌بن)، نه‌شیت بیته فریادرس و رزگارکه‌ری وه‌لاتی ژی. دیسا بیاقه‌کی دی ل به‌ر خوانده‌شان فه‌دکته کو هزرا خوه د بابه‌تی وه‌لاتینییدا بکه‌ن و ب چاقه‌کی هه‌لسه‌نگاندنه‌یی و لۆژیکی سه‌رده‌ریی دگه‌ل ره‌وشین هه‌نۆکه‌یی و له‌حزه‌یا دیروکی یا وه‌لاتیدا بکه‌ن.

دوکیۆمیستکرنا بۆیه‌رین سه‌رده‌می رۆمانی:

ده‌می من نافیی کتیبا خوه یا ل سه‌ر رۆمانین ده‌فه‌را به‌هدینان کریه "رۆمان خۆدیکا ژیانیه"، مه‌رهما من پی ئەو بوو کو رۆمان ره‌نگفه‌دانا ژيانا جفاکییه، ب هه‌موو هزر و په‌یام و شیواژین خوه یین فه‌گیرائیشه. لئ سه‌ده‌می سه‌ره‌کیی ئەز پالدايمه وی نافیی، نافه‌رۆک و شیواژ و په‌یاما رۆمانین ده‌فه‌ری بوون، کو پرائییا رۆمانان ب شیوه‌یه‌کی به‌رچاف سه‌رده‌ریی دگه‌ل که‌تواری یا سروشتی و یا ره‌خنه‌یی و ره‌خنه‌یا سوشیالی دکه‌ن. د که‌تواری یا ره‌خنه‌ییدا، نفیسه‌ر ره‌خنی ل جفاکی دگریت و هه‌می له‌نگی و ره‌فتار و تیگه‌هین چه‌وتین جفاکی دنازینیت و دئیخته به‌ر داسکا ره‌خنه‌یا خوه یا ره‌هایی، بیی کو شۆنگره‌کی گونجایی پیشکیش بکه‌ت، یان د باشتین حاله‌تدا، دئ هنده‌ک شۆنگرین ئیدیالی پیشکیشکه‌ت کو گوهورین و کاریگه‌ری یا وان نه‌یا مسۆگه‌ره. د فی شیواژی ره‌خنه‌گرتنی یان ره‌تکرنا جفاکیدا، نفیسه‌ر ئاکامین ژینگه‌ها جفاکی ل سه‌ر که‌سان ره‌سم دکه‌ت و د پرائییا ده‌برپیناندا یی نه‌رازی

و ره شپينه. لې د که تواری یا سوشیالیدا، ل سهر شه ننگستی تیگه هشتنه کا کوور
 یا جفاکی و شروفه کاری یا مارکسیزمی و بهرچا فکرنا هه فکرکی یا ته خایه تیئی
 هاتییه ناڅا کرن. هه ردهم ل شوونگرین باشت دگه رییت و دا کوکیی ل سهر ناکاما
 که سین گه شپین دکه ت ژبو گوهارتنا تیگه هین چهوت یان پاشقه مایی یین
 جفاکی. د هه ردهم و حاله تاندا نقیسه ر کوری جفاکی خوه یه و جزووره کا به رده و ام
 ل پشت تیگه ه و هه شوکیین ده قی هه یه، خوه (یان کارا کنه رین خوه) دکه ته
 خو دیکه ک ژبو ره نگفه دانا ئیش و نازارین ژيانا خه لکی. پرانییا نقیسه رین فی
 سه رده می (ل ده قه را مه)، شیوازی که تواریی د رومان و چیروکیین خوه دا بکار
 دینن. ئانکو هه موو بابهت و ناهه روک و هزرین خوه یین په رقه کری ژ
 که تواری جفاکی وه ردرگن، دبشیفن و هه لده سه نگیین و ب شیوه یه کئی دی یی
 بهرگومان کری ژبو دانوستاندن و تییه زینی دداننه بهر ده ستی هه مان جفاکی.
 ئوو هه ر نقیسه ره ک ل گوره ی پاشخانا خوه یا هزری و په روه رده یی و دیتنن
 خوه یین ئاینده یی، سه رده ریی دگه ل بابه تان دکه ت. یه ک ژ شیوازیین هه ره
 بهر به لاف ل ده ف رومان نقیسه یین ده قه ری، بکارئینانا شیوازیی که تواری یا
 ره خنه ییه. چونکو ئه و د وی چه ندی دگه هن کو ئیدی وه رگر ب شیره تان و
 ئافراندا بوهاران قایل نابن، چونکو پتر سه رده ریی دگه ل ره سمکرنا ژيانا
 هه یی دکه ن، کو دگه ل نقیسه ری هزری د بابه تی پشکیشکریدا بکه ن. لی
 هه روه کو گه له ک ره وشه نبیر و هزرمه ند بو دچن، ئه رکئی ئه خلاقی و دیروکیی
 ره وشه نبیری و ره وشه نبیری، پیشه نگییه و ئافکرنا ژيانه کا نوویه کو جفاک
 خه ونان پشه دبیتت. هنده ک وه رگر ژی، چه ز دکه ن ل گوره ی دیتنن نقیسه ری
 خوه یی خو شه فی، هزری د بابهت و دوزین جفاکیدا بکه ن. له وا مشه جارن،
 تیگه له یه کا پتر ژ شیوازه کئی ده برینا که تواریی د یه ک ده قدا ده یته دیتن. د

یه ک ده قدا ساخله تین که تواری یا سروشتی و ره خنهی و سوشیالی پی کفه دهینه دیتن. رۆمانقیس ئاکام و تیگه هین جفاکی دئازرینیت و د هه مان ده مدا ژی، ریگه چاره یان بۆ وان ئاریشه یان دبینیت و رۆلی که سین تاکین ئاکامچی که ره سم دکه ت.

د رۆمانا (مریه مایی) دا، نقیسه ر پتر ب نک نازراندنا دیارده بین جفاکیفه دجیت، کو ب هنده ک هزرین فله سه فی، لۆژیکی، وه سفکرنا هووره وورکین بابته و بۆیه ران دبارکرینه. مه ره م ژئی ئه وه کو وه رگر ژی پشکداری یا نقیسه ری بکه ت د وه رگر تا هه لۆیستاندا، ئه فه ژی پتر ب نک که تواری یا ره خنهی شه دجیت. د هنده ک مینا کین دهر براندی یین جواندا، ره وش و کاربگه ری یا جفاکی وه سف دکه ت:

- ترس بوو سه ده مئی قه قه تاندنا من ژ ئه قی جفاکی، هه روه ها بوو سه ده مئی مرنا به هره و ئینسیاتیقی دکه ساتیا من ده- بپا ۹.
- ل زه مانه ک هاقی، من چاقین خوه ل بهر تیرینژین هاقینا سۆر و گولبگه نمین ره ش قه کرن- بپا ۱۴.
- نه گۆنه ها منه کو نه ز ب وان ده سم و نه و ب من ناحه سن، وان دبینم و نه و من نایینن- بپا ۱۸.
- گۆنه ها من تنی نه و بوو کو من باوه ری ب وان هینا و من خوه یه ک ژ وان هژمارت، نه قجا من باوه ری ب بازبه ند و جه مایلوکان و ب نه زموونه ک دیرین و سته ور هینا- بپا ۱۹.
- کی دایکا وان مه هر بکت، نه و دبت بابی وان- بپا ۴۸.

- گافا کو نه ز دخلوهنگه هی ده کراسی مرییان دکم بهر کهقائین خود، و سینگن من بو کول و مهرهفان دبت سه ندریک؛ هینگی بیدهنگی زمانه، راههستیان زهمانه- ۶۵.

- نهفا پارچهیا ناخنی رزگار بوویه، بهئی نهفا پارچهیا مروقی هیژ داگیرکری مایه- ۷۹.

- ل فی باژیری کو ب ترسی هاتییه فرشکرن، نیهانهت و بریندارکنا ههستیان مروقان وهک فهرزا نشیژی یه- ۹۲.

د فان هه موو میناکاندا، نفیسه مینا خودیکه کا مهزنا جفاکییه و کومه کا بابته و تیگه هین هه ثبه ند ب هزر و رهفتار و هه لچوون و دلینی یا دناف هه ثبه ندی بین جفاکیدا رسم دکته، نه ژبو هندئی کو قابله کنی به رهه فکریی جودا بو پیشکیش بکته، لی کو هزر کرنی ب نازرینیت و هه لویت و بریاردانا وهرگری بهرچاف بکته. دبیت خواندهفانی ژی، هزرا خود د وان بابته تین نازرانیدیدا کر بیت، لی شیوازی پیشکیشکرن نفیسه ران جودایه ژ خه لکی هه چکوهه بی، چونکو پلانرپژکرییه، سنسله کری و مهره مداره، پیکه گریدانا هه موو هوور هوورکین بابته تیه کو شیوازی هزرکرنه کا هه لسه نگاندنهی یان رهخنهی ل دهف خواندهفانی پهیدا بکته. نهفه هه می ژبو هندیییه کو خواندهفان بشیت مفای ژ نامه یین نفیسه ری وهرگریت، پشکداریی د هه لوه شاندا تیگه هین هه پیدا بکته و هاریکار بیت ژبو وهرگرنا هندهک تیگه هین نوو. لی چونکو رومان نه لیکولینه کا زانستی یا جفاکییه و نه پابه نده ب سنسله کرنا ساخله تین چ ریپازین دیارکریه، لهوا مشه جاران ریپازین که تواری یا سروشتی و رهخنهی و سوشیالی (ل گورهی سه ربور و ناستی نه پستمیی نفیسه ری)، د یهک بهر هه مدا دهینه دیتن. بابته تین وهکو ترسی،

زەمانى ھافى و سەردەمى ھافىيونى، مرۆڧى كوله و داردەستى تىگەھىن جفاكى، ھەست نەكرن ب كەسا مى، ئىھانەكرن و برىنداركرنا ھەستا مرۆڧان، باوهردارى يا ب تەوتەم و تىگەھىن غەبىي، ھونەرمنەندىن بىدەنگ و مەندى يا رووبارى گوهۆرىنى... ھتد، دگەل بابەتېن دوكمىتتكرنا ھندەك بۆيەرېن دياركرى و ھەسفرنا رەوشەكا ئالۆز و بىزاركەر، بىكفە دەھىنە گرېدان، كو بىنە بابەتېن ھەكۆلېن و دويفچوونىن جفاكى د سەردەمەكى دياركرىدا. ئەو ب خوە، رۆمان ب ھەمووھە (كو خۆدىكا ژىار و ژيانا خەلكىيە)، بەلگەيەكى گياندارە ژبۆ لەھزەيەكا دىرۆكى يا سەردەمەكى ژيان و بەرھەمدارىن. د قى رۆمانىدا، كۆمەكا دوكمىتتېن دىرۆكى بىن ھەشەند ب جفاكى كوردستانىفە دەھىنە بەرچاڧكرن، كو دبنە بەلگەيىن دىرۆكى بىن راستەقىنە ژبۆ لىكۆلېنا جفاكى و دىراسەتكرنا رەفتارىن مرۆڧى د وى سەردەمى دىرۆكىدا.

۱. دەڧەرا تەنا: د ئامازەيەكا كورتدا، نڧىسەر ئىشارەتى ددەتە دەڧەرا تەنا كو ژلايى ھىزىن بىانى بىن ھەڧەيمانفە بۆ كوردستانى ھاتبو دانان، داکو رژیما عىراقى نەشېت ھىرشىن توند و درندانە بکەتە سەر مللەتى كورد (چار دبوون دو ماسى د ئاقا مەزن دە، چار ژى دبوون دو كەڧۆكىن سى ل "No fly zone" - بىپە ۸۵). ئەڧە ژى، ئامازەيەكە كو ھىزىن ھەڧەيمانان ھەڧكارى يا جفاكى سەردەمى رۆمانى كرىيە، كو ھەڧكارىيەكە ژبۆ خوە رىڧخستى و ئەنجامدانا ھندەك گوهۆرىنان د تىگەھ و شاشى بىن ھەبوويىدا. لى دەمى ئەو گوهۆرىنېن چاڧەرىكرى (ل گورەى ھزرا نڧىسەرى)، ئەھاتتە دىتن و بەرھەست نەبوون، ھەكو رەخنەيەكا نەراستەوخۆيە ل دەستەلاتدارى يا جفاكى وى سەردەمى دگرىت.

۲. ئەنجامدانانە ھندەك كارىن گەشەين و پۆزەتەيف: داکو نەيسەر بىلەينى يا خوە بياريزيت و نەبەتە تەرەفدارى دەستەلاتا جەقاکى يان تەرەفدارى دژە دەستەلاتى، بەلكو ھەردەم دگەل خەم و ژانين گەلى خوە بيت (وەكو ھەموو رەوشە نىيرين پىگير ب دۆزا مللەتى)، ئامازە ب كارەكى ستراتيژى يى دەستەلاتا جەقاکى دكەت كو دامەزراندنا پەرلەمنتۆيى كوردستانىيە: "ل ھاقىنا ھزار و نەھسەد و نۆت و دووى، ئەز دىيژم ھەيشا تيرەمەھى بوو، بە ھەنگەفتنا دامەزراندنا پەرلەمنتۆيى كوردستانى... پىپا ۸۲". ژبلى ھندى كو بە لگەيەكى دىرۆكيبە، ھەروەسا ئامازەيەكە ژبۆ سىناھيبەكا گەشەينى (ھەرچەندە نەيسەرين كەتواری يا جەقاکى د پرائىيا جاراندنا رەشەين)، كو سەرەراى قان ھەموو رەشەينى يىن خويارى، جەقاک يى د وەرارا خوەيا سەروشتيدا دپۆريت، لى ئەركى مە نەيسەران و رەوشە نىيران ئەوە كو وى وەرارى بەلەزتر بىخەين. ھەر د قى ئاراستەيدا، ئامازە ب ھندەك پيشانگەھەين ھونەرى دەت، كو د سەردەمى رۆمانيدا ھاتىنە ئەنجامدان. دىيت ئەو پيشانگەھ وەكو بياڤى پىكەگرىدانانە زنجيرە يا پىڤاژويا سەربۆرا كاراكتەرا سەرەكى يا رۆمانى بن (كو ب وان پيشانگەھان، مريەمايى ھەزار و ئىسلام نياسين)، لى ئەم دشىين وەكو بە لگەيەكى دىرۆكيبە پۆزەتەيف د سەردەمى رۆمانيدا بەھژميرين.

۳. شەپى براكوژيى: ژبلى ھندى كو دىيت چەندىن رۆمان ل سەر شەپى براكوژيى ھاتبە نەيسين و بەينە نەيسين، لى ھەر رۆمانەكا بەحسى سەردەمى سالىن نۆتان ژ چەرخى بۆرى بەكەت، بىگومان دى ئامازە ب شەپى براكوژيى دەت. ئەڤى شەپى، زەوق و مۆرالاً ھەموو تاكىن جەقاکى تىكدا و پىنگاڤين پىشكەفتنى خاف و سستەرن. ھەروەسا ھەستەرناب بىزارى و بىئۆمىدى و

سەدەمىي فەگەريانا ژبوۋ وەلاتى نەزانت؟ لىي نقيسەرى ئىبايە شىۋەيەكىي ھەلچوننا دەروونى بەدەتە ئاستىي دژوۋارى يا ھاقىببون و ترس و بەرزەبوونى.

دەمىي پەھلەوان بېرارا چوونا ژ دەرفە ددەت. بابەتەكىي دى يىي وى سەردەمىي بوۋ خواندەفانان خوبا دكەت، كوچ فەرمانگەھىن چىكرنا پاسپورتان ل وەلاتى نىنن و ھەموو پاسپورتىن وى سەردەمىي ب شىۋەيەكىي سەختە ل بوۋرسىي (بازارا گوھورىنا پارەي) دەھاتنە چىكرن. ئوو چوونا ژ دەرفەي توخىيان ژى، ب رىكا قاچاغچىيان دەھاتە كرن. ژ رەسمكرنا ئىي بوۋەرى خوبا دبىت كو حكومەتا بنگەھىن چ ھەئبەندى و دامودەزگەھ ل ھەرىمىي نەبوون. د ھەمان دەمدا ژى، ھەرىما كوردستانا ئازاد (ل سەر ئاستىي دەولەتىن جىھانىي)، نە وەلاتەكىي باوھرىپكىرى بوو. لىي د سەر وىي ھەمىي را ژى، شىيان ب ھەر شىۋەيەكىي ھەبىت، مىناكەكىي پاسپورتىي بئافرىنن و پىي بشىين ژ توخىيان دەرباز بىن. ئەفە ژى وىي گوۋتنا "پىدئىياتى داىكا ئافرنەيى و داھىنانىيە" دپەژرىنىت. ل شوينا كو كورد خوە قورنەتگىر بكن و گللىيىي ژ بەختىي خوە و ژ حكومەتا عىراقىي بكن، رىگەچارەيەك بوۋ خوە ئافراندا (ھەرچەندە نە فەرمىيە)، لىي شىيان ب وان پاسپورتىن سەختە دەربازى وەلاتىن روژئاقا يا پىشكەفتى بىن و دەنگىي ئازارىن كوردان بگەھىننە جفاكىن دۇستىن مروۋفايەتىي. دبىت كەسەك پرىسيار بكەت، ما بوۋچى ل سەر شەرىي رزگاربخوازيي نەدبەردەوام بوون. ھەتاكو ب ھىزا تەفەنگىي فەرمىياتى يا پاسپورتىي وەرگرت با، ئەو بابەتەكىي سىياسىي و جىوپۇلەتىكىي و سىياسەتا نىفدەولەتىيە، كو نە روۋمان و نە ئەف نقيسىنە جەھىي پىداچوون و شروۋفەكرنا ئىي بابەتىيە.

هەر د بیائی چوونا ژ دەرڅه و څه گهریانا په ناهنده یاندا، نفیسهر هنده ک
 به هانه بین هه ژی و څه بولگری بو څه گهریانی دهینیت (دبیت به هانه کرنا
 څه گهریانا خوه بیت، چونکو نه و ژی په ناهنده بی و لهاته کی ئوروی بو، پاشی
 ب خواستا خوه څه گه رافه هه مپیزا و ه لاتی). هه کو کرمانج سه ده مین څه گهریانا
 خوه بو مریه مایئ به لی دکهت، ب به هانه به کا لژیکی و به رئاقل شرؤڅه دکهت
 (پتر ژ باژیره کی سویدئ نه ز هواندم، به لی من هه ست دکر نه ز ئاکنجیبه ک نه فیایی
 مه. راسته ب گوتن نابیژن ته: "مه تو نه فیی" به لی ب ئاوری و کریار روژی هزار جاران
 وهها دبیزن- بپ۱۳۰). لی دبیت نفیسهر ژی دگهل خوانده فانی، هه مبه ری فی
 پرسیارئ بین: مادهم وه سانه پا بوچی هه موو خه لک نازفرن؟ بوچی نه ویئ
 مشهخت دین، پترن ژ نه ویئ څه گهریایی؟ فی پرسیارا نافخوی به ری نفیسهری
 دایه هه څه برکرنا دناڅه بره هه ردوو جفاکاندا، هه رچه نده نه هه څه برکرنه کا
 دادپه روه رانه به کو دناڅه بره جفاکه کی نه دهوله تدا و جفاکه کی دیرین د
 دهوله تبووئیدا بهیته کرن. به حسی پرؤبله مین عه مری ژبو خواندنئ و شیوازی
 تیکلییان دکهت، به حسی وه لاتی ماف و مرؤقان و خوښگوزه رانی یا
 هه څه ولاتیان دکهت، به حسی هیسانکاری بین څه هواندنئ و موچه بی بیکاری
 و گه له ک تشتین دی دکهت. ل ده ستیپکا څه گیرانی ژی، ئامازه به کا سه ری دده ته
 فی جوداهیی: "نه ز دوودل بووم ته څه خوینم یان نو؟ چونکی تو ژ وه لاته ک ئاوروی
 هاتی و جه ژن ل وان وه لاتان تنئ سه ما و ته وزینن، لی ل فان وه لاتان کول و
 هه سره تن- بپ۸". لی قیما نفیسهری ب فان جوداهیان ناهیت، له وا ب شیوه بی
 شرؤڅه کرنین که توارئ یا سوشیالی، چافکی کامیرا خوه ژ جفاکی څه دگو هیزته
 سه ر خوه بی په هله وانی کو بیته مه سته ره و خه لک چافلئکرنا هه لو یستی وی
 بی هه ژی و وه لاتپاریزی بکهن: "سوید وه لاته ک جوان و پاڅره، مافی پرانییا

سوئیدیان ههیه کو شانازیی پی ببن. مافی کەسین وهک من ژێ ههیه کو ئیرههیی پی ببن. راستی نهز محتاجی وهلاتهک وهک سوئیدی مه، به ئی سوئید نه محتاجی منه... وهلاتهک دی ههیه دبیژنی کوردستان، ژ سوئیدی پتر محتاجی منه و لازمه نهز بی ههلویت نه مینم- بپا ۱۳۱.

۵. رهفتارین خه لکی د رهوشهکا که تواریدا: د ههر رهوشهکا جفاکی یا ناله باردا، کۆمهکا رهفتار و دیاردهیین نه خواستی دهیته دیتن، نفیسه ب کامیره یا قه له می خوه دوکیۆمیت دکهت، کو بیته شاهدین سهرده مهکی دیارگری یی پیشاژویا ژین و ژیارا خه لکی جفاکی. د قی دو یفچوونا رهفتارین خه لکی ترسیابیدا، نفیسه روو ب رووی هه ترکی یین ته خایه تی (یان ب کیمی، جوداهی یا دناقهرا کار ب دهست و خه لکی هه چکوهه بیدا) دیت. ئوو تبالا خوه ددانته سه ره هندهک برینین هه ودایی یین پیدقی ب چاره سه ری هه یی (چ ب یاسایی بیت، یان ب دژاتی کرنی و رسوا کرنی بیت)، د وه سفکرنا فه رمانبه رین میریدا ئامازه ب گه نده لی و دزیکرنا ژ حکومه تی دهیته دان: "نه ز ژ به رسقان دترسم- وهک هندهک ربه رین فه رمانگه هین قی باژیری چاخ کو پرسیارا هه یفانه یی و لیسته یا مه زاختنان، زرافی وان دقه تینن- بپا ۹". هندهک که سین بهرپرس و کار ب دهست، ب حیل و دزی و ره فینا ژ باجا مولکداری و داهاتی، دهوله مه ندیهک بو خوه چیکر و جفاکی کوردی ژ ته خه کا مامنا فنجی بهر ب دوو ته خین هه ژار و دهوله مه ندقه برن (لی ل قان وه لاتین سوئی، هه موو ده مسال وه که هفن و باجه ژی نینن- بپا ۱۰). نه گهر باج ژ خه لکی بهیته وهرگرتن، دی داهاتی گشتی پی زیده بیت و دی بیته بودجه یهک ژ بو نه جامدانا پرۆه یین خزمه تگوزاری. لی وهر نه گرتنا باجی، خه لکی دهوله مه ند دهوله مه ندر لی دکهت و هه ژاران ژ هه ژارتر لی دکهت. ب قی چه ندی ژ، جفاکی ل سه ر

دوو تهخین دوهوله‌م‌ن‌د و هه‌ژار دابه‌ش دکه‌ت کوب دوو گه‌ره‌کین باژیری
 دهۆکی داینه نیاسین: به‌رۆشکی (جهی هه‌ژاران) و گه‌ره‌کا شاخکی (جهی
 دوهوله‌م‌ندان و به‌رپ‌رسان). هه‌رچه‌نده ئەز وه‌کو هه‌ژیری نفیسه‌ری و شاهده‌کی
 سه‌رده‌می رۆمانی، شان هه‌ردوو بابه‌تان، ب وی شیوه‌یی ده‌براندی نابینم،
 چونکو هه‌ردوو فه‌رمانگه‌هین وه‌رگرتنا باجا مولکداریی و باجا داهاتی، ل وی
 سه‌رده‌می هه‌بوون، لی دبیت کۆمه‌کا کیماسییان و سه‌رپنجیان د ئەنجامدانا
 کاریدا هه‌بوو بیت. هه‌روه‌سا من هه‌ست پی نه‌کریه‌ کو هه‌موو خه‌لکی
 به‌رۆشکی هه‌ژارن و هه‌موو خه‌لکی شاخکی ژی به‌رپ‌رس و دوهوله‌م‌ندن. لی
 دبیت زینده‌رۆییه‌کا ریژه‌یی بیت ژبو ره‌سمکرنا ره‌وشا وی سه‌رده‌می، داکو وه‌رگر
 ته‌سه‌ورا وی سه‌رده‌می بکه‌ن و دیتین خوه‌ ل سه‌ر ئاڤا که‌ن. هه‌رچه‌وا بیت،
 جوداهی یا دناڤه‌را ژيانا هه‌ژاران و دوهوله‌م‌ندان، د وی سه‌رده‌میدا به‌رفره‌هتر
 ببوو (ئه‌گه‌ر نه‌بیژین ببوونه دوو ته‌خین هه‌ژرک). دبیت بۆچونا نفیسه‌ری
 بیت ل سه‌ر وی قه‌تلازی یا ل هه‌ژاران په‌یدا بووی کو هه‌موو تشت ب
 سراپی دهاتنه وه‌رگرتن. هه‌رده‌می ل تشت‌کی یان هه‌ر پیدئیه‌کی دبیته‌ سرا،
 رامانا وی ئەوه‌ کو ئەو تشت نه‌یی به‌رده‌سته‌ بۆ پرائیا خه‌لکی جفاکی: "من
 هه‌ست ب هه‌قیبوونی دکر، ژ روحا خوه‌ زقی‌ر دبووم، تنی ل سراپین کو رۆژ بۆ رۆژی
 دریزتر دبن، من دزانی هژماره‌یه‌کم، وه‌کی دی ئەز نه‌ د چو حه‌ساباتان ده‌ بووم-
 بی‌پا۱۱۲". ب هه‌بوونا سراپین دریز، ترسا ژین و ژیارئ خوه‌ د مرۆفی دیچیت و
 هه‌موو که‌د و خه‌باتا مرۆفی به‌ر ب دا‌پینکرنا پارپی نانیقه‌ دچیت. هه‌کو جفاک
 ل سه‌ر ته‌خین دیارکری ده‌یته‌ دابه‌شکرن، ته‌خه‌ک ئیستغلالا ده‌رفه‌تان دکه‌ت و
 ته‌خا دی ده‌یته‌ ئیستغلالکرن. ئوو هه‌رده‌م ئەوین ئیستغلالکری دبنه‌ سوته‌مه‌نی
 هه‌موو هه‌ژکیان و ژ هه‌موو تشتان دترسن، ژ ئایینه‌یی خوه‌ ژی دترسن: "ئه‌زا

ناقر دترسیام کو روژہک بہیت و پاریبہک نانی ب دست من نہکہفت، پاشی بیم دیہلہ با
 و نہقان دابہینم. ہتا نوکہ ژی دمئی کو چاچی من ب پاریبی نانی دکہفت، ہست ب
 برس و ترسہک عہجیب دکم.... ہردو ژی دکارن تشتان ب دوماہیک بہینن بی کو ئہو
 ب خوہ ب دوماہیک بہین... بی۶۷-۶۸". کا چہوا گہندہلی و دزیکرن دبیته ئہگری
 ہہژاری و تیچچوونا تہرزئی جفاکی، ہہروہسا ہہژار و بیادادی ژی دبیته
 سہدمئی پیدابوون یان زیدہبوونا دزیکرنی و لہشفروشیی و کومہکارہفتارین
 دی یین نہقہبوولگری. ب فی چہندی ژی، دہستہلات دی ہموو بیائین ژین و
 ژیارا خہلکی کونترۆلکەت و دی ل سہر ہہر تشتہکی دجفاکیدا زال بیت.
 دئاوردانہکا کورتدا، نقیسہری ئاماژہ ب فی چہندی ژی کریہ: "...کو ہتا ب دار
 و بہران ژی بوونہ ہہقالین ئاساییش و پارازتئی- بی۱۳۲".

د رہوشین ہہژاری و بیاداییدا، مرۆف ہست ب سہردہمین رەحەتی و
 ہہبوونا نانی دکەت. د جفاکین کوللہکتیف و دائیخستیدا، پرائییا کەس و
 بنہمالان ہہف دنیاسن و ہہقبہرکرنی دناقبہرا ئیکودودا دکەن، ئەرک و مافان،
 خہباتی و دہستکەفتان، زہحمەتی و پاداشتان... ددہنہ بہرئیک و ہہر ئیک خوہ
 ب شایہستہتر یان مەغدوورتر دینیت. ب فی چہندی ژی، دی تۆشی ئالۆزینی
 و سہتمینا دەرورونی بن کو مہژی وان ب میکانیزمہکا بہرگریی دی بہر ب
 پاشکەشیئہ بہت (Regression). پاشکەشی بوون میکانیزمہکا بہرگری یا
 مہژیہ، مرۆفی شەدگەرینتہقہ سہردہمی بہری بۆیہری، کو مرۆف تیدا ئاسوودہ و
 بی ئاریشین ہہستکرنا ب بیادایین بوو. ئہججا دی خۆزیکین بہری راہیلیت
 (خۆ ئہگەر ئہو بہریہ، ئہو بیت یا ئہو ژئی نہرازی و خہبات ل دژی وی
 دکرا). پەرگالاً ہہژاری و بیادادی یا پشتی سہرہلدانی، رەفتارین گەلەک

خه لکی گوهارتن و بهر ب هندهک خوه رسکین سهره تاييښه برن، گه لهک شوره شگير په شيمان بوون و باوهری ب هه نوکهي یا جفاکی نه ما (ب نه مازهيی ده می خه لکی هه ژار که فتييه بهر انبهر ده وله مه ندييه کا فه حش و بی سينور). رفتارا خوه هه ښه رکړنا دگه ل یی دی، د سهرده مه کی دیارکری یی هه مان جفاکدا، بهر یی خه لکی دا خوه هه ښه رکړنا دگه ل خوه، د سهرده مه کی بهری نوکه دا (کو سهرده می ژيانا ل بن داگیرکړنی، یان سهرده می ژيانا دناښ شوره شيدا بوو)، نه فیه نه واهه د بيزيني، خوژيکين بهر یی راده یلن: "لازمه نه م داگیرکری بن، چونکه هينگی مه تاييه تمه ندييه کا خوه هه يه... وهختی کو نه م داگیرکری، هه رتشت ل نک مه شیرين و بوهادار بوو: مړوق، وهلات، داهاتوو، ژيان و مرن، ته ناهت شه هيد ژي- بپا ۷۶". نه ف نامازه یاب سهرده می بهر یی (سهرده می داگیرکړنی)، هه لچوونه کا د ورونييه ژ بيزاريه کا توند دهر دکه ښت. ژ لایي سياسي شه ژي، نامازه يه که کو جفاکين فيره ديموکراسي نه بووين، زه حمه ته بشين بيی سهر پيچي، د سه قايه کی ديموکراسيدا بژين و وهرازی بکن. لهوا هه رده م پيدای ب ده ستلاهه کا توندن کو وه کو ريموتکونترول ب ريقه بهت. هه لبت، نه ف هه څو کا گوټی نه رسته يه کا خه بهرييه و نفيسه ر دگه هينيت، به لکو ره خنه يه کا مه جازيه ل رفتارين خه لکی دگريت و داخوازکړنا خوانده قانيه کو ب شيويه کی ره خنه يی و هه لسه نگانده نيی، هرزا خوه د شان رفتارين هه پيدا بکته.

ههروه سا نامازه ب رفتاره کا دی یا جفاکی دکته کو بهری نوکه دناښ نه ده بياتين کورديدا نه بوو، نه و ژي کريارا سيکسيه ب ته له فوني. هه لبت کريارا سيکسي ب فيکگه هشتنا نير و مييه کی ده يته نه نجامدان، لی نه نجامدانا

کریارا سیکیسی ب ریکا تلهفونئی یان ب ئاخفتئی، رههندهکی دهرونی و جفاکیی بارکری ب نهبوونا ئازادی یا کهسۆکی ب خوڤه دگریت. دهریونناس دبیژن ئەوا مروڤ نهشییت بکەت، دئی ب دهفی بیژیت. دبیت ئەف رهفتاره د گهلهک کهلتورین پیگییر و دائیخستیدا ههبییت، کو دهمی مروڤ نهشییت خوهرسکین خوه یین سهههکی (برس و سیکس و پایهداری) ب شیویهکی سروشتی تیر بکەت، دئی پهنا بو ئاخفتن و دهربرینی، یان ئاشویی بهت. مروڤی برسی هزرا نانی دکەت و ههردهم د خهودا دبینیت، یان ژی ب مشهیی بهحسی خوارنی دکەت. مروڤی نه پایهدار، دئی ب خهونروژکان وی کیماسیی پرکەت، مینا دۆنکیخوتئی سیرفانتیسی. ئەوین نهشین چهزین خوه یین سیکیسی تیر بکەن، دئی ب ئاشوپکرنی و ئاخفتنی چهزا خوه تیرکەن. د جفاکهکی نیرسالاری مشت ژ ترس و قهیدین ئازادی یا کهسۆکی، چ بیافین ئەنجامدانا تیرکرنا خوهرسکا سیکیسی لی نابن، ژبلی خهواقیی (الاحتلام اللیلی) و خوڤهرساندنی. خوڤهرساندن ب دهستی یان ئاشوپکرنی دهیته ئەنجامدان، هندەک جارن ژی ب ههردوو ریکان پیکهه دهیته کرن. لی قههرمانا ئی رۆمانا ل بهر دهست، ههردوو ریکیان ئاشوپکرنی و دهستی دگهل ئاخفتنی ژی تیکههل دکەت، داکو ئەتموسفیرهکی راستهقینه بدهته کریاری. ههردوو پههلهوان ل سهه هیلا تیلهفونئی بیر یی ئیکودوو دکەن، ب پهیث و ههناسه و ماچ و ئاهئاھ و پستهپستین سیکیسیانه، دهستین خوه (یان دهستکی تلهفونئی) بکار دهینن ژبو گهشتا ئۆرگازمی: "مه ههر شەفا دئاخفت لی مه ههر رۆژ ههڤدو نهددیت. لهورا، مه تۆلین ههڤدیتنی ل تلهفونئی ههڤدکر. پتر ژ شهڤهکی مه قهیدین خوه شکاندن و ل سهه باسکین خوهرسکین خوه فرین ههتاکو گهشتین ئازادییی.... گهلهک شهڤان من تلهفون کرهه د بهری خوه ده: دهستکی تلهفونئی، جار دبوو دهستی وی و جهستهیی من

دپه‌رخاند، جار ژي دبوو لیتا وی و نه‌ز هه‌موو دنالیستم... چەندین شەفا نەز نیف
ساخ و نیف مری دپه‌رچشیم، نیف تەر و نیف زوها دنافا تفتینن خوه ده دمرم..بپ۱۰۵".

ئەفا بۆری، هەندەک دیتنن کەسۆکی یین بارکرینە ب تیۆرا
دەروونجافاکیی ل سەر رۆمانا "مریەما: کچەژنەک ژ زەمانەک دی". دیت
گەلەک بابەت و تیگەهین دی ژ ب خۆفە بگریت، لئ ل گورە ی شیان و
دیتنن خوه یین کەسۆکی، من هەولدا هەندەک دەرگەهین دەروونجفاکی ل بەر
خواندەفانی رۆمانی ئەکەم، کو ئەو ژ ی هزرا خوه ب کووری تیدا بکەن و
هەندەک شروۆفە کرن و راقەیین دی ل سەر زیڤە بکەن. بابەتین دی یین هەشەند
ب تەکنیکین ئەگیرانی و زمانەفانی و جوانکاری یا وێژەیی، دی بۆ هەندەک
پسپۆرین دی هینلم. خۆشی و سەرکەفتنا رۆمانی د وی چەندیدایە کو فەرمان
و پەر ئەکری بیت، کو هەر خواندەفانەک ل گورە رەوشا خوهیا دەروونی و
پاشخانا خوهیا ئەپستمی بخوینیت و تی بگەهیت. مەرەما من یا سەرەکی د فان
جۆرە شروۆفە کراندا، نە ئەووە کو رۆمانی ب هەلسەنگینم، خالین پۆزەتیف و
نیگەتیف (ل گورە دیتنن خوه) ژ دەر بیخەم، یان ب پشەرئی قالبەکی
دیارکری رەختی ب پشەم. مەرەما من تنی ئەووە کو دەرگەهین هەندەک هەقۆکین
دەبراندی و تیگەهین پشکیشکری ئەکەم و بهینلمە ل تاق، کو هەفالین دی
ژی بهین و پیکفە ل گەنجینەیین ئەشارتی یین ل پشت ریزکان بگەرییین.

*

تيرۆستين ئىسلامى

د رۆمانا (ئالى دى يى پرى) دا

نالی دی یی پری

زهلامه ک ب نالی خواستی، ههتا پولا دووی نانیجی خواندییه و نهقیبی
هیزهکا کوماندوییه، دوو کچ هه نه و ژنهکا نفیسه ر و چالاکشان د بیانی مافین
نافره تیدا، کابانی یا مالا وییه، کو ب عهشق و نهقینی ئینا بوو. نهف نهقیبه
ره شهکی بهرپرسهکی هیزا کوماندوییه و کومهکا سه ریچی یین نه یاسایی بو
دکته. کچا وی توشی نهخوشیهکا ب زهحمته دبیت، دایکا وی نهچار دبیت
بیهته باژیری مووسل (باژیری پران) ژبو وهرگرتنا چاره سهری یا کیمیاوی. ژ
لایه هندهک چه کدارین تیرورستین ئیسلامیه، ب کچقه دهیته رهفاندن و
پشتی نه شهکجه دان و ئیغتصابکرنی، دهافیزنه دناف گلشیدا. خیرخوازهک
دبینیت و هه دگه ریسته هه دهوکی، بیی چ پیزانینان ژ چاره نفیسی کچا خوه
بزانیته. دهه فرکییهکا دهروونی یا دژواردا، کو بارکریه ب ترؤمایه و
خه مگینی و هه سکرنا ب گونه هباریه، بریارا خوه کوشتنی ددهت و مینا پرانییا
کریارین خو کوشتنان نافرتهان ل کوردستان، خوه دسوژیت. بهری خوه بسوژیت،
نامه یه ک ب کاسیتی ل دویف خوه هیلا بوو کو سه ره دا هه کی بکته دههستی
پولیساندا ژبو دویفچوون و گرته بکهرین وی کریارا نه مرؤفایه تی. میری وی
بی مهیشه خوور و قومارچی و چاف ل دهر، ره شهکی جه مشید قه لغانی یه
(به ریرسی هیزا کوماندوی)، کو کومهکا گه ندهلی و سه ریچی یین یاسایی بو
دکته. پشتی دهه کی کیم ژ مرنا ژنی، ههز دکته ژنهکا دی بینیت. لی
که سوکارین وی قهیره کچا چاچین وی که فینه سهر، ل دژ رادوهستین. پاشی
دلبره وی د سه قایه کی مژداردا دهیته کوشتن، پشتی هندهک لهفته یین وی یین

سیکسی ل سەر موبایلێ هاتینه دیتن و به لافکرن. ئەڤجا خواستی ژ ترسا که یسی کوشتنا وئ و هندەک که یسین دی یین ههڤه نەد ب پیشیلکاری یا یاسایی و گەنە لێشە، ژ وهلاتی دەرکه ڤیت و به رەف ئورۆپا دەرڤیت. ل ویری ژ، د ئەتموسفیره کئ بارکری ب هندەک میناکین پولیسی، دهیته کوشتن و تهرمی وی ڤه دگه رینه ڤه کوردستانی. ژ ئەگه ری بهیستا چیرۆکا رهوشه نی، ئەوا ب کاسیته کا دهنگی ل دویت خوه هیلا، پولیس ب سەر وی گرۆپی تیرۆریستی هه لدین و ئەندامه کئ وان دهستگیر دکهن. لی بهری ئەوین دی ژ ی بگرن، ئەوی گرتی دەرڤیت و دهیته کوشتن. ب ڤی چەندی ژ، تیرۆرستین رهوشەن و کچا وی رهفاندین، ناهینه دیتن و گرتن. ههروهسا بکوژین خواستی ژ، ناهینه دهستنیشانکرن و گرتن. هندەک به لگه ل سەر گەنە لی و پیشیلکاری یین جهمشید قه لغانی ل سەر سایتین ئەنته رنیته دهینه به لافکرن، لی لیژنه یین دویفچوونی وان به لگه یان ب نهوهی دەرڤیخن و دبیژن کو ئەڤه پیلانه کا دەرڤه یه! ل دژی خه بات و چالاکي یین به پرسه کئ هیزا کوماندۆ هاتیه کرن. ئانکو سه ره رای هه موو هه ولین یاسایی، هه موو لایه نین تاوانبار ب ڤه شارتی دمیینه دناڤ جفاکیدا و به رده وامن. ئەڤ رۆمانه چوار چیرۆکین ئەڤینی ب خوڤه دگریته: چیرۆکه کا سه ره کی و ئیکا لوه کی و دووین ئامازه پیدایی، دگه ل سه ربۆره کا ئەڤینی کو ب شیوه یی خه به ره کی گه هاندی دگه هته خوانده فانی، بی کو چییاتی و چهواتی یا وی ئەڤینی بزانیته. ئەڤه هندەک هیلین گشتی یین رۆمانا (ئالی دی یی پری)* بوون، کو ژ لاین

---

* ته حسین نافشکی (۲۰۱۰). ئالی دی یی پری. رۆمان، ژ وهشاین ئیکه تی یا نفیسه رین کورد، ژماره (۱۹۵). ج ۱، چاپخانا هاوار- دهۆک.

رۆماننقىسى دھۆكى تەحسىن ئافشكىشە ھاتىيە ئىسىن و ئىكەتيا ئىسىرەين كورد/ دھۆك، ب ئەركى چاپ و بەلاڭكرنا وى رابوويه.

سەردەمى رۆمانى ساللا ۲۰۰۷يە (ئەو ساللا رەوشەنى خوە تىدا سۆتى). جەھى رۆمانى ژى دناقبەرا ھەردوو باژيرين دھۆكى و مووسلدايه، دگەل ھندەك لەقتە يين ئورۇپا. ئەم دىپىزىنى لەقتە، چونكو ئىسىرى ب مىناكى لەقتە يين سىنارىيەكا فلمين سىنەمايى يان زنجىرە يين درامايى ئىسىيە. ھەر ھونەرمەندەكى سىنەمايى ھەز بەكت، دى شىت ئى رۆمانى ب ساناهى كەتە بەرھەمەكى درامايى، چونكو گەلەك ئەلەمىنتين درامايى ب خۇفە دگرىت. رۆمان ژ بىست و شەش لەقتە يين درامايى پىك دەيت كو ھەر لەقتە يەك دەبرين و تەواوكەرا لەقتە يين بەرى خوەيە. لى ب شپوھەكى گشتى، رۆمان ژ دوو بابەتتە سەرەكى پىك دەيت: بابەت تىرۆرستين ئىسلامى و رەخنە يين كەتوارى يا سروسىتى ل سەر جفاكى كوردى (د سەردەمى رۆمانىدا).

كليلا دەرگەھى رۆمانى

مشە جاران تائىتل، پشكەكا زۆر ژ ناقەرۇكا بەرھەمى دەرەھى دكەت. گەلەك رەخنەئان ب كليلا ئەكرنا دەرگەھى رۆمانى ددەنە نىاسين. د ئى رۆمانىدا ناقەك ھاتىيە ھەلبىزاتن كو د شىاندايه مرۇف پىچەكى ل سەر راووستىت و ھەزرا خوە تىدا بەكت. لايى دى يى پرى، ئانكو پەرەكە و دوو لايىن باژيرەكى پىكفە گریددەت، ھەر لايەكى تايەتمەندى يا خوە ھەيە، لەوا ئامازە ب لايى دى كرىيە (نە ھەردوو لايىن پرى). ھەرەكو ژ بۆيەران ديار دبىت (مەرەما وى ب لايى دى يى پرى)، بەھسى لايى دى يى پرى بەركا باژيرى

مووسل دکهت. هندهک جاران ژى، ب نائفى باژيرى (پران) ب ناقکرييه. ئەگەر ئەف دیتنه وەسا بیت، نفيسهري باژيرى مووسل کرييه دوو لا و هەر لايهکى تاييه تمه ندييه ک دايع: "هندي ئەم ل فى رهخى پرى بين، قهت نه ترسن... خودى مه ژ رهخى دى پپاريزيت... بپا ۱۳۲". ئەنکو لايهک ته نايه و يهک ب ئاريشه يه، لايهک ناشتيخوازه و لايى دى شه پانگيزه، لايهک مووسلمانين ههچکوهه بينه و لايهک مووسلمانين توندرهون، لايهک بههشتينه و لايى دى جههنه مينه، ئەف دووانى يا ئيرۆسى و تاناتۆسى دناقههرا فان ههردوو لايين پريدا، کرييه دووانيه کا گهريان ل ژيان و مرنى، لايهک ل ژيانى و لايى دى ل مرنى دگهرييت. ل داويى ژى، ئەم د کارين بيژين کو لايهک کورده و يى دى عه ره به. ئەفه ژى، بهرى مه دده ته ديرۆكى و داخوازه کيرين مافين ره وايين ملله تى کورد کو ره خه کى باژيرى مووسل ب کورد و کوردستان ديين. وەسا دياره کو نفيسهري ژى باوهري ب کورديني يا رهخى چه پى يى باژيرى مووسل هه يه، لهوا باژير کرييه د فى دووانى يا هه شدردا. ئەف دووانيه ژى، ئەماژه يه که کو ديبائى تيرۆريزما ئيسلاميدا، دى سه ره ده ريى دگه ل بابە تى کورد و عه ره بان، يان مووسلمانين توندره و و ميانره و کهت. لى ئەگەر ئەفه ب تنى بيت، پا بۆچى نفيسهري نه دگۆت: (لايع دى يى پرا مووسل؟).

پشتى ئەم ب ناف رۆمانيدا چووينه خوار و مه په يامين ئاشکرا و يين هشارتى ژى به لى کرين، وەسا خويا دبيت کو مه رهم نه تنى پره کا باژيرى مووسله، به لکو مه رهم پى پره کا دى يا باژيرى دهۆکيه کو باژيرى ل سه ر دوو لايين رۆژه لاتى و رۆژاڤايى دابهش دکهت. لايهک ژى هه ژار نشين و شوره شگير و خه لکى ههچکوهه ييه، لايى دى ژى فه رمانبه ريى حکومه تى و

دوله مه ندين باژيرينه. کاراکته ره کي روماني د مالخولياني بين خوهدا هزرا سه ره دهر يکړنا خوه و بنه مالا خوه دگهل لايي دي يي باژيري دکته: "ههر دنژني و دهه رافت، کاني دي چاوا بيژته بابي خوه، هه که نهف ساله ب داوي هات و نه ز دهرچووم، دي وهکت نه ز کچه کي ژ روژه هلتي باژيري داسنيا بهينم... بپا ۱۹۹۰". ههروه سا دده ته خوياکرن کو لايه ک داردهسته و يه ک زالدهسته: لايي هه ژار هه رده م سؤته مه نيي هه فرکيبانه و ژبو مه رهمين هه مه جوړين دهسته هلتي دهينه بکارئينان، پتر ب ثانيي و خورافات و عورف و عه ده تين جشاکيه دگر يداينه. لي لايي دي ئيستغلالکهر و ناراسته کار و هه لپه رستن، ل سهر خويانا لايي هه ژار د ژين و گه شه دکهن و په رلاختر لي دهين. ده مي لايي روژاڅاي شاشي و گهنه لبيان ژي دکهن. لايي روژه هلتي باجا وان شاشيان ددهن.

ههروه سا هم د کارين دوو پرين دي ژي دناف بويه رين رومانيدا بينين. پره کا دهر ووني دناف ناخي مروثيدا و پره کا جشاکي دنافه را مروثي و دهر و به رين ويدا. لي هه ردوو پر ب رهفتارين دهر وونجشاکي بين مروثيه هه شه نندن. پرا دهر ووني يا خوه يي مروثي، نه وا حه ز و پالينه رين خوه رسکي و رهفتارين قه بولکري بين جشاکي پيکفه گريدهت. نه و پرا (ئه و- Id) دي، به رهف (ئه ز- Ego) مروثيه دئيتيت. نانکو پر دانا يه ل شوينا وژدانا مروثي (ئه زا بلند- Super Ego). لايه ک ژي مروثي جشاکپه روه و ب نه ژي دهينه دهراندن، کو لايي ته نا و قه بولکريه دناف جشاکيدا. لايي دي، ژ خوه رسکين سروشتي بين مروثي پيک دهين کو هه ستين دژمنکاري و حه زين نازه لي بين مروثينه، ب (ئه و) دهينه دهراندن. نفيسه ر ب مينا که کي به حس نه کريي جشاکي، خوه ل قي بابته تي به زاندا لايي دي يي پرا مروثي ددهت، ده مي

به حسی هه ولدانا زنايا مه حارمان دکهت: "ب راستی خوناڤ فهرقا ته و دایکا ته نینه. ئه ری دئ، ئه و سووت ته جهی وئ جوانتر گرت... باب، به ختی خودی، توچ دینژی، ته هه تکا مه بر... بپ ۷۵". ئەف چه زین ئازهللیانه ژ لایع جفاکی پری بهر ب لایع تابویی لایع دیشه دچن، کو ب هه ولا ئه نجمادانا کریاره کا حه رامکری دهیته ده براندن: "به روبنگوهین وئ وهک عاشقه کی ژ ده زگرا خوه دوورکه تی، ته و افکرن! پشتی زانی لئینین وی یین کوره، ژ سوره سینۆرین کچ و بابان ده رکه تن، ئیدی پاشقه هاقیت و جاره کا دی، مینا زه لاهه کی هه چکوهه یی روونشتی،... بپ ۷۶". پرا دووی ژی، ئه وه یا دنابهره مرۆفی و عورف و عه ده تین جفاکیدا. مرۆف دناف سیسته مه کی قه بولکری یی جفاکیدا دژیت و هه موو پایه داری و هه ژیتی یا خوه ژ شی قه بولکرنی وه درگرت. هه رده می وی پی ل عورف و عه ده تین جفاکی دانا (ژ بهر هه ر سه ده مه کی هه بیت)، دئ هه ژیتی و پایه داری یا خوه ژ ده ست ده ت. ئه و ژ لایع قه بولکری یی جفاکی، بهر ب لایع دی یی نه قه بولکریشه دچیت، ئه قجا جفاک ب وی چافی به ری لی نانی ریت. باشتین نمونه ژی گه نده لی و سه ریچیا یاساییه، ئه و قه ره مائین گیانی وان ل سه ر ده ستی ژ بو رزگار کرن و پاراستنا ژبان و بهرزه وه ندی یین خه لکی، جهی ری زگرتن و شه هنازی یا جفاکیه. لی ده می ده سه لاتین خوه بکار دئین ژ بو بهرزه وه ندا خوه یا تاییه ت و ده ستیوه ردانئ د مافی خه لکی باوه رداردا دکهن، هینگی ل پیش چافین جفاکی ره ش دبن و ئیدی سه رده ری یا لایع دی یی پری دگهل وان ده یته کرن:

– ئها جه نابئ وی جه مشید قه لغانی ژ مه یموونان نابورت. تو دزانی وی شکه فتا میرووی ب دو بلۆکین دولاری کرییه؟! یا ژ ویقه دئ ل سه ر نافئ ئیکی دی تاپۆکه ت و بهرزه که ت... بپ ۷۳.

- مهسئولهكان ههموو كاتىك فىنلبازى لهگهئ قوربهسهرى وهكو ئىمه دهكهن...
بىپا۱۴۴.

- ههكه بدته دلى خوه، دو روژىن دى، جهنازى وى دى هىنت و فلسهك زى لى
ناچت، بهس ناكِت. / بوچى ناكِت؟! / خوناڤ، ما توڤان نانىاسى؟! / بهلى وهلا
ئهز باش دنىاسم، بهلى پا شؤل ههموو ددهست قان توڤاندايه... بىپا۲۰۹.

- ما براىئ من يى نآف كوفرى بوو، بهلى وى خوديى جهمشيد پىڤهگر و گورى
خوه كر، بهلى كهس ژ خودى مهزنتر نينه... بىپا۲۱۹.

ئوو مادهم د ئى رۆمانىدا، ب بهرفرههى بهحسى كهلتور و ئاييرده يىن ئايىنى
ئىسلامى دكهت، نه دووره مهرم پى لايى دى يى پرا سىراتى بيت، كو مرؤف ل
سهر پرا سىراتى دهرياز دبىت ههتاكو دگههته لايى دى يى خوشيى و
رزگار بوونى. لى چونكو لايى دى جهى باوهردارىن ئىسلامينه (ل گوروى ديتنا
موسلمانان)، ئه و ئىسلامى يىن مهژى مرؤفان چوارچؤفه دكهن و خهلكى ب
ناڤى پهياما پىروژ تىروژ دكهن، گومانهك دكهئته سهر لايى دى يى پرا سىراتى
ژى. دبىت ژى، مهرم پى ئه و بيت كو ههكه ئه م خوه ژ شاشى يىن دنيايى
دوور نهكهن، مهحاله بگههينه لايى دى يى پرى. ل ئيره ژى، لايى دى يى پرى
دبىته ئارمانجهكا ههژى و خواستى بو ههر كهسهكى باوهرى ب پهياما
مرؤفؤستى يا ئىسلامى ههبيت. ههروهسا ئه م د كارين ئامازهيهكا دى ژى بلهينه
پرى. ده مئ ئقيسه ر باژىرى مووسل ب باژىرى (پران) وهسف دكهت، دبىت
مهرم پى ئه و بيت كو كۆمهكا پرىن هه مهجور خهلكى ئى باژىرى ل سهر دوو
لايىن پرهكى دابهش دكهت: ئه و پرا دناڤهرا كهسانىن عىراقى و عروبه ويىدا
(ئانكو دناڤهرا مهسه بى شيعه و سوننه دا)، ئه و پرا دناڤهرا نهتهوا كورد و
نهتهوا عه ره بىدا، ئه و دناڤهرا كهسانىن مرؤڤه روه ر و ئىديولوژىستىن

ئىسلامەۋىدا، ئەو پرا دناقبەرا خەلكى ھەچكۈھەيى سشىل و دەستەلاتدارىن گەندەل و خوبمىژدا، ئو ئەو دناقبەرا ژىندۆستىي و مرئوخاۋىيىدا... ھتد. ب قى چەندى ژى (ئالى دى يى پرى)، نە تى پىرەكە و ب جھ و سەردەمەكى دياركريفە گرئدايە. بەلكو كۆمەكا پرىن ھەقەندن ب ژىن و ژيارا مرؤقىشە و دبىت ل ھەموو جھ و سەردەمان ھەبن.

تيرۆرىزما عەرەبى – ئىسلامىي

بابەتى تيرۆرىزمى، گرى يا سەرەكى يا قى رۆمانىيە. ھەر رۆمانەكى گرىيەكا سەرەكى ھەيە كو ھەموو بۆيەر ژى دەردكەشن و ل دۆر دزقرن و ل دومايىي دگەھنە خالا بنگەھىنا بابەت و ناقەرۆكى. د رۆمانىن كەتۋارى و جفاكئامىژدا، دبىت كۆمەكا گرىيان ھەبن و بۆيەرىن ھەمەجۆر ژى دەر بگەشن و د بازنەيى عورف و عەدەت و رەفتارىن كەھى و نەكەھى يىن دناڧ جفاكىدا دگەھنە ئىك. رۆمان نە ۋەكو چىرۆكەكا ساكارا شەش پارچەيىە كو د پىرانييا جاراندا ۋەكو تەكنىكەكا چارەسەرىي ژبۆ زارۆكىن ترۆمادار دەھىتە بكارئىنان (پەھلەۋان، ئەرك و ئارمانج، ئاستەنگ، لايەنى ھارىكار، چارەسەرگن، دومايى يا خۆش). بەلكو كۆمەكا چىرۆكىن شەش پارچەيى يىن پىكقەگرئداينە كو ھەردوو پارچە يىن ئاستەنگ و ھارىكارىي ژ جفاكى كەتۋارى و دەرۋون و ئەزىن مرؤقان دەھىنە دەرپىخستن، ھەتاكو بگەھنە دومايىيەكا خۆش يان نەخۆش، ب دلئ خواندەفانى بىت يان نە ب دلئ ۋى بىت. د رۆمانىيىدا كۆمەكا تىگەھ و پەيامىن ل پشت رىزكان دەھىنە ئازراندن كو خواندەفان ل گورەي سەربۆر و پاشخانا خوە يا پەرۋەردەيى و رەۋشەنبىرى بىنىت و ھىزا خوە تىدا بگەت، داکو ھەلۆئىستەكى كەتۋارىي دەرۋونجفاكى ژى ۋەرگرىت.

تیرۆر یان تیرۆریزم ژ په‌یفا ئینگلیزی (Terror) هاتییه وه‌رگرتن کو مه‌رمه‌م یی ترساندن و ب‌ئارمانجکرنا هه‌فه‌ولاتی یین سقیله. ئانکو ریکه‌که ژ ریکین ترساندن و فه‌چغاندنا خه‌لکی کو باوه‌ریی ب‌تشته‌کی یان ئیدیولوژییه‌کی یین، یان ژبو هه‌ر مه‌رمه‌م‌کا دی یا د‌چوارچۆفی خورتکرنا ده‌سته‌لاتی و کونترۆلکرنا جفاکیدا ده‌یته ب‌کارئینان. محمه‌د مه‌هاتیر ده‌ته‌ه‌ خویاکرن کو تیرۆر شه‌ری لایه‌نین لاوازه‌ل دژی لایه‌نین هیزدار، ئانکو ده‌می لایه‌نه‌ک هه‌ست ب‌بیه‌یزی و بیچاره‌یی ده‌کت ل به‌رانبه‌ر پیشکه‌فتن و ده‌ستکه‌فتن زانستی یین سینۆرپر، دی په‌نا بو تیرۆری به‌ت ژبو فه‌گه‌راندا هیز و پایه‌داری یا خوه (ب‌کیمی ژبو ئاگه‌هدارکرنا لایه‌نین سه‌رکه‌فتی کو ئه‌م ژی هیشتا هه‌نه). هه‌روه‌سا هه‌ز مه‌ندی میسری یی تیرۆرکی (فه‌رح فۆده)، ب‌ه‌ه‌فۆکه‌کا جوان ده‌برینی ژ فی کریاری ده‌کت و دیپۆت*؛ ب‌کارئینانا کلاشینکۆفی نیشانا لاوازی یا تیپانه و ده‌نگی گولله‌یان ده‌برینا ته‌سلیمبوون و که‌فتنا په‌یقانه. هه‌موو کریارین تیرۆریزمی، ب‌دریژاهی یا دیروکی، ب‌شیواز و مه‌رمه‌مین جوداجودا هه‌بووینه و هه‌ر هه‌نه. لی پشتی شوره‌شا به‌لشه‌فی یا ۱۹۱۷ی، ب‌شیویه‌کی ریکخستی هاتییه‌ دناف جفاکین ئیسلامیدا. ل ده‌ستپیک‌ی ب‌شیویه‌ی گروپه‌کا ریکخستی ژبو به‌رسینگرتنا هه‌ز و تیگه‌هین چه‌په‌وه‌هاته‌دانان، پاشی گه‌له‌ک گروپین دی یین سه‌له‌فی و ته‌کفیری ژی ده‌رکه‌تن و بوویه‌ شیوازه‌کی ب‌ده‌ستقه‌ئینانا ده‌سته‌لاتی و هه‌روه‌سا وه‌کو کارته‌کا فشاری ل سه‌ر ده‌سته‌لاتداران ده‌یته ب‌کارئینان. تیرۆری چ‌دین و باوه‌ری نین، تنی پاشقه‌برن و ترساندنا خه‌لکی سقیله، ئوو ده‌می خه‌لکی سقیل ده‌کفته‌ دناف ترس و ئالۆزییه‌کا به‌رده‌وامدا.

---

* ژبو پتر پیژانینان سه‌حکه‌سایتی: (اره‌اب www.ar.wikipedia.org/wiki).

ھەموو جفاک بى ئالۋز دىت. ترساندن و ھەلۋەشاندا كەسايەتى يا مروتى، رىخۆشكەرەكى ب ھىزە ژبو ترساندن و كونترۆلكرنا ھەموو جفاكى. لەوا بەرسىنگگرتنا وى، نە كرىارەكا ب ساناھىيە. لى د ھەمان دەمدا ژى، نە كرىارەكا موستەھىلە: جفاك.. ب فىركرنى و پەرۋەردەكرنا مەدەنى، بەرسىنگگرتنا ئارىشى و ئىكگرتنا ھىزىن نىشتمانى، دى شىت ھەفركى دگەل شى چەكى جفاكى بى مەترسىدار كەت، كو ب مەترسىترە ژ چەكىن ئاگر- ئاسنى و ئەتۈمى و بايولۇژى. ئەو دەمى ئەف رۆمانە تىدا ھاتىيە نقىسىن و ھەشاندن، ھىشتا گرۆپىن تىرۆرىزىمى نە گەھشتىبونە دەستەلاتەكا رەھال باژىرى مووسل. ئەفە ژى نىشانان پىشېنى يا نقىسەرىيە كو ئەگەر بەلەز ھەولدانىن رەفاندا كەسپىن سقىل و ترساندا خەلكى جفاكى، نەھىنە چارەسەركرن، دىت خرابتر لى بەھىت. پالدا نا بۆيەر و پەيامىن رۆمانى بۆ پىشېنى و ھوورىنى يا نقىسەرى ل سەر رەوشا جفاكى، ھەر ژ بۆيەرىن رۆمانى ھاتىيە ھەرگرتن. نقىسەرى ئەف كرىارە نەفەگەراندىنە سەر گرۆپەكا فارىپووى و د سەرداچووى (وەكو گەلەك ژ ئىسلامخوزان) بۆ دچوون، ھەرۋەسا ب كەسايەتى بىن سايكوپات ھەسەف نەكرىنە. لى سەرەدەرى دگەل گرۆپەكا رىكخستى يا ئارمانجدار كرىيە و ب كۆمەكا ئامازە بىن راستەوخۆ و نەراستەوخۆ رەسمكرىنە.

خىزانەكا ھەژار ل رۆژھەلاتى باژىرى داسنىيا (لايەنى ھەژارنىشېن باژىرىيە)، ژبو چارەسەركرنا كچەكا نەساخ بەرەف باژىرى مووسلشە (باژىرى پىران) دچىت. د رەوشا نالەبارا عىراقىدا، ھندەك گرۆپان خەلك درەفاندىن و دترساندىن و پارەكى زۆر ھەكو بەدەلا بەردانى (فدىيە) ژى دخواستىن. ھەتاكو پارە بۆ دەھاتن، كۆمەكا كرىارىن نەرەوا و ھۆفانە دگەل دكرن. ئوو ئەگەر پارە

نه بان، دا کریتکه ن و کوزن: "هه موو ژبه ر خووشکا من خووساری، به ر ه ف وی ناگری چوون. نه و ساله ک بوو نوژدار و هه کیمه ک ل ده قهری نه هیلا و خووشکا من نه بریبه ده ف و نه شیان که مباحه کولکا دل ه شی ره هاتی ساخ بکن!... بیپا ۱۰". نو هه کو ده می وان بی چاره سه ری ده یته نه د شیا دگه ل هه قالا خوه بجیت، چونکو (هیشتا من راتبی خوه وه رنه گرت بوو... بیپا ۱۴۸). نه قه ژی نیشانا هن دییه کو سه ره رای خوه زلدیتنا هه قزینی وی کو ره شه کی به ر پر سه کی باژی ری بوو، نو سه ره رای وی چه ندی کو دایکا خوه سو تی، کاره کی سه ره رای ژی دکر، هه ره ژار بوون و چ پاره بی پاشکه فتی ل مال نه بوو کو ل چاره سه رکرنا کچا خوه بمه زیخن. هه ر قی هه ژاری وه کر کو نه شیان ببه نه جهه کی دی، یان به ده لا به ردانا وان، پاره ی بده ن و بو به یترن: "ما دیناره ک دونه؟ هوون هه موو دزانن، نه ق تیرورستین گاور، ژ نه زمانی کوشتی و ره قاندنی و ده قته رین دولاری پیته چو نه زمانی دی نزانن!... بیپا ۱۱".

به ری کریارا ره قاندنی ده ست بی بکه ت، نفیسه ر ساخله تین تیرورستان ب هنده ک که سانین ئیسلامی ده ستنشیان دکه ت: "هه ر دبه ربه دبوو پسته پستا لیقین وی وی ب ره خقه و نه سه غفار و ناقی خودی و پیغه مبه ران و چوار نه سحابی و وه لییان دهینا! کچا من گو ت: باشه دادی، خودی نه م داینه دگه ل نه قین بسلمان و ته قوا، دیاره خودایی مه زن خیرا مه قیایه... بیپا ۱۲۹". نه قه پتر به ر ب دینداری یا ملله تی کورده قچیت (نه یا عه ره بان)، کو هه رده م خو شباوه ر و دل سافینه. لی د هه مان ده مدا ژی، نامه زیه که کو نه وین تیرورست خوه ل بن په ردا ئاینی ئیسلامی قه دشیرن، چونکو نه و ژی دزانن خه لکی ساده و ئیماندار زووتر د سه ردا دچن و باوه ر ژ ئایبرده یان دکه ن. نه ق کونترۆلکرنا خه لکی ساده ب ناقی ئیسلامی، بو ماوه بی چه ندین سه ده یان گو تارا سه ره کی یا هه موو ده وه تین ئیسلامی بوو

ژبو داگیرکړنا وهلاتین دی یین ته نا و باوهردار. هر دگه ل شی ټیشاره تا سه رنجراکیشانا باوهرداری یا ټایینی، ټاماژه به کا دی یا نه ته وه بی ژی ده اقیته سه ر، کو په یامه کا فه شارتی بیخته بهر به حس و لیکولینی: ټایینی ټیسلامی، هه رده م پیږینه به کا کاریگر بوویه ژبو بوهراندنا وه لات و نه ته وه یین دی دنا ف نه ته وا عه ره بییدا: "پشتی من ټالایږ خویناوی، یی ب نا فږ خودی هو فاتیبا وی دا پو شگری دیتی، ټیکسه ر بیرا قوتبرینا ټه نفا لکړنا باب و برا و پسمایږ من، دگه ل ده ان هزارین دی هاتنه بیرا من.. بپا ١٥١". ټه ف ټه نفا لین ل دژی ملله تی کورد هاتینه ټه نجامدان، نه ژبه ر هندئ بوو کو ملله تی کورد نه دیندار و ټاریووی بوو، لی ژبه ر کو ملله تی کورد داخوازی یا ما فین خوه یین ره وا دکر. ټه فجا ټابه ته کا قورټانا پیروژ کره به هانه و ب نا فږ ټایینی پیروژی ټیسلامی قوتبری یا ملله تی ټینا کو نه ته وه یا عه ره بی پی خورتتر لی بکه ت. ټوو ده می ټقیسه ر شو فیږی کریارا ره ټاندنی ټه نجامدایی، ب که سه کی تورکمان دده ته نیاسین و ب کوردیبه کا سه قه ت دئاخثیت، ټاماژه به کا دیبه کو هه موو داگیرکه ران، هه مان پیږینه ل دژی کوردان بکارټینایه: "خو ش گه لده.. ټیبه هه که وه شو لا دی ژی هه یه، دی ټه ز کم بو وه.. بپا ١٢١. قیزم، ټه ز هه سه سه، خه به ر وه رگرت، ل وی شاعری عبوه ناسیفه ک فه جر بوویه... بپا ١٥٢. یا مه تلوب، به ری دهوامی وه ب دختوژی وه ره بگه هینم... بپا ١٥٢. باجم، مه دینه هند مه زنه، مه رات دهه ترومییل دیه ک سه عه ت دا ته فچیر دبن و مه ل مالین خوه نازان!... بپا ١٥٤". شو فیږی تورک یان تورکمان، ټیشاره ته که کو ټیمپراتوری یا تورکان ژی (ب هه مان شیوازی بکارټینانا ټایینی)، زو لم و سته م ل کوردان کریبه و وه لاتی مه کونترول کریبه. هه روه کو گه له ک ره وشه نیږین نه ته وه خواز دیژن کو ټیسلام ل ده ف کوردان باوهریبه و ل ده ف

پاريزه رين ئيسلامى پيړينه يه، ل دهف مه باره ل سهر ملان و ل دهف وان بارگيره ژبو هه لگرتنا خه ونان و چه ماندنا ملان.

کريارا رهفاندى، مينا ئوبه راسيؤنين پوليسى يين هولبودى هاتيبه ره سمرکن. شوفير کاسيتا کوردى ژ دهنگري دکيشيته دهر و ئيکا عه ره بى ددانته سهر، ژ جاده يا هه رجار چه پددهت و بهر ب ره خى دى بى پريشه دچيت (دادئ نهفه نهفم د ريکا جارا دى ره نه برين... بپا ۱۵۱، برا به ختى ته و خودئ، مه دهر يازى لايى دى يى پري نهکه... بپا ۱۵۲). وى ژى، هه ر ب کوردى يا خوه يا سه قهت به رسقا پرس و ترسا وان ددا، هه تاكو ژ جاددى لادايى و بهر ب باكوړى پريشه چوويى. ده مئ قيژى و هاوار ژى بلند بووين و هه ولدانين فه کرنا دهر گه هئى ترومبيللى دکهت، شوفير ده بانجا خوه دهر دئخيت و گه فين کوشتنى لى دکهت: "ئیکسهر من و جوانا خوه، د وى رهوشا بى رهوش دا، خوه د ههف وهرکر و قيژيى مه د سينگى مه دا زيندان بوون... بپا ۱۵۶". د فان رهوشين بيچاره يى و بيتؤميديدا، هه ردهم مروفين دیندار هه وارا خوه ناراسته ي خودئ و پيغه مبه ران دکه ن (چونکول گوره ي باوه رين)، خودئ پشته فانئ مه زلؤمانه ل دژى زالمان. لى د پرائيا جارين ژ فى تهرزيدا، خودئ د هه وارى ناهيت و قيژى و هه وار و رجايين سته مليکرييان دگه ل باى تیکه هه ل دبن و بهرزه دبن: "مه هه وارا خوه گه هانده خودئ و پيغه مبه ران، لى ژ قه ستا بوو... بپا ۱۵۷". ترومبيل ل بهر کومه لگه هه کا کوشک و که پرين چينکويى رادوه ستيت و ژ لايى کؤمه کا چه کدارين نه قه پؤشکرى دهينه فه گوهاستن بو ججه کى دى. نه قجا ژنه کا پينجيني يا مشتى شه هوهت و کچه کا د ژين نيؤگاندا، که فتنه دناف ده ستى زه بانى يين جه هنه ميذا. د فى وه غه را جه هنه ميذا، کوب دريژى به حس ژى دکهت و ب هوورى وه سف دکهت،

نقیسه ب معراجہ کا دی و قارمانہ کا دانسی دشوبہینیت۔ ہہ تاکو ئم تئ بگہہین کا شوبہینہر چیسہ و چہواہہ، فہرہ د ئہوئ پئ شوبہاندی بگہہین۔ میعراج و ہغہرہ کہ ہر ب ئاسمانیہ، ئانکو ژ جیہانا ہردی بلند دبیت ہہ تاکو دگہہتہ (سدرۃ المنتہی)*، پاشی بہرف مزگہفتا حرام فہ دگہریتہ فہ سہر ہردی (المسجد الحرام)۔ بابہ تئ ئیسرا و میعراجئ، ئیکہ ژ بابہ تئین سہرنجراکیشین ئیسلامئ و گرنگیہ کا تاییہ ت پی دہن۔ پشتی و ہ حیئ و بہری مشہ ختبونئ ہاتیہ کرن کو پیغہ مہرئ خودئ ل سہر (پشتا بؤراق)ی، دچیتہ قودسئ و پاشی فہ دگہریتہ فہ۔ دہمئ نقیسہر رہوشا رہ فاندئ ب ئی بؤیہری دشوبہینیت، ئماژہیہ ب سہرنجراکیشیئ و دہرکہفتا ژ وی ہردئ مرؤف ل سہر د ژین (ژبہر دیتن و سہر بؤرکنا وی ہؤثاتی یا نہ ہاتیہ دیتن و بہیستن)۔ پیغہ گریدانا ہہردو بؤیہران ب زمانئ خودئ و پیغہ مہری دہرہہی دکہت:

- گہ فین تژئ خہ بہر و کرنتاہی، ب زمانئ قہ سین ئقیژان و فہرمووددین پیروژ پئ دہین گؤتن، ئہم تہ وزاندین... بپ ۱۶۹۔
- کہنیا وان یا دچتہ بہر پہرین ئاسمانان و فریشتہ یین پرسگہا خودای ژئ بہرسقئ نادن!... بپ ۱۷۰۔
- من دیتا زہ زلامہ کئ خولکئ مرؤقین بہہشتئ ددت، ل سہر کورسیکہ کئ روونشتیہ و پرتووکا پیروژ ئیزیکہ ہندی نیقہ کا دیواریہ... بپ ۱۷۵۔

---

* سدرۃ المنتہی: دارہ کا مہزنہ ل بہہشتئ دکہفتہ ئاسمانئ حہفتئ، لئ رہہین وی ل ئاسمانئ شہ شینہ، ہند یا جوانہ کو مرؤف نہ شین و سف کہن۔ ناقئ وی د قورنائی و فہرموویہ داندا ہاتیہ و زانائین ئیسلامئ یین پشتی سہردہمئ ئیکئ، گہ لہ ل سہر ناف و شیوہ و ہہ بونا وی راوہ ستاینہ۔

- ب زمانى قورئانى گۆت: ئەز باوهر دكم، دبهارا ژيى خوددا، نوكه توژ وان
 حەفتى حوربىيان خوشتەر بووى، بەس نوكه ژى هېشتا مېياتيهكا باش يا د ران
 و كەماخين تە مايى... بپا۱۷۶.

د ئى وەغەرا سەيرا مينا ئيسرا و ميعراجيىدا، كو قورئانا پيرۆز (ب زمانى
 خودى تەعالا) بەحس دكەت و مەزناھى يا خودى و پىغەمبەرى پى نىشا
 خەلكى دەت، پەھلەوان ژى د وەغەرەكا ھەمان شپوھدا بۆرييە. لى ل شوينا
 بگەھتە سەيدەرە تولمونتەھا يان بچيتە قودسى، ئەو جەھنەما ئۆلداران بۆ
 بەحسكرى (ھەر ژبو ترساندانا وئ ژ خودى)، ب چاڭ دىنيت و تىدا دژيت.
 ب ھەمان شپوھ ژى، ئى سەفەرا خوھ يا بۆ جەھەكى نە ل سەر عەردى، ب
 دۆزەخا دانى دىشوبەينيت: "مەن د مەژيى خوددا وپنەكر، ئەز يا د ئەسرا و مەراجەكا
 دى دا وەغەرى دىشەقەنم، يان ئەز قارەمانەكا دانتىيى شاعرى ئەمەرى ئىتالىمە،
 دكومىدىا وى يا خوداى دا، ئەز گەريانەكى ل بن دىيائى دكم و نزا ئىدى چ ل من
 ھات... بپا۱۷۵". دانى شاعەرەكى ئىتالىيە ل داوى يا سەدى سىزدى و دەستىكا
 سەدى چواردى ل فلۆرەنسا ژيايە. وى كىتەك ب نائى كومىدىا خوداى ژ سى
 پشكان نقىسى بوو: دۆزەخ، تافىلكەر و بەھەشت. ئەف داستانە دناقبەرا سالىن
 (۱۳۰۸-۱۳۲۱) دا ھاتىيە نقىسىن و ژ سەد سروودىن كاملان پىك دەيت (۳۴)
 سروود بۆ دۆزەخى و ۳۳ سروود بۆ ھەر ئىك ژ ھەردوو پشكىن دى). ل
 دەستىكى وەغەرەكى د جەھنەمىدا دكەت كول بن عەردىيە و دوورە ژ ئاسمانى
 خوداى. گيان وەكو بەلگەچلىي وەريايى دكەئەنە دناڤ نھالىن تارى و
 ئەشكەنجەدانەكا ب ژاندا. پاشى ل بنى بنى، ل دۆر ژىنگەھا شەيتانى خرڤە

دبن کو دورترین خاله ژ دلوثانی یا خودی و دبیژنی زه مهه ریر* . په هله وانا رۆمانی ژی، د ناف وان نهالین تار ی بین ل بن عهردی را دپوریت و ب چافی سه ری خوه، هه موو شیواژین ئەشکه نجه دان و ترساندنئ دینیت:

– من دیت ل بهر چافین من زارۆکه کی دکتە قیژی... ژنه کا چپلاق فه له قه ددن! ل ویشه تر من دیت یی لاشی زه لاهه کی ددنه بهر گووزانان و یی ئیکئی دی ب ره خه، نامیری وی یی ئیراتییی دبرن و دکه نه ددهئی دا...! ل ره خی دی، من دیت یی زه لاهان ل بتلا ددهن و نامیری وانی ئیراتی ب تیلین کاره بیقه دهه لاویسن، ... بپ ۱۷۴-۱۷۵.

– من هند دیت که نییه کا چقیل تژی سینگی من کر، ده می من دیتی یی پورتی ژنکه کی و زه لاهه کی ل بهر چافین دو زارۆکان ناگری بهر ددنی و قیژیان رادهیلن! ب وی ده ستوداری، من هند دیت ئەز ژ چه ند دیمه نیی دی بۆرانم و که هاندمه بهر ده رۆکه کی، کۆمه کا زه بانییین ژ یین به ری هینگی د زه لامباشر دیتین و ئیدی ئەز کرمه د ده ستین وان دا... بپ ۱۷۵.

– هندی ئەو زه بانئ یین من دیتین، هه که ئەزا سه هوا نه بم، من ناگه ژ خوه هه بوو، هه تا هه فت نه فه ران ژئ مه هه ستییکر دکه له خی من دچهرین... بپ ۱۷۷.

هه روه سا ده می په یکه ری ئاقاهیج جه هنه ما تیرۆرستان وه سف دکه ت، هه مان شیواژی په یکه ری داننیه (دپشکا ئیکئی یا کومیدیا خوداییدا- دۆزه خ): "ل گوره ی پیژانین شو فی ری داینه مه.. ب تنئ مه هه رفییی خانیی جارا ئیکئی، ل ره خی دی یی پری دیت... پشتی مه پیژانین داینه هه قیه یمانان کو قاته کی دی دبن ئاقاهیقه هه یه.

* ژبو پیژانینان ل سه ر دۆزه خا دانئ سه حکه سایته www.shai Kha25.blogspot.com/2015.

شەفەل و ئامبیرین دی یین میکانیکی هینان و کۆلان و ب کریار دەرکەت قاتەکی دی، دو جاران هندی قاتی هەرافتی دبن و یرێشەیه و جەین زیندانکرن و تەعزبیدانا جەهنەمی لی هەنە. هەر ل دووفا گۆتتا وان، قاتەکی دی یی دبن وی دا هەی، ب دەرەجەیان پیندا دچنە خوار، ئەم نیزیکی دو سەد متران، ب هشیاری و ترس دبنقە چووین... بپا ۲۴۸".

ئەف دۆزەخال بن عەردی و ب دەستی بەنی یین خودی هاتیە چیکرن، چاقلیکرنەکا لایی دی یی پرا ئایینیە. ئەگەر ئایین ژبوو خۆشگوزەرانی و دادپەرەریی و وەکەشیی هاتیەت، لایی دی یی وی جەهنەم و سۆتن و داخکرنە. د پرائییا جاراند، ئالاھەلگرن ئایینی، ب ترساندنا ژ ئاگری جەهنەمی و تەماحی یا حوری یین بەهەشتی، خەلکی هەچکوهەیی رادکیشنە دناف رەفا باوەرداراند. ئو مادەم هەردوو لا ب پرەکی پیکشە گریداینە (پرا سیراتی!)، ئەفجا هەردوو کریارین ترساندن و خۆشی وەرگرتنا ژ حوری یین بەهەشتی پیکشە دەیتەکرن. لەوا دگەل ترساندن، کریارا سیکسی ژی دگەل قوربانیان دەیتەکرن، کو ئەو ژی جۆرەکی ترساندن و تەسلیمکرن و دلرەشکرنییە ژ ژیانانا فانی. ئەفجا جفاک ب هەموو تەخ و ئاستین خوە یین رەوشەنبیریشە، دکەفنه دناف ترسەکا دژواردا و خوە ژی ددەنە پاش. ژ لایەکی دیشە ژی، دەنگوباسین ترساندن و ئەشکەنجەدان و ئیغتصابکرن ئافرەتان، زوو بەلاف دبیت و هەموو خەلکی دوور و نیزیکی فەدگریت. دەمی ژ خواستی پرسیار دکەن کا چ ژ کچا خوە نەزانییە، دبەرسقیدا دبیرت: "ما کی چو ژ زەلامین خوە زانییە، هەتا ئەز ژ کچا کچین بزەم... بپا ۵". ئەفە ژی وی رامانی ددەت کو هەر کەسی بکەفته دناف دەستین تیرۆرستاندا، نە ب ساناهی ژی رزگار دبیت و هەموو خەلک ب وی راستی دەسین و ژ بیچارەیی خوە بیلەنگ دکەن. هەموو دەولەتین ناشتیخواز و مەدەنی ژی، قی چەندی دزانن: "خالە خواستی،

چاک بزانه، ئیستا ناسنامه‌یان بۆ هه‌موو جیهان ئاشکرا بووه، که چیین و چی له‌ناو خه‌یالیاندایه... بپ ۱۶۲". لێ کا چه‌وا مرۆف ب سروشتی خوه به‌رژه‌وه‌ندخوازه و هه‌تا ئاریشه نه‌هه‌یته به‌ر ده‌رگه‌هی وی، خوه تیناگه‌هینیت، ده‌ولت ژێ وه‌سانن. هه‌تا گه‌ف ل ئاسایشا نه‌ته‌وه‌یی یا ده‌وله‌تان نه‌هه‌یته کرن و هه‌ثوه‌لاتی نه‌که‌ثنه دبن مه‌ترسییا تیرۆریندا، وه‌لات خوه لێ ناکه‌نه خودان و ل دژ نا‌راوه‌ستن (جار ب نافی سروشتی ئایینی و جار ب نافی ده‌ستیوه‌ر نه‌دانا کاروبارین نافخۆیی یین وه‌لاتان). هه‌تا کریارین تیرۆری نه‌گه‌هشتینه به‌ر ده‌رگه‌هی ئەمیریکا و پایته‌ختین ئورۆپی نه‌کیرینه ئارمانج، ئەف شه‌ری ل دژی تیرۆژی نه‌هاته راگه‌هاندن. نقیسه‌ر ب هه‌ثۆکه‌کا کورتا ژ زارده‌شی پیروتی، ئاماژه ب ئی ئاریشی دده‌ت: "مرۆقی ئه‌م زه‌مانه و هه‌موو زه‌مانیک، به‌سروشتی خۆی که‌سیگی (پراگماتی) و (میکافیلییه) ... بپ ۱۶۶". ماده‌م مرۆف و گروپ ب سروشتی خوه پراگماتی و میکافیلینه، ئەه‌جا هه‌ر لایه‌ک دئ خوه ب لایه‌نی راست و ره‌وا دانیت. تیرۆست دئ کریارین خوه ب نافی جه‌ادی و به‌لافکرنا په‌یاما ئیسلامی به‌هانه‌که‌ن. هه‌روه‌سا ئەوین دژ ژێ، دئ ب نافی پاراستنا مرۆفایه‌تی و مافین مرۆفان ل دژ راوه‌ستین. د له‌فته‌یه‌کا دی یا ژده‌رقه‌ی وه‌لاتیدا، ئەو که‌مپ و مزگه‌فتین وه‌لاتین رۆژاقایی ژبو که‌سین موسلمانین ژ ده‌سته‌لاتا ئیسلامی ره‌قین و په‌نا بۆ جه‌ین دیموکراسی و مافین مرۆفی بری، هه‌ر ئەو موسلمانن دبنه‌ ستري و ژه‌هرا ناف جفاکین وان یین ته‌نا. ئەو ل هه‌مه‌به‌ری وان جفاکان دده‌نه خویاکرن کو: "بلا هه‌موو کافر و خاچه‌ره‌یس بزانه، دینی مه‌ دینی لیبۆرین و برابینی و پیکمه‌ ژيانی یه، چو جارن جه‌ی وان مه‌یموون و به‌رازان دناقدا نینه... بپ ۱۷۸". ئەه‌ گۆتارا تیرۆرستانه ل دژی وه‌لاتین نه‌تیرۆرست. ژبو ئەو موسلمانین فی تیگه‌هی نه‌په‌ژرینن، هه‌مان ره‌فتارا دژمین ئیسلامی دگه‌ل دکه‌ن

و ب چاره نقيسه كې نه ديار درسینن: "بلا نهو باش بزانی، نهو كافر و مورته دن و چو جودایی دناقبهرا وان خاچپه ريسان دا نینه... وهكى فان ههردوو كافران، وى رۆژى ئايینی مهیى حەنیف ئیهاهه دكر... بپا؟ ۱۷۹". مادهم نهشین ركبهرى یا زانست و زانین و ئاقه دانى و ریکویبکی یا وه لاتین وان بکهن، دى ترسینن و ژناقبهن، چونکو وهسا یین هاتینه تیگه هاندن کو تنى ئیسلامه ژيانى ژبو بهنى ئادهمی جوانتر و خوشر لى دکهت. ل ئیره ژى، دى دوو چه په رپن دژ یه ک په یدا بن کو خوانده فان ب تیهرینه کا رپژهی سهره ده رپى دگه ل هه ر لایه نه کی بکهت.

د هه فرکیاندا، هه ر لایه نه ک وهسا ددانیت کو هه لگرى راستییبه و بهره فانى ژ هه لوپستى خوه دکهت. ده می هه موو په یف و دانوستاندن ته سلیم دبن، نه دووره ههردوو لا، هه مان چه ک بکاربینن. دلته قهیه کا هه لچوو نیدا، قه ره مانا رۆمانى حه زا خوه یا تۆلقه کرنى ب هه مان توندی یا تیروورستان ده ردبریت: "دى بلا نوکه نهو تاوانبار که قه تبا نه ده ستى من، دا من وهكى هندا نه بو سفیانى خوینا وان فرکربایه و میلاکین وان خواربانه!... بپا؟ ۲". هه رچه نده، ئەف هه قۆکه ب شیوه یی هه لچوونه کا که رگرى ژ ژنه کا خه مگین و ترۆمایى ده رکه فتیه، لى فرکنا خوینی و خوارنا میلاکین مرۆفان (خو نه گه ر ژبو تۆلقه کر نه کا رهوا بیت ژى)، کرباره کا هۆفانه یا تیرووریه. ئەف هه ستین هه لچوو یی، به رى مرۆفی دده ته وه رگرنا هه لوپسته کى ره هایى کو ئیدی مرۆف ل دژى ئایینی یان ل دژى هه موو عه ره بان را وه ستیت. ههروه سا ده می که سه کى عرۆبه یی باژیری پران، هه زرا خوه د قى کرباریدا دکهت، دى وه دانیت کو یی بهره فانى ژ مانا دهوله تا خوه دکهت. د دانوستاندنه کا ل سه ر خوه یا دناقبهرا دوو کورداندا، ئیشارهت ب قى هه فرکیی دهیته دان: "بهس مه بابى وان نه کوشتییه!/"

به لى هه كه مه نه كوشتبان وه نه دكر، / مه ژى كوشت بن ژى، هه قى مه يه، نه و داگيركه رين ناخا مه يا پيروزن. / نه و ژى بو خوه وه دببژن... بپا ۲۳۹". هه له بهت، نه فا گوتى نه به هانه كرنا كرى رين تيرورپه (چونكو ناهيته به هانه كرن). لى داخوازيه كا نفيسه ريه كو ئيدى فوره تپه زرينا مه د هه موو با به تاندا شيوازه كى ريژه يى وه رگريت و نه تنى ره هايى بيت. ل جهه كى ب ئاشكرايى ئاماژه ب قى هه لوپستى ره هايى ددهت: "بوچى به و رهفتاره ته سجيله كه ت كوژاندهت؟!... دى بو من مه دحيزن وى گه وادى كت، نه ووى ژ كه پسو لا گيشى هينايه دهر و برييه مالا خوه پاشى زقراندى. نه ز باوهر ناكم شهريف دنافا وان دا هه بت... بپا ۱۷۸". نه مه رجه هه موو كه سپين عه رب يان ئيسلامى تيرورست بن. نه مه رجه ژى، هه موو كوردپه روه دپاقر و دبه رژه وه ندا خه لكيدا بن. دببت هنده ك خرابى د باشيدا هه بن و نه دووره هنده ك باشى ژى د خرابيدا هه بن. وه كو هه موو رومان نفيسين گه شبين دكه توارى يا سروشتيدا، رومان نفيس به رى خوناقى دده ته دامه زراندا ريكخراوه كى ژبو هاريكاري يا قوربانى بين تيرورى: "دقين ريكخراوه كى فه كن كو هاريكاري يا زاروكين سه ميانين وان بووينه قوربانين تيرور و دژوايى بكه ن.. بپا ۲۵۲". نفيسه رى نه گوت ژبو هاريكاري يا زاروكين كورده، به لى گوت ژبو هاريكاري يا هه موو قوربانى بين تيرورپه. نه فه ژى گه شبينيه كه و نه جامه كى قه بوولكريه د هه موو جفاكين مرؤفايه تيندا.

ميناكين كه توارى يا سروشتى

ريازا كه تواريى، نه وا ژ ريبليزما ئينگليزى و (الواقعية) يا عه ربه ي هاتيه وه رگرتن، ريبازه كا هزرى، ماددى، ويژه يه كو ژيارا جفاكى ب هه موو بها و تيگه هين خوه فه ره سم دكه ت. ئانكو ژ توخمين جفاكى وه ردگريت و ب

گەشپىنى سەرەدەرىغ دگەل ئەقىنىيى و زانستى و سەرورەرى يا ياسايغ و ئازادىيغ و وەككەئىي دكەت. لى چونكو نقيسەر زى، پشكەكە ژ فى جفاكى دانايە بەر چاڭكى كاميرە يا خامەيى خوە، ئەو زى مينا جفاكى مايى خوە د رەوشيدا دكەت و ب گەلە و گازندە يىن رەوشەنپىرەكىشە، سەرەدەرىغ دگەل ھندەك بابەتان دكەت. ژبو كو ئەم بشيىن سەرەدەرىيەكا دەروونجفاكى دگەل بۆيەر و رەفتارين پەھلەوانان بكەين، دى ل سەر كۆمەكا بابەتان دابەشكەين:

• خۆكوشتن:

خۆكوشتن كرىارەكا كەشەنە و د ھەموو جفاكىن دىيائيدا ھەبوويە و ھەر ھەيە. خۆكوشتن "ئەو ھالەتتە ئالۆز و مژدارە كو نە ژ ئەگەرىغ ھۆكارەكى ب تىئ دەيتتە ئەنجامدان، بەلكو ژ ئەنجامى كۆمەكا ھۆكارين بايولۆژى، قىتتى، دەروونى، جفاكى، كەلتۆرى و ژىنگەھا دەدۆر... دروست دىيت"*. د دەمىن پىزارى و خەمۆكىيەكا توندا، مرؤف پەنايغ دبەتە بەر خۆكوشتنى كو ھەست ب تىيائىي و پىئارمانجىي و بىمفايىي و گونەھباريى و نەبوونا كەسىن ھارىكار و پالپشت دكەت. ب فى رەوشا نەخواستى، دى دوماييى ب ژيانا خوە ھىنيت كو بونەوەرەكى زىدەيە ژ كۆما بونەوەرەين پشكدارىي د دۆماندنا ژيانيدا دكەن. بەرى بپارا خۆكوشتنى بدەت، رەوشا رەوشەنى ژ ئەنجامى ترومايەكا توند و خەمۆكىيەكا زەيىرى، بەر ب وەرگرتنا ھەلوپستى خۆكوشتنىئە دچوو. ھندەك نىشانين خەمۆكىيى ب ئاشكرابى لى ديار بىوون، كو ژ ژيانى بىئۆمىد بىوو،

---

* ژبو پتر پىزانىنان ل سەر خۆكوشتنى، سەحكە ھەر چوار نامىلكەيىن دەربارەرى رىگرىكردن لە خۆكوشتن. ژ بەلاڤۆكىن رىكخراوا (WHO)، وەرگىران ژ ئىنگىلىزى: د. عارف حىتۆ (۲۰۱۲). ج. ۱، چاپخانەى ماردىن- ھەولپىر.

ههروهسا ههستا ب گونههباریی ژی، پهرگالا وی بهر ب تیكچوونهكا پترقه دبر: "ههما ههريا دامایی بوو و خوارن ب زوری دخوار، ههروهکی ل قی دنیاایی نهیی. دا هند بینین پشتا خوه دا دیواری و روئدکین وی دهاتنه خواری. هندی مه دگوتی: دایکی رهبنی، بهس بۆ مه بیژه کا چ ب سهری ته هاتییه... ههما سهری خوه باددا و روئدک دهینانه خوار، ههروهکی لال و بی نهزمان کری؟! پاشی داچته د ژورا خوهقه و دهروکی ل خوه گرت... بیپه".

ئهف نیشانین بیزهوقی و گیلوی خه مگین و روئدکباراندنی، نه مانا شه هییه تا خوارنی و نه ئاخفتن و نه ته رکیز کرن، خوه فه ده رکرن و قورنه تگیری و گه له ک نیشانین دی یین نه ژ ساخله تین رهفتارا وی یا گه شبین و سوجه تچی و چالاک، بهر ب خه مۆکییه کا تونده دبر. ده می که سه ک ههست دکهت کو زیدهیه ژ ژیا نی و چ هیقی و سه متین فه گه را چالاکیی ل دهف نه مین، دی برپارا خۆکوشتنی دهت. که سین خوه کوژ، بهری ب جهئینانا برپارا دوماهی، دی نامه یه کا راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ هیلن کو که سین دهردۆر ب برپارا خوه ئاگه هدار بکه ن. د پرانیسا جاراندا، نامه یین نه راسته وخۆ وی ههستی ددهته دهردۆران کو نه دووره بهر ب باشیقه چوو بیت، لهوا ب دلخۆشی پیشوازیی ل وان نامه یان دکهن. بۆ نمونه: برایی خۆکوژه کی بۆ من فه دگیرا کو بهری برایی وی خوه بکوژیت، سهری خوه شوشت و قاته کا جوان کری و هاته دهف هه موو نه ندامین بنه مالی و داخوژا لیبۆرینی ژ هه موویان خواست کو بهری نۆکه ئیزعاجا وان کر بوو. که یفا بابی وی گه له ک یین دهیت و گوشتی خیری ل سهر دهردۆران به لاف دکهت (ب ساخبوونا کوری وان ژ وی ئیسا دهروونی یا جهرگبر). لی هیشتا د وی دلخۆشییدا بوون، دهنگی ته قینه کی ژ ژوورا کوری

وان هات کو دوماهی ب ژيانا خوه ئینا بوو. ئەڤه نموونه یه کا گیانداره ل سهر نه زانینا پیزانینین دهربارهی نامهیین نه راسته و خویین خۆکوشتنی. مخابن رهوشه نبیری یا دهررونی دناڤ جفاکی مه دا نه گه له ک کههی و بهرنیاسه. ئەگهر وان زانیا کو ئەو رهفتارا وی، نامهیین نه راسته و خویین پرپاردانا خۆکوشتنیینه، دبیت شیا بان هاریکاری یا وی بکهن کو خوه نه کوژیت. د حاله تی رهوشه ئیدا ژی، ئەڤ نامهیین نه راسته و خویین پرپاردانی ئاراسته ی خیزانا خوه کرینه. دهمی ئەو کهسا بیزهوق و کیمئاخفتن و کیمخوارن، داخوازی یا خوارنه کا دیارگری دکهت، نیشانا گه هشتا برپاری ددهت و دڤیت دوماهیگ ههزا خوه ئەنجام بدت: "کچا من خونافا، ئەڤرۆ دلێ من یێ دچیته دهوینکی، دئ شیی بۆ من لیینی؟ دهوین و دانقوت و خوارن دئ یێن خومالی ههر ئەو بوون یێن وی دایکا جهرگسۆتی بۆ مه دلینان!.. بپا ۸". ئەگهر رهوشا وی باشتر بایه، دا ئەو وی خوارنی چیکهت (یان د خرابترین رهوشدا)، دا داخوازی ژ کچا خوه کهت کو هاریکاری یا وی بکهت. لی وی ههزا خوه یا داوی ژبۆ کچا خوه بهلی کر. نامهیا دووی ئەو بوو، دهمی چووی نڤیژ کری و دهستین خوه سه ره ئه فراز کرین ژبۆ لیخۆشبوونا خودی، چونکو وی ژی وهکو خه لکی جفاکی دزانی کو خودی نه دگهل خۆکوشتنییه: "مسۆگهر، ئەوی ههتا قیامهتی دناگری جههنه می دا سۆرتا.. بپا ۶". د حاله تی خه مۆکییدا (بهروفاژی ههزا خه لکی هه چکوهه یی)، کهسی خه مگین زهوقی نڤیژ و تاعه تی ژی نینه، چونکو هه موو دنیا ل بهر رهش دبیت و بۆ وی/ وی نه گرنه کا خودی ژی رازی بیت یان رازی نه بیت، کا به هه شتی بیت یان جههنه می؟! لهوا ئەم کریارا وی یا نڤیژ کرنی و دوعا کرنی ب نامه یه کا نه راسته و خو یا پرپاردانا خۆکوشتنی ددانین: "پاشی بوو پسته پستا لیئین وی یێن قه شافی و رابوو چوو د ژۆرا خوه قه... دو نڤیژ کرن و بوو نه نما وی و قورنان

دخواند... من هند دیت وهکی سیتافکی، ههروهکی دا چته هه جی وهسا یا پیچای بوو و ده رکه تا!.. بپا ۹". ئانکو ئامازه یین رهفتارا خو کوشتنی دیار دکه ت.

لی پستی نفیسه ر ب ناف بویه رین رۆمانیقه دچیت، ب میناکه کی درامایی، بو خوناقی دیار دبیت کو دایکا وی نامه یه کا دی یا دوکیومی تنکاری ل دو یف خوه هیلا یه، دا بیته سه ره دا هه ک ژبو پۆلیسان کو تاوانبارین تیرورست بگرن و بگه هینه سزایین وان. ئه و ب خوه (نه به رفاقله ره وشه نا تیگه هشتی و دژی خو سوتنی و عادات و ته قالی دین به ری، دژی خوه را وه ستیت و قی چامی ژ خوه چیکه ت؟!.. بپا ۶). له وا ره وشه نا نفیسه ر و چالا کفان دیبانی پاراستنا مافی ژاندا، کو خودانا سی کتیبین چاپکریه ل سه ر دوزین ئافره تی (ئهری مه میانه کرنا ده سته لاتی هه یه؟، کی دی لی هه شتا خوه سوتنا ژنی را وه ستینتا؟، خه ونین کچه کا قهیره.. بپا ۱۸۱)، نه هیلا بی نامه یه کا راسته و خو یا مفادار ژبو ده زگه هین فه رمی یین یاسایی، ل دژی باوه ری و تیگه هین خوه را وه ستیت. مینا فلم و زنجیره یین درامایی، خوناقا کچا ره وشه نی دچیته ژوورا ویقه و سه ح دکه ته کتیب و ده فته رکی و وی یین تو زگرتی. ژنشکه کیقه نامه یه کا ب ده ستی وی دینیت: "بو هه ر که سی پستی من قان ری زکان دخونیت... یا باشتر نه وه نه ز روودانین قی ته را ژوودییا که س نه دیتی، ب ده قی ل سه ر کاسیتا تو مار بکه را خوه یا که سوکی تو مار بکه م، دا نه ز ژ ده ره ق ده رکه قم و هه ر تشتی من دیتی، ژ بن قافی سه ری خوه بینمه ده ر و ب تنی بو خوه د قی کونجیقه ده ره ی کم!.. بپا ۱۰۲". لی ئه ف نامه چ تشتان خو یا ناکه ت و به ری لیگه ریا نا خوناقی ده ده ته کاسیته کا تو مار کری، کو هه موو تشت دی ب دریزی تیدا هینه ئاشکرا کرن: "چه کما میزه یا وی کیشا و کلیلین وی ل سه ر که لو په لین وی که تنه به رچاقان.... پاشی ده روکی بنی پرتووکخانه یا وی یا لاکیشی یی قه کر و تو مار که را روژنامه قانان که ته به رچاقان... کاغه زا ب سترکی پیقه کری و ل سه ر

نقیسې: بۆ ھەر كەسنى قى كاسىتىن بخوينىت.. چاقىن وئ زلتىر لى كرن.. بىپاۋە۱۰". پشتى ئەف نامە يا راستە وخۇ ھاتىبە دناڧ بۆيەراندا، نقيسەرى ژى ب ئاوايەكى دراماتيكييە كا سەرنجراكىش و ب شارەزايىبە كا ھونەريىانە بكارئىنا كو خواندەقانى ب رۆمانىقە گرېدەت و وى بگەھىتتە وئ داوى يا نقيسەرى داناي (داويىبە كا بى داوى)، كو بگەتە نىشانا پرسى و تېھزىنى ل دەف خواندەقانا. لى بەرى ژ بابەتئ خۇكوشتنى دەرباز بىن، ھەژى ئامازە پىكرىيە كو پرائىيا ژنىن كوردستانى، شىوازى خوەسۆتنى ژبۇ ئەنجامدانا كرىارا خۇكوشتنى بكار دىنن. قەكۆلەرىن كورد گەلەك ھۆكار و سەدەمىن گرېمانكى ژبۇ قى دىاردى خوياكرىنە، وەكو بەردەستىرىن ئاويىزى خوەكۆشتى، يان ژبەركو ژنا كورد ھەردەم د لىنانگەھىقەيە و ب مشەيى سەدەرىن دگەل ئاگرى دكەت، يان چونكو نزانىت چەكى بكارىنىت، يان دبىت ژبەر وئ چەندى بيت كو دلېنىبە كا گەرم ھەيە، لەوا كەربوكىن و ھەلچوونىن وئ ژى گەرم و توندن، يان دبىت وە ھزركەت كو مرنا ب ئاگرى يا مسۆگەرە، نەدوورە ژى بقت ب ھىزىرىن و ب ترستىرىن پەيامى بگەھىتتە زەلامى... ھتد. لى ھەتا نھۆ چ شروڧەكرىن زانستى بىن بەرئافل بۇ قى دىاردا سەير نەھاتىبە دىتن.

• چىروكىن ئەقىندارىي:

ئەقىندارى پروسەيە كا گرنگە ژبۇ خۇگونجاندىن و دۆماندانا ژيانى دەھموو بارودۆخىن لەبار و نالەباردا. چ جفاك نىنن بىى كو كۆمە كا چىروك و سەرھاتى بىن ئەقىنىي دناڧدا نەبن. ھندەك چىروكىن مشت دلېنى و ئاستەنگ ژى، دېنە داستانىن گەلېرى و جفاك شەھنازىي پى دبەت و دكەتە نمونە بىن چاقلىكرى و ئامازە پىدانى. پرائىيا وئەقانا و ب تايبەتى رۆمانئىسىان، ئەف

رەفتارا پراوپر ژ ھەستین مەژھایەتی کریمی ھەقیقەتی گەلە ک ژ نفیسین و
 داھینانین خوە یین وێژەیی. ھەرەکو مە گۆتی چوار چیرۆکین ئەفینداریی د فئی
 رۆمانییدا ھەنە (یە ک سەرەکی و یە ک لاوەکی و دوو ژى نامازەپیداى).
 ھەرەسا بەحسی چیرۆکەکا دی یا دەمى بۆرى دکەت کو دنایبەرا خواستی و
 رەوشەنیدا بوو. چ ھوورھوورکین فئی چیرۆکی دناف بۆیەرین رۆمانییدا نینە،
 تەنانەت ب فلاشباکەکی ژى نامازە پی نەھاتیبە دان، لی وەکو خەبەر ھاتیبە
 ئەگێران. دبیت نفیسەری ب پیدفی نەزانی بیت، کو ب کووراتی بجیتە دناف
 بۆیەرین فئی ئەفینیدا، چونکو چیرۆکەکا دی یا سەرەکی ھەبە و بۆیەرین
 رۆمانی پی ئافدینە. د گەلە ک جھین رۆمانییدا، دەمى کچا رەوشەنی گازنەیان ژ
 بابی خوە دکەت، چیرۆکا عەشقا وان دووبارە دکەت: "ئى باشە پا ھەکە ب عەشق
 و ئەفینی دایکا من نە ھینابا دا چ کەت؟.. بپا۱۷، و ھوسا زوو ژبیر بکت.. بپا۶۸".

ھەردوو چیرۆکین نامازەپیداى ژى، ب ئیشارەتین بلەز و سەرپیی ھاتیبە
 دناف رۆمانییدا. یە ک ژى چیرۆکا کچا دادوهری پەرلەمانتارە (حاکم بايز) کو
 دگەل مەتینی کورئ قونتەرجیبەکی ھەبە، ب ریکا تەلەفۆنی دگەلیک دئاخفن:
 "مەتینی من، تە ئەز خەریبکرم ژ نیشرو وەرە ئەم دگەلیک نەئاخفتینە.. بپا۱۲۳".
 چیرۆکا دی ژى، دیسا ب پەبوەندیبەکا تیلەفۆنی دەیتە دیارکرن، دادفانی کورئ
 پەرلەمانتاری، دگەل ھەفالەکا خوە دئاخفت: "حەبیبتی، ئەفە ئەز گەھشتە مالى،
 سوباهی من ئیمتجان ھەبە، دقیت ئەز ئەف شەفە بخوینەم.. بپا۱۲". لی ژ دانوستاندنا
 وان دیارە کو ئەو پەبوەندیبە نە گەلە ک یا موکمە و دبیت پەبوەندیبەکا
 بەروەخت بیت. ھەرەسا ژ شیوازی ئاخفتنی دیار دبیت، کو ھەفالا دادفانی
 عەرەبە و دبیت ھەفالیبەکا دەمبۆراندنی بیت: "سپیدەیی بخوینە، ئەف شەفە ل

جھي شہ قفا دی دقیت ہر تہ بیہنہ... پاشی دی ژ دھئی ونقہ پہیوہندیہ کی ب تہ کم... گؤد ہای.. ہپ۱۲۵". دیت مہرہما ئینانا شان ہردوو چیرۆکین ئاماژہ پیدایی، بابہ تہ کی جفاکی ہنوکی بی، کو ژ تہ گہری موبایی و ئازادی یا دہرکہ فتن و ئیکگہ ہشتنا کور و کچان، ئہف جوڑی پہیوہندی یا دناقہرا نیر و میاندایا پتر لی ہاتینہ. ئہم دیژین مہرہما جفاکی پی ہہیہ، چونکو راکرنا شان ہردوو چیرۆکین ئاماژہ پیدایی، چ کاریگہری ناکہ تہ سہر ریہری بویہریں رۆمانی.

چیرۆکا لاوہ کی، ب بویہر و سالوختادانا پہلہوانی رۆمانی شہ ہہبہ نہ. ہند حہز و ہہستین ئہئینی دہرنا بریت، ہندی ب بویہریں رۆمانی و پہلہوانین ونقہ گریڈایی. ہردوو پہلہوانین فی چیرۆکا لاوہ کی، نہ دوو گہنجین خوینگہرمین مشتی ہہستین ئہئینی و عہشقا پاکیزہ نہ، لی یہ ک ژنمریہ و خودانی دوو کچین ل ژیی زانینگہ ہیہ، یا دی قہیرہ کچہ کہ دگہل دایکا خوہ ب تنی دژیت و پیدئی یا ب زہلامہ کی ہہی کو مالا وی بی سہ میان نہمینیت. ئانکو ئہف چیرۆکہ پروژہ کی زہواجیہ ژبو دوو کہ سان کو پیدئی ب پیکفہ ژیانے و کریارا سینکسی یا حہلال ہہیہ. لہوا ئہم د کارین بیژین، ئہف چیرۆکہ ہاتییہ دانان کو بیستہ ئہلہمینتہ کی ب ہیژ ژبو راجاندانا گری یین رۆمانی، داکو بویہر و پہیامین سہرہ کی بہر ب سہمتہ کی دیارکری یی پلانریژکریشہ ئاراستہ بکہت. ئہگہر ئہم فی چیرۆکی ژ ناف رۆمانی دہربینخین، دی پيشاژویا بویہران و گری یین رۆمانی تیکچیت و نہدوورہ بہر ب ہندہک سہمتین دیشہ بہیتہ ہاژوتن.

بشتی ہہئینا خواستی دمریت، چافی وی دکہفتہ سہر قہیرہ کچہ کا دہولہمہ ند ب نافی مہیاسہت. ئہگہر ل رابردووی پہلہوانین فی چیرۆکا

لاوه کی فهگهرین، دئ بینین کو ئەف قهیره کچه د ده مئ گه نجینیا خوه دا،
 خانمه کا خوشه ویست و جوان بوو (هژماره یه کا گه نجین ل ژبیئ وئ و دبت بچوو کتر
 ژ وئ، داخواز ژئ کری شوو پئ بکن، ژبلی یئین ویره کی نه ددا خوه، مژارئ ل جه م فهکن
 و وئ رەت دکر.. بپ ۳۶-۳۷). لئ ئەو گه نجئ دلئ وئ که تیئ و برپارا هه ژنیئ
 دگهل دای، وئ دهیلیت و ژئ دوور دکه ئیت: "د ده مکی کیم دا خوازت و تشتین
 نیشانیئ کرین، ب چه ند ده مژمیره کان به ری نیشانیئ بینن و داویئ کورکی هیلا!..
 بپ ۳۷". نقیسه رب ناف ئی چیرۆکا بۆریقه ناچیت کو سه ده مئ ژیکفه بوونا
 ههردوو عاشقان، بۆ خوانده فانی خویا که ت. ئەم نزانین کا سه ده مئ
 ژیکفه بوونئ کورک بوو یان بنه مالا کچی؟! لئ دبیت مه ره ما وی ئەو بیت کو
 قهیره کچه کا داکه فتی ژ ئەقینیه کا بۆری نیشا بده ت، کو پیدفئ ب ئەقینیئ و
 پیکهینانا خیزانه کییه. د له قه یه کا رۆمانیدا، دبیزته پسمامین خوه: "پسمام، ئەف
 چند ساله ره حمه تی بابئ من یئ ساخبی و ئەز دمالدا، هوه وه ئەز نه خواستم: نوکه ئەز
 گه هشتمه چل و چوارسالیئ ژئ هه لبه ت که سئ ژ وه ئەز نه قیم.. بپ ۳۳". لایه نئ دی یئ
 ئی چیرۆکی، خواستی یئ بویمیرئ ره وشه نییه. خواستی، نه قیئ هیزه کا
 چه کداره و په شه کی به رپرسی وئ هیزیه. بۆ خوه ل ژنه کی دگه ریئت و
 هه قالین وی یئنه فه خوارنئ و قومارئ، وی هانده دن و هه رده م بیرا وی دئینن
 کو فره ژنه کا دی بینیت: "برا هه ما هنده، گاڤا ژنم ری چلینیا ژئ کر، ئیدی دئ
 چاف گیر بت.. بپ ۴۸". پاشی هه قاله کی وی به حسی مه یاسه تی بۆ دکه ت و
 سه رنجا وی رادکیشتیت. کا چه وا مه یاسه تی دبینیت و چه وا پیکده یئ، ئەو
 هه می یا به رزه یه. لئ ئەوا پتر پیش چاف دبیت، گه ریانیئ هه ردووانن و دزاتی
 یا که سوکارین مه یاسه تییه ل سه ر ئی پرۆزه ی (چ ژبه ر مال و سامانئ وئ بیت،
 یان ژبه ر هنلئ بیت کو خواستی که سه کی فه لیته و نه خانه دانه). پسمامه کی

مه یاسه تی ب هه لچونقه دبیرتی: "شووکرنه ته ب نه فسه ری توزویا، باش بزانه ب مرنا مهیه.. بیپ ۳۳". ژبو هندئی کو ئەف چیرۆکه بیته ئەگه ری گری بین نه فه کری بین رۆمانی، ب ریکا فلاشباک و ئینسیرتین درامایی، هندهک له قته بین ئیکگه هشتنا ههردوو عاشقان نیشاندهت:

- ژ جادهیا تیر هاتنووون و رهخ و رووین وئ هه موو دارکاژ و داروباری دی، قاریبوونه جادهیا کیم هاتنووون... ئیدی چاقین وان که تنه ئیک و دهستین زفر و نه رم که تنه شه ره نیخه کا سه ودا و ئیقین وانین کاسو، هه قهو که قل کر... مه مکین بووینه پزدان ب سه ر سیخه می که تن و ئیدی دو تایین وان شه ره نیخه کا کۆره شاراند! به ری هه موو لاشی وان... بینه لاشه کی دناقئیکدا بوهراندی... بیپ ۳۸.

- ئیدی قوچکین وئ قازی کرن و جوتی مه مکین سه رکین وان ژ سینۆری خوه پتر رهنگی قه هوایی یی تاری گرتین ته بیسین... بیپ ۶۱.

- نه خواستی دلی من، بهس وئ نوکه دگهل من نه کهی! / ... بزانه هه که نه فه مه کر، خلاس تو یا منی. / تو ب خودی قی جاری نه، هه تا هه زرا خوه دکم، / ... یا پشتراست به دئ هه ر ته هیسم. / ئەز دزانم، بهس پاشی پاشی... بیپ ۶۲.

ئەف له قته بین بارکری ب ئیروتیکی، نیشانا هه قه بوولکر نییه و ریخۆشکر نه که ژبو بلندکرنا کیشه یا دناقههرا که سوکارین مه یاسه تی و خواستیدا. د شی وه سفکر ئیدا، نفیسه ر دکه ئیته دناف شاشیهه کا زانستیدا، ئەو ژی ئەوه ده می رهنگی مه مکین مه یاسه تی وه سف دکهت (سه رکین وان ژ سینۆری خوه پتر رهنگی قه هوایی یی تاری گرتین)، ئەفه به ک ژ نیشانین ژنا دوو گیانن. لی د هه مان دم و د هه مان له قته دا، ئاماژه به کی ب کچینی یا مه یاسه تی ددهت (بهس وئ نوکه دگهل

من نه که ی! بزانه هه که نه فقه مه کر، خلاس تو یا منی، کو نیشانا کریارا سیکسی و نه هیلانا پهردا کچینییه. ئەگەر هیشتا کچ بیت، چهوا نیشانی دوو گیانی ل دەف هه نه، ئەگەر ژێ ژ کچینی هاتیبته ئیخستن (کو د هندەک له قته بین دیدا، ئاماژیه کا وەسا ددهته په یوه ندی یا وان)، پیدفی ب دا پيشا داوییه نه دکر (یا پشتراست به دئ هەر ته هینم). دبیت ئفیسهری هزر د هۆکاری تاریبونا سهرکین مه مکاندا نه کر بیت و وه کو شیوازه کی جوانی لئ نیری بیت. دبیت ژێ، ئازراندنا وەرگری بیت کو پتر هزرا خواه د بویه ری و توخی یا چچکاندا بکهت (ئبروتیک). د له قته یه کا دیدا ژێ، ئاماژه ب کچینی یا مه یاسه تی ددهت، ده می هه فاله کی خواستی دبیریت: "ب شهرت، سوباهی چامه کی ژێ چیکه و بره فینه مالا ئاغای، هه که نه هاتن هیفی ژ ته رکی ته کرن و ب تاین که زیی نه دا ته.. بپا ۶۳". سهره رای کو نیشانه که ژبو هندی کو هیشتا چ جام ژێ نه هاتینه چیکرن (ژ کچینی نه هاتیبته ئیخستن)، هندەک ئاماژه بین جفاکی ژێ تیدا هه نه کو بابه تین ب فی ته رزی، ل مالا ئاغای دهینه چاره سه رکرن، نه ل دادگه هه. ئەفه ژێ وه سفه کا مه جازیه، مه رهم پی ره خنه گرتنه.

هه رچهوا بیت، مه یاسهت د سه قایه کی مژداردا دهیته کوشتن، پشتی هندەک له قته بین سیکسی بین وئ ل سهر موبایلان هاتینه دبتن: "دبیزن مانئ پسه مانه کی وئ شوئی موبایلان دکت و وی ته سویره کی وئ یی نزا چهوا دموبایله کی دا دیتبوو... بپا ۷۱". ئەفجا خواستی ژێ دره فیت و دچیته ژ دره فه ی وه لاتی، کو ئەو ژێ ل که مپه کا بیانی دهیته کوشتن. ب فی چه ندی ژێ، ئەف چیرۆکا خواستی و مه یاسه تی ب دو ماهی دهیت، لئ دبیته گریه کا درامایی و که یسه کی پۆلیسان کو ل دو یف بکوژین مه یاسه تی بگه ریین. د فی لنگه ریانی دا، هه له بت دئ

كۆمەكا كەيسىن دى بىن ھىننە ئاشكرا كرن. لىن نە ۋەكو درامايىن عەرەبى، كو ھەموو بكوژ ئاشكرا د بن و دگەھنە سزايى خوە بىن دادپەرورەرانە. لىن بكوژىن ھەردووان ناھىنە ئاشكراكرن و بابەتئى لىنگەريانى بۇ خواندەئانى دەھىلىت.

چىرۆكا سەرەكى يا ئى رۆمانى، دناقبەرا دوو گەنجىن قوتابى يىن زانىنگەھىدايە، خونافا كچا خواستى و كئانى كورى پەرلەمانتارى. ئەف چىرۆكە رۆلەكى ھارىكار دگىرئىت ژبو پىكشەگرىدانا بۆيەرەين رۆمانى و ئاراستەكرنا سەمتا گرى يىن چىكرى. ئەئىنىيەكا پاقر و بىگەرەدە، يا مشتە ژ دەربراندا ھەستان و ھەستكرنا ب بەرپرسيارىن. دل بەرا كئانى تۆشى كارەساتەكا خىزانى دىت و كئان ۋەكو ھەر پەھلەوانەكى چىرۆكىن ئەئىندارىن، ھەردەم بىن بەرھەفە ژبو ھارىكارىيا دل بەرا خوە. لىن داکو ئەف چىرۆكە رۆلئى خوە بىن ھارىكار بگىرئىت، دئى بىنن كو چ جاران بەحسى ھەز و خوەرسكىن خوە بىن كەسۆكى ناكەن، ھەموو دانوستاندنن وان د چوارچوئى بۆيەراندايە و ھەلوئىستى ھارىكارئى كئانى پىش چاڭ دكەت. دىت ئامازەيەك بىت بەرپرسيارى يا دلداران د جفاكەكى نىرسالاردا؟! پشئى كارەساتا خۆكوشئنا دايكى و دىتئا لەشى ۋى بىن سۆتى، خوناف دكەئىتە دناڧ رەوشەكا دەروونى يا نالەباردا و ئقىسەر ب ترۆمايا دەروونى ددەتە نىاسىن (پرانىا ژنان ب كارتىكرنا ئان رەنگە دىمەنان توشى فەجئقن و نەخۆشپىن دەروونى دبن!! بپا!!). ب ھزرا من، ئقىسەرى فەجئقن بۇ ترۆمايى ھىنايە (ھەرچەندە فەجئقن نىشانەكە ژ نىشانىن ترۆمايىن بان ئەوا ھندەك زمانزان دىئىئى ھەلنگفتنا دەروونى)، لىن شاشى يا زانستى ئەوە كو ۋەسا ددەتە خوياكرن، تئى ژن تۆشى ئان حالەتان دبن. ئەو ب خوە ھەر مرقەك تۆش دىتئى دەمى سەرپۆرەكا توندوتىژ دىنئىت، يان د بەھىسىت،

يان ب سهرى دهيت، يان ژى خوشتشييه كې خوه ژدهست بدهت. ئەو زېدهرۆيى يا ژن خەم و ترۆمايېن خوه پى دەرەهى دكەن، پتر ب عورف و عەدەتېن جفاكيشه هەشەندە، نە ب خوهيى بۆيهرى ترۆمايى يان ب لاوازى يا ژنيشه. نەدووهر سەربۆرېن ترۆمايى يېن بۆرى يېن زەلامى، هاريكار بن كو هيزەكا پترا بەرگريى ل دەف پەيدا كر بيت. لى ژن ب سروشتى خوه يى جفاكى و جيئدەرى پتر خوشيى ژ خەم و گريانى دبينن. هەرچەوا بيت، نثيسەر خوناشى وەسا رەسم دكەت كو هەردەم يا خەمگينە و نيشانېن خەمۆكيى و هندەك سەرباركېن ترۆمايى ل دەف هەنە وەكو: هەردەم گريان و هەستدارى يا زېدە و نەچوونا وانەيان و كيمخوارن و گەلەك نيشانېن دى:

- خوناشى ب ديمەكى بى هيقيياتىن ئەنفالكرى ل ديمى بابى ژنوو گەنج دبت نيپرى و ب زۆرى قورچا خوه داعووورا.. بپا۱۶.
- خوناف ئەفە ئىعلانا مرنىيە، خوهرى خودى گۆھ ل دەنگى تەببىت.. بپا۶۹.
- تە خيهر! هەتا تو ژ خوارى ژى دلرەش بووى؟... تو دى هوسا خوه كوژى... كچى تە خيهر تو هندا ل مرنى بلەز.. بپا۷۲.
- يا باش ئەووە ئەز بەرى وى بدەمە نوژدارى و خوه چاره كەت.. بپا۷۹.

شان نيشانان وە ل جفاكى دەر دۆرا وى كر (كشان و دەولەتە مەتا وى- ب شيوەبەكى سەرەكى)، ئەركى پالپشتى يا دەروونى يا وى ب ستوويى خوڤە بگرن (لى مەتى هەر هەول دا گەشيبىنى ل بەر چاقان كەھى كەت.. بپا۱۰۱). پالپشتى يا دەروونى و تىكەھەليبا جفاكى، كاريگەرترين تەكنىكا چارەسەرييە د حالەتېن خەمۆكيى و ترۆمايېدا. كشان ب هەموو شيانېن خوه يېن بەرەهەست و نەبەرەهەستقە، هەولا پالپشتىكرنا خوناشى دكەت (بابى خوهيى پەرلەمانتار ژى د قى كرياتا پالپشتىكرنيدا پشكدار دكەت). د قى پالپشتىيدا، هەر ئىك ژ لايى

خوهڻه سه خيڙي يا خونافي دکهت، مهت ديڙتئي: "کچا من ڙيان خهباته، مروڻي سهرکهفتي نهوه ل سهر خهباتا خوه بهردهوام بت و خوه ب دهست رهشيبني و نالوڙين ڦه بهرنهدهت... بپ۱۸۲". کڦان ب نهڦيني ديڙتئي: "تو ديبني نهڦا برينا بهري دهه سالانه، نوکه ههکو نهو برين ههر وهکي خوه مابايه، نوکه ڙميڙ بوو نهز نه ما بووم.. بپ۲۳". ب ڦان پالپشتي بين ڦاليکي و هندک جاران زانستي، رهوشا خونافي بهرف باشتريڻه دچيت و ڦه دگهريته ڦه زاننگه هي. د لهفته يهکا کورتدا، ڦاماڙه ب ڦي چاکبونئي ددهت و رهوشا وي يا بهرهڦ ڙبو تيکهلبي خويا دکهت: "خيڙه دلني من، خوه تو نهيا نه ساخي/ نه نه نهز نه ساخ ڙي به، توکه نهز ساخ بووم.. بپ۱۱۶".

ل دوماهي ڙي، ڙنشکه کيڻه کڦان وي دهيليت و خوه بهرزه دکهت. دبيت ڙبه رهندي بيت کو ههردوو هه لگريڻ تالاسيميا مائنه رن و نه دووره هندک ڙ زارو کين وان، توڻي نه خوڻي يا تالاسيميايي ببن: "ڙنشکاڻه ديار بوو جوڙين خوينين وان ناکه ڦنه نيک و ههردوو ڙ جوڙي "ماينه رن" و هندک زارو کين وان دي تووڻي نه خوه شيا سه لاسيميايي بن و دادوهر مههر ناکت! دسهر هندي ږا، زانينا ڦي په يامي، نه بوو ڦاسته نهکا مهزن د ريبا عه شقا وان يا دڙواردا ... بپ۲۳۸". دبيت ڙي، ل بن فشارا خيڙان هيل بيت (ب تايه تي بابي وي دادوهره و دزانيت کو مههره کرنا ڦان ههردوو ان نه گه لهک هيڻانه). دبيت ڙي نفيسه ري چ کارين دي پي نه مابن، چونکو هه موو به ندکين گه هشتنا گري بين روڻان ته ڦاڦ بپوون. لي ڙيکڻه کرنا ههردوو عاشقان ب ڦي ريکي، ڦاماڙه يه که کو ل بهري پيکڻينا پروسا هه ڦڙيني، پشکڻين نوڙداري بو ڙنوميڙين پاشه روڙي دهينه کرن و نه گه دروست دهر نه که ڦن، دادوهر مههر ناکهت. نه ڦه ڙي نيشانه کا گه شيبه ڙبو چالاکي يا دادگه هان د جفاکه کي دیندار و عه شيره تيدا.

• قوتابی یین زانینگه هی:

نقیسه ری، ههردوو چیروکین سهره کی و لاهه کی یین نه فینیی، ب شاره زایی بکارئیناینه ژبو هاژوتنا بویه ران و فه کرنا ته لیسیمین گرتی. د هه مان ده مدا ژی، چیروکا سهره کی یا دناقه را خونائی و کفانیدا ژبو خویاکرنا ره وشا قوتابی یین زانینگه هی بکار ئینایه. داکو هنده ک ژ سهره بهری زانینگه هی و پرؤسا هه فزینی د جفاکی کوردیدا خویا که ت. ل سهر ئاستی جفاکی، ئاماژه ب شیوازی پرؤسا هه فزینی دده ت کو فره بابین ههردوو لایه نان رازی ببن. دلته قته به کا مالخولیان یین خوه دا، کفان هزرا بابی خوه یی حاکم و بهرله مانتر دکه ت و ژ خوه دپرسیت: "کا دی وهکت نه ز کچه کی ژ روژه لاتی باژیری داسنیا بهینم.. بیپا ۱۱۹". نه فه ژی وی بۆچوونی دپه ژرینیت کو ئالی دی یی پری نه و پریه یا دناف باژیری دا و کرییه باژیری دوو ته خین ژیکجودا (هه ژارین هه چکوهه بی و دهوله مه ندین کار ب ده ست). د ئاماژه به کا دیدا، به حسی سنسله کرنا مافی کوران دکه ت ژبو ژنهینانی: "نوکه دادقانی ژن هینابایه، ژبه ر ریژی چووبایه، دا نه ز شیبام پشتی دهرچوونی ئیکسه ر من خوازتبايه... بیپا ۸۱". ئوو بابته تی باوه رنامی و ئاستی جفاکی و ره وشه نبیری، مزاره کا دییه نقیسه ری ل سهر دهقی ئاقانا کچا حاکم بایزی ئینایه دناف به حس و خه به راندا، ده می دگه ل مه تینی هه قالی خوه دناخت: "ئی دلی من، نه ز ته بیعه تی بابوی دزانم، به ری هه موو تشتان دی به حسی شه هادی که ت، ده می ل سهر خیری ته نه ز خواستم.. بیپا ۱۲". ل به رانبه ری فان حاله تان ژی، ئاماژه ب بابته کی دی یی هه قبه ند ب مافین ژنی دده ت کو خودانا خوه و برپارا خوه یه د هه لبرارتنا هه فزینی خوه یی پاشه روژیدا (ب تاییه تی نه ویین دچنه زانینگه هی): "هه قی منه، وهک هه ر کچه کا مؤدرن نه ز هه قالی ژبارا خوه هه لبرتیرم، یا ژمنقه تو باش دزانی ل زانکویی نه فه دیارده به کا

نورماله.. بپا۱". هه له بهت نفيسه د شيا و هسا دانيت كو بابي خونائي په يوه ندى يا وي نه بهيستيه و چ ژ ريره و او بويه ران نه دهاته گوهورين . لى فيايه په يامه كى ل پشت فى هه ټوكى بگه هينته وه رگرى، كو تمام كرنا خواندنئ، هيز و شيانين پتر دده ته كه سايه تى يا كچي كو بكاريت بيته خودانا پر بارا خوه و پر ياري ل سه ر گرن گترين بابه تى هه ټه ندى ب ژيانا خوټه بلده ت. زيده بارى خواندنئ، ره وشا ئابورى و داهاتى كچي د خيزانيدا، هيزدارى و دهسته لانا پشكداري كرنا د پر ياري خيزانيدا دده تى. دبیت ئامازه بيه كا دى ژى پى هه بيت، كو ده مئ باب يان سه ميانئ مالى د ره وشه كا لاوازا دبیت (ب ديتنئ جفاكى)، دهسته لات و نازادى يا كچي پتر لئ دهيت. باب كه سه كى مه يشه خوړ و گه نده ل و قورماچى و چاډ ل دهره. ټه چا نه گه له كه كو چاډين خوه ل په يوه ندى بيه كا بيگونه ها كچا خوه بنقبيت. ئانكو ټه گه ر باب (سه ميان)ى بټيت پر يارده رى سه ر ه كى و ئيكانه بيت، فهره بيته نمونه يئ باشى و جوانميرى ل هه مبه رى زاروك و خيزانا خوه. ل سه ر ئاستئ زانستى ژى، نفيسه ر دده ته خويكارن كو قوتابى يين زانينگه هئ ژ جفاكى دهر ډور هاتينه و سروشتيه كو تيگه هين جفاكى بينه دناډ زانينگه هيدا و تيگه هين زانستى ژى بينه د ناډ خيزانين خوه دا. ئانكو يشه گريدانه كى دناډه را ژيانا جفاكى و ژيانا خواندنا زانينگه هئ دروست دكهن. ده مئ ماموستا داخوازي ژ قوتابيان دكهن كو بابه ته كى ل سه ر ميكرنا دهسته لاتئ بنقيسن، قوتابى ب كوره هئ ل ژيدر رين روژ ئاډايى و تيورى بين فى بابه تى ناگه ريين، به لكو به رى ده ست ب ټه نجامدانئ بكن، دانوستاندنئ ل سه ر تيگه هئ بابه تى دكهن: "مه چو په يوه ندى ب ميكرنا دهسته هه لاتئ ټه هه يه؟ ب راستى نيري نيا مه ب دروستى نيره؟! هه تا ټه م بچينه ټه كاديمييا ميانه كرنئ؟ هه رو دوسئ ژنكين باژيري يى خوه دسوژن، مه ئاگه ژ چ هه يه؟... بپا۱۸". ټه ف

ئاگە ھەداربونا ل سەر رەوشا ژنى و خوەسۆتتا وى، پاشى پىشە گرىدانا وى دگەل بابە تىن خواندنا زانینگە ھى، گە شىبىيە كە ژبو وەرارا ھزر و رەفتارا جفاكى و زانستى ھەردووان. ئەگەر ئەو زانستى ل زانینگە ھى دەيتە وەرگرتن، چ ئاكامى نەكە تە سەر جفاكى و كەتواری ژيانا رۆژانە يا خەلكى، دى زوو ھيتە ژبیركرن و چ مفايى بەرچاڤ تىدا نامىنیت. ھەروەسا ب درىژى بەحسى وان ھەڤبەندى و سەرەدەرىيان دكەت، ئەو پىن دناڤ ھەرەمى زانینگە ھىدا دقەومن. پراڤىيا قوتابى پىن كچ موخەجىبەنە، لى نە ئەو حىجابا عەرەبىن موسلمان ددانن، بەلكو حىجابەكا دى يا مودىرنە (سەيرانا دىمى وى دناڤ كەڤىكى دا... دەھەن پىن ئىلەكى ب سەر پەنتەرونى كاوبۇيدا كىشان.. بىپا ۴۲). دىت مەرەم پى موفارەقە و نە تىنگە ھىشتنا ئىسلامى بىت كو كەڤىك و پەنتەرونى كاوبۇى د عورفى ئىسلامىدا دگەل ھەڤ ناگونجن. دىت ژى، بەرىخودانەكا دى بىت ژبو كرىارا خوە حىجابكرنى كو عورف و ئابىردەپىن ئىسلامى ژ وى چەندى ب ساناھىترن، ئەوا ژى دىپىژن. يان ژى نەدوورە ئىا بىت بىژىت كو ئىسلام ئابىنەكى گىاندارە و دىت دگەل ھەموو سەردەم و رەوشاندا بگونجىت. ژ لایەكى دىقە، ئامازەپەكا ب جۆرەكى نوو پى غەشى ددەت، كو ژ ئەگەرى تەكنەلۆژىا نوو پەيدا بوو: "ئەز حازرم ھەموو جاران ب بلۆتوسى ھارىكارى يا تە بكم!... بىپا ۷۰".

دانوستاندن پىن قوتابىيان ژى، مژارەكا دىبە نفىسەر خوە دادەپىلتە دناڤدا. بەحسى وان دانوستاندن پىن گرىداپى ب پرسىن ھەنۆكەپى پىن ھەڤبەند ب رەوش و ژبارا جفاكىشە دكەت. ل وى دەمى ساپتەكى ئەنتەرنىپى ھندەك بەلگە ل سەر تاوان و گەندەلى پىن جەمشىد قەلغانى بەلافكرىن، ھەوالى رۆژەڤى يا دانوستاندن پىن ھەموو قوتابىيان بوو. ھەروەسا بەحسى رىكخستىن دناڤ

قوتابییاندا دکەت و ئاماژە ب ئابۆنەیان ددەت. هەرچەندە دیار نەکرێبە کا ئەو ئابۆنە یێن چنە، لئ دیارە کو ئابۆنە یێن هەیشانەنە و نە گەلەک ب دلئ قوتابییانە: "مە وئ روژئ داینە، ما دئ هەر ب ئابۆنانشە بێن؟.. بپ ۱۸۵" یان "نەرئ پرس دبئ عیین، کە کو ئەقە یێن کیژ هەیشئ نە؟.. بپ ۱۸۶". ئەقە نیشاننا سیاسیکرنا حەرەمئ زانینگەهییە و نەچارکرنا قوتابییانە کو لایەنگیری یا دەستەلاتئ بکەن. ل بەرانبەری ئئ کونترۆلکرنا ب خوەویستی ژئ، کارگیری یا قوتابییان بەرهقانیئ ژ دەستەلاتئ دکەت و ل دەمئ بابەتئ گەندەلئ یێن جەمشید قەلغانئ ل ناف زانینگەهئ بەلاژبووی، دەستەکارئ ریکخستی یا قوتابییان ب هەوەکا بەرهقانیکرئ رابوون و دژیان، ب وەنەیی دەربێخن: "ئەو ئقیسارای سائتئ کریگرئ، ل سەر بەرپرسین مە یێن هیژا و خەباتکەر بەلافکری، چو راستی بو نینە... ما هوون باوەر دکن، خەباتکەرکئ مینا جەمشید قەلغان، دئ قان تاوانئئ ژ ببێهختی ب دووقشەناین، ل باژئری داسنییان کت؟!... بپ ۱۹۲". پەياما هنارتی ئەو کو بیئرت کارئ قوتابییان خواندەن و دەمان دەمدا ژئ پشکداریکرنەکا چالاکە د رەوشەنیرکرنا جفاکیدا. دەمئ قوتابییان خوە ژ ئاگەهداری یێن ریکخستؤکا خوە نەرازی کری، پۆلیس دەینە دناف حەرەمئ زانینگەهیدا، داکو نەهیلن قوتابی چ خۆنیشاندانئ ل دژئ داخویانی یێن دەستەلاتئ بکەن: "ئیدی دەنگئ خویندکارئ بێنا خوە نیشاندانئ رژیمن دکتاتۆری ب غەوغا و ئاژاوچی ددەن نیاسین ژ کافتیریای هات و هند نوونەرئ خویندکاران گەهشت، ل دەروکی دا و دەرکەت... د وئ گاقیدا، دەنگئ هیژین پۆلیسان، ژنشکانشە دا سەر هەموو دەنگان و قیجا لیبمشتا خویندکاران ب سەرنیکدا چوو... بپ ۱۹۲". ئەقە ژئ ئاماژەکا دی یا پەروردهیی و ئاراستەکارییە کو رەوشا جفاکئ مەبئ نوکە ئازاد، نەگەلەک جودایە ژ رەوشا سەردەمئ رژیمن دکتاتۆری، ب نەمازەیی ئەگەر پرس ب دەستەلاتئ و دەستەلاندارانقە هەقەند

بیت. ژ لایه کیفه ره خنه یه ل دهسته لاتا جشاکى دگریت و ژ لایه کى دیشه ژى، داخویانییه که کو قوتابى هیزه کا کاریگر و چالاکن. هه رده مى بقیت، دى شیت بیته کارته کا فشارى ل سهر دهسته لاتا هه یى.

• رهفتارین قه بوولکرى و نه قه بوولکرى د جفاکیدا:

ههر رۆمانتقیسه ک، ب نه مازهی ئه وین سهرده ری دگه ل که تواری یا جفاکى دکهن، ئامازه ب گه له ک تیگه ه و رهفتار و هه لویستین جفاکى ددهن. مشه جاران خوه ل هنده ک تیگه هین که فنین زه مان ب سهرقه چووی ددهن و رته دکهن، کو هنده ک تیگه هین دى بین سهرده میبانه بکه فنه دناف هه فبه ندی بین جفاکیدا. هنده ک جاران ژى، رهفتارین نه قه بوولکرى دئازرین و ئاکامین وان ب ئاوایه کى نه ریئى بهرچاف دکهن، کو خه لک خوه ژى بده ته پاش، یان د زیانین وى بگه هیت، یان ژى ب کیمی هزارا خوه تیدا بکه ت. هنده ک رهفتار ژى هه نه وه کو تابۆ بین جفاکى دهیننه هژمارتن (ئه گهر هه بن ژى)، هه موو رۆمانتقیس نه ویرن خوه لى بدهن یان به حس ژى بکه ن. ل بهرانبه رى ئان رهفتار و تیگه هین نه قه بوولکرى، کو د پرانییا جاراندا شیوازه کى راسته وخۆ یان نه راسته وخۆ یی پهروه رده یی و ره وشه نبیرکرنى ب خوڤه دگرن، هنده ک رهفتارین دى بین که لتورى هه نه، پشکه کن ژ پیکهاته یی ره وشه نبیری یا جفاکى و خه لک ب شیوه یه کى هه چکوهه یی سهرده ری دگه ل دکه ت (وه کو رهفتاره کا نۆرمال، یان ساخله ته کى تاییه تمه ندی یا که لتورى). یه ک ژ ئان رهفتارین هه یی دناف که لتورى جفاکیدا، بابه تی به می و به هیدارانه. ده مى که سه ک دمريت، هه موو دهروجیران و که سوکار ل مالا خودانى مری به رهه ف دبن، پاشى ل سى رۆژکى و پاشى هه فتیى و جارنا چلینی یا که سى مری ژى دهیته کرن (ب تاییه ت

ئەگەر كەسەك بەرنىاس و كارىگەر بىت دجقاكىدا). ھەروەسا رەفتار و شىۋازى بەھى يىن ژن و زەلامان ژھەقجودانە. دناڧ زەلاماندا خودانى بەھىيى دى ھەولەت باشتىن خوارن بۇ پترترىن مىقانىن بەرھەقبوويى ئامادە كەت، ژبۇ نىشاناندا پايە و پلەيا خوە دناڧ جقاكىدا. چەند بەھى مەزنتىر بىت و خوارن بەرفرەھتر بىت، نىشاناندا پلەبەرزى و ھەژىتى يا خودانى بەھىيە. ل گورەي عورڧىن جقاكى، ئەڧ عەدەتە وەكو پالپشتىيەكا دەروونىيە ژبۇ خوە ژبىرڧەكرنا خودانى بەھىيى (تازىيى). ئەڧجا خودانى بەھىيى خوە ژبىرڧە دكەت و ڧەدگەرەيتەڧە سەر ژيانا خوە يا سروشتى. د رەسمكرنا رەوشا ھەڧتى يا رەوشەنا خوەكۆشتىدا، نڧىسەر ڧى ميناكى پىشچاڧ دكەت: "وہسا خوارنىن ھەڧتىيا ھەڧتىيىن دخوارن و سوحبەتا جۇرۇن خوارنان دگەل روونشتىيان گەرم دكر، ھەروەكى بەرى ھەڧتىيەكى كابانىيا ئىكى ژوان، دوورى وى خوە سوۆتى و پرائىيا روونشتىيان ب چاڧىن تژى پرس و ھىيەتى! تەماشەڧانىن رەفتارىن وى يىن ژنوو دىتىن بوون... بپە". ھەلبەت نڧىسەر كورى ڧى جقاكىيە و ئەو ژى دزانىت كو رەفتارا ھەڧتىيى تا راددەيەكى سروشتىيە و مەرەم ژ كۆمبوننا كەسوكاران گەھشتنا وى رەفتارىيە. لى دىيت، كرىبىتە رەفتارەكا ھىيەتىيەمىز كو ئامازەيەكى بدەتە خواندەڧانى، ئەڧ ھەڧتىيە كەسەكى ڧارى و نەڧەبوولكرىيە د جقاكىدا.

دناڧ ژناندا، ھەمان كرىار ھەيە، لى دگەلدا روندك باراندن و خەم و پىڭگۆتن ژى ھەيە. ئەڧە ژى ب رىكەكا دلدەرپىزكرنى و خوە گۆنجاندا خەمى دەھىتە ھژمارتن (ب كىمى ژ لايى دەروونىڧە). پرائىيا ژنىن ل تازىيى بەرھەڧ دىن، روندكان دبارىن. لى نەمەرچە بۇ كەسى مرى بىت، چونكو ھەر ئىكى خەمەكا بۇرى ھەيە و ب پىڭگۆتنى دەھىتە بىرا وان و ھەروەكو عەرەب دىيژن

"هەر کەسەک ژبو له ییلا یا خوێ دگریت". دلەقته یە کە ژ دەرڤە ی وەلاتیدا، دەمێ هەڤاله کێ خواستی چیرۆکا هەڤژینا وی دبهیست، ئەو ژ ی بو دکەته گری. لێ گریا وی ژبو دایک و خووشکین وی یین بووینە قوربانی یین کیمیا بارانکرنی: "سەرەرای شیوازی هەچکوهه یی قەگیرانا چیرۆکا هەڤژینا خوێ سۆتی، روندکان دچاڤین پیروتی دایکا و دوو خووشکین وی ژ بووینە ژ قوربانینی هەمان هۆقاتیی هافیت... بیپە ۱۴۵". د ڤان کۆمبوونین جفاکی و سەرەخۆشییدا، پرسیار گەلەک دەینە کرن و هەر ئیک ره ئیا خوێ ل سەر ددهت، هندهک جارن ژ ی بابەت دچیتە سەر سیاسەتی و ئابوری و ئایینی و زانستی کو هەموو پیکڤه وەکو کۆمبوونهکا جفاکی یا رهوشه نبرکرنی لێ دهیت. دەمێ ئەز زاووک، پرائیا پیزانینی من یین ل سەر ئایینی و سیاسەتی، من ژ دانوستاندنن به هیان بهیست بوون. لێ نەمەرجه کو هەموو گوتن و پیزانینی دهینە دەر براندن راست بن، یان ب دلێ مروڤی بن، یان ژ ی مروڤ ژ ی باوهر کەت. ئەگەر ب دلێ مروڤی بن، دێ کەتە بەلگه و بکارئینیت، لێ ئەگەر هندهک ئاخفتن گەلەک توند بن و ئاکامی بکەنە سەر پیکهه جفاکی و دەر وونێ مروڤی، هینگی فەرە پشتگوهر پائین و گوهی خوێ نەدەنی، ئەڤه بوو کمان پالدا ی کو بیژتە خونای: "هەکە گوهی تە ل ئاخفتنن خەلکی بت، تو دێ بو خوێ رهڤی!... بیپا ۲۱".

هەر وەسا دەمێ کارەساتەک ب سەری خیزانه کێ یان کەسەکی دهیت، هەموو خەلک و دەر دۆر د هەواری دهین و هاریکاری یا وان دکەن. ژبەر ئی عەدەتی سروشتی ی جفاکی بوو، خوناف ب حییه تیشه بهحسی ریکخراوین پاراستنا مافین ژنان دکەت و دبیزیت: "ب راستی من وەسا هزر دکر، دەمێ ئارنشهک بهیتە سەری مە، ئەڤ مەزمەین پرسا مافی ژنی و جفاکی مەدەنی و رهوشه نیبری دکن،

کانی دئی بۆ مه دنیاى خراب کن، دئی چ کن، پاشى دهركهت هه مى فشه... بپهه". ئەو ب خوه (ژ روویى جفاکێفه)، وان ریکخراوان بۆ تهخسیری نه کر بوو. چلینی بۆ کر و هاریکاری یا تازیا وان کر و پاشی دهمی بابی وی ژى دهیته كوشتن، هاریکاری یا فهگه راندنا تهرمی وی دکهن. لى دلئى خونائى وه نابيژیت. وی دئیا هه موو پیکفه هه موو کارین خوه یین دی بهیلن و بکهفنه د کاریدا، ژبۆ دیتنا تاوانبارین رهفاندنا دایک و خویشکا وی. ئەفه ژى رهفتارهکا سروشتى یا کهسهکا خه مگین و هه لچوویه (ژ لایى دهروونیفه)، کو تنئى تهرکیزی ل سهر ئاریشا خوه دکهت و ژ هه موو چالاکی یین دی یین جفاکی دهیته فهقه تاندن.

بابه تی دی یی قه بوولکری و هه فه نند ب مرنا هه فزینیفه، ژئینانا دووی یا کهسى ژنمیریه (بویمیر). د جفاکی کوردیدا، ئیمانانا زه لامی بیژن نه یا کاملانه (چ زگورد بیت یان بویمیر بیت)، لهوا هه ردهمی چلینی یا کهسا مری ته فاف دبیت، که سوکار و بنه مال، هه ولددهن کو ژنه کی بۆ کهسى بویمیر بینن. د پرائیا جاراندا، ب دلئى زارۆکین زه لامی نینه کو کهسهکا دی جهئى دایکا وان بگریت (نه دووره ژبه ر سهردهری یا خرابا ژنباى بیت، یان ژبه ر میراتى بیت کو به لاقه نه بیت). لى هه موو جفاکی دهردۆر، کریارا دووباره ژئینانى په سه نند دکهن. کفانى ده زگرئى خونائى ژى پالپشتى یا دووباره ژئینانا بابی وییه: "بابی ته هیشتا زه لامه کی که یسماقوول و ل سهر خوه یه، دقیت ئەم زۆر عادی رهفتارا وی وه رگرین، هه که هات و ژن ژى نینا... / تو ژى پشتا وی دگری؟ / نه ز پشتا راستین دگرم. سیسته می جیهانئى یی نوو، ئەفرۆ ل سهر قئ راستین ب ریشه دچت... چه رخی ئایدیلییان و مانایدیلییان فه شیا، نوکه مفا پتر د کوورئ را هه یه، دقیت ئەم وی تایی بگرین. / ئەفه گوپیئکا پراکما تیه تی یه! / نئ ئەم ژى یی وه دیبژین... بپهه".

رەفتارەکا دی یا قەبوولکری دناڤ جفاکیدا، ئاییردە یین ئایینە و باوهرئینان
 ب هەندەک هزر یان خورافە یین هەڤەند ب ئایینیڤە. ئەم دیتزینی خورافە،
 چونکو ئەو گۆتن و بیروباوهرە د قورئانی و فەموودەیاندا نەهاتینە بەحسکرن.
 بۆ نمونە ئەو نقیژکرنا بیی زوهاکرنا ئاڤا دەستنقیژی ب خیرترە، باوهریەکە
 دناڤ خەلکە هەچکوهەیدا، لئ جفاک ب ریزگرتن و قەبوولکری لئ
 دنیتریت: "مەتئ حەیران، خیرترە مروڤ دەست و چاڤین خوه زوها نەکت و نقیژی پئ
 بکت... دیتزن هندی لەشی مروڤی ب ئاڤا دەستنقیژی تەرتر بت، مروڤ دی پتر
 خوەشیی ژ رووبارین بەهەشتی بینت!.. ئەری راستە دایکا من ژى هەر وه دگۆت... بپ۹۸-
 ۹۹". ئوو باوهری ئینان ب سەرمەزار و وەلییان کو بینە مەهدەر ژبۆ دوعایین
 خەلکی، رەفتارەکا دی یا خورافی و قەبوولکرییە د جفاکیدا: "مەژی شفشین مەزاری
 هەمبیزکرن و دەستین خوه، پشتی خواندنا فاتحی، سەرئەقرازکرن و هەندەک پارە دناڤ
 نەخشەیی شفشین وی ڤا هاقیتتە سەر پارەیین تربا وی نیزیگە بەرزەکری و ئەم
 زفرین... بپ۱۳۳". هەرچەندە وەکو رەفتارەکا قەبوولکری یا جفاکی ئینایە، لئ
 ئامازەدان ب وان پارەیین (نیزیگە تربا وی بەرزەکری) بەری چاڤکی کامیری
 ددەتە مەژی خواندەفانی کو پتر هزرا خوه د بابەتی سەرمەزاراندا بکەت،
 ئەگەر خیرە و ئاییردەکی ئایینیە، ڤا بۆچی فەرە پارا پاقیزنە سەر تربا وی؟ کی
 وان پارا رادکەت و بۆچ دەیتنە بکارئینان... هتد. هەر وەسا پرائییا کاراکتەرین
 ئی رۆمانی (ژبلی خواستی و هەڤالین وی و جەمشید قەلغانی)، نقیژکەر و
 موحەجیبەنە، ئانکو ب ئایینیڤە گریداینە. دەمی رەوشەنی نەدڤیا کچا خوه نیشا
 دختورەکی زەلام بدەت (پشتی کولکەکا پیس ل جەهەکی وەسا ل لاشی کچا من
 خووساری هاتی کو شەرما وی نەهیلای، نوژدارین زەلام ببین... بپ۱۲۶)، ئامازەکا دی
 یا خورافە یین ئایینیە، چونکو پیڤەمبەری خودی بەرسفا هەموو پرسیارین ب

شهرم و بئ شهرم ددا و وهکو دبیژن (ج شهرم د زانستیدا نینه). ئەفه ژی،
 رفتارەکا قەبوولکری یا پیدافی ب گوهۆرینییه. د لەقته یەکا دیدا، رێشه چوونا
 خونائێ وەسەف دکەت: "ب جادیقه ب سەرەکی چه میایی ژێهەل دچوو... بپا ۱۴۷".
 هەرچە نە دەیت، نیشانا خەمگینی و ئالۆزی یا وئ بیت، لئ وەکو رفتارەکا
 قەبوولکری یا جفاکیه کو فەرە کچ د دەمی رێشه چوونیدا، سەری خوە بلند
 نەکەت. ئانکو نیشانا ئەدەب و تورەیی کچا کوردە. ئەفه ژی مە دگەل
 خورافەیی ئایینی ئینا، چونکو هەردەم کچا کورد هاریکار و پشته فانا زەلامی
 بوویە. مل ب مل زەلامی پشکداری د هەموو کاراندا کریه، نوکە پشکداری
 د شەڕین بەرگرییدا ژی دکەن. لەوا ئەو ژی رفتارەکا قەبوولکری یا هەژێ
 گوهۆرینییه. پڕانیا فان رفتارین قەبوولکری یین مە ب خورافە یین ئایینی
 داینە نیاسین، هەلویستین جفاکینە و ب ریکا جیندەری هاتینە دناف خەلکیدا.

لئ رفتارین نەقەبوولکری د جفاکیدا، ئەون یین جفاک و ئایین و مەروئایەتی
 رەت دکەن و ل دژ رادوەستین. یەک ژ فان رفتاران مەیشه خوارنە. د پڕانیا
 رۆمانین خوەدا، نفیسەر ب توندی ل دژی مەیشه خوارنییه، چونکو هەم ژ لای
 دینیقە حەرامە و هەم ژ لای جفاکیه ژی، رفتارەکا کریت و نەقەبوولکریه:
 "مە نەدیتییه، بەلئ وەکی دبیژن: دەمی مەروئیی ئەو گوو قەخوار و سەرخۆش بوو، حاشا
 وەکی کەری حەمشەری لئ دەیت.. بپا ۸۲". ئانکو مەروئ مەژێ خوە ژ دەستدەت و
 بەر ب خوەرسکین خوە یین سەرەکی یین دژمنکاری و حەزین ئاژەلیقە
 دژفیرت. هەکو خواستی ل کوردستانی، هەردەم ل جەهین قوماری و
 مەیشه خوارنی بوو، دەمی مە یاسەتی دبه تە باژیرکی کازان ژی، دبه تە داکو مەیی
 بدەتی. هەردەم سەح دکەرە کە نالین سیکسی و دەمی کچا وی ژێ ئیزیک دبوو،

دا که نالی گوهوریت و به ته سهر که ناله کی ئایینی: "پاشی فرهک ل قودیکن دا و دگهل بهردانا برکهکا درنژ ب سهرقهکر، وی رۆژی ههقالهکی دگۆت: نهف که نالی نوحدی هندهک جاران ئهوین بهرزه نیشا ددت و مهرجین بهردانا وان بو خودانا دیار دکن.. بیپ ۲۶". ئانکو ب رهفتارهکا قه بوولکری، ئیکا دی یا نه قه بوولکری قه دشیریت. لیگهریان و دویفچونا رهوشا کچی، رهفتارهکا قه بوولکریه، لی ل دهمی قه خوارنی وی کاری دکهت، جهی گومان و نه باوه ریبه. ههروهسا ئهف رهفتارا نه قه بوولکری ب رهفتارهکا دی یا (تابۆ) قه گریندهت، کو رۆمانئیسین کورد و عه رب هیشتا ب ئاشکه رای نه ویراینه خوه لی بدن. ئه و زی رهفتارا زناکرنا دگهل مه حرمانه. نفیسه ر ئی کریاری دکه ته ئه نجمی مه یفه خوارنی کو مرۆف مه ژ و هۆشی خوه ژ دهستدهت و بهر ب خوه رسکین خوه یین ئازه لیقه دچیت. بهری خواستی ههولا دهستدریژی بکه ته سهر کچا خوه، بو وی به حسی جهمشید قه لغانی دکهت کو برازا خوه یا ئیغتصابکری: "ئه ه پا مرۆقهکی هه رمیبه، ته دیتیبه مرۆف قون و دهفا بگیت؟! هه موو چ نه، باشه ته دیتیبه ئیک برازا خوه ئیغتصاب ب کت؟!... بیپ ۷۴". ئهف له قته یین نه قه بوولکری ژ لای جفاکیشه و هه رامکری ژ لای ئایینیقه، بابه ته کی جهرگب و سه رسۆرهینه ره کو که سهک نه شیت ئاشۆپ زی بکهت. لی د جفاکیدا هه نه و پرانییا نفیسه ر و راگه هاندنکاران خوه ژئ دده نه پاش. ئه رکی نفیسه ری ئه وه کو خوه ل بابه تین نه گۆتی بدت، ب تایه ته ئه گه ر ئاکامه کا نیگه تیف بکه ته سهر گپول و تیهرزینین خه لکی. د هه مان رهوشا پر دلئیش و ب مه ترسیدا، دهمی خونائی قیای په یوه ندی یی ب که سه کی بکهت کو د هه واری بهیت، په یوه ندی یی ب مه تا خوه دکهت (نه ده زگری خوه): "مۆبایل قه کر و بره سهر ناخی ده زگری، بهری په یوه ندی بکت، د چرکه یا داوینی دا راوه ستیا و په یوه ندی ب مه تا خوه دهوله تی کر..

بپ ۷۷". ئەفە ژى، رەفتارەكا قەبوولكرى يا جفاكيه كو مروّف ئارېشه يېن خوه دناف خېزانېدا هەلگىرىت. دىبىت ژى، ترسىا بىت كو ژ ئەگەرى قى رەفتارا نەجفاكى و حەرامكرى، دلې دەزگىرى ژى سار بىت. ئەفە ب خوه ژى، ھزەرەكا جفاكېنەنە، چونكو د پىرانىيا جاراندە ئەندامېن خېزانې ب رەفتارىن داىباب و بنەمالى دەپنە ھەلسەنگاندن.

ئو دەمى خواستى دچىتە ژ دەرفەى وەلاتى ژى، ھەردەم ل بار و جەپىن مەپقەخوارنى دگەرىت. ھەردەم ب كار و كرىارىن سېكىسى و دەمبۆراندېقە مژوولە، د لەقتەيەكىدا نەيسەر چاڭكى كامىرا خوه ددانته سەر خوارنا وى و ھەثالى وى: "وى بەرمایىكى خوارى ل سەر رۆژنامەيەكا وئەيىن ژنېن روت ل سەر پېنقە وەرپېچان و كرنە دتەنەكا گېشى دا... بپ ۱۶۱". ئانكو كەسەكە ل ھەموو جە و ھەموو رەوشاندە ھەر چاڭى وى بى ل كرىارا سېكىسى. دىبىت مەرەم پى ئەو بىت كو ھەموو رۆژنامە يېن ئورۇپى ژى مشتەن ژ سېكىسى. ئەف ھزرا كو سېكىس ل ئورۇپا يى سەربەردايىيە، ل دەف پىرانىيا گەنجىن موسلمان ھەيە (ھەرەكو وان چ كار نەبن ژبلى پېشكىشكرنا سېكىسى بۆ موسلمانېن مەحرۇوم و چاڭبرىسى). ئەگەر وەسا با، پا ئەف ھەموو پېشكەفتنا زانستى يا د ھەموو بىاڭىن ژيانېدا ژكىفە ئىنايە؟ سېكىس ل ئورۇپا بىرپارەكا كەسۆكېيە و كەسەك مایى خوه د قى بىرپارا كەسۆكىدا ناكەت، ئەگەر كار نەكەتە سەر پىرۇسا بەرھەمەپنەن. سېكىس ل دەف ئورۇپىيان ب سىنج و رەوشتېقە نە ھەشەندە، رەوشتە ل دەف وان پىگىرىكرنە ب ياساىى و داھىنەنە د بەرھەمەپنەنېدا. ھەر ژبەر قى چەندىيە، مافى پەنابەرىى ب ساناھى ددەنە گەنجان و گەلەك ب زەحمەت ددەنە كەسېن دانەمر (ژبلى حالەتېن تايبەت

و ئه وین هه ئه ند ب کۆمکرنا خیزانیته، چونکو گه نجان شیائین کارکرنی و خوگونجانی و بهرهمهینانی هه نه: "باشه من نهگۆته خوه، نهو چ لچۆنه دئی دنه که سهکی ژ پینجی سایی ده ریز بووی؟!... ههتا هه قهکی ئینسانی ددنه گه نه گهکی، هزار ته حقیقا پئی دکن... بپا ۱۰۶". د هه ئه رکر نه کا مه رمداردا، نفیسه ر خواستی دئیخته ل بهرانبهر مزگه فته کی و سه ماخانه یه کا ب ره خفه، نهو به ر هه سه ماخانه یه دجیت: "مزگه فتا مناره بلندا ب دهان تھیژکه ریڻ پړانیا وان خولکی روژهلای دد... بپا ۱۰۶-۱۰۷". هه رچه نده بابته ل سه ر خواستی و هه لېژارتنای وی یا سه ماخانییه، لی ئینانا مزگه فته کی ل وه لاته کی کوفری (ل گوروی دیتنا ئیسلامییان)، ئامازه یه ب ریژگرتنا باوه ری یین هه مه جوړ و گرنگیدانه ب هه موو مرۆشان و که لتوری مرۆشایه تی. ئوو ده می ل سه ماخانئ زی (ئاف کره سه ر شووشه یا ویسی و ب سه ر قودیکا سین یا بی ری دا کر.. بپا ۱۱۱)، کو زیده رو بیه که د شیوازی فه خوارنا مه ییدا، گارسونئ وی سه ماخانئ ب گر نژین و ریژگرتنه دیژتی: "ته ده ستین خوه ب سابوونئ نه شووشتن... بپا ۱۱۲". ئەف هه ئه رکرنا دناقه را دوو جفاکاندا، د که له ک له فته یین دی دا خویا دکته، ده می کشان پرسیارا نه جامین تویژاندنی ژ پیروتی دکته، د به رسفیدا دیژتی: "بړوا ناکه م، کاک کشان، چونکه نه زانی موشکیله چیه، لیره که س ته عزیزب نادهن... بپا ۲۰۶".

رهفتارا دی یا ئالیسه نگ دناقه را قه بوولکرنی و نه قه بوولکرنیدا، رهفتارا دووانیزمیه. پړانیا که سان د جفاکین موسلماندا دوو رهفتار هه نه: یه ک ژبو بهرزه وندا خوه و خوه رسکین خوه نه جامددهت، کو یا فه شارتییه و نه گه ر ئاشکرا بیست، ب نه قه بوولکری دهیسته هژمارتن. رهفتارا دی زی، نهوه یا دیژیت و ناپیژیت. ئانکو دئی هنده ک قه بوولکری یین جفاکی نه جامدهت ژبو

قهشارتنا رهفتارين خوه بين راسته قينه. ب في چه ندي زي، جفاک پر ديت ژ
 رويمه نيي و مه لاقبي و دره و کړني و نه زئه زوکي و هه لپه رستيي. دله قته يه کيدا،
 خوناف نامازه يه کا بله ز ب في رهوشی ددهت و دبيرييت: "موشکيله نه ق داسنييه
 سه رشورن، هه موو بهرانبهر قه لغاني گه واد نه زيه نييي دبه نه زيري و ل پشت نه زمان
 خوه ميتره کي دريژ دکهن! تف نشي ناموس ژي چينه بيت... بپ ۱۷". هه ر د في بياثيدا،
 ده مي تهرمي بابي وي دکه هته کوردستاني کومه کا مروشان ل پيشوازي بوون:
 "من قه ت باوه نه دکر، مه هنده مروف هه نه! بهس مخابن، مروف مروفيني پشتي مرن،
 ژنوو دهه وارا مروفي بهين، يا ژمنه، چو جودايي ل ناقبه را وان بين بياني نينه...
 بپ ۲۴۷". هه روو کو مه گو تي، ل ده مي مرن و به هيي، پرانييا خه لکي نياس
 پشکداريي دکهن (دوست و دژمن). ده مي که سه ک ب ساخي يا مروفي
 هاريکار نه بيت، ما دي ل به هيي چ مفا ژي هيته وهرگرتن؟ نه قه پرسيارا پرانييا
 وان که سپن ئاريشه داره، يان نه وين هزارا هه بوونا که سي هاريکار نه کهن. لي
 چونکو بهر هه ثبوون ل به هيي، يان پشکداري کړن د پرؤسه يا پيشوازي و
 قه شارتنا تهرماندا، رهفتاره کا قه بوولکري يا جفاکيه کو وه کو ريژگرتنه کييه ژبو
 که سي مري، پرانييا که سپن پيشتر نه هاريکار ژي، د ده مي مرنيدا بهر هه ف دبن.
 لهوا هم د کارين بيژين کو نه ق رهفتارا پشته فانييا دره نگ، بهر ب دووانيزما
 که سايه تيئه دچيت، چونکو د ده مي ساخييدا هاريکار نه بوويه و نوکه ژي ژبه ر
 خوه شرينکړنا دناف جفاکيدا، پشکداريي دکه ت. ديت ژي ژبه ر هندی بيت کو
 چ زه حمه تي و خه رجي تيئا نينن، چونکو نه گه ر ل ده مي ساخي هاريکاري کړ
 با، ديت زه حمه تي يئه ديتبا و پاره بو خه رج کربان. هنده ک جاران، مروف
 دزانيت کو يي رهفتاره کا نه قه بوولکري دکه ت و رهفتارا ل هه مبه ر وي ژي
 دزانت، لي ژبه ر هه نه گه ر هه کي ده رووني يان جفاکي، بهر ده واميي ب رهفتارا

خوه يا نهقه بولكري ددهت. دهمي خواستی و پيرۆت ل سهر ههڤه ندى يپين سيكسى و ژيانا ل ئورۆيا دئاخفن، پيرۆت ئاماژه ب ههڤاله كا خوه يا ئورۆيى ددهت (ب نائى جوليتت) كو ب بهرده وامى ل دهف دنقيت و ههردم خوه ب وئ تير دكهت، خواستی ب شيويه كئ نه هوشىي و ئوتوماتيكي ديپرتى: "بلا نيشانا پينج هزرا شه هيدان ژى ب ههروه بچيت... بپ١٦". ئانكو ل گورهى ههلويتست و تيگه هين جفاكى، فهره ب دويف توله لدان و دوكميتتكرنا شه هيدن باژيرئ خوه فه بيت. لئ ئه و يى ب دويش سيكسى و خوڤيا ژيانقه. دبیت ئه فه به هانه كرنه ك بيت ژبو رهفتارا خوه يا چ گرنگى نه دايه دويفچوونا كچا خوه يا بهرزه (ژبه مرؤولبوونا وى ب مه ياسه تيقه). دبیت ژى كارقه دانه كا پهروه را جفاكى بيت كو ب شيويه كئ نه هوشىي ژى دهر كهفتى، يان قيا بيت ئيشاره ته كئ بله ته خوانده فانى كو مرؤف ل غه ريبى پتر هزرا خوه د باه تين جفاكى و وه لاتيدا دكهت. ههروه سا د له قته يه كا ديدا، دهمي رهوشه ن وان هه موو ئه شكه نجه دان و زؤردارىي ديبيت، ديسا ب كارقه دانه كا نه هوشى يا ئوتوماتيكي ديپرتى: "دلئ كافرين قوره يشيان پئ دسؤت... بپ١٧٣". ما كه نكى كافرين قوره يشيان ژ وئ چه ندى پتر كريبه، ئه وا وئ ديتى؟! لئ وه سا يا بهيستى كو ئه وا قوره يشيان ب سهرى موسلمانين ئاشتيخواز ئيناي هند يا مه زنه كو ناهيتته وه سفكرن. ئه و ب خوه (ديرؤكا ئيسلامى)، د سهرده مئ عه باسياندا هاتيه نقيسين و پرانييا بؤيه رين وئ جهئ گومايننه. لئ ئه وا هاتيه گؤتن و توماركن وه كو به لگه نه ويست د سهرى خه لكئ هه چكوه ييى موسلماندا هاتيه چاندى و ههردم ئاماژه پئ ددهن. ئانكو رهفتارا وئ يا باوهردارىي دكه فته بهر سهر بؤرا وئ يا مشت توندوتيرى و ئه و ب باوهردارى يا خوڤه گرئدايه. ديسا وه سفكرنا تيلين وارخوازئ كو مشتى گوستيركين

زیرینه، رفتارہ کا دی یا دو انیزمیبہ. ئەو ب خوە چالاکفانہ کا دؤزا ئافرہ تیبہ و ہمان رفتارا ئافرہ تہ کا دی یا ہچکویہی دکت کو حز ژ زیر و زینت و مہزہران دکت: "وارخواری پشتا خوە دا کورسیکی و دستین تژی گوستیرکین زیری تیکراس کرن... بیپ ۲۴۹". ہندک زانا بین دہرونی دیپژن: ئەو ژنین باوہری ب خوە ہہیی، گرنگیی ب زیر و زینت و مہزہران نادن. لی ئەوین ہست ب خوە کیمدیتنی دکن، وی ہستا ئالوز ب زیر و زینت تان پر دکن. دبیت ژی نفیسہری و ہسا پەسن دابیت کو ہموو ئافرہ تین کورد حز ژ زیری دکن و شہنازیی پی دہن. لایہکی دی پی ئابینی ژی تیدا ہہیہ، ئەگەر مروؤف زیری خوە بکار بینیت، زکات لی ناکہفیت. لی ئەگەر د مالقہ پی دانایی بیت، ہینگی فہرہ زکاتا وی مالی بہیتہ دان.

ل داویی ژی، دی ئامازہ ب رفتارہ کا دوورہ دلینی (لی ئەفالا ژ زانستی) دہین. ئەو ژی رفتارا جہمشید قەلغانیبہ دگەل کەسوکارین خواستی، دەمی داخواز ژی کرین کو تەرمی وی فەگەرینن کوردستانی. ژ لایی دلینیقہ مافەکی رەوایہ کو مروؤف گورپی خوشتشی یین ژ دەستدایی بزائیت و دەم بو دەمی سەرەدانا گورپی بکەت (وہکو ئارامی و ہستکرنہ کا ئەرینی بو کەسین مایی). لی ژ رووی زانستیقہ، دەمی مروؤف دمریت، چ ہەقہندی ب ژیانیقہ نامین و پیکہاتہ یین جہستہیی وی دی فەگەر نہقہ سەر ئەلەمیتین خوە یین سەرہکی دناف ئاخی را: "ہہکە مروؤف مر، دناخی را بت، یان ل سەر گووفکی بت، ہەر مروؤف خواریا کرم و کیزایہ... راستہ سہیدا بەس دلئ جفاکی روژہلاتی وہ نابیت... بیپ ۲۱۴". دبیت مەرہما نفیسہری و ہسفرنا خوە پەرستی و ئەزئەزۆکی یا جہمشیدی بیت، کو نہدثیا ہاریکاری یا وان بکەت. لی جہختکرنا کەتواری یا

سروشتی ل سەر هزرین زانستی، شیوهیهکی مهجازی ددهته ئی لهفته یا کو هزر و دلینی و رهفتاری ل خوه خرئه دکهت.

• هزباراندن – باهۆزا هزران (Brain Storming):

هزباراندن (هندهک دیپژنی باهۆزا مهژی، یان باهۆزا هزران)، تهکنینهکا راهیتان و فیکرینییه ژبو دهستیشانکرن و چارهسههرکرنا ئاریشهیان دهیتته بکارئینان. گرۆپهکی مرۆفان دی ل جههکی بازنهیی خرئه بن و ههر ئیک دی دهربرینی ژ هزرهکی یان بۆچوونهکی کهت، بیی کو هزر د دروستی یان شاشی یا وی بۆچوونیدا بهیتته کرن، ههموو هزرین دهربراندی، دهیتته وهگرتن و پاشی دانوستاندن ل سەر دهیتته کرن، ههتاکو ههموو پیکشه دگههنه وی ئارمانجا دانایی. نفیسهری د دوو لهفتهیاندا، میناکهکی ژ فی تهززی ئیخستیه بهر تیهزرین و دویفچوونی. د لهفتهیا ئیکیدا، دهمی بههیشان ل مالا خوناشی کۆمبووین و ههر ئیکه هزرهک یان پرسیارهک دهریژکری. ئه و ب خوه، ههردهمی بههی بهرتهنگ دبیت و تنی کهسوکار و خه لکی نیزیک دمیننه ل دهف خودانی بههی، زنجیرهیا پرسیار و تیدیتن و شرۆفه کرنا بابهتین ههمهجوړ ل سەر پرسگریکین ههمهجوړ دهیتته کرن. ئهگهر سهحکهینه هزرین دهربراندی یین دناف بههیا ژانادا، دی کهشینه بهرانبهر کۆمهکا هزرین جوداجودا:

- نه بهرناقله رهوشه نا تیگههشتی و دژی خوه سۆنتی، فی چامی ژ خوه چیکهت..
بپا.
- بۆچی بهری خوه ب سۆزیت: ههوه نه دبره دختورهکی نهفسی؟... بپا.
- کی دبیزیت ل باژیری پران رهفاندیه؟.. بپا.
- بۆچی هوون نابیزن: بی لومه خودی ژ کهسی نهستینیت؟... بپا.

- واللہ کچا من، پانقہ بؤ بابئی تہ شؤل بکت قیرہ ناگہت! مرؤف چول سہر
دئی خوه نہہییت و ب دووفا ههوايئ نهفسا خوه بکھفت: ما دئ چ درافا تیرا
مرؤفی کت... بیٲٲٲ.

د ئی لهفته یا دناف بهییدا، پرائیبا خه لکی رهوشا دهروونی یا خودانی بههی ل
بهرچاف وهردگرن، هزرین توند و نهقه بولگری پیشکیش ناکهن. لی د لهفته یا
دوویدا، دهمی بابه تی گرتنا رهوشه نی و رهینا تاوانباری دکه فیهته دناف
دهزگه هکی میدیاییدا، ههمان پرؤسه دهیته نه نجامدان، بیی ل بهرچاف وهرگرتنا
رهوشا خودانی بههی یان خودانی بابه تی. نه و ب خوه، ئامازه دان ب دهزگه هی
میدیای، ئیشاره ته که ژبو هه بوونا هندهک رهفتارین نوویین قه بولگری دناف
جفاکیدا. ل سهرده می نازادی یا میدیاییدا، چ تشت فهشارتی نامین، د شیاندایه
ههر هزر و بوچوونه کا ههی، بکه فته بهر لی کولین و ل دویفچوونی. د راپورتا
دهزگه هی (نه و ا) دا، کومه کا هزر و بوچوونین دی یین هه فبه ند ب یاسا و
گهنده لی و دوزا نافرته تی و پرسین جفاکیشه دهینه ده براندن. هه لبهت نه ف
ده براندنه ژبو خوانده فانی هاتینه پیشکیشکرن کو کوورتر و دوورتر هزرین
خوه د بوهرین قهومی یین فی رومانیدا بکه ت:

- نهز قهت باوه رناکم، مه سنؤله کی دست دگهل نهبت، نه ف زره مجرمه بشین
وهسا ب ساناهی بره فن... بیٲٲٲ.

- کی دبیزیت رهقینه و وان شانؤگه ربیه ک بو خوه چینه کرییه، دا زیره کییا خوه
یا دؤنکیشوتی بو خه لکی دیار کن... بیٲٲٲ.

- رهوشن کییه؟... بیٲٲٲ.

- نزا، ژمنقه گه لکا ب زهحه ته ئیک بشیت ژ وی زیندانی برهفت... بیٲٲٲ.

- برا ببوره، نهز هز ژ سیاسه تی ناکه م... بیٲٲٲ.

- خودی ههقی کهسی بهرزه ناکت... بیپ۲۴۴.
- بلا وه ل رهوشوکی بکن، ژینین زناکهه هه موو ل دهف خوه دقهشارتن! حهح، یا ژویقه دی بۆ وی مینت... بیپ۲۴۴ - ۲۴۵.
- ههکه راسته گرتنه و کوشتنه، بۆچی ل سهه ته له فزیونی نیشا مه نادن.. بیپ۲۴۵.
- نهز نه دگهل ویمه، عههزکرن ب ریکا راگه هاندنی، رهنگه خههقهکا مافی مرۆقییه... بیپ۲۴۵.
- پرسا جهمشید قه لغانی و دهستهکا وی بکه.. بیپ۲۴۵.

ئهف ههز و بۆچووین دهه براندی، کللهکی دکه نه دههستی وهه گریدا کوب ههز و دیتنین خوه یین که سوکی ب سهه بکوژین مه یاسه تی و خواستی ههلبیت. د هه مان ده مدا ژی، ههزین خوه د کریارین تیروستی یین هه پیدا بکهت. ئه گهه بابه تی ره فاندنا که سین سقیل، تنی وهه گرتنا پارا بیت، بۆچی ته رکیز ل سهه ده وهه مندانه ناهیهته کرن؟ ئه گهه بابهت ترساندنا جفاکی بیت، چ مفاهی دههسته لاتی تیدا ههیه؟ ما ئه وه ترسه ژ وان ژی ناگریت؟ بۆچی دههسته ک و تاگیرین تیروستان بهیژن، ههتا وی رادهی کو تاوانباره کی مه زن دشیت ژ زیندانی بهه قیت، لی خه لکی دی نه شیت بهه دهه رازینکا وی بینیت؟... هتد.

• سیبهه را خودی ل سهه عهردی:

هه دهه ئاین هاتییه بکارئینان و دهیهته بکارئینان ژبو خورتکرنا دههسته لاتداران و سهه رگونکرنا جفاکی. کهسی دههسته لاتدار د ههه جفاکه کی ئیسهلامیدا، خوه فییری دوو رهه فتارین هه قدهژ دکهت: یه ک ژبو قایلکرن و سهه نهجراکیشانا خه لکی، ئه وا دی ژبو خورتکرنا دههسته لاتی و پاراستنا بهه رزه وه ندین تاییهت ب هندهک که سین دهه ستیشانکر یقه. د رهه فتارا ئیکیدا، دی

دگهل جفاكى بيت و وان گوتنا كهت، نهوین جفاك پین دهیتته نشاندن. د رەفتارا دوویدا، یی توند و دلرهقه دگهل خهلكی، ب تاییه تی د وان حالهتین ههقدژ دگهل بهرژهوهند و دهستهلاتی. ئوو چونكو جفاك ب ساكارى و دلسافى یا خوه سهردهریی دگهل بابەتین گیانی دكهت، ههردەم ئایین دبیته ماسکهكا کاریگەر ژبو رازیكرن و هاویشكرنا خهلكی (نوکه تاوانبارین مهزن نهون، نهوین خوه ب ماسکی وی بهری داپوش دکن... بیپ ۲۲۷). لهوا بهرپرسین ناف دهستهلاتی (ژبجووکتین بهرپرس بگره تا دگههته یی ژ ههموویان مهزنترا)، خوه ب گوتنن خودی و فەرمووده بین ههییی ویقه گریددهن و وهكو بریکاری خودی و پیغهمهبران سهردهریی دگهل جفاکی دکن.

زانا بین ئیسلامی ددهنه خویاکرن، كو دلوشانی یا خودی هندی عهد و ناسمانایه، د ههمان دهمدای ژی دبیت گیرۆ كهت لی چ جاران پشتگوه ناهاقیت (یمهل ولا یهمل). ئانكو ههمل دلوشانه و ههمل دلرهقه ژی، ههمل خیرخوازه ل ههمهبر كهسین پیگی و گوهدار، ههمل شهپرانگیزه ل ههمهبر خهلكی یاخی و قاریبویی. بهرپرسین دنیایی ژی، ههمان رەفتاران ل ههمهبری خهلكی خوه دکن، دهستی وان یی فهکرییه بو هندهکان و چویشی وان یی ستوره بو هندهکین دی. ئەف رەفتاره، خهلكی بهر ب دووانیزما كهسایه تییشه دبهت. كا چهوا تیرۆرست و ئیسلامخوای سیاسی، ههز و پلانین خوه بین راستهقینه ل پشت نافی خودی و ریپازا ئیسلامی فهدشیرن، كهسانین گه ندهل و دکتاتور ژی، رەفتارا خوه یا راستهقینه ل پشت ماسکین ئیسلامی و جفاکپهروهریی فهدشیرن. جهمشید قه لغان د سیمینارهكا خوهدا دبیت: "نهوی دهستدریژیی ل سه مافی ژنی و زارۆکی بکت، جهی وی دناف مهدا نابت، هوون ههمی دزانن ژن نیشهكا جفاکییه، ههكه

پتر نہ بت، دقیت مینا بیبیتکا چاقین خوه نهم مافی وی پپاریزین... پپا ۸۶". د ههمان دهمدا ژی، دهمی خواستی بهحسی وی دکهت (کور ههشک و نهیسی پاریزی ویه): "نه ه پا مروفهکی پیسه، ژ سینگی تیربوییه، فیجا گانین وی ههمو ژ پشتینه. وی روژی دکونا کیلی را من دیتا، دهقی وی ژی دگا... یی نهشارهزا دی هزرکهت جهمشید ناغایه، نزانن جهمشید نه فیونه! سهققین تریاک و قوزلقورتی بو ژ پاکستانی دهین... پپا ۷". نهف رهفتارا دووانیزی، سهری سه به بی ههمو رهفتارین دی یین نهرهوانه کو دگهل جفاکی و ب نافی یاسایی دهینه کرن. ل دهسپیکئی خه لک دهینه د سهردا برن، پاشی دهمی بابته خویا دبن و کیسه یین جفاکی پتر لی دهین، دهینه ترساندن و چ جارن باوهری دگهل ترسی نابنه جوت. نه فجا خه لک بیواهر دبیت و ههر تشته کی خرابی ل دژی دهستهلای بهینه گوئن، دی باوهر کن و ههر تشته کی ژبو دهستهلای بهینه گوئن، دی ب چافه کی گومانکی سهردهری دگهل کن. دهمی هندک گهنده لی وتاوان و باوهرناما سهخته یا جهمشید قه لغانی ل سهر سایته کی نه نته رنیتی دهینه به لاکرن (هه تا باوهرناما وی یا قانونی ژ دهرقه هینای، توزوبا دهرکهت.. پپا ۱۸۷)، ههمو خه لک باوهر دکهت و دبیته دابیشا روژه سی. ههرچه نده نهفه ناماژیه که ژبو سهردهمی بیگهانندن و راگهانندی کو ئیدی ههمو تشت دی هیته ناشکرا کرن. ههروهسا ناماژیه که ژبو هیز و کاریگری یا تاکین جفاکی. لی د ههمان دهمدا ژی، ئیشاره تی دده ته ریکارین توندین دهستهلای ژبو ته په سهرکرن دهنگین یاخی و نه رازی: "وی روژی ههکه زوو قواتین نه منی نه هاتبانه، چو نه ما بوو، دکولیا ئیقتسادی دا، مزاهرکا مه زن چبیت.. بو زانینا ته، نهو غوغایین نهو فهوزه کری، نوکه ته حقیق پی دهینه کرن.. نه خیر، نوکه ل بن کیشل و توپزان نانه نائی ناکن؟!... پپا ۱۹۶".

د هه موو جفاکین شمولى و دکتاتوریدا، گندهلى و بى ياسايى لى زور دبيت. نوو هه رده مه کى گندهلى يا ئيدارى و دارايى نه هپته راوه ستانندن و سزادان، جفاک دى به رةف دکتاتورى و شمولىه تپه چيت. ده مى به حسى رابردوى جه مشيد قه لغانى دهپته کرن، ب څى شىوازي دهپته وه سفکرن: "مه تا من ب خوه دگوت: شيقين شه لوالى وى هه تا بهر ماللدوخين دچوون و نه قرو خودانى شان خه دم و حه شه مان، بهس دياره چ يى بو سلنا گه نى بپته تا څيى نيچيرى دى وهكى قه لغانى لى که ن... بپا ۶۹". نه هه وه له مه ند بوونا بله ز و ژ نشکانقه گومانه کى دئپخته سه ر هه شه ندى يا دنابره را خه لکى و کار ب ده ستاندا. خو ده مى تيرورسته کى ده سته سه ر کرى ژ زيندانى دره څيت ژى، خه لک ديپژن: "نه ز قه تا باوه رناکم، مه سئوله کى ده ست دگهل نه بت، نه فا زره مجرمه بشين ب ساناهى بره قن.. بپا ۲۴۴". نه هه ره وشا گومانکى يا دنابره را خه لکى و پاريزه رى ويدا، به رى هندک هه لپه رست و به رژه وه ند خوازان دده ته خوگونجانا دگهل ره وشا هه يى (خو نه گهر باوه رى ژى پى نه بيت). نانکو ره فتارا دووانيزمى دبيته ديارده يه کا جفاکى و پراييا خه لکى قه دگریت. نه هجا دى کومه کا ديارده يين هه لپه رستى و واسته کارى و نه ره وايه تى يا پايه و پله يان دناف جفاکيدا به لاقه بيت. نوو نارپشا مه زن نه وه، ده مى دبيته پشکه ک ژ پيکها ته يا که سايه تى و مروڅ ب شپوه يه کى نورمال سه ره ده رييه کا روژانه دگهل دکه ت. نشيسه ر ئاماژه ب هندک ژ شان ديارده يان دده ت:

- واسته کارى بو خزم و که سوکاران: "پلا رايدى ژى نوکه گه له ک باشه و ده واما وى دى بته روژا دهپت معاشى وه ردگرت... بپا ۹۲". ژبو خه لکى هه ژار و بيخودان ژى: "نهم ژى هاتبووينه ده فا سه يدايى، به لکى کورکى مه ژى ل

قیره قهید کت... پاشی گۆت مه میلاک نینه. تشتی باش، نافی وی ل دهف
خوه نقیسی، ههتا میلاک دهیت... بیپ ۵۰."

- مه لاقی: "تو دزانی جلکین لهشکهری چه ند ژ ته دهینن؟!.. تو وه دبیری دا
خانیی ته بگوهورم.. بیپ ۹۴."

- روخسار و مه زاهر: "دئ چینه نافی خه لکه کی، هه که هوسا نه بت، دبت
خه لکه ک چ هزرا بو مروقی نه کت... بیپ ۹۵."

- گرنگیدان ب ره شه کین نه هه ژی و تاوانبار: "سهیدایی هیژا سوژا دای، قی
جاری پلا مقه ده مییی بدهت من... برا هیشکو من شه هادیا دووی مته وهستی
ههیه، هنده کا شه هادیا کیری خوه و گیزه ری ژی نینه... بهس پا، وی ژبیر
نه که، نهوا من بو سهیدایی جه مشید قه لغان کری، دبت که سی زوو ب زوو ژیره
نه کرییه... بیپ ۶۴."

جه مشید قه لغان نمونه بی گنده لکار و سه ریچکاری یاساییه د جفاکیدا،
هموو رفتار و پلانیی وی یین ب نافی باشی و هاریکاری، مه ره مه کا دی یا
خرابی ی ل پشت. لهوا نقیسه ر وی ههستی دده ته خوانده فانی کو وی دهست
دگه ل هموو تاوان و بویه ری قهومی ههیه. ده می خواستی ده تیره ژ ده رفه ی
وه لاتی، دبیت مه ره م ژی نه رزگار کرنا وی بیت. لی خوه ژی رزگار کرن بیت:
"دئ وه فده کی مه ب شۆل چته نوروپا، پاشی نافی ته ژی دئ دگه ل ته حه شی کین...
هه که نافی ته نه بری، پاشی دگه ل شانده بزقره. ژ خوه هه که ب دلی ته بوو،
پاسپورتا خوه بدرینه و خوه ته سلیم بکه، ب هه ر تشتی بت، دئ هاریکاریا ته کم و
مافی په نابهریی وه رگری... بیپ ۹۱-۹۲". پاشی ل که مه کا بیانی دهیته کوشتن و
بکوژین وی ژی ناهینه دیار کرن. ل دهستیکی بالا وه رگری دچيته سه ر وان
شوفینی یین عه ره بین ئیسلامی، لی پاشی پیرو ت بو کفانی دده ته دیار کرن کو:

"وا بزنام، دو کهسی نه ناسراو بوون و هەر خه لکی مهنتیقهی خۆتان بوون... بیپ ۲۰۷".
 ئەف دوو کهسین نه نیاس دچنه کهمپیی و پشتی کوشتنا خواستی غهواره دبن:
 "پاره لای نهوان وهک کارتۆن وا بوو! کهم جار، نه گهر زۆر مه جبۆر نه بوونایه نانی
 کهمپه که بیان نه نه خوارد. من زۆرم پیی سهیر بوو!... بیپ ۲۰۸". ئەف داخویناییه ژیی،
 بهرئ و هرگری ددهته جهمشیدی کو نه دووره تاوانه کا دی یا وی بیت و ل سه
 تاوانین بهرئ زیده کر بیت. هەر ئەف گومانه بوون کو خواستی ژ شیانین
 جهمشید دکر، دهمی پرسیارا بکوژین مه یاسه تی دکر: "سهیدا پسمامین وئ ژ
 هینگی وهره دبه رزه نه.. / ما نهو دی ژ کوردستانی کیقه رهقن؟.. / ب راستی کونهک تنی ل
 تانی کوردستانی ههیه.. بیپ ۸۹". ئەف بیئۆمیدی و بیواهری یا ب دهستهلاتی ههیی،
 مرۆفی بهر ب ههستکرنا بیخودانی یا بازیریقه دبهت.

ب ئی چهندی ژیی، ئەم د کارین هزرکهین کو نه دووره جهمشیدی مه یاسهت
 کوشت بیت، داکو خواستی پیی گونه هبار بکهت (ههرچه نده هه موو گومان بهر
 ب پسمانین وئقه دچن). ما کی ناپیژیت، پسمامین وئ ژیی پشکدارین پلانا
 جهمشیدی نه بن؟! (هاتو چوو هوون پسین پسمامینه.. بیپ ۳). ههروه سال گورهی
 داخوینایی بیین پیروتی ل سهر وان کهسین تازه هاتینه کهمپیی و پاره بی زۆری
 دده ستاندا، نه دووره جهمشیدی دهست د کوشتنا خواستیدا ژیی هه بیت (ب
 نه مازیی کو پشتی روودانی، نهو ههردوو کهسه غهواره بوون). دیسا د
 له قته یه کا کورتدا، نفیسه ر چافکی گومانی دئیکته سهر جهمشیدی کو دهست د
 رهفاندنا تاوانبارئ تیرۆرستدا هه بیت. ئەف گومانه ب داخوازی یا جهمشیدی
 خورتتر لی دهیت، دهمی داخوازا گیرۆکرنا تویراندنا تاوانباری دکهت: "نهز ههز
 دکم نۆکه هوون ته حقیقا وی نه وافئ شاییش پاشقه بهن!.. بۆچی سهیدا؟ من هندهک

شۆل پىن ھەيە... بىپە ۲۲۵-۲۳۶". دىت ئەف ھەموو تاوانىن بەرگومانىرى، بەرى خەلكى بدەنە ئالۆزى و بىزارى يا ژ رەوشا ھەيى، لەوا پىرۆتى گەنج ب كووراتى يا ناخى خوە دبىژىت: "ناخ رۆژھەلات، با تا مردن ئىمە لەناو كەمپى ھەندەران بژىن، باشترە، نەك لە كوردستان كە لە زىندانىكى گەورە دەچىت، تف رۆژھەلات.. تف رۆژھەلات... بىپە ۱۴۶". ئەف ھەلچوونا دلسۆژ كو مرۆف پەنابەرىن و دەربەدەرىن ل سەر وەلاتى خوە بچىترىنيت، ژ بىزارىيەكا توند و نەرازيبونەكا مجد دەردكەڤىت. بەلگەيەكە ل سەر بىسەرۋەبەرى و نەدادپەروەرى و نەجھگىرى يا رەوشا سىاسى- ئابۆرى يا وەلاتى د سەردەمەكى دياركرىدا. ئەگەر ڤەكۆلەرىن تىۆرى و زانستى، سەردەرىن دگەل ژمارە و ئامار و خوسارەتى و قازانچىن ئابۆرى بكن. رۆمانڤىس و دەڤىن و پىژەيى، سەردەرىن دگەل ھەست و سۆزىن مرۆڤى تاك دكەن، جەڤەنگ و مەجازى و ھندەك شىوازيىن دى يىن رەھوانىپىزىن بكار دىنن، كو نوونەراتى يا ھەموو جفاكى پىن بەيىتە كرن. ئەڤە نە ھاندانا چوونا ژ دەرڤەيە، بەلكو بانگەوازيەكا ئاشكرايە ژبو ھەموو تاكىن جفاكى كو پشكدارىن د چاكسازى و ئاڤاكرنا وەلاتىدا بكن.

• سەرۋەرى يا ياساين:

وەكو ھەر ئڤىسەرەكى دى يىن كەتۋارى يا سروشتى، ژبىرا ئڤىسەرى نەچۋويە كو گرنگىن ب سەرۋەرى يا ياساين بدەت و ھەردەم ياساين بكەتە پشكدارەكى كارىگەر د رىڤەچوونا بۆيەران و چاكسازى يا جفاكىدا. د ھەموو ئارىشە و بۆيەرىن قەومىدا، چاڤكى كامىرا ئڤىسەرى بەر ب دەزگەھىن پۆلىسانڤە دچىت و ياساين دئىتتە دناڤ ھەموو بابەتىن دەبراندىدا. ئەڤە ژى، ئۆمىدەكە دناڤ بەخچەين تىھزرىنا خواندەقاناندا دچىنيت و پىشپىنىيەكە كو

هه موو بۆيەر و کریار، دئی شیوهی خوهی یاسایی وەرگرن و ب یاسایی دهینه چاره سهرکرن. حزوورا یاسایی و پۆلیسان دناڤ پیتاژویا هه موو بۆيهراندا ههیه. پۆلیس دویفچوونا بکوژ و تیرۆرستان دکهن و ههروهسا کونترۆلا خۆپیشاندانین قوتابیان ژى دکهن و دئیخنه بهر تویراندنی. پۆلیس پیگیری ب یاسایهکا دیارکری دکهن کول دهف وان مینا خهتئ کتیبین پیروژه. هه بوونا یاسایی و کهسانین پیگیر (ئه گهر نه کاملان بیت ژى)، ژ بی یاسایی و سه بهردایی باشته. چونکو ههردهم دئی کهسهک هه بیت، خوه ل پاراستنا خه لکی بکه ته خودان و یاسایی ل سهر سه ریچکار و ئارپووویان ب جهینیت.

ل بهرانبهری واسته کاری یا جهمشید قه لغانی کو پلا رائیدی دده ته پسمامه کئ خوه و پلا مقده مبی دده ته ره شه که کئ خوه. حاکم بایز پابه نده ب یاسایی و گرنگی ب باوه نامه و شیانان ددهت: "باوهر بکه خالی وهیسی، مه خودان شه هاده دوسینیهک دقیان، هه که هه بانه دا وهرگرین... بی ۱۲۲". ههروهسا ده می جهمشید ژ ئه فسه ری پۆلیسان دخوازیت کو تویراندنا تاوانبارئ ره فاندنا رهوشه ن و کچا وی رابوه ستین و پاش بیخن، ئه فسهر گوهداری یا وی ناکهت: "پشتی چیرۆکا وی ب کورتی ژیره دیار کری، نه و هه رژد بوو بهیلنه ب هیشیا ویشه، لی که فر ب زمانئ خوه یئ له بله بان دانوستاندن دگهل درپژکر و گه هانده جره دهقی و نه و بیاف نه دایی نه و هک له شکه رهک مایی خوه د مایی وی یئ پاراستنا ته ناهییبا باژیری دا بکهت... بی ۲۳۶". ئو ده می خونائی دویفچوونا که یسی دایکا خوه دکر و ل هه مبه ری ئه فسه ری پۆلیسان به ره هف بووی: "نه قیبی نه گۆتی: هیشتا کیسا مه یاسه تی و قوماری و کیشه یه کا دی ل سهر بابئ ته ل دهف مه دتۆمارکرینه و باده کین

وان ب دروستی نه هاتینه گرتن... بپا ۱۹۸". کو ناماژه یه که بو دویفچوونا بهردهوام و لیگه‌ریان و پیکفه‌گریدانا بویه‌ران کو تاوانبارین دروست پی بیسن. مشه جارن بویه‌رک دیارکری دیسته سه‌ره‌داف بو خویاکرنا گه‌له‌ک بویه‌رین دی بین فه‌شارتی. له‌وا سه‌ره‌رای چوونا ژ ده‌رفه‌یا خواستی، هیشتا باده‌کا وی یا فه‌کری بوو ژ بو هر دویفچوون و تویراندنه‌کا دی یا پیدئی. وه‌سا دیاره پؤلیس ژی وه‌کو خودئی، گيرو دکهن لی پشتگوه‌ ناهائین (یمهل ولا یمهل). هه‌تا‌کو چ به‌لگه‌یین گومانبر نه‌که‌فته ده‌ستاندا، که‌سه‌کی تاوانبار و ده‌سته‌سه‌ر ناکهن، چونکو تنی به‌لگه‌یین راسته‌قینه‌ گروئی تاوانینه. ده‌می مه‌یاسه‌ت هاتیه‌ کوشتن و پسمامین وی ره‌فین، هه‌رچه‌نده خواستی دگوته‌ جه‌مشیدی بلا ل دویف بچن و بگرن: "خواستی قانون وه‌ نایب‌تیت: قانونی ده‌لیلین گومانبر دقین، هه‌تا نیکی توه‌مه‌تبار دکه‌ت.. بپا ۸۹". نوو ده‌می پشتراست دبن کو نه‌واف نه‌و شوفیره‌ یی ره‌وشه‌ن و کچا وی برینه‌ مووسل، هیرش ناکه‌نه‌ سه‌ر مالا وی و چ پیرابوونان ناکهن، هه‌تا‌کو ژ ئیفادین وی پشتراست نه‌بن: "یا ژ منقه‌ نه‌م خوه‌ بگرین، هه‌تا نه‌و شوفیر ژ جه‌جی دزقرت، دی گه‌له‌ک باشتر بیت... بپا ۱۹۷". هه‌رچه‌نده‌ جه‌ج و هه‌موو ئاییده‌ بین دی بین نایینی ژ پیروزی بین جفاکینه‌ و د پرانیا جاراندا، خه‌لک پی ده‌یته‌ د سه‌ردا برن، لی نه‌فه‌ ژ پوليسان ناگریت، چونکو نه‌و هه‌موو ئاییده‌ و ره‌فتارین به‌رگومانکری دئیکه‌نه‌ دبن چافکی دویفچوون و لیگه‌ریانا ل راستیی: "نه‌واف.. دی وه‌سا مه‌ رازیکت، هه‌چی چوو به‌ری ره‌ش ماچی کر، خلاص دی بیته‌ مه‌ لاییکه‌ت؟!.. نوکه‌ تاوانبارین مه‌ زن نه‌ون، نه‌وین خوه‌ ب ماسکی وی به‌ری داپوش دکهن... بپا ۲۲۷". پستی نه‌وافی دگرن و هه‌موو چیرۆکی بو فه‌دگیریت، ب ریکا هه‌قه‌یمانین باژیری پرا، ب سه‌ر ئافاهییه‌ ده‌ستنیشان‌کریدا دگرن و دوورپیچ دکهن: "وه‌کی قاره‌مانین فله‌ین هولیودی، مه‌ هند دیت مه‌ ده‌سه‌سه‌کی کره‌ دهر و نه‌م ل

سەر رووبارێ دیجله‌نه، ژێهه‌ل ب دووری یا پینج سه‌د متران، پرا نافر كه‌ته به‌ر چافین مه‌!... بپا‌هه‌ ۲۴۹". لێ محابن تیرۆرست ل وی جهی نه‌مابوون و ژبلی كاشله‌كی نیف هه‌رفتی، كه‌سه‌ك ل ویری نه‌بوو (تشتی باش مه‌ گه‌له‌ك به‌لگه‌نامین موهم ب چالاكیین تیرۆرستانه‌ گرتن.. بپا‌هه‌ ۲۴۹). ئه‌و به‌لگه‌نامه‌ دێ بنه‌ سه‌ره‌داف ژبو هنده‌ك تاوانین دی بین پاشه‌روژی. لێ ئه‌و پیزانینین ژ هه‌فه‌یمانین باژیری پرا هاتینه‌ وه‌رگرتن، ئه‌و بوون كو پرا‌نییا تیرۆرستان هاتینه‌ كوشتن یان هاتینه‌ گرتن، لێ دیار نه‌كریه‌ كا چنده‌ ژ وان تیرۆرستان د زیندانانقه‌ هاتینه‌ دیتن؟! ئه‌ف چاره‌نقیسی نه‌دیاری تیرۆرستان و پاشی كوشتنا تاوانباری ده‌سته‌سه‌ركری ده‌مه‌ ره‌فینیدا، مژداریه‌كه‌ دئیخته‌ سه‌ر دوماهی و ئاماژه‌یه‌كا به‌رده‌وامی ده‌ته‌. لێ ئه‌ف دوماهی یا تو‌ماركری، ژبو راگه‌هاندن و هاویشكرا خه‌لكیه‌ كو بی ترس، به‌رده‌وامی ب چالاکی یین خوه‌ یین روژانه‌ بدن. ئوو ژبو كه‌سوكارین قوربانیا زی، راكرا كه‌فری خه‌مییه‌ ژ سه‌ر دلین وان: "ئه‌كید كچا دا‌یكا خوه‌، ده‌مێ مرو‌فا په‌یامێ تو‌لقه‌كرنێ ل نه‌یاری خوه‌ ده‌بیسیت، هه‌موو تشت ژبی‌را مرو‌فی دچن.. بپا‌هه‌ ۲۴۷". ب ئی چهن‌دی زی، جفاك دێ ب ئارامی ژیانێ دو‌مینیت و دێ بیژن كو (خودئ یا قی ده‌ستی بو‌قی ده‌ستی نا‌هیلیت... بپا‌هه‌ ۲۲۳). چافین یاسایی و پۆلیسان زی دێ د زل بن ژبو پراستنا ته‌ناهییا وان. ئه‌فه‌یه‌ كه‌تواری یا سروشتی یا نقیسه‌ر ب شیوه‌یه‌كه‌ هونه‌ری سه‌رده‌ریی دگه‌ل دكه‌ت.

ل داویی زی ئه‌گه‌ر ب چافی ده‌قه‌كه‌ ئیكگرتی ل رو‌مانی بنیرین، دێ بینین كو كریارا تیرۆری و كو‌مه‌كا تاوانین مه‌ده‌نی ب خو‌فه‌ دگریت: ره‌فاندن، كوشتنا مه‌یاسه‌ته‌، كوشتنا خواستی، گه‌نده‌لی و سه‌رینجی یین یاسایی ژ لایی جه‌مشید قه‌لغانیقه‌... هه‌تد، هه‌موو ل پیرگی یاسایی ده‌ین و یاسا نه‌شیت ب

دروستی بگه هیئته دوماهی. هه رچه نده هنده ک ئامازه یین پۆلیسی هه نه کو
 دبیت جه مشید قه لغان ل پشت کوشتنا مه یاسه تی و خواستیدا بیت، لی
 بکوژین هه ردووان نه هاتنه ده ستیشان کرن، هه روه سا لیژنه یا بلندا دو بیفچوونا
 کریارین جه مشید قه لغانی ژی، ب بیتاوانی یا وی ب دوماهی هات. ئەوئ
 رهوشه ن و کچا وی ره ئاندین ژی د هه ولدانه کا ره ئینیدا دهیته کوشتن و چ
 که سین دی ل دو یف خوه ناکیشیته دنا ف زیندانیدا. جهی تیرۆرستان ژی، دهیته
 گوهورین و ژبلی به رمایکین تاوانان، چ تشتی دی ژئ ناهیته دیتن (ژبلی
 داخویانییه کا ده زگه هین باژیرئ پران کو جهی گومانینه). د تویراندنا دگه ل
 نه وافی شو فیردا، تویرینه ر دبیرتی: "ب راستی ته قنئ ته ژ ته قنئ قی وه لاتی
 ئالۆزتره! کومونیست، فاشی، شوره شگیر، شو فیر، سه له فی، جه جی، چ مایه تو
 نه بووی؟!.. بهس هوون ماینه ئه ز نه بووی... بیپ ۲۳۳". ئەفه ژی ئامازه یه که ژبو
 بوخته یا پیئاژویا ره وشا جفاکی د سه رده می رۆمانیدا، کو ره شبینییه کی دکه ته بهر
 هه رسئ تیگه هین سه ره کی یین قی رۆمانی (جفاکی، ئەقینی، یاسایی). ژ لایئ
 جفاکیه جه مشید قه لغان یئ به رده وامه ل سه ر ئیکودووا خوه. دوماهی یا
 هه موو چیرۆکین ئەقینداریی ژیکفه بوون و سه تمین بوون: چیرۆکا خواستی
 دگه ل رهوشه نی ب خوه سۆتتا رهوشه نی ب دوماهی هات، چیرۆکا خواستی و
 مه یاسه تی ب کوشتنا هه ردووان (د دوو که شین مژداردا) ب دوماهی هات،
 چیرۆکا کفانی و خونایی ب ژیکفه بوونی ب دوماهی هات. ژ لایئ یاساییه
 ژی، نه تیرۆرست هاتنه گرتن و دهسته سه ر کرن، نه تاوانبارین بکوژ هاتنه
 خویا کرن و نه ئەو شیان هه بوون کو به لگه یین گومانپر ژبو تاوانین جه مشید
 قه لغانی خویا که ن.

تهکنیکین فهگیرانی و ئەلهمیئتین هونەری و جوانکاری د رۆمانیدا، دئ بۆ
 ھندەک پەسپۆرین دی ھیلین. زمانی رۆمانی، کو ب زمانەکی دەفەرۆکی پوخت
 ھاتیە نھیسین و کۆمەکا شاشی یین خالبەندی تیدا ھەنە، ھەفۆکین درێژ و
 پیکفەگریادی بکارئیناھە کو دبنە ئەگەری مژداربوونا رمانی، شیوازی نھیسینا
 تیرم و پەیقان، ھەمەجۆری یا بکارئینا پشگر و پاشگرین پەیقان کو ھەر
 جارەکی ب تەرزەکی جودا نھیسینی و ھندەک شاشی یین ئیملائی زی، دئ بۆ
 پەسپۆرین زمانەفانی ھیلین. سەرەرای فان تیبینی یین ل سەلال، ئوو سەرەرای
 ھندەک شاشی یین زانستی و زبەدەرۆی یا وێژەیی د ھندەک بابەتین مینا
 شیوازی فەخوارنا مەیی و ھەفبەندی یین جفاکیدا، رۆمانەکە ھەژی خواندنی و
 ل سەر راوستانییە. نھیسەری کەتواری یا سروشتی، میناک و بۆیەران وەکو
 ھەیی د جفاکیدا رەسم دکەت، بیی کو مایی خوہ د گوھارتنا سەمت و
 رێرەواندا بکەت. لەوا ئەم د کارین بیژین کو ئەف رۆمانە دەربرینی ژ جفاکی
 کوردی دکەت، د جھ و سەردەمەکی دیارکریدا. ئەف شیوازی نھیسینی،
 باشتەریە ژ بۆ لیکۆلینین دەروونجفاکی یین ل سەر رەفتار و دلینی و تیبھزین و
 تیگەھین تاکان د جفاکەکی دیارکریدا.

*

خەبات و دەردەسەرى يېن كوردان و كوردىنىي

د سىتكى رۇمانىن (صدقى ھرۇرى) دا

رۆمانا سېتک

صدقى ھرۆرى ئىكە ژ رۆمانئىسىيىن كوردېن دياسپۆرايى، خەباتەكا بى راولەستان د بياقئ وپژە و زمانى كوردیدا كرىيە. ئەگەر ئەركى ھەر ئقىسەرەكى، گەھاندىن و ئازراندىنا ھزرەكى يان تىگەھەكى دياركرى بىت (ژبۆ تىھزىرىن، بەرگومانكرن، گوھۆرىن و خورتكرنا تىگەھان)، ئقىسەرېن كوردېن دياسپۆرايى، روو ب روويى ئەركەكى دووانى دېن. ئەركى پاراستن و فېركرنا زمانى كوردى ژى دەھتتە سەر ئەركى ئافراندىن و داھىئانا دەقىن وپژەيى، داکو زارۆكىن كوردان، زمانى خوھيى دايكى دناڧ پروسەيا پەرورەدىيى يا زمانەكى بىاندىا ژبىر نەكەن. ب ئى چەندى ژى، وپژەيى دياسپۆرايى كۆمەكا ئەلەمىتتىن ھۆشيارى و دوكمىتتارى و پەرورەدىيى و تىھزىرىنا رېژەيى و داھىئان و ئافراندىنا تىگەھىن پىشكىشكرى ب خوڧە دگرىت.

وھكو پرائىيا وپژەئانين كورد، كەكى ھرۆرى ژى ب شعرى دەست پىكرىيە، پاشى بەر ب چىرۆك و ئقىسىنا رۆمانانقە چوويە، چونكو چىرۆك و رۆمان بىاڧەكى بەرفرەھتر ددەنە ئقىسەرى ژبۆ دەرپرېنا ھەستىن پەنگىايى و فەزايەكى بەرفرەھتر ل بەر خواندەئانى ڧەدكەن كو خوھ دناڧ بۆيەرېن دەرپراندى و تىگەھىن ئازراندىدا ببىنىت و سەرەدەرىيەكا خورتتر دگەل بكەت. ئەگەر شعر ھونەرى كەتا بژارە يا جڧاكى بىت، رۆمان ھونەرى ھەموو تەخىن جڧاكىيە ب ھەموو ئاستىن خوڧە، چونكو رۆمانا سەرەركەفتى دىبىتە خۆدىكەك، كو ھەر خواندەئانەك ھەست و نەست و ھزر و رەڧتارىن خوھ يىن رۆژانە تىدا دىبىنىت

و دووبارە ھزرى تىدا دكەت. ھەتا نھىسىنا قى گۆتارى، ص. ھەرۆرى چوار رۆمان بەلاڭكرىنە، ھەرسى رۆمانىن ۋى يىن ئىكەم بۆ چەندىن جاران و ل چەندىن ۋەشانخانەيان ھاتىنە چاپ و ۋەشاندىن. رۆمانا چوارەم زى ب بەرگى دووى يا رۆمانا سىيەم ھاتىيە ب نافرەن. د شان ھەر چوار رۆمانىن خوەدا، بەھسى خەباتا مللەتئى كورد ژبۆ ئازادى و رزگارئى دكەت. دەردەسەرى و ژيانا پىر زەحمەتا كوردان ل بن دەستەھلاتا ستەمكار يا داگىركەرپىن ۋەلاتى پىشچاڭ دكەت، كۆمەكا گاڭقۇن دىرۆكى يىن رەشپىن و گەشپىن دۆزا مللەتى و بزاقىن رزگارخووزىن، ب نەفەسەكا بىلايەنگىرى و كوردپەرۋەرەنە دانستە سەر مېزا دانوستاندن گەنجىن نوۋھاتى، كو ب چاقەكئى رەخنەيى ھەلسەنگاندنەيى لى بىرن و پىداچوونى پىدا بكن، ژبۆ دانانا نەخشەيى رىكى و پلانن داھاتى. ھەرۋەسا ئامازەيەكا مەرەمدار ب ھندەك تىگەھىن جىاكى و رەفتارىن پەسەندىرى ددەت (د جىاكى رەسەن دا)، كو دگەل سەردەمى نھۆ ناگونجن و پىدشى ب پىداچوون و بەرگومانكرنى و گوھورىننە.

د قى نھىسىنئىدا، دى سەردەرىيى دگەل سىتتەكەكئى رۆمانان كەين، دى ھەولدىن بۆيەر و روودانىن ھەرسى رۆمانان، بكەينە ھىڭىنى دانوستاندن شىرۆقەكارى و گرىي يىن ھندەك بۆيەرەن، ئوو دى ل بەر تىرۆژكىن رەوشا دەروونجىاكى يا ۋەلاتى و كەتۋارى يا جىاكى ڧەكەين، كو خواندەڧان ژ دوخى ۋەرگەكئى پاسىڧ بەر ب كارلىكرنى و دوخەكئى ئەكتىڧ ڧە بچىت. ئەم دىپىرن سىتتەك، چوونكو ھەرسى رۆمان ب نافرۆك و پەيامىن ئاراستەكرى و روخسارىن دەربىنئىڧە، تا راددەيەكى ۋەكھەڧن. بىاڧى روودانىن ھەرسى رۆمانان دكەشەنە دناڧ چوارچۆڧەيى زولم و ستەما داگىركەرەندا ژبۆ بوھزاندىنا

كهسايه تيبيا كه سى كورد، خه باتا نهينى ل باژيران، شورشا چه كدارى و بزاقين
 رزگار يخوازيين ب وه لاتپاريژ و هه لپه رسته، تيگه هين جفاكي كوردى و ژيانا ل
 دووره وه لاتين. كاراكته رين سه ره كى بين هه رسى رومانان ژ كه سانين وه لاتپاريژ
 و كه سانين هه لپه رست و لايه نگرين پارتين كوردى و تاكين هه ردوو جفاكين
 (ره سه ن و فه حه وينك) پيك دهين، كو باركرينه ب كومه كا هه ستين ملله تينى
 و مرؤفايه تى. سه ره راي وى چه ندئى كو ئەف بابە تە د سى رومانين خواه سه ر و
 كاملاندا هاتينه ده براندين، لى مرؤف وه سا تى دئينه ده ر كو هه رسى رومان
 هه فته مامكه رن، يان هه ر هه مان چيروك و بويه رن ژ لايه نين جودا جودا فه هاتينه
 فه گيران، يان ژى كومه كا چيروكين جودا جودا بين هه مان جفاك و هه مان
 بويه رن كو ژ پاشخانين جودا جودا فه هاتينه فه گيراندن. ئەف تاييه تمه ندييه، سى
 رومانين خواه سه ر و كاملان دناف سى تكه كيدا كوم دكه ت. دبیت مه ره ما نفيسينا
 سى تكان، ئەو بيت كو هه مان بابە تى بكه ته هيفينى ده برينا كومه كا چيروك و
 فه گيرانين هه مه جوړ، يان ژى ليشه گه ريانه ك بيت ژبو شو فه كرن و روهنكرنا
 هندك بويه رين نه ته واوكرى، يان ژى دبیت خواهه اهيلانه كا كو ورتتر بيت ژبو
 تيوريزه كرنا هندك هزر و تيگه هين هه فبه ندب بابە تى ره فتار و هه لوپستانقه.
 هه رچه وا بيت، ل داويين سى تكه كى رومانان په يدا دبیت، كو د هه مان ده مدا هه ر
 ئيك رومانه كا خواه سه ره و هه ر سى ب هه فرا پيكه گريدايينه ژى.

د شپوازي نفيسينا سى تكاندا، نفيسه ر نه چار نابيت كو رومانا خواه مشتى
 خه ونرؤژك و فلاشباكان بكه ت (هه رچه نده هه رسى رومان نه فالانه ژ
 خه ونرؤژك و فلاشباكان)، لى مشه جاران رومان نفيسى په نا برييه بهر چيروكين
 د هوندر چيروكيدا و چيروكه كا دى ژ مالبچويكى چيروكا سه ره كى چيكرييه كو

بېتته پاشخان و خوياکهرا بۆيه رېن چيرۆکا سهره کی. هه موو چيرۆک ب شيوه یی (چيرۆکا شهش پارچه یی)* راجاندينه و مفا ژ شيوازی فه گيرانا داستانين ديرۆکی و گه لئری وهرگرتيه (بۆ نمونه شاهنامه يا فيردهوسی و ئيلیاده يا هوميروسی)، کو کۆمه کا چيرۆکين خوه سهر د هوندری چيرۆکه کا سهره کيدا خرثه دبن و چيرۆکا سهره کی یی دهوله مه ند و کاملان دیت. خالا دی يا داستان و چيرۆکين ئايینی (مينا چيرۆکين تهوراتی و قورئانا پيرۆز)، هه موو چيرۆکين دناڤ خوه یی داستانا سهره کيدا، بهر ب يه ک په ياما ئاراسته کريفه دچن و ل داوی يا هه موو چيرۆکين د هوندری چيرۆکا سهره کيدا، ئەو په يامه زه لالتر و روھتتر لی دهیت. نفيسه ری ژی، هه ر هه مان ميتۆد په يره و کريه؛ جارئ ل دهستپنکی سی رۆمانين خوه سهر و کاملان بهر ب يه ک په ياما وه لاتپاريزی و ملله تينيقه دچن. د هوندری هه ر رۆمانه کيدا کۆمه کا چيرۆکين لاهه کی يين بهر خودانی و خه باتا رزگار يخوازی هه نه کو دگه هه نه سهر ريزگه ها هه مان په يامی. ئەگه ر په ياما سهره کی يا داستانين ديرۆکی، شه هنازی يا قه ره مانين و هه څرکی يا ل سهر دهسته لاتدارين بيت و د چيرۆکين ئايينيدا، پيقه گریدانا مروفان ب خوه یی خوديقه بيت، کو ل داویي دیتته هه څرکی يا دناڤه را خیر و شه ريدا. په ياما سهره کی يا ڤان هه رسی رۆمانان دۆماندا خه باتا رزگار يتيه. يان ب کیمی، ره وشه نبييرکرن و هۆشيارکرن ملله تيه ل سهر دۆزا

---

* شيوازه کی نفيسينا چيرۆکينه ژ شهش پارچه يان پينک دهیت: (په هله وان، ئەرک، ئاسته نگ، هاريکار، چاره سهری، دو ماهيه کا خوش). د پرائيا جاراندا، چاره سهرکارين دهروونی ئی شيوازی راجاندي ژبۆ دووباره ئافاکرنا که سايه تين و چاره سهر ييا ترۆمايين دهروونی بکار دهينن. لی ده می نفيسه ر هه مان شيوازی ژبۆ هۆشيارکرن و فه گيرانی ب کار دهينن، مه رج نينه کو هه رده م دو ماهيا چيرۆکی يا خوش بيت.

ره‌وایا مافین وی، کول داوین دئی بیته هه‌فرکی یا دنابهره خیرئ و شه‌پیدا. تیگه‌هی خیرئ و شه‌ری تیگه‌هه‌کئ ریژه‌بیه و هه‌ر لایه‌نه‌کئ هه‌فرک خوه ب خودانی خیرئ دزانیت. نه‌فجا ژبو ئیکلاکرنئ و ئالیسه‌نگی یا لایه‌نین هه‌فرک، نفیسهر و رۆمانفیس خوه ل بابه‌تی هه‌فرکی دده‌ن و ژ جهه‌کئ بیلایه‌ن قالا هه‌ر دوو لایه‌نان دکهن، کو خوانده‌فان ژئ پشکداریی د ئالیسه‌نگرنا هه‌ردوو ته‌ره‌فین هه‌فرکییدا بکه‌ت و هه‌لوسته‌کئ ره‌وایی مرۆفانه وهرگیت. پال‌دانا خوانده‌فانی ژبو وهرگرتنا هه‌لوسته‌کئ دیارکری، په‌یامه‌کا دی یا نفیسهریه، ل پشت ریزکین فه‌گیرانئ ده‌یتنه دبتن.

۱. کورئ زناری سه‌ر بلند

پشتی سه‌رنه‌گرتنا به‌یاناما یازده‌ی ئاداری و شکه‌ستنا شوهره‌شا ئیلوئی، رژیما به‌عسی خه‌لک ژ سه‌ر گوندین وان یین چیاپی راکرن و به‌ر ب کۆمه‌لگه‌هین ده‌شتیقه ئینان. پیره‌ژنه‌ک و نه‌فیا خوه یا گه‌نج (به‌سنا) د زفرنه سه‌ر ملکه‌ت و کافله گوندئ خوه، ب شه‌ف دکه‌فته دناف بویسه‌به‌کا ره‌شه‌کین رژیمییدا و پشتی ته‌عدایی یا سیکی ل هه‌ردوو ژئین بیده‌سته‌لات دکهن. شیرۆ دگهل دوو هه‌فالین خوه ژبو هه‌مان مه‌ره‌می ل ناف بیستانین گوندی بوون و ئەو بۆیه‌ره ب چافین خوه دیتن. داییر و هه‌ردوو هه‌فالین شیرۆی ده‌ینه کوشتن و پاشی شیرۆی ب هاریکاری یا هنده‌ک کاروانی یین قاچاغچی، به‌سنا رزگار کر و هه‌ولدان بگه‌هیننه گونده‌کی داکو پاشی ره‌وانه‌ی ده‌ۆکئ بکه‌ن. لئ به‌سنا ژبه‌ر هه‌ر ئەگه‌ره‌کئ ده‌روونی یان جفاکی، یان ژئ وه‌لاتپاریزی، ته‌حه‌مولا وی فه‌یتیی ناکه‌ت و ب ریشه‌ خوه دکوژیت. شیرۆ ژئ نه‌ویریت فه‌گه‌ریته‌فه باژی‌ری و دمیتنه ل وان گوندین ل سه‌ر توخیی. د فه‌گیرانا چیرۆکا خوه یال

مووسل و سه‌دهمپن زیندانیدا، بیرا وی ل هندهک چه‌کی فه‌شارتی ده‌یت. دگه‌ل سی هه‌قالین دی ده‌ست ب شووره‌شه‌کا نوو دکهن و نافوده‌نگی چالاکی یین وان هه‌موو ده‌فه‌ری فه‌دگریت. لی ده‌می پارتین سیاسی بریارا فه‌ژاندا شووره‌شه‌کا نوو دده‌ن و دگه‌هنه ده‌فه‌ری، دوو هه‌فال خوه دده‌نه دگه‌ل پارتیه‌کا سیاسی و شیرۆ و هه‌فاله‌کی دی وه‌کو به‌رگری میلی دمین، نه‌ئین بچنه دناف ریژین چ پارتین سیاسیدا. چونکو پرانییا پارتان ب براکوژی و به‌رژه‌وه‌ندا به‌رته‌نگا حزباتیقه د مژوول بوون. ئەو شه‌رین پارتین کوردی دگه‌ل هه‌ف دکرن، ب قاسی وان شه‌پان نه‌بوون یین ل دژی حکومه‌تی ده‌اتنه دکرن. وه‌کو هه‌لوێسته‌ک ل دژی براکوژی، خوه ژ ریژین پارتان دوور دکته، لی وه‌کو کوردپه‌روه‌ر و وه‌لاتپاریزه‌ک دمینه‌ته دناف بزافا رزگاربخوازی یا کوردیدا. پشتی راوه‌ستاندا شه‌پێ عیراقی و ئیرانی، رژیما سه‌ددامی ده‌ست ب کریارا ئەنفالی دکته و پرانییا پیشمه‌رگه‌یین پارتییان و به‌رگری میلی و خه‌لکی سفیل ژ، به‌ر ب سنووړین ترکییقه چوون. ل داویی که‌فتنه دناف هنده‌ک که‌مپین ییسه‌روه‌به‌رین په‌نابه‌راندان. نامه‌یه‌کی بو هه‌فاله‌کی خوه‌یی په‌نابه‌ری ئورۆپایی ده‌نییت و داخوازی ژئی دکته کو دۆزا گه‌لی کورد بگه‌هیننه هه‌موو جیهانی و د هه‌مان ده‌مدا ژ، هه‌ولبدن کو هاریکاری یا ئاکنجی یین که‌مپان بکه‌ن. ئەفه بوو پوخته‌یا رۆمانا کوری زناری سه‌ربلند*. ئانکو رۆمانه‌که سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل هه‌لوێستی شووره‌شگی‌رانه‌یی وه‌لاتپاریز و هه‌فه‌ولاتی یین کورد دکته،

---

* صدقی هرۆری (۲۰۱۷). کوری زناری سه‌ربلند، رۆمان. ژ وه‌شانین ده‌زگه‌هی نالبه‌ند یی چاپ و وه‌شانی/ ده‌ۆک. ج. ۳. چاپخانا هیشی- هه‌ولێر. چاپین پیشین (ج. ۱- ۱۹۹۶). ب ئەلفابینا لاتینی، ده‌زگه‌هی نوو‌ده‌م- ستوکه‌ۆلم. ج. ۲- ۲۰۰۸. ب ئەلفابینا عه‌ره‌بی، ده‌زگه‌هی ئاراس- هه‌ولێر).

ههروهسا سهردهريخ دگهل ههردوو كرياتين رهشپن ديروكا بزاڤا رزگاربخوازي يا گهلئ گوردستاني دكته، كو نه نفال و شهريين براكوژيپنه دنابقههرا پارتين كورديدا، ئوو قالا رهوشا جفاكي يا وان ههردوو سهردهمان دكته.

ئه گهر ئهم ژ ناڤئ روماني دهست يئ بكهين، كو ناڤئ وي كريبه "كورئ زناري سهربلند"، ئانكو كه سه كه كورئ زنازه كييه (چيايه كييه)، لي چونكو نابيت كه سه كي جاندار بيته كورئ بيجهانه كي، ئه فجا ژبو شوبهاندن و وهسفرنا كه سه كي ب تشته كي دي يئ نفش جودا دهپته بكارئينان. ئه فقه زي دهسته واژه يه كا مينه فقيه، كو هنده ك ساخله تين وي تشته پئ هاتيه وهسفرن دناڤ خوهيي ويدا هه نه. لي ئه ف وهسفرنه هنده ك توند و بهپزه كو مينا ساخله تين بوماره يي يين دايباب و زاروكان لي هاتيه. كا چه وا هنده ك ساخله تين بابي يان داكي دناڤ زاروكين واندا هه نه، هنده ك سيفه تين زناري سهربلند زي، د وي كه سي وهسفريدا هه نه. نفيسه ر ئي تيكهه لكرنا جانين گهرم ژبو په يدا كرنا هيژه كا مه زنتر ژ هيژا هه يي، ب فهلسه فه يا كراسگوهوريني دشوبه نيته: "جاني جانه مهرگ و مريان ژ كافلانكان، ژ لاشين وان دهين دهرئ.. دبايي ده دميين هلاويستي ل بهندا كو بكهفن ناڤا كافلانكنه دن.... بپا ۲۱۸". ل گورهي فهلسه فه يا كراسگوهوريني، جانه ك ژ جهسته يي جانداره كي دهر دكه فته (پشتي مرنئ) و دچيته دناڤ جانداره كي ديда، كو هه موو رهفتار و هزر و دليني يين كه سي مري ب نه مري بمينيت. لي نفيسه ر جاني زناري وهرناگريت، چونكو زناز نه مرييه و نامريت. بهلكوب ئاوايه كي جه فه نكي، هيژ و بهرخوه دانا زناري دئبخته دناڤ جهسته يي په هله وانيدا دكو ب هه مان هيژا خوه راگريين رهفتاري بكهت: "ههست ب خوه كر كو هيژه ك ژ وي چيايئ سه همدار تيته ناڤا وي و وي

ژی وهک خوه لیډکه... بیټیکه ۲۱۸". ئەفه ژى وهسفرنه کا جهه نکى- فهلسه فیه، کو
 فهر بوو ژبو ب سهره له لبوونا خوانده ئانی هیللا با. لى چونکو بابه تی
 رهوشه نبیرکرن و هوشیارکرن ملله تی، په یامه کا دیارکری یا فی سیتکی رومانانه،
 ههردهم بابه تان و هودوزی یا بویه ران ب ئاشکرای دده ته خویاکرن کو
 خوانده ئان مفایه کى هزری و خویشیه کا دلینى ژ فه گیرانى وهرگریت و بیسته
 سه ده مى چیکرنا هه لویسته کى دیارکری.

عەشقا مەروۆفی و ئاخى

هەر ژ سه رده مى شو ره شا کشتوکالىي سه رگر تى و م رو ف ل گوند و
 ده فه رين ده ستى شانکرى ئاکنجى بووین، ب ئاخى فه هاتینه گریدان و ئەف
 یقه گریدانه رفیشت بۆ رفیشتى توندتر و موکمر لى هاتییه، هه تاکو گه هشتیه
 ئاستى عه شقه کا هه ردهم گهش و نه هیته فه مران دن. ئەگه ر به ره ئانى کرنا ژ ئاخى،
 ل ده ستی کى ژبو مه ره مین ئابوری و پاراستنا ژیانى بوو بیت، ل سه رده مین
 ژیکفارقارتنا نقشین م رو فان و ملله تینى و نه ته وایه تی، ئاخ یا بوویه پشکه ک ژ
 که سایه تی یا م رو فى و ب هه موو هه ست و نه ست و پالینه ر و خوه رسکین
 خو فه، دنا ف عه شقا ئاخیدا هاتییه بوه ژان دن. مشه جار ان، ئەف عه شقه جهی
 نامووسى دگریت و دبیت ئەفه بیت سه ده مى وى چه ندی کو گوندی سه را
 بهوسته کا عه ردی هه ف دوو دکوژن. مامى شیرۆى سه را بهوسته کا عه ردی هاتبوو
 کوشتن، کو نه دخوه ست وى بهوستا مولکى وى (نامووسا وى) ب ده ست
 که سه کى دنقه بهر بده ت. د وهسفرنه کا جوان و مشت دلینیدا، نقیسه ر
 به حسی بارکرن مالباتا شیرۆى دکه ت: "که ته سه ر چوکا و ئیدی پر ژ دل کره گری و
 ئەز ژى به ردامه گری. پاشى ههروهکو گوند مه ککه ها وى، هه ردوو له پین خوه و ناقچاقین

خوه خستنه سهر ئاخى، ته دگوت قهى نهو نقيژى ژ گوندى ره دكه... تژى له پين خوه
ئاخ كر و رابوو سهر پييان... تووركهك ئانى دهري، نهو تووركى بچووك تژى ئاخ كر و
خسته شه بهر بارى كهري. ناها نه شه نهو ئاخ، هيشتا دقئ گولدانئ ده يه... نه م كيشه
بچن نهو گولدانك ب مهره يه... بپ ٦٤-٦٥".

هه لگرتنا ئاخى د مالدئا بيهنا وي پي دهيت و دبته پالدهره ك كو ههردهم
د دل و مهژي مروفيدا بمينيت، ههروه كو مروف تشته كي مه عشوقا خوه
هه لگريت و دپاريزيت، كو ههردهم پي بيري يا وي بكهت. هه شه عه شقه
بوو داپيرا زه ليخا و به سنا يا نه ثيا وي پالداين كو سهره دانا ئاخا گوندى خوه
بكهن، وان دزاني كو گوند كاثل بوويه و هه موو مال و مولكه تي وان هاتييه
سوئن و ژناڤرن، خو شه گهر ما با ژي، ما دا چهوا شه گوهيژن؟ لي حه نين و
تامه زروويا ئاخى بوو كو پاژه زالگه هين رژيمه كا دلره ق و سته مكار بهه زين
(ژ سيملي هه تا كانيماسي ژ پاژه زالگه هان بيتر د ريبى ده بوون... بپ ٢)، داكو
بيهنه كي ل سهر ئاخا خوه روين و بيهنا ئاخى مشتي دفين خوه بكه ن. ئوو
هه ر وي عه شقي ژي، شير و هه فالين وي پالدا بوون كو ب شه ف خوه
بگه هين سهر ئاخا خوه يا لي حه رامكري. هه بوونا زالگه هان چوارچو شه كرنا
لئين مروفيبه و ترساندنه كا دهرونييه، كو مروف نه شي ت سهره دانا گوند و
عه رد و ئاخا خوه بكه ت: "زالگه ه ب خوه چه شه كي ترساندن و كونترو لكرنا خه لكي
يه... بپ ١٠". لي شه عه شقا هه، مينا عه شقا باوه داره كي ئاينيه كو دنا ف هوش
و نه هوشى يا مروفيدا دهبته چاندين كو پي بريت و بو بريت. ئوو ده مي
دمريت ژي، هه ر شه دگه ربه شه ناف هه مبيزا ئاخى. دببته شه بيت سه ده مي وي
چه ندى كو نقيسه ري، هه ر ل ده ستپيكي كومه كا كارا كتريين خوه بهر ب مريشه

برن. لئ ئەو مرنه ب هه لویسته کئ مروڤایه تی یئ میرزای و هه لویسته کئ
هۆڤانه یئ ره شه کئین رژیمی بار دکهت، ره شه کئین رژیمی ته عداایی یا سیکیسی ل
دایرا زوله یخا و به سنایی دکهن، لئ غیره تا میرزای نه شیت قه بوول بکهت و
هیرش دکه ته دژمنی:

- وان جلین وان دبهر ده دراندن و به خته بهخت و ههوار و گازیپن وان دناف
تیقه تیق و چقینی و هاریا لاشین سه رباژین عیراقی ده وندا بوون... بی ۳۶.
- وهی بابو! ئەڤه چ دکن؟! ئەڤه چ درنده و هۆڤن!... بی ۳۷.
- ههژمارا وان ژ گولله یین تفهنگا وی بیتر بوون... لاشی وی ب شیلکین خوه کره
سه راد. وان ب وی ژئ بهس نه کر، ئەو هاتن و وان ب سیکاران ل که له خی وی
خست و که له خ هنجاناند... بی ۳۸.

پاشی دگهل گولله و توپباران کرنی، شاهین ژئ دهیته کوشتن. ئوو پشتی دایپر
مری و هه موو ڤه گه راینه ڤه هه مبیزا ئاخج، به سنا ژئ خوه دکوژیت. خوه کوشتنا
به سنایی ب هنده ک تیگه هیئ جشاکیه گریددهت کو نه دووره خالی وی نه شیت
وی قه بوول بکهت و وه هزر بکهت کو ناموسا وی له که دار بوویه. نشیسه ر
ڤئ پرسئ ب ژیرمه ندانه دئازینیت و دئیخته بهر بیافئ تیهرزینی: "ده ڤیجا وهره
ژ خه مان نه په ڤه، دژمنی داگیرکه ر ده ستدریژی و بیبه ختی ل که چکی کرییه و خالی وی
خوه ل سه ر سه ر وی ترش و تال بکه... هنده ک زۆرداریئ ل مه دکن و ئەم زۆرداریئ ل
خوه ب خوه دکن. ئەم میرانی و ڤه هره مانیا خوه ب سه ری یه کوود ب کار تینن... بی ۴۷".
لئ به سنا ب خوه ژئ نه دشیا وی ته خمینی بکهت کو زارۆکه کئ هۆڤه کئ رژیمی
سته مکار د زکی ویدا گه شه بکهت. ئەڤه ژئ ژ ئەگه ری په روه دیا کچانه دناف
جشاکیدا، کو هه رده م ئەو دبنه ناموسا بنه مالی و هه رده م دهسته کئ بیانی که ڤته
سه ر (خۆ ئەگه ر ب ته عداایی بیت ژئ)، ئەو دهسته دکه ڤته سه ر ناموسا مروڤی

و بنه مالیج. جاره کا دی نفیسەر خوه دهافیته دناف بابه تیدا و بابه تی ب شرۆفه کارییه کا مرۆقدۆستانه دئازرینیت: "کی دئی وی تیبگه هینه کو کوشتنا من نه نامووشووشتنه، کو نامووس و شه ره فپاراستن نه وه مرۆف به شدار ببه د رامالشتن و پاقرکنا وه لاتئ خوه ده ژ چه په لین دستدریزکهر و داگیرکهر... بیپا ۸۴".

نه دووره کو مه رهم ب ئی مرنا ل دهستیکی (مرنا شه پرانی، بهری دهستیکرنا شه ری)، ئاماژه به ک بیت کو هه رده م مرن نه بوویه ئاسته نگ د ریکا دۆماندنا خه باتیدا. هه ر که سه کی بیته جانگوری یی ئاخئ، که سه کی دی یی به ره هفه کو جهی ئه وی چووی بگریت و به رده وامیی بده ته ریپازی. ئه فه بابه تی کراسگوهورینی دوویات دکه ت کو جائئ که سین مری دچسته دناف جائئ هنده ک که سین دیدا، داکو موماره سه یا هه مان عه شقا ئاخئ بکه ن (خۆ ئه گه ر خو جهی باژاره کی وه کو مووسل بن ژئ). ئو نه فه گه ریا نا شیرۆی بۆ نا ف باژی ری، ئی تیۆری دپه ژرینیت. دبیت ژئ ئاماژه به ک بیت ژبو مرنا شۆره شی کو ب داگیرکنا ئاخئ و دوورکنا عاشقین وه لاتئ، هه موو تشت دمرن و هه ر کریاره کا ل پاش بهیته کرن، فۆرمالیزه کر نه کا نوویه ژبو ژیا نه کا نوو. مرنا ئان کاراکته ران ئیکه مین هه لنگفتنه نفیسەر دهافیته به ر خوانده فانی کو هزرا خوه د ئه لته رناتیفه کی دی یی نووتردا بکه ت. د بابه تی مرنا نازه نینی دا ژئ، ئیشاره ته کا جه فه نگیه کو دی سه رده مه کی نوو هه لیته، سه رده مه کی مشت ژ ئان و دووری و هه لنگفتن دهر وونی، دی داده ته سه ر ژیا نا هه یی. ئه و ئۆمیدا ئیکه مین کو دگه ل هۆشیاری یا په هله وانئ ژ دا کبوییه و دگه ل خه ونین وی گه شه کرییه، نهۆ ب ده ستین دژمنئ دیرین نه هاته کوشتن، لی ب ده ستی نشه کی بیانی دهیته کوشتن: "دی وه ره ئاداریا به عسیان ب خوه ژ مه ره به س

نەبوو، رابوون مسرى ئانىن و بەردانە جان و گىيانى مە... بپ ۱۶۶". دىت ئامازەيەك
بىت كو دەستىن بىيانى ل پشت ڧەكوشتنا خەونا مە يا ئىكەمىن ھەنە (كو
ئىكگرتن و خوەسەرى يا كوردستانىيە).

رۆمانەك دناڧ رۆمانىدا

گەلەك جاران ھەيە كو رۆمانەك دناڧ رۆمانەكىدا بەيىتە نڧىسىن، يان
نڧىسەر د كىلىكەكا دياركرىدا بەرى ڧەگىرانا بۆيەران ددەتە چىرۆكەكا دى يا
ھەڧەند ب بۆيەرىن رۆمانىڧە. ئەڧ مژارە ژ فلاشباكان جودايە، چونكو
فلاشباك بۆ دەمەكى كورت و دناڧ بۆيەرەكى ھەنۆكەيىدا دقەومىت، لى ئەڧا
نڧىسەرى كورى زنارى سەربلند كرى، ب پلان و زانىيون نڧىسىنا چىرۆكەكا
دىيە دناڧ ڧى چىرۆكا خوە يا ب شىوازى رۆمانىدا چاندى. پشتى شىرۆ بىرارا
نەڧەگەريانى ددەت، ل زۆمەكا رەخى تركىي ئاكنجى دىت، بىرارى ددەت كو
دەمىن خوە ب كارەكى مفادارڧە بىورىنىت، ئەڧا ھزرا نڧىسىنى دكەت: "چ
بنڧىسىم؟ ھەلبەستان؟ لى ھەلبەستقانىن مە ژ مىشان ژى پىترن، خوە تىشتەكى گەلەك
باشە، لى دى چىتر بە ئەگەر ھندى وان... نڧىسكارىن رەنگىن دن يىن ئەدەبى و
نەتەوھىي ژى ھەبن... ئەز پىتر ھەز دكە دەست ب نڧىساندنا چىرۆك و رۆمانان بكم،
چونكى نڧىسكار تى دە سەربەستەرە و دكارە تى دە قالا گەلەك بوويەر و سەرھاتى و
پرسگرىكان بكە... ھەر وسا ژى ژ زمانى رە و بۆ ھىنبوونا وى خوەندنگە ھەكن... بپ ۱۵۹".
ب ڧى بىرارا كو مڧايەكى ھزرى و زمانەڧانى و ھۆشياركرنى بدەتە مللەتى و
دەمىن خوە يىن قالا ژى پى بىورىنىت، دەست ب نڧىسىنا رۆمانا ژيانا خوە
دكەت. ھەر ژ ھەژارى و دەستكورتى يا مالباتى ل گوندى و چەواتى يا
كۆچبەرى يا وان بۆ مووسلى دەست پى دكەت، ھەتاكو دگەتە سەر تىگەھىن

ئايىنى و گرنكى يا هه بونا ئايىنى د ژيانا مرؤفاندا. د قى سەفەرا دوور و دريژدا. بەحسى هەژارى و ريتجەبرى يا سەميانى مالا خوه دکەت، پاشى دەيتە سەر دەرەسەرى يين زارؤکينيى ل باژارى مووسل، کا چەوا زارؤکين عەرەبان تەعدايى ل زارؤکين کوردان دکر و دايباين وان ب ميړانى و زيرەكى بو د هژمارتن، هەردەم زارؤکين خوه هاندان کو زارؤکين کوردان ب ئيشين و کيفا وان پى دەت، هەتا ئەف بەرەبائى تۆکە يى ب کەربوکين ژى پەيدا بووى: "هەندى ئەم زارؤکين کوردا بوون، ئەم گريدايى سنج و تورين بلند و باش يين نافەلباتين خوه بوون... چ دەدى مە بوو ئەم شەرى زارؤکەكى عەرەبان يان چ زارؤکەكى دن بکن... بپا۷۱".

ئەف بەهانە کرنا پوزە تيفا خوه قاييلکرنى يان دلە کدلانا خوهى، ئامرازەكى پاراستنا هەشەنگى يا دەروونيه ل دەف کەمينە يين بنەست و ستەمليکرى. هەردەمى مرؤف نەشيت يان نەويريت تولا خوه فەکەت، دى پەنا بەتە بەر ئيدىاليزمى و رەوشتين ئاشتىخواز. ئەفە ژى شىوازەكى راهاتنا دگەل رەوشا هەيبە (چ دەدى مە بوو ئەم شەرى زارؤکەكى عەرەبان بکن... بپا۷۱). ئەگەر ئەم قى تىگەهى هەشەبرى وى کوشتنال سەرا بەوستەکا عەردى بکەين کو باين پەهلەوانى گوند و مال و مولکەت و هەموو بېرهاتنين خوه ژبەر هيلايين و تەنگەزارى دنيابى بووى، ب هيج رەنگەكى ناچيتە د چوارچؤقى سنج و تورەيا بلند دا، بەلکو ترسەکە ژ ئەنجامان. ئەگەر مرؤف بشيت و تولا خوه ژ پسمامەكى خوه فەنەکەت، دبيت ئاشتىخوازي يان ميړانيه کا دى بيت. لى دەمى تەعدايى يا بيانیهكى قەبوول دکەت، يان خوه ل سەر پیدەنگ دکەت، ئەو ناچيتە د بياقى ميړانيى و ئاشتىخوازييدا، بەلکو دبيتە کەربوکينەکا هەلگرتى

هه تاكو دهرفته كا په قينې بۆ هه لدكه قيت. د هه موو جفاكښن مرؤفايه تپيدا، مرؤفني بياني هه ردهم يئ ترسيابي و شكه ستيه (نه مازه د سيسته مښن شمولي و نه ديموكراسيدا)، له وا هندك رفتارن ل سهر خوه قه ببول دكهت و پاشي وان رفتارن ب رهوشته كښ ئاييني و ئاشتيخوازي دده ته خوياكرن. نه گهر بابته نه ترس و خوه كيمديتن و بپچاره يي بيت، پا دئ بؤچي نه و رفتارنه بنه سه ده مي شينبوونا كه ربوكيني؟ كه سي ئاشتيخواز و ب توره، باوهرى ب رفتارنا خوه هه يه و چ جارن ل دهف وي نايته كه ربوكين. لئ كه سي ترسيابي و شكه ستي، هه موو بويه ران د دلئ خوه دا هه لدگريت و دپه نكښت هه تا رؤژه كښ دپه قيت: "پرانى يا جارن ژي په قين چافا كوره نه؛ ئاگرئ وان تهر و هشكان، باش و خه رابان دده ته بهر خوه... بپا ۵۶". نه فجا ده مي په قين گيرؤ بيت يان شيانين تؤلشه كرنئ نه بن، هينگي مه ژيئ مرؤفي ب ريك ئالافين بهرگري يا مه ژي؛ وه كو به هانه كرنئ، هلفراندنئ، خزاندنئ و فورماليزه كرنئ و گه له ك ئالافين دئ، هه ولددهت كو هه فسه نكي و راحه تا مرؤفي بپاريزيت. له وا نفيسه ر خوه دكښته دناف بويه راندا (وه كو هه ر جار و ب دريژاهي يا رؤمانئ و چيرؤكين هوندر)، كو شرؤفه كرنه كښ بله ته هه لويست و رفتارن دهر براندئ. ب فيلسوفئ يا هزرمه نده كي دكه فته دناف مالخولياني بين خوه دا و دبئزيت: "ئايا نه فا كه ربه ل دژي وان كه س و سه مبولانه بين كو مه ته په سه ر و په ريشان دكن؟ يان ژي كه ربه ژ ده سترئژكاريين وان بؤ سه ر ئاخ و گوند و باژار و مرؤف و كولتورا مه؟ يان كه ربه ل هه مبه ر رفتار و كريان و بيروباوهر و ديئتئ وان بين ره گه زپه ريئسي... بپا ۷۶- ۷۷". ئانكو هزرا خوه د وي چه نديدا دكهت كا كه ربوكين ل دژي خوه يي كه سين ديه، يان ل دژي پرؤسه يا سته مكاريني، يان ژي ل دژي رفتارنا هندك كه سين ديه. نه و ب خوه، كه ربوكين پرؤسه يه كال سه ريك كؤمبوونييه، دبیت

ژ تشتهكی بچووك دهست پی بكهت و بهره بهره مهزن بیست، ههروه كو بههلهوانی د زارۆكتی یا خوهدا، ب بیگونههی داخوازا ئهكتیفرنا دهرسا زمانی كوردی بی كری (كو وانهیهكا فهرمی یا مه نههجی پهسه ندری بوو). ئهف داخوازییه وهكو داخوازی یا ههژیکه رهكی میوزیکیه و داخواز بكهت كو وانه یا میوزیک و سروودی بهیته چالاك كرن... ههلهت ئهوی ههز ژ میوزیک دكهت، دی دناف ههفالین خوهدا زیرهك و ئافه رته بی بیت، ههروه سا چالاك كرن وانه یا زمانی كوردی ژ، دا وی بیائی دهته پههلهوانی كو د وی دهرسیدا زیرهكتر و ئافه رته بی بیت. لی ژبو ئهكتیفرنا دهرسا زمانی كوردی دهیته گازیكرن و پاشمه برن: "ما فهی گۆتهكا بهروفاژی راستی و خهراب ژ دهقی من دهركه تیه!.. ئاخفتنا من ژ چارچوو فهیا پلانا خوه ندرنگه ه و یاسایا دهوله تی دهرنه كه تبهوو... بیپ ۸۵".

ئهف كه ربوكینا كارگیری یا خواندنگه هی ژ باشخانه كا پهروه دهیی هاتییه و ب شیوازی كار و كارفه دانی، رۆژ بو رۆژی مهزنتر و بهرفه هتر لی دهیت، ههتاكو كه سائین نفشی بهران بهر و رهفارین وان و سیسته می وان و ئایینی وان ژ ب خۆفه گرتی. ئه گه ره ربوكین ل دژی كه سین ژ نفشه کی جودا بیت، ب ره گه ز په ریسی دهیته نیاسین و هه ردهم ئه وی بنده ست ل دژی ره گه ز په ریسیته، لی ئه وی زآلده ست فی پرۆسه بی ب پاراستنا ئیکپارچه بی یا وهلاتی و بهرژه وهندا گشتی دده نه نیاسین. هه ر لایه نه كی هه شرک راستی د كوشا خوهدا دینییت و وی راستی ل دهف به ره بابین هاتی دچینییت. ب فی چه ندی ژ، پاشخانه كا پهروه دهیی یا كه ربوكینی ل دهف ههردوو لایه نان دهیته چاندن كو هه ر ئیک ل گورهی به ریخودان و دیتنن خوه ب رهوا دزانیت. لی

کەربوکینا ل دژی کریارین سته مکاری و ته په سه رکرنی، ژ بازنه یی بهرته نگی
 ره گه زه پرسی یا نفشه کئی دیارگری دهر دکه قییت و دچیته دناف بازنه یه کی
 بهر فیهتری مرقایه تییدا. هه موو جفاک ل دژی سته مکاریته، خوه نه گه ر د
 چوارچوئی هه مان نفش و هه مان جفاکدا بیت زی. ژبو نه هیشتنا سته مکاری و
 هه سترنا ب زورداری و په راویز خستنی، جفاکین پیشکه فتی سیسته مین
 دیمو کراسیی و نازادی یا که سوکی و قه بوولکرنا جودا هییان و سه روهری یا
 یاسایی دانینه. سه روهری یا یاسایی هه موو هه فرکی یین دناثه را مرقاندا
 ئیکلا دکه ت. لی ده می وه لاته ک دیته دوو جوین (یه ک زالده ست و یه ک
 بنده ست)، هینگی خه بات و تیکوشینا ژبو ب ده سته ئینانا مافین ره وا ده ست
 یی دکه ت. ئوو نه گه ر وه لاته ک داگیر که ر بیت و یه ک داگیر کری بیت، هینگی
 مافه کئی ره وایی وه لاتی داگیر کریه کول دژی داگیر که ری رابوه ستیت. ئەف
 راوه ستانا ره وا ژی، ب هه موو جوړین خه باتی ده یته کرن (چ ئەکتیف یان
 پاسیف بیت). د خه باتا ئەکتیفدا، بزائین چه کداری و بهر خوه دانه و هه ر
 دژاتیه کادی یا ریک خستییه ژبو ب ده سته ئینانا مافان. خه باتا پاسیف ژی
 کۆمه کاره فترین دهر براندی یین که سوکی یان کۆمی ب خۆفه دگریته، ژبو ب
 ده سته ئینانا هه سوژین و چاندنا کەربوکینی، وه کو دوعا لیکرنی: "هۆ خودیوو!
 دی کەنگی به لا ئان سه ربازان ژمه فه به... بپا! ". یان شوڤه کرنا ره وشا هه یی:
 "هه ما هندی من دیتی و گو هیلینووی هه ریا مه کوچه ری بوو و کوچه ری یه... بپا". یان
 ژی بهر چاڤکرنا پرۆسه یین سته ملیکرنی و نازراندنا بابه تی شه ره ف و
 ناموسییه: "ئله موو نسوان نه لعوسات، ئه مه ته عو بیه وم، شه و فوو نه لکور دیات مال
 نه له ره بی... بپا ۳۶". هه لبه ت ته عدا ییکرنا سیکسی ل پیره ژنه کئی و نه ئیکا وی یا
 سنیه له، نیشادانا کەربوکین و هوقاتی یا رژیمییه ل دژی ملله تی کورد، هه روه سا

راکیشانا خواندهفانییه کو هه لویستهکی مجدل دژی وی رژیمی وهرگریت. ژبو
 که هاندنا فی په یاما ئاراسته کری، ههردم نفیسه رب هزرین خوه یین فلهسافی
 و تیهرزینین هۆدۆزیقه، خوه دهافیتته دناف قهومینا بۆیه راندا و هه ولدهت کو
 خواندهفانی زی بکیشیته دناف هزران و شرۆفه کرنا بۆیه راندا (کو نه تنی
 خواندهفانی بۆیه ران بیت). ب شیوه به کی تیروته سه ل قالا رژیما به عسا عه ره بی
 دکهت کا ب چ هزره کا شۆفینی و ره گه زپه ریسیی هاتنه سه ر حوکمی: "ههر ژ
 دهستیکا هاتنا وان بو سه ر حوکمی عیراقی، پلانه کا درێژخایه ن یان وان بو ژناقیرنا
 مه لتی کورد هه بوو... بپ ۸۶.... نه و به راهیک بو و ل په ی وی ئاخ و ئوخین دژوار،
 ویرانکرنا کوردستانی، قالا کرنا وی ژ کوردان و خوه جهین دن یین وی و عه ره بکرنا وی
 هاتن... بپ ۸۷". نه فجا هه ر که سه کی ل دژی فی ته عریبکرنی راوه ستیا با یان
 داخوازا مافین خوه یین ره وا ژبو سه ره به ستیی کر بان، دا که فنه به ر زیندان و
 نه شه که نه جدهانی. زیندانین به عسییان، ب ته نا خوه پینشیلکاریه کا یاسایی بوو،
 ژبه ر هه بوونا نه شه که نه جدهانین نه یاسایی و نه چارکرنا قوربانییان کو دانپیدانی
 ب هنده ک تاوانین نه کری بدهن: "ل وی ده ری یه ک که س حاکمه، نه و ب خوه دادگری
 گشتی یه، پۆلیسه، نیشکه نه جدهانه، ئادفوکاته و هه موویه، نه و زی دهسته ه لاتدارین
 گرتیگه هی نه... بپ ۱۰۴". ب فی چه ندی زی، زیندانین به عسییان پر بوون ژ
 سیاسه تان و که سین شۆره شگیر و یاخیبووی. نه فجا نه گه ر که سه ک نه
 سیاسه تان بیت زی، دئ د زیندانیقه فی ری سیاسه تی بیت: "وه راستی بقیته، به ری
 زیندانکرنی، من نه ژ دوور و نه ژ نیزیکی چ په یوه ندی ب سیاسه تی فه نه بوو... بپ ۸۷".
 هه که مرۆف نه سیاسی با زی، ژبو ترساندن و فه چغاندن تومه تین سیاسی
 یقه دنان کو ب نه چاریقه به ر ب سیاسه تیقه بچیت: "چاخی دهسته ه لاتدارین شان
 وه لاتان که سه ک یان گرۆپه ک نه فیت و بخوازن وان دچاکین خوه ده ئیزۆله و فه ده ر بکن

و پاشی وان ژنآف ببن، دئ توهمه تا خوه فرۆشی و سیۆنزم و جاسووسیا ئیسرائیل و ئیمپیریالیزمی پینهنن... بپا ۸۸". بهیستنا ئان تیرمین ژینگۆتی و تیهرزینا وان تیرمان، ب ته نا خوه بهسن کو مروڤ ب نه چاری ته قلیهه شی سیاسه تی بیت.

هر که به کا پیشتر هه بی، د زیندانیه دهیته ئافدان و ستراکتیزه کرن، کو دناخا که سه زیندانییدا به نگییت، هه تاکو رۆژه کی دپه قیت. نفیسه ر ئان هه موو بۆیه رین رۆمانا خوه یا دناڤ رۆمانییدا دکه ته هیقیی شینبوونا که ربوکینی و په قینا وی. ئەف حزوورا به رده وام و لیگه ریائین هۆدۆزیی ژبو شوڤه کرنا ئەنجامان، رۆمانی ژ کراسی وی یی هونه ری دوور دکه ت و بهر ب په یامین په روه رده یی بین ئاراسته کریشه دبه ت. هه رچه نده نفیسه ری ب شاره زایی یا خوه یا نفیسینی، هه ولدایه کو لایه نی هونه ری پشتگوه نه هاقیت، ئوو جوانی یا هونه ری رۆمانی د گه له ک په ره گرافین فه گیرانا بۆیه راندا پاراستیه. لی د شی رۆمانا دناڤ رۆمانییدا، وی بیافی بۆ خوانده قانی ناهیلیت کو ب سه ر که ربوکینا په هله وان هه لیبیت و خواندین هه مه جوړ و ریژه یی بده تی. وه کو ماموستایه کی قۆناغا ناقنجیی، هه موو بۆیه ر و ره فتاران شوڤه دکه ت و بیرا خوانده قانی ل پاشخانین وان ژی دئینیت. بیرا خوانده قانان ل وی چه ندی دئینیت کو ئەف که ربوکینا په نگیایی و هه لگرتی، ل سه رده می کوشتنا هه ردوو هه قالین وی دهیته ئازراندن و ب رووی هه موو تشتین گریدایی ب عه ره بانقه دپه قیت: "ئەف که به پشی کوشتنا هه ردوو هه قالا و زوله یخا و خوه کوشتنا به سنایی په قی... بپا ۷۷". ئوو ئەف که ربوکینه دکه هیته وی راده ی کو ره فتارین ئایینی و باوهرداری یا گیانی یا تاکن کورد ژی بیخته بهر دانوستاندنی.

- وی جاری مرگه فت ژی هنگه فت... بپا ۷۲.

- ب دیتنا من یا هینگی، مسلمانتی و عهدهبتی د بوون دو روویین یهک پهری...
بپا۷۹.

- ب دیتنا دسته لاتداران، عهدهب موسلماننه و موسلمان ژی عهدهبه... لی جیی
داخییه، کو ههر ژ کهفن، گروپنه دن ژی هه نه کو ئایینی ژ رییا وی
دهردخن... بپا۸۰.

- قورنان ب زمانئ عهدهبی ژ با خودئ هاتییه خواری و دیاره خودئ نهو زمان
ههژی هندئ دیتییه، نهوما ژی دقیت نهو ب وی زمانئ به... بپا۸۲.

ل فییه ئامازهیه کا شه شارتی یا دووسهر ب زمانئ قورئانا پیروز ههیه؛ وه کو
په یامه کا ئاراسته کری هه ولددهت خوانده فانی تی بگه هینیت کو دهسته لاتدارین
عهدهب زمانئ قورئانی ژ بو ته عریبکرنا مه ژیی کوردان بکار دئینن، ژ لایه کی
دیهه ژی، کورد ب خوه، ب پیروزی ل قورئانی دئین و فی پیروزی مه ژئ وان
هیلایه ب بابه تین گیانیقه. دژمن بابه تی گیانی دکه ته پیرینه و ژ بو نه هیشتنا
زمانئ کوردی بکار دئینیت. په هله وانئ رومانئ دناف جهرگی باژاره کی عهدهب
نشیندا داخوازا چالاک کرنا زمانئ کوردی دکهت کو ژ لایئ سیسته می دهوله تیقه
هاتییه په ژراندن، لی دهیته پاشقه برن و گرتن و زیندان کرن. دناف جفاکی
خوهیی کورد په روه ردا ژی هه ولددهت کو ب زمانئ کوردی فییری بنه ما یین
ئایینی ئیسلامی بییت، چونکو پرانیا خه لکی هه چکوهه بی د زمانئ عهده بیی
ناگه هیت، ئوو نه گهر مروّف د تشته کی نه گه هیت دی چهوا شیت پیگیری پی
کهت؟ لی دناف خه لکی خوه دا ژی، نه شیت زمانئ خوه بی شرین بکه ته زمانئ
ئایینی و ئاییره یان. دیندارین عهدهب، کورد وهسا تیگه هاندینه کو خیر و
پیگیری یا ئایینی، د هندیدایه مروّف کتیبیا پیروز بخونیت و مهرج نینه تی
بگه هیت: "پیویست ناکه مروّف تیگه هه، لی یا گرنگ نهوه مروّف کتیبیا پیروز یا خودئ

بخوینە... بپا ۸۱. نھیسەر قس باوەرداری یا ساکار و ساویلکە دکەتە بابەتی دانوستاندنی و ئاراستەیی خواندەفانان دکەت؛ باشە ئەگەر وەرگیرانا قورئانا پیروژ ژبو هەموو مللەت و نەتەوین دنیا یا ئیسلامی و نەئیسلامی حەلال بیت، چما ژبو کوردان حەرامە؟ ئەری دترسن کو دەمی تی بگەهن، ئەو ئاستی پیروزیی تیدا نەمینیت، یان ناخواژن زمانی کوردی بیستە زمانی ئەنجامدانا ئایردەیین ئایینی؟ نەدووورە ژ، ژبەر هندی بیت کا چەوا زمانی ئایینی بوویە زمانی ئیکگرتنا هەموو دەفۆکین عەرەبان، زمانی ئایینی کوردان ژ بیستە زمانی ئیکگرتی هەموو دەفۆکین کوردان؟! ئوو ئەگەر کوردان یەک زمانی ئیکگرتیی ستاندارد هەبیت، نەدووورە بیستە سەدەمی ئیکگرتنا هەموو هیژین کوردی یین هەفرک و هەفکویف؟! هەرچەوا بیت، ئەف رۆمانا لاوەکی یا دناف کەلواشی رۆمانا سەرەکیدا، دەستپیشخەرییە کە کو هۆدۆزی یا خەباتی و پیشمەرگاتی پی بەلیکەت. هەرەسا ئەگەریانە کە ژبو پاشخانا کەلتۆری و رەوشەنبیری یا سەرەلدان و شۆرەش پی هاتییە ئاشارن: هەژاری یا کوردان ژ هەردوو لایەنین روخسار و نافەرۆکا ژیانێفە، دەردەسەری یین سەرەدەریکرن ب شپۆیی هەشوەلاتی یین پلە دوو، نە دادپەرەری د دەرفەتین کاری و پیشکەفتنیدا، ئاراستەکرنا گەنجین کوردان بەر ب سیاسەتکرێفە کو بیستە بەهانە یەک ژبو گرتن و ژنابرنان وان، ئوو بەرچا فکرن کارێ سیاسی و جشکی و ولەتپاریزی کو بوویە سەدەمین کۆمەکا قوربانیدانین دیرۆکی. هەرەسا وەکو رەوشەنبیرەک و کەسەکی دناف بۆیە راندا، نھیسەری ژبیر نەکرێیە کو ئاژە ب دەولەتین دەردۆر و سیاسەتا جیھانی ژ بەت: "هۆیە ئەگەر هەقساری مە دەستی مە دە نەبە... بپا ۸۵"، ب دیتنا من، ئاژە یە کە ژبو ریککەفتنناما جەزائیر، کو ژ ئەگەری

پیکهاتنا دناقهرا دوو وهلاتاندا، ملله تی کورد و بزافا وی یا رزگار یخوایین،
دبیته قوربانی یا بهرژه وهندا وهلاتین داگیرکه ر.

ملله هیژا مهزترینه

د هه موو شوورهش و سهره لدانین دنیایندا، چریسکا ئیکئی یا هه لکرنا
ئاگرئ سهره لدانئ، ژ لایئ هندهک که سین ره وشه نبیر و وهلاتپاریژته دهیته
هه لکرنا. لی ئه گهر مللهت بۆ نه هیته بهر هه فکرن و وی هزرئ یان کریاری
په سه ند نه کهت، سهرناگریت (خۆ ئه گهر زۆرینه یا خه لکئی تاک تاک ژئ دگه لدا
بن). مللهت هه ست ب زولم و سته می دکهت و ل هیقییه کو لایه نه ک یان
کۆمه کا که سان بینه رینیشاندر و ئاگرئ شووره شی پی هه لکه ن. ئانکو ئه گهر
مللهت ده ستپیشخهر نه بیت و خوه ب خوه به خشی نه هاقیته دناف کار و
خه باتییدا، سهره لدانا شووره شان نه کریاره کا هیسانه. د شووره شا ئیلونا مهزندا،
ئهم دبیزینی مهزن چونکو: "به ری کاره ساتئ یه ک پارتا مهزن هه بوو کو نووته راتیبا
ته فگه را رزگار یخووا کورد ل باشوورئ وه لاتی دکر... بپا ۱۴"، پرانیبا خه لکئی هه ژار
خوه هاقیته دناف ته فگه را رزگار یخواییندا. نفیسه ر به حسی سه میانی ماله کا
گوندی دکهت کا چه وا ب عه شق و ئه فینی هه موو مال و مولکهت و ژیا نا
خیزانا خوه دکه ته قوربانی پشکدار یکرنا د شووره شیدا: "تاقه چینلا هه بی و هه سپن
خوه و دوو په ز فروتن و ژ خوه ره ب په ره بین وان تته نگه ک کری، هه تا شه ملکا خوه یا
تقیژان ژئ، کو گه له ک جوان بوو... دا دگه ل بوهایئ تته نگئ، چونکی دلئ خودانی
تته نگئ که تبووی... بپا ۲۷". ئه ف دا کو کیکرنا ل سهر پشکدار یکرنا شووره شی و
هه بوونا پرانیبا ملله تی دناف یه ک ریازدا، سیفه تی مهزنیی دده تی. پشتی
شوورهش ب داوی دهیته و هه موو ده فهر ژ گونددیان دهیته فالاکرن، ژبلی

سەربازىن حەكمومەتى و ھەندەك قەچاغچىيان كو كارى قەچاغچىياتى دناقبەرا توخىيىن چىكرى يىن دناقبەرا كوردستانا باكۆر و باشووردا دكەن. دەمى قەچاغچى ب سەر كارەساتا شىرۆى و كوشتنا ھەقالىن وى و كرېتكىرنا داپىرا زولەيخا و نەفيا وئ ھەلدېن: "ما ھاتنا قان درا سەيرانە!.. ھەى مالا وە ئاقا، ھوون چاوا ژنا ب خوۋە رە تىنن جەيىن ھۇسا... بىپاۋە ۳۹". ئامازەيەكە ژبۆ مەترسىا جەھى و كونترۆلكىرنا دەقەرى ژ لايى سەربازىن رژىمىشە. ئەف بۆيەرە وە ل شىرۆى دكەت كو دگەل قاجاغچىيان بەرىقە بىتتە لايى دى يى توخىيى و ل وئ دەرى بىمىت. ھەرەسا د ئامازەيەكا بلەزا خوياكىرنا ھەقكارى و ھەقسۆزى يا دناقبەرا مللەتيدا (ژ ھەردوو لايىن توخىيى چىكرى)، نقىسەر ددەتە خوياكىرنا كو (كوردىن باكۆر ئارىكارىيەكا مەزىن پىشكىشى وان دكر... بىپاۋە ۵۸). ئەقە ژى ئىشارەتەكە كو مللەتى كورد ل ھەر چوار پارچەيىن كوردستانى ھەقەرد و ھەقكار و ھەقسۆزىن ھەقن.

شىرۆ ل زۆمەكا باكۆر دىمىت و دگەل خۆجەيىن وئ زۆمى تىكەل دىت. ژبۆ دەمبۆراندنى و ئاقدانا ھەستا خوۋە يا مللەتىيى و ئەنجامدانا كارەكى مفادار كو ھزرىن خوۋە يىن وەلاپارىزىي پى وەرار بكتە، چىرۆكا خوۋە دىقىسىت. پاشى سى ھەقالىن دى يىن كوردستانا باشوور ل وئ دەقەرى دىمىت و ھەر چوار بپرايى ددەن كو دەست ب سەرھەلدانى بكتەنەقە. سەكقانى مزوورى و بپوراي بەروارى و دلدارى گولى (كو ھەر ئىك ژ عەشیرەتەكا باشوورە)، پلانا دۆماندانا شورەشى ددەن، يان ھەلكىرنا چرىسكا سەرھەلدانەكا نوويە. ھەلبەت ئەقە وئ رامانى نادەت كو تنى خورتىن قان ھەرسى عەشیرەتان دەست ب سەرھەلدانا نوو كرىيە، لى ئامازەيەكا جەقەنگىيە ژبۆ ھەقكرتتا مللەتى و ئەق

ھەرسى عەشىرەتتەن ئىككىنچى نۆۋەتتە ياكى ھەممۇ عەشىرەتتەن دى دەن. ئانكى مەرەم پى ئەۋە مىللەت دەستپىشخەرىي دەت و ھەر مىللەتە مەزىنەن ھىزا بەرگىي و دۆماندا شۆرەشان. د لەقتە يەكە پەژئاندا ئى بۆچۈۋىدا، يەك ژ ھەئالان پىسىار دەت: "دېيىژن دى پارتى دەست ب شۆرەش بىكە قە، ھەكە دەسا بە، ھەما دا ئەم خۈە ئى بگرن و ب وان رە دەست پى بىن... بىپە۱۱۰". لى چۈنكى مەرەم سەرەكى بەرچاكرنا رۆلى مىللەتسىيە، نە دانانا پارتىيەكى دى يا سىياسىيە و لىگەرەيانە ل دەستلەتەكە حزبەيەتتى كۈ خۈە ۋەكۈ شۆنگر بەدەنە نىاسىن، بەرسف ب ئى شىۋەيى بوو: "ھەتا نەھا ھايا مەن ئى نىنە و ئەگەر ھات و بۆ راستى ھىنگى ھەر كەسەك پى ب دى خۈە يە و ھەر ژ دەستپىكى مەن گۆتۈۋو كۈ مەبەستا مەن ژ ئى كارى نە ئەۋە ئەم پارتىيەكى دانن... بىپە۱۱۰". ب ئى چەندى، چىسىكىن شۆرەشا گولانى ژ لايى مىللەتقىگە شىبۈۋن. لى ۋەكۈ ئامازەيەك ژبۇ پىكشەگرىدانا ھەردوۋ شۆرەشان، ھەمان چەكى قەشارتتى شۆرەشا ئىلۋنى بكار دىنن. د زىندانىقە كەسەكى دىياسىت بناقى (عەزىزى سلۋ)، جەئى چەكى قەشارتى نىشا دەت كۈ ژبۇ بەردەۋامى يا خەباتى بكار بىنن: "ئى، شىرەتا مەن ل تە كۈ ئەۋ چەك بۆچ خەرابكارى و كۈشتىن نەقخۈە نەيىن ب كارئانين، ئەۋ چەك بەس بۆ بەرەقانىكرن ژ خۈە و ۋەلات و مەتتى مە يە... بىپە۱۰۵". ئەف شىرەتە نىشانا داكۈكىكرنىيە ل بەردەۋامى يا خەباتى و ئاگەھداركەنەكە پىشۈۋەختە كۈ بكارئىنانا چەكى ژبۇ ھەر مەرەمەكە دى يا مىنا تۆلقەكرنى يان كۈنترۆلكرنا خەلكى يان ئى ژبۇ كارىن قەچاغچىياتى و تەعدايىي، دى ۋى ژ مەرەمى دوورئىخىت. ئانكى جەقەنكەكە ژبۇ دۆماندا ھەمان رىبازا چەك بۆ ھاتىيە قەشارتن. بكارئىنانا چەكى قەشارتتى شۆرەشا بۆرى، ھىمايەكى دۆماندا خەباتا نۆكەيە. قەگىرانا بۆيەرىن ئى سەرەھەلدا ئنوۋ گەش دىيت، كۆمەكە ئامازە يىن شۆرەقەكارى ل سەر رەۋشا

وی سهردهمی ب خوڤه دگریت، کو د شیاندایه بینه بابتهین دویفچوونهکا جفاکی- دهروونی ل سهر جفاکی کوردی بی وی سهردهمی (شورهشا گولانی):

۱. دهستیپیکا بزاقین مللهتی: کومهکا کوردپهروهین بیتومید نه بووی، خوہ لیکددهن و دهست ب هندک چالاکي بین بچووک دکهن کو رژیمی ب نه مرنا بزافا نازاديوخوایی ناگههدار بکهن. فهگیرانا شان بویرهان و شیوازی لئینین وان، مینا چالاکي بین شهید مهموود ئیزدینه ل دهستیپیکا شورهشا گولانی، دبیت چیرۆکا مهموود ئیزدی بیت، ب ئاوايهکی هونهری و بالکیش هاتیبته دارشتن. کومهکا وان چالاکي بین شیرۆی و ههئالین وی نه نجامداین، مینا چالاکي بین مهموود ئیزدی و ههئالین وی بوون. بو نمونهکا بکارئینانا جلوبه رگین لهشکه ری عبراتی: "شیرۆی، کو پلا نه فسه ران ل سهر ملان بوو، پییی خوہ بی راستی راکر و حیل ل عهردی خست و سلاقهکا لهشکه ری ژ وی موقهدهمی ره کر... بیپ۱۳۲". یان هنارتنا نامه یان ب ریکین سهرنجراکیش و پیتراکی: "نه و پینج دینار ب لیقین وی کوردی خوہ فروش فه دوری و نه و ب دارهکی فه ل هنداقا جهدهیی ژ ملان و نافتهنگان فه هلاویست... وان ل سهر کاخهزهکی ژئ نئیساند: پیشمه رگه ب خیرهاتنا وه دکن... بیپ۱۳۴". نهئان چالاکیان، هم باوهری یا خه لکی ب هه بوونا پیشمه رگه ی و شوره شی زفرانده فه و هم لهزل سهر کردایه تی یا شوره شا بۆری کر کو بهیته دناف وه لاتیدا و دهفه رکا رزگارکری بو چالاکي بین شوره شی دابین بکته. هه لبته وه کو هه موو بزاقین جیهانی، کارقه داننا ملله تی و گوندیان دناقه را ترسی و خو شی و هزا پشکداریکرنی بو. لی کا چه وا پیشمه رگه یان ئومیده کا گهش و جارنا ترس نیشا گوندیان ددا، داکو هاریکار و پشتهئان بن. ههروه سا حکومه تی ژئ جارنا ترس و جار ژئ سوژین زه نگیینی

و پاراستنې ددانه گونديان كو هه موو هه وائل و لښين پېشمه رگه ي بؤ
 بڼه گو هيزن. پېشمه رگه نه چار بوو كو سه ره ده رې دگه ل هه ردوو لايه نان بگه ت.
 لايه نې ئيكي هيزا وي يا دؤماندنييه و لايه نې دووي ژي هه ر ملله ته و ژ
 بېه شيوون يان ژ ترسي كه فتييه د كراسه كي نه خواز او دا: "چ ژ ترسي و چ ژبو
 پاراستنا به رژه ونديين خوه يين تاييه تي و چ پيخه مه ت په رهي خه لكه ك هه يه خوه ژ
 حكومه تي ره دكه عه رد. نه ف تشته هه موو ژ بېه شيووني و نه ديتنا چ پاشه روژه كا
 خواهش يا نيزيك په يدا بوويه... بپ؟". نه ف خوه شرين كرنا ژبو پاراستنا هندك
 به رژه وندي يين به روه خت، يان ژي پاراستنا ژيانا خوه و خيزانا خوه، د
 سه رده مين داكه فتناندا پتره. زيندان كرنا عه زيزي سلؤ (ئه وي جهي فه شارتنه
 چه كي نيشا په هله واني داي)، ژ نه گه ري ئيخباريه كا هه فالبه نده كي وي بوو:
 "خويا بوو يه كي ژ وان هه فالان و بوئا كو خوه ل بهر حكومه تي شرين بگه، ئيخباري ل
 سه ر مه دا بوو... بپ ۱۰۵".

۲. تيؤريزه كرنا شو ره شي و تيگه هين نوو: د پرانيا بزافين تيؤريزه كرنا
 بزافين رزگار يخوازييدا، تيؤرفان هه ولددهن كو خوينگه رمي و ره وايه تي يا
 دؤزي ژبو خه لكې هه چكوه يي به لي بگه ن. لي د قي رؤمانيدا، سه ره را ي
 بهر چا فكرنا زولم و سته ما دژمني و چاندا گيانې كوردينې و ئوميده كا گه ش
 دناف دل و دهروني خه لكيدا، نفيسه ر ده يته دناف بابه تي شو ره شي دا و ل سه ر
 زاري په هله واني خوه يي سه ره كي، كؤمه كا هزرين ئيديالي و مرؤقه په روه رانه
 دهائيه سه ر بابه تي. ژ لايه كي فه ژبو خويا كرنا هه سته مرؤقا يه تييه ل ده ف
 كه سي شو ره شگير. ژ لايه كي ديه ژي، ئينسي ر ت كرنا هندك تيگه هين نوويه كو
 ژ شو ره شا بؤري به يته جودا كر ن. دبیت هه ر نه فه بيت سه ده مي وي چه ندې كو

شوره ب (شوره شا گولانا پیشکھفتنخواز) هاتیبه ب نافرکن. ژ ته گهری
 هه بوونا هژماره کا زورتر یا خوانده فان و رهوشه نیران دناف ریزین شوره شیدا،
 کومه کا هزرتین شه هره واری و پیشکھفتی دهربازی ناخ و دروونی
 شوره شقانان بوون؛ ههر ژ تیهرزینا دانوستاندنن مدهنی و ناشتیخوازانه بگره
 و هه تا دگه هته خوه هه قبه رکرئی و نه نجامنه دانا هه مان رهفتارین درن دایه تی یا
 دژمنی. مشه جاران په هله وان د مالخولیانی بین خوه دا خویا دکه ت کو: "ما دا
 چ ژ هندئی چیتر به کو پرسا مله تی مه بی شهر و خوین هاتبا صاره سه رکرن، لی خودی
 مالا بیبه خت و دلپيسان بشه وتینه کو نه م تووشی ریبه کا وهها کرنه... بپ ۱۱۶". خوه د
 ده می نه نفالان دا ژی و ده می دهر به دهری توخیان دبن، دیبژیت: "خوه زی نه چاری
 هندئی نه بم کو جاره کا دن ده ست بدم فه تقه نگی و خوه زی کو ههر تشت ب ناشتی و
 دیالوگی بهیته چاره سه رکرن... بپ ۲۳۶". نه ه هزرکرنا د ناشتی و دیالوگیدا،
 تیگه هی توله لدانی و کهر بوکینا فه شارتی یا مروقی کیتر لی دکه ت، کو
 هندک ساخله تین باژیرفانی و جودانه ژ ساخله تین گوندییاتی یا مشت
 کهر بوکین و مجدل سهر تولفه کرئی. د توندوتیژی یا شوره شگه ریدا ژی،
 هه مان هه لویستی باژیرفانی دده ته خویا کرن: "نه ز نکارم دناف خوه ده بریاره کا وهها
 بستینم کو نارمانجا من یا سهرکی ببه بهس کوشتن و ژنافرنا نه یاری... بپ ۱۲۷، ... ما
 هه ما نه و مروق کوژ و درنده، خوه نه م ژی خوه وهکه وان لیئانکن... هه که مه ژی مینا
 وان کر، وهکو وان هزر کر و وهکو وان رهفتار و کریار کرن، نه فه نه م ژی بوون کو بیبه کا
 وان و که سییتیا وان... بپ ۱۲۸". هه له بت نه ه تیهرزینا ئیدالی، بابه ته کی
 مروقدوست و ناشتیخوازه، ل هه مبهری دژمنه کی درنده کو چ ریزئی ل بهایین
 مروقایه تیغ ناگریت. نه و ب خوه، پرائیا بزافین سهرکه فتی، ب توندوتیژی یا
 شوره شگه ریغ ب سهرکه فتنه، خو ئه وا ژبو ئایینی مه سیحیه تی ژی دیبژن (کو

ئايىنى لىبوردەيى و ئاشتيخوازىيە)، كه نىسەيى ھىزەكا چەكدارا ب ھىز (د سەردەمىن ئاڧىندا) نەبا، دبىت نەب ڧى شىۋەيى ھەيى ئۆكەبا. ئىسلام ڧى ل دەستىپىكا خوە ئاشتيخواز بوو، كەسەكى باۋەرى پى نەئىنا و رىزل ھزرىن وان يىن جودا نەكر، لى پىشتى بوويە ھىزەكا ھىرشكەر و ب سەركەفتى، ھىنگى ئەبو سفىان ب خوە ڧى باۋەرى ب ئايىنى ئىسلامى ئىنا. ئەگەر نمونە شۆرەشا گاندى بىت، رەفتار و تىنگەھىن دژمنى د جودا بوون، مەرەما ئىنگىلىزى ئەو نەبوو كەسايەتى يا ھىندىيان دناڧ كەسايەتى يا ئىنگلستانىدا بېھوژبىت، لى د ڧىان ل بن دەستەلاتا وان بن، خىر و خىراتىن وى ۋەلاتى ژبو ھەڧوەلاتى يىن خوە بېەن. ھەردەمى دىتىن كو زيانا مانا وان ژ قازانجى پترە، وان ۋەلات ھىلا كو ئەو ب خوە ھوكمى ل خوە بكت. ھەمان تىشت بو ھىزىن ئىنگىلىزى و عىراقى ڧى ل كارە (پىشتى جەنگا جىھانى يا ئىكى).

لى دبىت، ئەڧ ھەلۋىستى دەربراندى، پەيامەكا ئاراستەكرى بىت ژبو جڧاكى مروفائەتپى داکو دگەل رەۋايەتى يا دۆزا كوردان ھەڧسۆز و ئالىكار بن. لى تەڧگەرا جىھانى ھەردەم دگەل لايەنى سەركەفتىيە، پرائىيا وى جىھانا مە پەنا بو دېرن كو د ھەوارا مە بھىن، چەكىن كۆمكوژ و نوو ددانە رڧىمى. ھەر ۋەلاتەك بەرژەۋەندى يا مللەت و ھەڧوەلاتى يىن خوە دپارىزىت، خو ئەگەر ل سەر حسىيا مللەتىن دى بىت ڧى. ھەرچەوا بىت، ھزرىن ئىدىيالى و شۆرەشەكا نەرم ل دڧى دژمنەكى ھار و دېرندە و قىرکەر، چ جاران سەرنەگرتىبە و سەرنەكەڧىت. لى ژ لايى لۆڧىكىشە و د تەرازوويەكا ئالىسەنگا ب لايى دژمنىدا، ھەردەم دىلۆگ و دانوستاندن باشترە، ھەم ژبو پاراستنا مللەتى و ھەم ژبو دەستقەئىنانا دەستكەڧىتن پتر. ئەڧەيە نڧىسەر پالداى كو بابەتى ئاشتى و

پیکهاتنی بئازرینیت و بکه ته بابه تی دانوستاندن ل دهف خوانده فانان .
پشکارکرنا وه رگری د هزرین دهر براندی یین رۆمانیدا، هه ژیتیه کی دده ته
بابه تی کو بهیته خواندن و دویفچوون ل سهر بهیته کرن . ئەفه ژى په یامه کا دی
یا نفیسه ریه کو فه ره ئیدی ل شوینا کوشتنی، هزرئ د ژیان و پیکهه ژیانیدا
ژى بکه یین .

۳. برا کوژى: ده مئ دهنگوباسین بزاف و تیکوشینا تاک تاک و قول قولین
ملله تی ل هه موو ده فه ران به لاقبووی، پارتین شو ره شگه ر ژى هاتنه د مه دانا
به رگرییدا . لئ قئ جارئ نه تنئ پارتیه کا سه رانسه رى بوو، به لکو کۆمه کا هزر و
دیتن و بۆچوونین نوو ژ دارا پارتا دایک فه بیوون و د چوارچوؤقئ هنده ک
پارتین نوودا هاتنه نیاسین: "به رى کاره ساتئ یه ک پارتا مه زن هه بوو کو نووته راتیا
ته فگه رازگار یخوازا کورد ل باشوورئ وه لاتى دکر، لئ پشتی شکه ستنا مه زن، وه که میشا
هنگشینى، کونمیشئ شلخه ژ خوه دان، لئ کا دئ کیژان ب هنگف به، هئ ئەو نه خویا
بوو... بپا ۱۴". ئانکو هه ر پارتیه کی خوه ب نوونه را هه موو خه لکئ کوردستانئ
ددانى و هیژ به ره مه مئ خه باتا هه ر ئیک ژ وان نه یا ئاشکرا بوو . ژبه ر قئ
مژداریی بیواری و شیرۆى خوه نه دا دگه ل چ پارتان، وه کو که ساتین بیلا یه نین
حزبان و لایه نگیرین وه لاتى و کوردینئ مانه دناف شو ره شیدا . لئ سه کشان و
دلدار چوونه دناف ریزین پارتیدا . قئ هه لویتستئ دوو که ربوونا هه رچوار
هه قالان، چ کارتیکرن نه که ره سه ر هه قالینى و خه باتا هه ر چواران، چونکو هه ر
ژ ده ستپیکئ برپارا خوه دا بوون کو هه ر یه ک ب دلئ خوه یه . مرؤف وه هزر
دکه ت، کو نفیسه رى ره فتارا دوو که رتبوونا شان هه ر چوار هه قالان کریه
مه ستهره ژبۆ دوو که رتبوونا پارتا دایک، هه موو هیقى یا وی ئەوه کو پارتین

كوردی ژى مینا هەردوو لایەنن شان هەر چوار هەشالان بن و ب دلەکی ئیکگرتی (لی ب هزرین جودا) بەرگری ژ ولاتی خوە بکەن و بەردەوامی ب خەباتا رزگاربخوازی بدن. لی کا چەوا هەردەم دژمن ل دژی ئیکگرتنا کوردان کار دکەن، کورد ب خوە ژى دژاتی یا هەف دکەن و هەر ئیک وەسا ددانیت کو یی راستە و لایەنی بەرانبەر ئاستەنگە که (نە هاریکارە!): "هەر تەرەفەکی خوە ژیی دن ب شۆرەشگەرتەر و چەپتەر ددانى، چەپتەر، ژبەرکو وان شۆرەشگەر بوون و چەپبوون یان ولاتپارێزیبوون و چەپبوون کرنە دوو پەیقین پیکه گریدایى... بی ۱۴۲".

چەپایەتی د سەردەمی شۆرەشیدا (چ ل چیاى با یان ل باژیران)، دیار دەیه کا وی سەردەمی بوو، داکو کەسە ک ب نەزانی و نەشۆرەشگەر نەهیستە تاوانبارکرن، خوە نەچار دکر کو ئەدەبیاتین چەپەرەوی بخوینیت و بانگەشەیی بو بکەت، چونکو ئەف تیگە هە ژى دگەل کۆما تیگەهین نوو کەفتبوو ناف قادا خەباتیدا. دەستپیکا فی هزرى ل سەردەمی شۆرەشا ئیلۆنی هاتبوو چاندن (ب ریکا پارتا شیوعی یا عیراقی)، لی ل وی سەردەمی بی بەرهم بوو، چونکو تەخین شۆرەشگیرین جفاکی دبن کوینی یە ک پارتیقه خەبات دکر. دەمی فرمانا شۆرەشی دەهات کو ولاتپارێزی پیش چەپەرەوییە، هەموو کادرۆیان پیگیری پی دکر و پتر ب خەباتا خوە یا چەکداری و ولاتینیقه د گریدای بوون. لی د سەردەمی شۆرەشا گولانیدا، ئەگەر پارتەکی بانگەشە یا ولاتینی و نەتەوا یەتی کر، پارتا دی یا هەشپک دا وی ب بورجواز و پاشکەفتی ل قەلەمدەت و دا ئاماژە ب بزافین مرقایەتی یا چەپەرە دەت. ب فی چەندی، هەموو پارت نەچار بوون کو چەپەرەوی بکەنە ریاز ژبو خەباتا خوە یا

وه لاتینیج. هندهک پارتان ریبازا مارکسیزم- لینیئیزم کره پهیرهوی خوه و هندهکین دی ماویزم کره پهیرهو، لی تنی که سین تاک تاکین رهوشه نیر و نهو گروپین ل دزی شهړی براکوژی، کوردینی و وه لاتیزم! کره پهیرهوی خوه. شیرۆ زی یهک ژ وان که سان بوو، بین مللهت و وهلات کرینه ریباز و پهیرهوا خوه. لی ههردهم دناف قهرقه شه و دانوستاندنین براین هه فرکدا بوو: "ما نهف هوون چوونه چیاپی و بوونه پیشمه رگه دا شهړی هه قدو بکن یان دا مه ژ بن فی باری گران قورتال بکن... بپ ۱۴۵.... هه کوردهکی بیهنا وه لاتپاریزی ژی بهیت، دی ل دزی فی رکه بهریا مالخه رابکه و براکوژی به... بپ ۱۴۷". مشه جاران، دهمی گه فکا مه زن یان هه مه لایه ن دکه فته سهر دوزا کوردی یان بزافا رزگار یخوازی، هه موو لایه نین هه فرک پیکهاتنین بهروهخت چی دکهن و درووشم و گوتارین بریسقه دار ل دزی براکوژی به لاف دکهن، کو دلئ نهدامین خوه خووش بکه ن و خوه ب بانگخواین ناستی و ته بایی نیشا بدن. وه سا خویا دکهن ههروه کو هندهک که سین دینه فی شهړی دکهن، نه نهون؟! ههروه سا د ده سین لاوازی و بیچاره بییدا زی، ب نه چاری بهر ب هه فگر تیشه دچن، لی (نه گه ر هات و سبه هی ب هیز که تن و بیشا خوه دیت، دی جاره کا دن بهری لویلیین نه نگین خوه بدن فه یه کدو و دی رووپه لپن که فن فه دن فه... بپ ۲۰۱). نهف بیباوه ری یا که ساتین چا دیر و نه ندامین لایه نان، بیافن که ربو کینی فرهتر لی دکهت و هه رده می نهف شهړی ل سهر دهسته لاتئ و کونترۆ لکرنا ده فه ری بجیته دچوار چوئی که ربو کین و تۆله لدانیدا، هینگی هه فگرتن نه گه ر مه حال نه بیست، دی گه له ک یاب زه حمهت بیت. د فه گیرانا چیرۆک و گه نگه شه بین شهړی براکوژییدا، نفیسه ر خوه داده یلته دناف کووراتی یا هه ست و دلگرانی یا په هله وانئ خوه دا، بۆل په ناگه هکی دگه ریبت کو بیئومی دی نه داده ته سهر هه لویستی وی و بهرده وامیی

پيې بدهت. د سهردانه كا خوهدا بو هه قاله كني وي پيې سهردهمي زانينگه هي (كول بامهرني ماموستايه)، دلي خوه بو دهرير دكته و ههر دلدهرير كرنه ك ناراميه كا دهرووني ددهته مروفي كو بشيت هه فسهنگي يا خوه پيې بياريزيت و توښي داكه فتنې و بيهيښووني نه بيت: "د ريبيا فه گه ري ده شيروي هه ست ب هندې كر كو بارې وي سست بوويه و خوه د وي هه لويستي خوه ده، نه ديت ب ته ني... بپ ۱۵۰".

هه سترن ب هه ښويزي يان ب پشته فاني، خوينگه رميه كني ددهته مروفي كول سهر دوزا خوه پيې بهر دهوام بيت. هه رچه نده، پراييا ملله تي (ب نه ندامين پارتين هه څر كه زي) پشته فاني راوه ستاندا شه ري براكوږي بوون، لي بهر ژوه وندا بهرته نگا پارتين هه څر ك، ري نه ددا نه ندامين وان پيكهين و ب هه څر كا كار بكن. نه ف ره وشه زي، ديبته زه مينه يه كا ب پيت ژبو ده ستيوهر داني دژمنان و داگير كره ران. ههر وه لاته كي دهر دوزر پشته فاني يا پارته كا ديار كري دكته كو دزاتي يا پارته كا دي بكهت، د نه نجامدا هه موو پارت دبنه دارده ستي وه لاتين دهر دوزر و دوزا ملله تي كورد ديبته قورباني يا وان هه څر كييان. ههر هه ولدانه كا ژبو ټيگرتا شيانان يان پيكهاتي بهيته كرن، ب دهان به يانامه و گوتارين ټوميد به خش دهينه به لافه كرن و دلي نه ندامين هه موو پارتان پيې خوش ديبت: "لي نه و په يقين وان دمينن په يښ و ديروك ب شيوه يه كي ژ شيوه يان نه بهس دووباره دبه فه، لي سيبار و ده باره و سه د باره دبه فه و خه نجه را مه زي ههر ل پشتا مه و ل سينگي مه دكه فه فه... بپ ۱۹۰". ههر ده مي وه لاتين دهر دوزر هه ست ب پيكهاتنا هيزن كوردان كر (ب ههر شيوه يه كي هه بيت)، وي پيكهاتي لي تيكدهن و جاره كا دي دكه نه برايښ دژمن. جار ب هنارتنا كادر و پيې سيخور كو گياني تيكداني و كه ربوكيني دناقه را واندا خورت بكن، جار زي ب نافي ديموكراسي و كاري بهر يي، هنده ك كه سانين بيرته نگ و شوفيني دبينه پيش

کو نوونہ راتی یا ہندہ ک گرؤ پیئ توندرو و بکن و رخنہ زبؤ رخنہ گرتنی بکن، بی کو پروژہ یہ کی دیار کی ہہ بیت: "نہ ف گرؤ پ رخنہ یان ب رنہ کی پر دژوار دگرن و رخنہ پیئ وان دپرانیا خودا کرب و کینن و خنکی دہقہ ری ل دژی پارتین سہر کی تہ یار دکن. جارنا ژی پرسا کوشتن و ژناقبرنا سہر کیشین پیشمہرگہ یان تینن زمان... مرقین بی نہ زمونن و چ نالته رناتیقہ کا وان نینہ و دیارہ نہ و ب ناخفتن و رخنہ گرتنی خود دیار دکن و خود دینن پیش... بی ۱۹۵۰".

ہر د قی بیاقیدا، نفیسہر دانوستاند نہ کا دوور و دریز ل سہر کاریگہری یا راوہستاندنا شہری عیراقی و ئیرانی دناقبرہ پھلہوانی و گہنجہ کی ب نافی (گہنجو) دا، دکہ تہ مژارہ کا سیاسی یا دناقبرہ پھلہوانی و گہنجہ کی خوینگہ رمی مریدی پارتہ کا جودا. مہرم ژئ نیشادانا کاریگہری یا دہولہ تین دہردورہ ل سہر مہژی گہنجین نووگہ های دناق پارتاندا. گہنجو ل وی باورہی بوو کو راوہستاندنا شہری دئ بیتہ نہ گہری لاواز بوونا پارتین سہر کی و گہنجین نووگہ های دئ ہیئہ جہی وان: "نہ گہر شہر رابوہستہ دئ پارتین بورژوا و راسترو لاواز بن... دئ دہلیقہ ل بہر ہیژین شورہ شگہر و بزاقا تہ نوری و رہوشہ نیبری قہدبہ. تہ قگہرا نوو دئ زوو پیش بکہ قہ و وہا دئ بزاقا شورہ شگہر و پارتا چینا زہمہ تکیش مہزن و بہرفرہ بہ و دئ پیشہ نگیا خہ باتا ملی یا گہ لی مہ بکہ و نہ قہیہ ب رایا من رییا سہر بہستبوونا ملہ تی مہ... بی ۲۰۵-۲۰۶". ہلہبت نہ قہ شرؤقہ کرنہ کا ساویلکہ یہ و ژہستہ کا ہلچوونی یا مشت کہربو کین دہردکہ قیت. لی ل سہر وی چہندی یی ہاتیہ پەرورہدہ کرن، کو پرائیا پیشمہرگہ یان ژ شہری ئیرانی رھینہ و ب نہ مانا شہری دئ قہگرن باژیران و تنی کورپہرورہ پین راستہ قینہ و پیشکہ فتنخواز دئ مینن، نہو ژئ نہون پین دگہل چینا ہژار. پرائیا کہ سین ساویلکہ و نہوین خودہ کاملان دینن دکہ قنہ

قی شاشین کوج هزرئ بو هیزا بهرانبه ر ناکهن. ههروهسا دبیت ژ نهگه ر ئ
 گۆتارا هه ف ر ک ی و خوینگه ر مکرنا پارتایه تی بیت، کو پارتین هه ف ر ک لایه نی
 بهرانبه ر ب نهزان و د سه رداچووی و خائین وه سف دکه ت. شیرۆ دبیرتی کو
 (هه ما نه ف شهر راوه ستیا و عیراق ما بی شهر و مژوولاهی، دی لی هه شتا چه ک و شهر و
 کین و جه بلخانانها عیراقی وه ر بگه ره سه ر کوردستان... بی ۲۰۶). لی نه و شیرۆ ب
 هه لپه رست و کۆنه په رست دبینیت، له وا هزرا خوه دناخفتن ویدا ناکه ت و چ
 گرنگی ب شرۆفه کرنا وی ناده ت. لی ده می دبیته نه نفال و له شکه ر ئ عیراقی
 ژ هه موو لایانفه هی ر شی دکه ته سه ر کوردستان، گه نجو ژ دلسو تی هی ر شی
 دکه ت و خوه دده ته شه هید کرن. ب هزرا من، نه فه غه فراندنا شاشیییه، لی
 ئاماژه یه که که کۆ نه ندامین پارتان که سانین کورد په روهر و وه لاتپاریژن، لی
 به رنامه ی پارتین وان، مه ژ ئ وان دشۆن و ب هنده ک هزرین نه به رهۆز و
 پارتایه تییه کا به رته نگ بار دکهن. نفیسه ر قی جه ده لی یا دنایه را پارت و
 ملله تیدا خویا دکه ت و ب شیوه یه ک فله سفی ده ده ته خویاکرن کو (نایا ملله ت
 ژبو پارتان یان پارت ژبو ملله تی یان ژ ی هه ردوو ژبو هه ف دو... ل به ر شیرۆ وه ها خویا
 بوو کو گه نجۆ دگه ل پرتا یه ک بوو و وی به س پارتا خوه ل به ر چا ف بوو... بی ۲۰۹).
 هه ر نه ف مه ژ شوو شته یه به ری په هله وان ی ده ده ته ره فتار و تی هزرینا که سین
 کورد، کول بن باندۆرا داگیرکه رین خوه ره فتاری دکهن و هه مان هزرین وان
 دووباره دکه نه فه: "هه تا نها ژ ی کورد هه نه وه کو عیراقیه کی یان ترکیه کی یان
 ئیرانیه کی فکر دکن و مینا وان تشت و پرسان شرۆفه دکن و هیشتا نه هاتنه سه ر هند ی
 کو بکاربن ب دروستی، هشتی کوردستانیه کی بژین و هزر و ره فتاری بکن... بی ۲۰۹".

۴. رۆلئ گوندييان: د هردوو شۆره‌شپن کوردستانا باشووردا، هه‌رده‌م گوندى يين سڤيل رۆله‌کئ به‌رچاڤ هه‌بوويه د پشته‌فانىکرنا شۆره‌شپيدا، هه‌م د بياڤئ داينکرنا خوارنئ و ب خودانکرنيڤدا، هه‌م ژى ديباڤئ به‌ره‌فانىکرنيڤدا. هه‌رده‌مئ بزافا سياسى هه‌وجهى هيژه‌کا پالپشت بيا، گوندييان هاريكاري يا پيشمه‌رگه‌ى دکر، بريندارين وان ژ جهين مه‌يدانا شه‌رى دکيشانه هنده‌ک جهين دى يين ته‌نا، ژبو دهرمانکرنا برينين وان. د ده‌مئ دوورپيچين دو‌مدرتژدا، نان و فيشه‌ک بو دگه‌هاندنه به‌ر چه‌په‌ران. ئوو ل ده‌مئ ته‌ناهيئ ژى، مالين وان وه‌کو مالين پيشمه‌رگه‌ى بوون: "ده بلا پيشمه‌رگه‌ که‌رهم بکن و بينه گوندى، داکو نه‌ز وان ل سه‌ر مالان به‌لاف بکم... نه‌زئ بکه‌ و خوارنه‌کا سڤک، يا سه‌رپئ ژ مه‌ ره به‌رده‌ست بکه... بپا۱۹". ئە‌ڤه شپواژئ مي‌فانکرنا پيشمه‌رگه‌يان بوو؛ موختارئ گوندى ره‌وشا ئابوړى يا هه‌ر ماله‌کئ ب باشى دزانى و ل گوره‌ى شيانين هه‌ر ماله‌کئ، کۆمه‌کا پيشمه‌رگه‌يان لى د دانان. هه‌ر ماله‌ک ب هه‌موو پيدئى يين پيشمه‌رگه‌ى رادبوو، خوارن و ڤه‌خوارن و جهئ نڤسته‌کا ته‌نا بو به‌ره‌ڤ دکر. مشه‌ جارن ژى، جلکين وان يين قريژئ ژى دشووشتن. زيده‌بارى ڤئ چه‌ندئ، مال و به‌رسڤکين گوندييان، هه‌رده‌م جهئ دانوستاندن و گينگه‌شا هزرين هه‌مه‌جوړ و جوداجودا بوو. ئوو نه‌ تنئ هاريكاري يا پيشمه‌رگه‌يئ پارتين هه‌مه‌جوړ و هه‌ڤرکين شۆره‌شپئ دکرن، هه‌روه‌سا مالين گوندييان ببوونه جهئ ڤه‌ه‌ويانا هه‌ر که‌سه‌کئ ژ رژيمئ ره‌ڤيا با و نه‌ چووبا دناڤ ريژين پيشمه‌رگه‌يدا. ئە‌ڤ که‌سپن مي‌ڤان و خه‌لکئ ب هه‌ڤرا، ريکخسته‌کا ميللى يا پالپشت بو هيژين پيشمه‌رگه‌ى دروست کر ب ناڤئ به‌رگرى ميللى.

* بهرگری میلی: ل گوندین ژ دەرڤه‌ی ده‌سته‌لاتا رژیمی، هه‌موو که‌س د چه‌کدار بوون. د ده‌مین پیندڤیدا بهرگری ژ گوندی و هیزین پیشمه‌رگه‌ی دکر. نوو د ده‌مین ته‌ناهییدا ژی، کاری خوه‌یی کشتوکالیی دکر و ده‌بارا ژيانا خیزانا خوه و میثانین مالا خوه دابین دکر. هه‌روه‌سا ئه‌و گه‌نجین ژ بهر هه‌ر ئه‌گه‌ره‌کن هه‌یی ژ پیشمه‌رگه‌ی فه‌بووین و خوه ته‌سلیمی حکوومه‌تی نه‌کرین، مینا وان گه‌نجین ژ شه‌رئ عیراقی و ئیرانی ره‌شین و ل گوندان بنه‌جه‌ بووین، جه‌ئ خوه دناف ریزین بهرگری میلیدا ددیت: "د قق داوین ده بهرگریا میلی ب هه‌ژمارا خوه ژ پیشمه‌رگه‌یان پتر لیه‌تیه. پرانیا بهرگری میلی ئه‌و که‌سن یین کو نه‌خوه‌ستنه به‌شداری شه‌رئ عیراقی و ئیرانی ببن و هه‌روه‌ها ئه‌و پیشمه‌رگه‌نه کو نه‌خوه‌ستنه به‌شداری شه‌رئ براکوژیی یان شه‌رئ خوه کوژیی ببن... بی‌پا ۱۸۶". بهرگری میلی ئامازه‌یه‌که هه‌م ژ بوو روئی گوندیان و وه‌لاتپاریزین بی‌لایه‌ن، هه‌م ژی هه‌لویتسته‌کن ده‌براندیه ل دژی ئوبه‌راسیونین براکوژیی. بهرگری میلی هیزه‌کا کاریگه‌را ریکخستی و نه‌فرمی یا ملله‌تیه ژ بو ملله‌تی، مینا چالاک‌ی یین شیرووی ده‌می ل مووسل، وه‌کو وی هیزا نه‌فرمی یا شیرووی و هه‌قالین ویه د ده‌ستییکا هه‌لگیرسانا شو‌ره‌شییدا.

* روئی ژنان د شو‌ره‌شییدا: روئی ژنان دناف شو‌ره‌شا گولانییدا، نه‌کی‌متر بوو ژ روئی میزان و پیشمه‌رگه‌یان، د هه‌موو بی‌ایین ژيانا گوندان و خه‌باتا دناف شو‌ره‌شییدا. مل ب ملی هه‌قژین و براین خوه یین پیشمه‌رگه، د هه‌موو ئاناف و ده‌رده‌سه‌ری یین ژيانا ب زه‌حه‌تا پارتیزانیی را بو‌ریه. ئه‌و ژی ئه‌ندامه‌کا جفاکی کوردیه و هه‌ست ب هه‌موو ژان و ته‌نگاسی یین وه‌لاتی دکه‌ت: "خوه خه‌بات ژ بو نازادیا مله‌تی نه‌به‌س ئه‌رک و کاری زلامی ب ته‌نی یه، لی

ئەو ب ھەمان شېۋەيى كار و ئەركىن ل سەر ملىن ژنى يە ژى... بپ۱۵۵". ئو ئەگەر ب
 كوورى ھزرا خوە د رۆلئ ژنېدا بکەين، دبیت کار و ئەركئ وئ ب زەحمەتتەر
 بېت ژى؛ ئەو سەخبېرى يا مالئ و زارۆکان دکەت، د دەمىن شەپېدا نانئ بۆ
 چەپەرئ پېشمەرگەيان دېژىت و دەنېرېت. ل دەمىن تەناھىئ ژى، سەخبېرى
 يا برىنداران دکەت و برىنئ وان بۆ دەرمان دکەت. ھندەک جاران ژى
 ھارىکارى يا پېشمەرگەيان دکەن د ھندەک کاروبارىن سىياسى و جفاکى يېن
 ھەبەند ب ژيانا کەتواری يا وانقە. ئفیسەر دوو ئافرەتان دکەتە نمونەيىن
 ھەموو ژنئ شۆرەشئ؛ يا ئىکئ خالەتا مریەم بوو کو ھەردەم سەركىشى يا ژن و
 زارۆکئ گوندئ دکر و ھەکو چاقدیرەکا پېشمەرگەيان بوو ژبۆ دەستىشانکرنا
 ھەر شاشىبەکئ يان ھەر لئىنەکا ل دژئ شۆرەشئ. دەمئ حکومەت سىخورەکئ
 خوە ب ناڤئ محەمەد ژبۆ تىکدانئ و کوشتا ھندەک پېشمەرگەيان دەنېرەتە
 دناڤ شۆرەشئدا، داکو دژمناتئ يا لایەنئ ھەڤرک توندتر لئ بھىت. لئ ژ
 ئەگەرئ ژبەرئاخفتنا وئ د خەودا، شىرۆ گومانان ژئ دبەت و چ بەلگەيېن
 باوهرىپکرى دەستدا نىن، ژبلى ئاخفتئ وئ يېن ژ بەرخەو. ھەوارا خوە
 دبەتە جەم خالەتا مریەم کو ھارىکارى يا وئ بکەت ژبۆ ئاشکراکرنا دژمنەکئ
 شۆرەشئ. د ھەسفرنا مریەمئدا دبېژىت کو (وئ خوە ژ زلامان کىمتر نەددىت و د
 ھەلاتپارئزىا خوە دە ب قاسى دەه زلامان خزمەت دکر... بپ۱۷۰). پشئ شىرۆ مەرەما
 خوە ژبۆ خالەتئ ئاشکرا دکەت، ل شوينا مریەم بېژتئ ئەڤە کارئ وە زەلامانە و
 ھەرە بۆ کومىتە يا کارگىرى بېژە، دبېژتئ: "تو خەمئ ژئ نەخوە، ھندئ ئەو ل گوندئ
 مە بە، دئ ب رىيا ژن و زارۆکئ گوندئ، ھەموو لئىن و ھاتن و چوون و ئاخفتئ وئ
 بگەھن من، کو تئشەکئ ب گومان تئ دە بە، ئەز دئ زوو نووچەيەکئ بگەھىنم تە...
 بپ۱۷۱". يا دووئ ژى، خالەتا گولبوھار بوو کو ھەر پېشمەرگەيەکئ دچوو مالا

وئ و کەسە وى ل دەفەرئ نە بايە: "وئ جل و کنجين وى دشوشتن و خوارنين
 خواهش زى ژ ميثانين خواه بين پيشمه‌رگه ره چن دکرن و روژ زى دهرباس نهدبوو کو چەند
 پيشمه‌رگه‌يهک ل مالا وئ نهدبوون ميثان... بپ ۱۹۲". ئەف ساخله‌تى گولبه‌رائى وه کر
 کو پيشمه‌رگه‌يين هه‌موو لايه‌نان قه‌ستا مالا وئ بکه‌ن و ب ريز و حورمه‌ت
 سه‌رده‌رى دگه‌ل دکر. جاره‌کى ئەندامين هه‌ردوو حزبين هه‌شپک (ن) و (ز) ل
 مالا وئ دبه‌ن ميثان و پرائيا خه‌لکى گوندى ل هيشى يا کاره‌ساته‌کا مه‌زن بوون.
 لى دەمى بۆيه‌ر گه‌رمبووى و ده‌ست چووينه‌ سه‌ر جه‌له‌بکين تفه‌نگان. خاله‌تا
 گولبه‌هار خواه هائيتته به‌ر پى بين وان: "کورين خاله‌تى، گوھى خواه نهدن خه‌رابکاران
 و خوينا يه‌کودو نه‌ريژن... گولبه‌هار يا د نافسال ده‌ چووى و ل به‌ر وان که‌تى سه‌ر
 چۆکان... هه‌ردو ده‌سته‌ک ل به‌ر خواه که‌تن و هه‌ردوووان ژ خواه شه‌رم کر... بپ ۱۹۱...
 خاله‌ت ته‌ ئەم شه‌همزار کرن.. دقيقت ئەم ل به‌ر ژنه‌کا وه‌کو ته‌ بکه‌فن سه‌ر چۆکان،
 باوه‌ريکه مه‌ ژى دل ل سه‌ر وئ چه‌ندى نينه، لى ئەم چ ل بين سه‌رى بکن؟... ما بين
 سه‌رى ب کى دکن؟ ما ئەو بى وه‌ چ نه‌ و دکارن چ بکن؟ هه‌که هوون و بين وه‌کو وه‌ ب يا
 وان نه‌کن، ما دى ژ کووقه‌ براکوژى چى بيه‌؟... وهى ئەز سه‌د جارکى قوربانى ته‌ و فان
 گوټنى ته‌ بين زيرين بيم... بپ ۱۹۲". دوو ناماژه د قى له‌قته‌يا مشت ژ هه‌ستا
 وه‌لاتينى و مروفايه‌ تيبدا هه‌نه: يا ئىکى ريزگرته‌ ژنا کورد و ژيرمه‌ندى و روټين
 وئ بى کارىگه‌ر د چيکرنا هه‌لوټست و ئاراسته‌کرنا کرباراندا. يا دووى ژى
 سه‌پاندا براکوژى ژ لايى سه‌رکردايه‌تى يا پيشمه‌رگه‌يانقه (کو ژ نه‌دل
 بينگيرى پى دکه‌ن). ئەفه‌ ژى به‌رى مه‌ ده‌ته وئ چه‌ندى کو هه‌شپکى بين
 دناقه‌را لايه‌ناندا. فالانه‌ ژ که‌ربوکينى و هه‌ر هه‌شپکيه‌کا بى که‌ربوکين بيت،
 چاره‌سه‌رى يا وئ ب ساناھيتره.

خاله کا دی یا هه قه بند ب رۆلێ ژنانقه، پرۆسه یا هه قزینییه. یه ژبه رکو پرائیا پیشمه رگه و به رگری میلی گه نجن و پیدفی ژنانه ژبو دۆماندنا ژیانێ و چیکرنا خیزانه کئی، مشه جارن کچ ژ باژار و باژیرکان بو پیشمه رگه دی دخواستن و دئینانه ده قهرین رزگارگری کو خیزانه کئی پیک بینن. ئەفه ب ته نا خوه هه لوسته کئی وه لاتپاریزی و هه ژی ریزگر تئیه، کو کچ ژیاناب زه حمه تا گوندیان ل سهر ژیاناب ساناهی یا باژیران ب چیترنیت. چهند پتر خیزان ل ده قهرین ئازاد هه بان، ره وشا شۆره شی باستر و به یتر دکه فت، چونکو هژمارا مالین فه حه وینک پتر لئ ده اتن. لئ ده مان ده مدا ژی، هنده ک شۆره شگیران وه سا ته خمین دکر کو بنه جه بوون و به رپر سیاری یا خیزانی و زارۆکان، دی خوینگه رمی و لئینین پیشمه رگه دی چوارچۆفه که ت. په هله وانێ رۆمانی ب کووری هزرا خوه د بابه تی شۆره شی و بنه جه بوونیدا دکر. وه سا ددیت کو هه ردوو هه فلدژن، که سی شۆره شگیر هه رده م یئ دلئینه کا به رده واما و به رپر سیاری یا وی یا ئیکئی و یا دوماهی تئێ ئه رکی ویه، ئوو هی شی یا وی یا هه ره مه زن ئازادی یا وه لاتئ ویه. لئ ئه گه ره هه موو پیشمه رگه یان ژن نه ئینان، دی چه وا ملله ت مه زنتر و به رفه هتر لئ هی ت؟ ما نه ئەف شۆره شه ژبو دایینکرنا نه شی یین پاشه رۆژییه؟ ما ئه گه رچ نه شی نه بن ب به ره مه ی پاشه رۆژی دلشاد بین، ژ چ رایه ئەف خه باته؟ که واته فه ره پیشمه رگه ژنی بین و ئه و ژنا ژیانا پیشمه رگاتییه ده له بژیریت، جه ی ریزگرتن و شه هنازییه. لئ نقیسه ر به هانه یه کا دلینین، ژن نه ئینانا په هله وانێ خوه به هانه دکه ت: "پا هه که تشته ک ب سه ری من هات... دی چاره ئقیسا نازه ئینی چ به؟ دی ب ته ئی به مینه... ل سهر خوه قه بوول نه دکر کو که چا ئه و حه ز ئی دکه، تووشی دهرده سه ری و پروبله مان بکه... بپا ۱۶۱". لئ ب هزرا من، بابه ت نه دلینی و ئەقینییه، به لکو ترسه ژ

بهرپرسياريه تيځ، چونكو بهرپرسياري يا دۆزه كا ژيگځه قه تيابي و ههڅدژ، باره كڼ گران بوو ل سهر ملڼن هه موو شوږه شقائين ره وشه نښير، ئه قجا نه دقيان باري خوه گرانتر لي بكن. نه دووره هه ر ئه قه بيت سه ده مي وي چه ندي كو پشتي سه ره لداني، پرانييا قه هره مانين سه رده مي شوږه شي گرنگيه كا پتر ب زك و بنزكين خوه د دان، وه كو گه ره و تريك رنه كا سه رده مي زړه هري و نه بووني.

* رۆلي ماموستايين شوږه شي: چ داموده زگه هين ميري ل دهڅه رين رزگارگري نه بوون، ئه قجا زاروكين پيشمه رگه يان و يين گوندي يين بيلايه ن و بهرگري ميللي زي، دوو ريكين فير بووني و دو ماندا خواندن هه بوون؛ يان وه كو سه رده مين بوري، دي ل بهر ده ستي مه لايي گوندي خوين، يان زي دي زاروكين خوه هني رنه وان باژيركين دبن كونترولا حكومه تيځه. لي هه موو گونديان پي چينه دبوو يان نه دقيان زاروكين خوه يين هيژ سنيله بيخنه بهر ده دي غه ربيي و دووري يا ژ دايبان. باشتري ريا چاره سه ريئ وه بوو كو ماموستايين گه هشتينه شوږه شي ب ئه ركڼ خوه رابن و خواندنگه هان ل دهڅه رين رزگارگري هه كهن. دبيت ب هه مان پيداويستي و شيوازي ئاقاهي يين سيسته مي حكومه تي نه بن، لي هه ولدانه كه كو زاروكين پيشمه رگه يان نه مينن نه خوڼنده وار. ماموستايين شوږه شي: "رحا وه لاپاريزيي د خوه نديكاران ده بهيژ دخن... بپ ۱۹۶". ئوو قئ خورتكرنا گياني وه لاپاريزيي، خه يالا زاروكان بهر ب كورديكرنا هه موو پروگرام و په يره وين خواندنيځه دبرن. ماموستايان زي وه هانددان كو هه موو خواندن و ئاخفتين وان ب كورديه كا پوخت و شرين بيت: "خوه نديكارين دبستانان ل گوندين دهڅه ري بريار ستاندين كو پرتوكين ده رسان يين ب عه ره بي بسوژن. ماموسته د پرانيي ده دگه ل ده بوون، لي هه نك بابان ناسته نك

خستنه د رښيا ماموسته يان ده... هيجه تا وان بابان نهو بوو كو دزانكويانده، خوهندن
ب عه ره بي يه... بپ ۱۹۶۱". نانكو تپه زرينا باين زاروكان لژيكي و بهرناقلتر بوو،
هه كهر هه زاروكين وان ژ وي زانستې ل ده فرې پتر نه زانن، دې چهوا شين
زانينگه هان ته فاكهن و دې چهوا شين بهر سينگا دژمني ب زانست و زانينې
گرن. خو نه گهر كورد بين خودان ده ولت ژي، دې پيدځي ب هندك زانا و
دهرچووين زانينگه هان بيت كو كارگيري يا ده ولتې ب ريشه بهن. هم دشين
شي تيگه هي وه كو قوناغا ئيكي يا سه رخوه بووني وه گرين و ب قوناغا
خوه بهر هه فكري ل قه له م بدين، كو د قوناغا ددويفدا دې دست ب كورد كيرنا
هموو زانستان هته كرن. هم دشين ژي، وه كو گريه كا خوه كي مديتنې بدانين
كو ژ نه گهرې ساليڼ دريژين هه فوه لاتي بوونا پله دوو (د چوارچوځي وه لاتين
داگير كهدا)، چ جاران كورد نه شي ايته ته صه ورا خوه سه ريبه كا كاملان بكن،
هه ردم داخواز كهرين هندك مافين كه لتوري و نوتونوميه كا چوارچوځه كرى
بوينه. هه رچه وا بيت، فهره ژبير نه كه ين كو زمانې نه ته ويي و وه لاتيني
هه فته مامكه رين هه فن، هه ر ملله ته كي زمانې خوه يي تايهت نه بيت،
نه له مينته كي نه ته وايه تيي ژي كي مه و دشياندا نايهت كو وه لاته كي خوه سه ر
دانيت. نوو هه ر وه لاته كي خوه سه ر پيدځي ب زمانه كي تايهت (يان زمانه كي
هه لېژارتيي په سه ند كرى) هه يه، دكو بشيت سه رده رى و هه فبه ندى يين
بهر هه مه ينانا وه لاتې خوه سه ر پې بدومينيت. هه ر نه ته ويي ژي پيدځي ب
زمانه كي نه ته ويي هه يه، چه ند زمانې نه ته ويي ده وله مه ندر بيت، دې بيافي
هه ر كرنې ژي بهر فهره تر بيت (بهروفاژي يا وي ژي راسته). پراييا وه لاتين
نوو گهايي، پلانا وان يا ئيكي فه ژاندا زمانې نه ته ويه يه. نه گهر ل سه رده مي
شوره شي (ژ نه گهرې نه بوونا زانينگه ه و نه نيستيتيژين زانستې)، نه و گرن گيه

نه ئەولەویەتە کا فەر بوو بیت، پشتی سەرھەلدانی و دامەزراندنا حکوومە تا خوہسەرا کوردی، یا فەر بوو گرنگیە کا پتر ب زمانی هاتبا دان. لئ وەسا دیارە کو گریئا خوہ پێشە گریدانا ب وەلاتی زالدەستفە، هەر یا بەردەوامە و هەستا پلە دوواتیی و خوہکیەمدیتتی، هیشتا ژ ناخی تاکین کورد دەر نە کەفتییە. ئەفە حالە تە کئ سروشتیی هەموو وەلاتین بندەستە، نەمازە ئەگەر کە لتۆری زالدەست بیته پشکە ک ژ پاشخانا هزر و رەفتار و دلینی یا مرۆفی، هەتا مرۆف د کاریت خوہ و مللە تی خوہ ژ فی گریئا دەروونی رزگار بکەت، پیدفی ب دەمە کئ درپژ و رفیشتین نوواتی هەیه. ئاینی ئیسلامی ژی رۆلە کئ گرنگ د گیرۆکرنا ئی رزگار بوونی دا هەیه، چونکو کە لتۆرە کئ گیانی و ماددی (زمانی) ل دەف باوەردارین کورد چیکرییە و زانینا زمانی عەرەبیی ب فەراتییە کا ئاینی رەوشە نیبری یا جفاکی دەیتە دیتن (.... مسلمانتی و عەرەبتی د بوون دو روویین یە ک پەرە ی... بپا ۷۹).

کریارا ئەنفالی

کریارا ئەنفالی ئیکە ژ وان کریارین هۆثانەیین کوچ جاران نە هیته ژبیرکرن و رفیشت بو رفیشتی دی ئەگیرن. پشتی راوەستاندنا شەری عیراقی و ئیرانی، بەری لەشکەری عیراقی (ب کەربوکیە کا هەلگرتیە) کەفتە کوردستانی و تەر و هسک پیکفە دانە بەر هۆثاتی و دەرەندی یا خوہ. د ئەنجامدا، هەموو لایەنین بزافا رزگاریخوازیی ب خەلکی سقیل و بەرگری میلی و خیزانین هەژارە ژ، تەنگەزاری سەر توخیان بوون: "تۆپ و ناگر وەکە بارانی ب سەر خەلکی دە درژیان. هۆلاکوویی عیراقی ب هەموو توخمین چەکی خوە یین گران و کوژەک و ژناقبرفە ئیرشین خوہ دناین سەر کوردستانی و هسک تەر، زارو و پیر، ژن و میر،

مړوښ و جهیوان، ههموو تشت ددان بهر شالوځا خوه یا کوژهک و کیندار، نه نفال بوون...
 بپا۲۱۱". پرائییا لایه نین هه ډرک، جاره کا دی دکه فنه دناف هه مان هه ښه ردی و
 دهرده سه رییدا و ب هه ډرا د رډفن، نانکو ملله تی مه، تنی د شکهستن و ژانین
 دژواردا هه ډ دگریت، نه گهر د سه رده مین بیهنه هه هی و سه رکه فتنیدا یه ک
 بگرن، نه دووره تووشی فی دهرده سه ریی نه بن! ههروه سا بو جارا ئیکئی بوو کو
 چه کی کیمیاوی بی قه ده غه کری ل دژی کوردان هاتییه بکارئینان. ل ده ستییکئی
 ل هه له پچه و پاشی ل هه موو ده ډه ریڼ دی بکار ئینا. هه موو گوندین کوردان
 هاتنه سوئن و نه وین نه گه هشتین ژ هیرشئ زرگار بسن یان بگه هنه جهه کی
 ته نا و بی سه ربازین سه ددای، هاتنه گرتن و ره وانه کرن بو بنگه هیڼ باژیران.
 ژن و زه لام ژیکجودا کرن. هنده ک ژئ کوشتن و هنده ک ژئ ل ده شتین رویت
 و بیتاف خوه جهه کرن. نه وین گه هشتینه ئالی دی یئ توخییی ژئ، که فتنه بهر
 زولم و سته ما دژمنه کی دی بی کیندارتر ژ سه ددای. پشتی نه وین زرگار بووی
 ل که مه کا وه لاتی ترکیی ده پنه دامه زراندن، په هله وان نامه یه کی بو هه ښاله کی
 خوه بی ژ ده رډهی وه لاتی ده نیریت و داخوازا هاریکاری و لئاندا فی پرسئ
 ژئ دکهت کو ته څگه را جیهانی و جشاکئی نیفده وله تی پی ناگه هدار بکه ن،
 ههروه سا داخوازا هاریکاری ژ کوردین دیاسپورایئ دکهت کو د هه وارا ملله تی
 خوه بهیڼ. نه ف نامه یه دوو په یامین راسته و خو خویا دکهت؛ یا ئیکئی ده ولیکرنا
 پرسا کوردی کو هه رده په هله وانی دا کوکی ل سه ربزاقین ناشتی و دیالوگی
 دکرن، نه و نه و سه رده مه یه کو دوزا کوردی بکه فته بهر به حس و خه به ریڼ
 هه موو جیهانی. یا دووی ژئ، نه رکی کوردین دیاسپوراییه کو ب رولئ خوه بی
 وه لاتیاریزی رابسن و ده ستئ هاریکاری بو که سائین نه خو ش و هه ژار و
 لیقه و مایی دریز بکه ن. نه فه ژئ د کوکا خوه دا، هه ولدانه که ژبو راکیشانا هه موو

لایه نین ژیکه قه تیایی کو ههف بگرن، لی ب گیان و شیوازه کی جوداتر ژ یا بهری خوه. خاله کا دی یا ناما په هله وانى دو کیۆمیتتکرنا کریارین ئە نفالیه ژبو رفیشیتین بهین، کو بکه نه به لگه ژبو داخوازی یین رهوا یین ملله تی. پشتی نفیسه ر ل که مپا میردینی خوه جه دبیت، ب هسووری سه ره ده رین دگه ل دو کیۆمیتتکرنا پرۆسه یین ئە نفالان دکهت:

- هه ر پشتی کو ئیرانی بریارا ۵۹۸ قه بوول کری، خوه جه یین ده قه رین ئازادکری که تنه د ته قه له قی ده، چونکی گش د وی باوه ری ده بوون کو دژمن دی ئیرشه کی بینه سه ر وان.. ئە نفالان ژ هه موو ده ریان ده ست پی کرن... بپ ۲۲۸.
- ل ۱۸ ی ۸ ۱۹۸۸ پلانا خوه یا ئە نفالان و ده ستییکرنا ئیرشان دانی، مه به ستا وان گرتتا سنووران و پاشی ژناقبرنا کوردان و خوه جه یین کوردستانی بوو.... بپ ۲۲۸.
- د ۲۵ ی ۸ ۱۹۸۸ ده فرۆکه یین جهنگی ب ئاوایه کی به رفه ره گوندین ده قه ری دانه به ر بومه یین کیمیه وی... بپ ۲۲۸-۲۲۹.
- د ۲۸ ی ۸ ۱۹۸۸ ده ئیرشا دژمنی یا مه زن... ژبو ده یینانا کوشتارگه ها گشتی ده ست پی کر... بپ ۲۲۹.
- د ۲۹ ی ۸ ۱۹۸۸ ده هه موو په یوه ندیین مه ب سه رکردایه تیا پيشمه رگه یی ره هاتنه برین... بپ ۲۳۰.
- نه م د قی که مپی ده ده ه هزار و پینج سه د که س بوون. ئیریکی هه شت سه د که س د بن چاداران ده بوون و یین مایین ل به ر ته حرکا تاقی بوون... بپ ۲۳۱.
- د قی ده ما داوییی ده سی خۆپیشانان د که مپان ده هاتنه کرن. یه ک ژ وان د ۱۲ ی ۹ ۱۹۸۸ ده، دکه مپا سلوییا ده... دکه مپا دیاره کری ده ژی و ژبه ر ره قتارا جه ندرمه یان یا نه باش، په نابهر و جه ندرمه و پۆیس هه قرووشی یه کودو بوون و ده ره دونالیان ده بریندار که تن... بپ ۲۳۲.

گه له ک نڅيسه و روماننڅيسان قالا څي پرؤسى كريبه و ب شپوهيڼن جودا جودا
 ده برين ژي كريبه، هنده ك روندكان بو دبارينن و هنده ك گيانئ به رخوه دانئ
 يئ دشارينن، هنده ك ژي دكه نه هيڅيئ دقپن نه ده بي يڼن خوښ و مفادار؛
 خوښ ژبه ر جوانئ يا شپوژئ هونه ري د ته كنيكيڼ څه گيرانئ و راجاندنا
 ده برپاناندا. ئوو مفادار ژبه ر پڼزانينن پيشكيڅسكري و په يامين ناراسته كري د
 وي له حزه يا ديروكيدا ژبو ديتنا ريكيڼ گه هشتنا پاشه روژه كا باستر و گه شتر.
 نڅيسه ري به رخوه داننا كريارپن نه نفالئ ب ميناكه كي هونه ري باركري ب خه يال
 و خه ونروژكيڼ فته زه يي ب داوي ئينايه (به ري بكه څنه دناف توخيئ
 تركيبدا)، كو ميناكين كاره ساتئ و ديمئ قوربانينان ل سهر قه دا داره كي
 دنه خشانندن و پاشي هه موو ب گيان دكه فتنه څه و ده ست ب به رخوه دانئ دكرن
 (هه موو ديمين ل سهر داري ب نه زمان دكه تن و سروودا "هه رنه پيش" ب ده نگه كي بلند و
 هيژدار ژ ده قين وان ده ركه ت... بپ ۲۲). نه خشانندا څي ميناي چاندنا ئوميديه و
 راگه هاندنا برپارا ب داوي نه هاتنا شوړه شپيه، كا چه وا پشتي شكه ستنا مه زن،
 ملله ت رابووڅه و ده ست ب شوړه شي كره څه. پشتي څي كاره ساتا مه زن و
 دلته زين ژي، دي كومه كا مروڅين دي رابن و دي ده ست پيكه نه څه. ب گيان
 ئيخستنا ره سمين نه خشاندي، نيشانا بوونه كا ديه و ده ستپيكا رڅيسته كي ديه
 كو رابيته سهر خوه و ده ست ب دواماندا شوړه شي بكه نه څه. ئوو كا چه وا
 شوړه شا گولانئ ب هنده ك تيگه هيڼ نوو ژ مالچويكي شوړه شا ئيلونئ زا،
 هه روه سا شوړه شه كا دي دي ژ ژانين څي زانئ بيت. ئوو نامه يا وي بو
 هه څاله كي په نابه ري ئورويي، به ره ژه نكيڼ شوړه شا داهاتينه كو نه مرجه ب
 شپوهيه كي چه كداری يئ گه له نپه ري بيت، به لكو دي ب شپوژئ نازاندنا راي
 گشتي يا جيهاني بيت و هه موو كورد ب شپوهيڼن جودا جودا دي پشكداريڼ

تیدا کهن. ئوو هەر ب میناکهکی هونهری جوان، ئی هیژ و باوهری یا ب رهنج و خهباتا مللهتی ژ زنارهکی سهربلند وهردگریت: "بهئی وی گاقی، ژ وی زناری ههر تم ل جهی خوه مایی، هه موو رامن و پهژن و روحا خوه راگری و بهرخوهدان و رهسهنی دپهشیان. ههست ب خوه کر کو هیزهک ژ وی چیاپی سههمدار تیتته نافا وی و وی ژی وهکو خوه نیدکه... بیپا ۲۰۱۸".

۲. ئەهفین و شهوات

ئهگەر رۆمانا "کورئ زناری سهری بلند" فهگیرانا بۆیهرین دوماهی یا شۆرهشا ئیلۆنی و دهستیپیکا شۆرهشا گولانی بیت، رۆمانا "ئهفین شهوات" سهردهری دگهل ریکخستی بین نهیتی بین ناف باژیران دکهت. لی ههردوو رۆمان تا رادهیهکی تیکرهس و تیکهه لکیشایینه، د یا ئیکیدا، رۆمانقیس ب شیهوی ئینسیرتکرنا چیرۆکهکا بۆری، بهحسی رهوش و ژیا نا کوردان ل باژیری مووسل دکهت. د یا دوویدا ژی، ژ سنسلهبی یا بۆیهران و روودانین تهقهزایی بین ل بهی ههف، پههلهوانی بهر ب ناف ریزین شۆرهشا گولانیقه دهژۆت. د ههردوو رۆماناندا، قالا شهری براکوژی و کۆما وان ههفهندی بین جفاکی بین د سهردهمی شۆرهشیدا دکهت. د رۆمانا ئیکیدا، داکۆکی ل سهر براکوژی یا دناقبهرا بزاقین کوردستانا باشووردا دکهت و جار جاره ئاماژه ب بزاقین دی بین رادیکال دکهت، کو ب کهسائین کیمسه ربۆر و خوینگهرم و هه لچوویی ل قهله ملدهت. د رۆمانا دوویدا تیرۆژکین رۆناهی بهر ددهته سهر براکوژی یا دناقبهرا پارتین شۆرهشگیرین ههردوو کوردستانین باکۆر و باشووردا، هندهک جارن ژی ئاماژه ب ههفرکی بین تهخایه تی و پارتایه تی یا بهرتهنگا گرۆپین باشوور ژی ددهت. مرۆف وهسا هزر دکهت کو رۆمانا ئیکي بهحسی ژیا نا

شهید مه‌حمود ئیزدی یه و یا دووی فه‌گیرانا چیرۆکا شه‌هید ئە‌حمەد کادره. هه‌رچه‌نده رۆمانا ئیکێ نه کره‌یه دیاری بۆ شه‌هید مه‌حمود ئیزدی، لی رۆمانا دووی ژبو شه‌هید ئە‌حمەد کادر هاتیه پیشکیش کرن. هه‌ر دوو رۆمان ب کریارا ئە‌نفالی ب دوماهی ده‌ین، د یا ئیکیدا په‌هله‌وان دبته په‌نا به‌ری که‌مه‌کا ترکیب. لی د رۆمانا دوویدا، په‌هله‌وان فه‌دگه‌رینه‌فه ده‌فرا خوه یا رزگارکری. هه‌ردوو رۆمان مشتێ تیه‌زریین فه‌لسه‌فی و تیۆریزه‌کرنا شو‌ره‌شی و هو‌دۆزی یا ره‌فتارین مرو‌فانن، هه‌روه‌سا په‌یامین ئاراسته‌کری یین هه‌ردوو رۆمانان ب گیانی خه‌باتی و به‌رخوه‌دانی و دۆماندنا شو‌ره‌شی د بارکرینه. سه‌رده‌م و جهی هه‌ردوو رۆمانان، هه‌مان جه و سه‌رده‌مین قه‌ومینا بۆیه‌رانه، دگه‌ل هه‌ندک جوداهی یین د ره‌وش و هه‌لو‌یستاندا. له‌وا ئە‌م د کارین بیژین کو هه‌ردوو رۆمان هه‌فته‌مامه‌کرین هه‌ئن یان هه‌ر ئیک دبته خۆدیکا رۆمانا دی. به‌ری ئە‌م خوه به‌رده‌ینه دناف بۆیه‌ر و روودانین (ئه‌فین و شه‌وات) یدا*، دی ب هه‌یفینی چیرۆکی ده‌ست پیکه‌م.

سه‌ردار و دلشاد و شقان، سی خویندکارین زانیگه‌ها مووسل بوون. هه‌ستا کوردینی، خواندنا کتیبان و هه‌زا ره‌وشه‌نیرکرنا ملله‌تی، وان هه‌رسی خویندکارین هه‌ر یه‌ک ژ بازاریه‌کی کوردستانی دگه‌هینته ئیک و دبته هه‌قال و هه‌فپیاژ. سه‌ردار کو ژ مووسلی بوو (لی دبته‌رته‌دا خه‌لکی ده‌وکی یان زاخو بوو)، ب ریکا شانه‌یه‌کا ریکه‌خستنا نه‌یتی (ل زاخو) هه‌ردوو هه‌قالین خوه

---

* صدقی هرۆری (۲۰۱۷). ئە‌فین و شه‌وات، رۆمان. ژ وه‌شائین ده‌زگه‌هی نالبه‌ندی چاپ و وه‌شانی/ ده‌وک. چ. چاپخانا هیفی- هه‌ولێر. چاپین پینشین (ج ۱- ۱۹۹۸، ب ئە‌لفابینا لاتینی، ده‌زگه‌هی نووده‌م- ستوکه‌ۆلم. چ. ۲۰۰۸، ب ئە‌لفابینا عه‌ره‌بی، ده‌زگه‌هی ئاراس- هه‌ولێر).

دکښته دناف ريکخستننه کا سياسي يا نه فہرميدا. ششان و دلشاد کو خه لکي سلیمانين و هه وليري بوون. ب سہرداريقہ دهينه گريدان و خه باتا خوه يا کوردپه روهري ب شيويه کي نهيني دناف زانينگه ها مووسلدا ددومينن. هه ر ل زانينگه هي، سہردار هه فنياسيني دگه ل کچه کا دهوکی دکه ت (ب نافي چنار) و دبيتہ هه مي خهون و خووزي يا وي، کو روژه کي بيته هه فزينا وي. لي ل زاخو کوميته يا کارگيري يا في ريکخستنن دهيتہ ناشکراکرن و هه موو نه ندامين وي دهينه گرتن (ژبلي سہرداري). د سہرہ دانہ کا خوه دا بو زاخو (کو سہرداري دفا کوميته يا کارگيري ب برياره کا خوه يا گرنگ ناگه هدار بکته)، نه و زي دهيتہ گرتن و دکه فته دبن نه شکه نجه دانا زيندانيدا. ل ده مي فہ گوهاستنا وان بو زيندانا که رکوکي؛ ب ريقہ (سہردار و هه فالين خوه)، کاري ره شي دکهن و خوه ل زي ره فانان دهن، ژبلي سہرداري هه موو دهينه کوشتن. نه فجا سہردار بهر ب مووسلفه دهيت و پاشي ب ريا هه فالين باوهري دهيتہ گه هاندن بو نافي ريژين شو ره شي. دناف شو ره شي دا هه فرويشي کومه کا هه فريکي يين هزري و دهرووني يين ژ نه گه را شہري براکوژين دبيت، ده ست ژ پارتايه تي بهر دده ت و دبيتہ بهر گري ميللي. لي کريارين نه نفالي ب سہردا دهين و بهر ب گوندين سہر سنووري تريکيشه دچن. ب ريقہ دلہرا خوه يا که شن دبينيت کو بيو بوين، لي دلي وي هه ر ل سہر بوو، ل زومه کا سہر توخيبي ناکنجي دبيت و هه فزيني دگه ل دلہرا خوه يا که شن پيک دئينيت. ل گوندين وي زوما نه و لي ناکنجي، تو شي هندک چه کدارين پارتيه کا دي يا باکوړ دبيت کو ل دزي پارتی يين باشوور کار دکرن. نه و پارتيه وي و هه فالين وي دگرن و نه زمانين وان دبرن و پاشي دکوژن، لي سہردار ب ده ستی کوردپه روهري وي پارتين دهيتہ رزگارکرن و ب بي نه زماني، ب وان چولان دکه فیت. ژ لاي جهندرمين

ترکانفه دهیته گرتن و زیندانکرن. پستی ژ زیندانی دهیته بهردان، دزقریتهفه وی گوندی ههژینا وی لی مایی، و هسا دینیت کو ههژینا وی یا شوو کری و زاړۆکهکی پاشباقی بی ژی بووی. پستی دگهل خهزووری ژنا خوه و ههژینی وی دئاخفیت، د ههلوپستهکی جوامیرانهدا، ههژین بریارا مان و فهگهرا چناری بو وی دهیلیت. چنار ههژینی خوه بی بهری و بایی راستهقینه بی کوری خوه ههلدبژیریت، ئەفجا دهیته بهردان و ههرد ههمان روژدا ل سهرداری دهیته مههرکرن فه. ب ههژرا بریاری دهن کو فهگهرنهفه باشووری کوردستانی.

رێکخستنی نهینی یین ناف باژیران

پرانیا بزاڤین سیاسی و چهکداری یین جیهانی ژ دوو هیزین سهههکی پیک دهین؛ یهک ژی بهرچافه، ههموو خه لک دنیاسیت و ب ئاشکهرایی خهباتی دکهت. هیزا دی نهیینه و دبیت دناف دژمنیدا پالپستی یا هیزا ئیککی بکهت. هندهک جاران ب خانهیین فهشارتی دهیته ب ناکرن و جارنا ژی ب تابووری پینجی دهیته ل قهلمدان (ب تایهتی د ئوپه راسیۆنین لهشکهریدا). ئانکو د پرانیا ئان حالهتین ههییدا (ب دریزاهی یا دیروکی)، هیزا دووی بهرهم و بهرکاری هیزا ئیککیه، هندهک جاران ژی هیزا دووی دبیته ئازرینه و لقینهری هیزا ئیککی. د بزاقا رزگاریخوازی یا کوردستانیدا و ب نهمازه بی پستی شکهستنا مهزنا ۱۹۷۵ی، ئەفان ههردوو هیزان مل ب ملی ههف خهبات کریهه و ههفتهمامکه رین ههف بووینه. پستی شکهستنی، هیزا ئیککی خوه خرغه دکهت و هندهک کریارین لهشکهری یین ئازرینهر ئەنجامدهت کو خه لکی گوند و باژیران ب فهژاندنا شوهرشی ناگهدار بکهن (وهکو وی هیزا شیرووی و ههفالین خوه، د رۆمانا پیشیندا دروستکری). هیزا دووی ژی، دبیته تهمامکهرا

هیزا ئیککی، چونکو حکومه تی نه چار دکهت کو ب گرنگی سه ره ده ری دگه ل هیزا ئیککی بکهت. ژ لایه کی دبه ژی، هه موو هاریکاری یین له شکه ری و ته ندروستی و نوچه یین نافخوی ژبو هیزا ناشکه را به ره هف دکه ن و ب دزیکشه بو دهنیرن. ههروه سا ژبو به رفه هکرن و گه له نه پریکرنا شو ره شی، گه نجان هاندهت کو بچه دناف ریژین هیزا ئیکیدا. ب فی چه ندی ژی، ئەم د کارین نافی دوو شو ره شین هه فته ریب و هه فته ماکه ر ل سه ر دابنیین، چونکو دبیت ئەف ری کخستین نه یی بهینه دروستکرن و هه رارکرن و پاشی هه فبه ندی ب بزافا ناشکرا بهیته کرن. ل ده ستی کی ب شیوه یی بزاقین ره وشه نیبری و دانوستاندین ل سه ر پرسا وه لاتی دهیته دروستکرن و دگه ل وه ختی شیوازه کی ری کخستی فه رمی وه ردگریته. ئوو هه رده می هه فبه ندی ب هیزا ئیککی دهیته کرن، ئەو ری کخستنه دچیته دناف چوارچو فی ری کخستنه کا فه رمیدا کو نه یاساییه د چاقین رژیمییدا و خه باته کا کاریگه ره ل ده ف شو ره شی.

د سیسته مین شمولی و دکتاتورییدا، مۆله تا فه رمی ژبو چ بزاف و ری کخستین ژ ده رفه ی چوارچو فی حکومه تی ناهیتته دان، خو ئەگه ر پیشه یی یان جفاکی بیت ژی. له وما هه ر بزافه کا دناف فی سیسته می شمولی زۆرداردا بهیته دروستکرن، ب بزاقین نه فه رمی (نه یاسایی) دهیته هژمارتن و رژیم ب توندی و درنده یاتی سه ره ده ری دگه ل دکهت: "ما ژبلی یا نه له گال بزافه کا دن یا کوردی یا سیاسی یان جفاکی یان پیشه یی هه یه؟... بپ ۲۲". ئەگه ر دو یفچو نا ئامارین دروستین هه ردوو جوړین خه باتی بکه یین، نه دووره شه هیدین خه باتا نه یی نه کی متر بن ژ شه هیدین خه باتا ناشکرا (ب تاییه تی پشتی سالا ۱۹۷۵ی). ئەف توندی یا ژ لای رژیمیته دهاته کرن، دوو سه ری بوو؛ گه نجی ئومیده وار

و خوينگهرم، ژ ههر هه قه بندييه کا ب وه لاتيغه دترساند و پاشقه دبر. ژ لايه کي
 ديقه ژي، گهنج پالددان کو ب کووري هزري د رهوشا جفاکي خوهدا بکهن و
 کارقه دانا وان ژبو ترس و چغاندنا رژيمي، دبوو سهدهمي دروستکرنا بزاقين
 رزگار يخوازي، يان ب کيمي د بوونه سهدهمي هه ولدانين هوشيارکرن و
 رهوشه نيبيرکرنا ملله تي. تامه زروويي يا گهنجان ل سهر جواني و شهنگي يا
 ژيانا بوري يا گوندين وان و که لتوري هه فکاري و مشت ئەئيني يا مروشان و
 مروفايه تين، ههردهم حهزه کا کهل و فيرهابي يوو ژبو قه گهراندنا وي رهوشا بو
 دهيته گوتن، ئوو خاله کا دي يا تيهزريني بوو د کارقه دانه کا کاربگر و
 سه رسورهيته ردا: "خوه دقيت ههک کهس قئ خه باتي ژي بکن و چما يهک ژ وان نه نهز
 به... جواني و شهنگيا گوندي وان و جهزکرنا وان يا بي سنوور بو قه گهري... و وينه يين
 ساخ يين بيته ژمار يين زورداري يا دهسته لاتداري داگيرکره بو کهسي کورد... بپ ۲۲".
 ئەف هزرکرنين کارقه داني يين دهرفه يي، بهري گهنجان دده ته وي چهندي کو
 دهست ب بزافه کا نهيني يال دژي داگيرکهری بکهن. ههروه سا تيهزرينين
 نافخوي ژي، کارقه دانه کا دي يا دهرووني ل دهف گهنجي پهيدا دکهت کو خوه
 پايتزته دناف خه باتا نهينيدا: "دهست ب وي خه باتي کر بونا کو ترس و شهرا خوه
 پي بقه شيره... ههست ب هندي دکر کو نهو د مژوولبوونا خوه ده ب قئ پرسى، ب
 خه باتا نه ته وه يي قه خوه پهيدا دکه... ناسنامه يا خوه زه لانتري ديينه، شهري وندا دکه،
 هه قالين مينا خوه ناس دکه و ترسي دناف خوه ده دهف تسيه... بپ ۲۲". ب قئ چهندي
 ژي، ئەو دکهل شقاني خه لکي سليماني و دلشادي ئەربيلي ديسته هه قال و ب
 هه فرا خانه يه کا سياسي يا نهيني دناف زانينگه ها مووسلدا پيک دئينن. ئوو د
 قئ خانه يا نهينيدا، سهردار کو خو جهي مووسل بوو، ههم بهر پرسى خانه يين

بوو، هم خالا پشتمه ستنی بوو دگهل کومیتته یا کارگیری کو وان زی، هه څبه ندی ب پېشمه رگه یقه هه بوو.

نقیسه ر ب ریکا څی خانه یا خه باتی، شیوازی ریکخستنا نه پنی یا وی سه رده می خویا دکه ت، کو ژ کومیتته یه کا سی چوار که سی پیک دهات، تنی بهر پرسى کومیتتی هه څبه ندی یا راسته و خو دگهل ژیدره ری بریاری هه یه. هه ر نه ندامه ک بهر پرسى خانه یه کییه کو نه و ب تنی وان دنیا سیت، نه بهر پرس و نه نه ندامین دی، نه ندامین هه موو خانه یان نایاسن و نه ندام زی وان نایاسن. نه ف شیوازه ژبو هندى بوو کو نه گه ر که سه ک بهیته گرتن، داکو هه موو خانه ئاشکرا نه بن. هه رچه نده ریکخستی بین نه پنی سوژی دهن هه ف کو که سه ک هه فالین خوه ئاشکرا نه که ت، لی هه کو دکه څنه دده ستنی دژمنیدا. که سه ک زنایت کا دی چ قه ومیت. هه موویان دزانی، هه ر که سه کی بکه څته دبن نه شکه نجه دانا رژیمیقه ب ساخی ژى دهرناکه څیت و ناهیتته سیداره کرن هه تاکو هنده ک پیزانینان ژى چی نه کن. هه موو ریکین هه لوه شاندا که سایه تی یا مروڅی و هه ژیتی یا مروڅایه تیی ل بهر چافان رهش دکرن، هه تاکو دکه هشته وی راده ی کو دانپیدانین ب زیده هیقه ل سه ر خوه جهگیر بکن، به لکو زووتر بهینه سیداره دان و ژعه زابا سه ر دونیایی رزگار بین. لی سه ره رای څی هوشیاری و هووربینی د هه لېزارتنا نه نداماندا، که له ک جارن ژ نه گهرین مروڅانینی و هه فالینیی دکه څنه دنا ف هنده ک هه لېزارتین شاشدا، نه دووره زی نه چار بین کو که سه کی دنا ف خوه دا هه مپیز بکن، بیی کو باوه رییه کا موکم پی هه بیت، هه روه کو وان قادری کورخاله ت و هه فالی بهر پرسى کومیتته یی وهرگرتی: "قادری سه خله ته کا وها ل جه م هه یه کو بهیت گرتن، نه و خوه ل بهر یه ک

زللهھ ب تهنئ ژئ ناگره و ههر تشتئ دزانه وئ ببيژه و ناشکهره بکه... بپا۵ه". ئوو چونکو ريکخستنئ نهئتي مينا په هله وانبيه کا بئ وئنه يه و د چاښين جفاکيدا ب قههره مانئ و ههژيتي دهئته ديتن، لهوا هموو خه لکئ حهز دکر کو ئه و شهرفه ههبيت. لئ که سين ترسينوک و نه ژ ههژئ وئ شهرفئ، گرنگيه کا پتر ددائين کو خوه ب په هله وان بلده نه نياسين. نه قجا ژبو خوه ده رختن و ب دهسته ئنانا ههژيتي يا شوره شفاني، قادر کرياره کا نه پلانکري و نه په سه ندرئ (بئئ کوميته بئ)، نه نجامدهت و حهز دکر کو هموو خه لک بزائن، وئ يا کري. لهوا بو خودانئ هوئيله کئ دبيژيت و چندهک بئ ناچيت دهئته گرتن. ئوو ههروه کو پيشبيني يا هموو هه فالان، د ده مه کئ کورتدا هموو نه ندامين کوميته بئ دهئته ناشکرا کرن و گرتن.

خاله کا دئ يا گرنگ ل دهف ريکخستئ بئنه ئهئتي، بابه تئ کچان و مه يشه خوارنئ بوو. هه ردهم دا کوکئ ل سه ر وئ چهندي دهئته کرن کو فهره که سئ ريکخستئ، خوه ژ هه قبه ندي بئنه دگه ل کچان و مه يشه خوارنئ دوور بيخيت، چونکو هموو ل وئ باوه ريته کو ئه ف هه ر دوو بابه ته ته نگين مروئي سست دکهن و دبیت بئ بهئته خراندن. لهوا سه ردارئ ژئ هه ردهم گومان ل سه ر شفاني هه بوون کو دبیت وئ نهئتي يا وان بو هه قاله کا خوه، يان دده مه کئ سه رخو شبيدا ناشکرا کر بيت: "نه کو شفاني نهئنيا مه بو هه قاله کئ يان هه قاله کا خوه ناشکهره کر بو... وئ وها دزاني کو شقان خورته کئ ده قبه ردايي يه، نه و ل بهر دوو تستان ژ هيزا خوه دکه فه و ته سليم دبه؛ که چان و عه ر ه قئ... بپا۲۱". ئوو ده مئ دزانيت کو هه فالين وئ هاتينه گرتن (يه کسه ر شقان هات بيرا وئ وئ گاقئ نه و ژ خوه يئ پشت راست بوو کو نه ف پرسا گرتنا وان هه فالان ژئ هه ر ژ وئ ده رئ

دهرکه تیه... بیټ۳۰). هه رچه نده ئەف تیۆره د پیرانیا بزاقین رزگار یخواییدا وه کو به لگه نه ویستییه، لهوا سهررداری ئەو گومان ژ شقانی دبرن و دهمی دلشادی پی ناگه هدارکری کو بی بهرگومان کریه ژ لای سهردار یقه: "شقانی قهت خوه ب سهر وان گومان ژ بیترین دلشادی قه نه بر... یا شقانی د بهرسقا خوه ده ل سهر وی گۆتی نه و بوو کو سهر دار ب خه یلان دژیت و ما کهنگی وی هه ز دکر د خه باتا سیاسی یا نهینی ده بهردهوام ببه و وی ل بهر بوو دهقا ژقی کارئ مه بهر بده، ئەو ههم دترسه و ههم دودله... بیټ ۴۷-۴۸". ل داویجی ژی هه ر گۆتنا شقانی راست دهرکه ئیت و ههموو گومانین وان بی بنه ما و ساویلکه دهرکه ئن (حکوومهت ل سهر تیکلیین من و ته و شقانی نه هایداره و ئەز د دهرهقی شقانی ده یی خه لهت بووم... بیټ ۶۱). د بیت هه قالین شقانی د حه ق بن کو ئەو گومان ژئ کر بیت، چونکو بیواوه ری یان گومان ژ بیرونا مه یشه خۆر و میبازان، پشکه که ژ پاشخانا که لتۆری یا هه ر کورده کی. لی که سه کی هه رازا خوه د وی چه ندیدا نه کریه کا د ژ یانا که تواری یا روژانه دا کی پتر تاوانان دکهن، مه یشه خۆر یان یان ئەوین خوه ل پشت رهفتارین په سه ندین جفاکی قه دشیرن؟ ئەگه ر ل دیرۆکی قه گه رین، دی بینین کو الحجاج بن یوسف الثقفی، ماموستای ئایینی بوو، زارۆک فیری قورئانی و فه رمووده یان و فه قیه یی یا ئایینی دکرن، لی ب فه رمانا (عبدالملک بن مروان)، سهری مصعب بن الزبیر (کورئ الزبیر بن العوام)، کو هه قالبه نده کی پیغه مبه ری بوو ژ یقه دکهت (ل سالا ۷۲ ک) و بو خه لیقه ی دهنیریت، پاشی مه که هسی و که عبی ب مه نجه نیقی ناگرباران دکهت (ل سالا ۷۳ ک) و تهرمی عبدالله بن الزبیر (خه لیفی موسلمانان) ب هه لایوستی ده ئلیت، هه تا بیه نا گه نی ژئ ده ئت... سهرکردی لای چه پی بی له شکه ری عبیدالله بن زیاد (شمر بن ذی الجوشن) موبایه عا علی کر بوو و پشکداری د شه ری (صفین) دا کر بوو، پاشی وی

حسیٔی نهٔیی پیغه مبهری کوشت بیی کو دندکه کا دوودلیی ل دهف هه بیت! (ل
 ساللا ۶۱ ک). عبدالرحمن بن ملجم، مالا خوه ل نیژیکی مزگه فتی دانا بوو،
 داکو خه لکی فیروی قورنائی و نایینی بکهت، د شه پری (صفین) دا مریدی ئیمام
 عه لی بوو، لی پاشی وی ئیمام عه لی ل سه ر نفیژی کوشت (ل ساللا ۴۰ ک)،
 ابو لؤلؤة فیروز النهاوندی، ئیک ژ موجهد و سۆزدارین ئیمامی موسلمانان
 بوو، پاشی وی ب خوه (ل ساللا ۲۱ ک)، عومهری کوری خه تابی کوشت...
 هتد. پرسیار ئه وه ئایا ب درپژاهی یا دیرۆکی ئاره قه خۆره کی که تنه کا ب ئی
 شه رمه زاری کریه؟ هه لبهت ئه قه نه بهراوردکاریه کا دناقه را مه یقه خۆر و
 جفاکپهروه راندایه، یان بهره ئانیه که ژ شفانی کو بیی بهری بوو ژ وان گومانین
 ژئی هاتینه کرن، تنی تیهرینه کا ریژه یه د هزر و رهفتارین جفاکیدا. لی هه رده م
 ئه م ژبو هه موو رهفتارین پاشخانا خوه یا پهروه رده یی به هانه یان دینین، داکو
 هه فسه نگی و پیروزی بین جفاکی بیی بپاریزین. لهوا دی شیین بیژین کو دبیت
 ئه ف دژاتی و مه زکرنا رهفتارا مه یقه خوارنی (یان میبازی) ژبو هندئ بیت کو
 که نجان ژ فان هه ردوو ساخله تین نه جفاکی (ب نسبهت جفاکی کوردی) دوور
 بیخین. دبیت ژئی، باوهرداریه کا نه هۆشی بیت ژبه ر نه جیرباندنی و نه زانیی.

خاله کا دی یا هه قبه ند ب رهوشا ریگخستین نه ییشه، دووقه لانک و
 فه رمانبه رین کوردن دناف ده زگه هین رژیمیدا. ما دی چهوا ریگخستی یین ل
 دژی حکومه تی هه موو پیزانینین پیدفی زانن، ئه گه ر که سه ک ژ ناف سیسته می
 وان ب خوه ده رنه که ت؟ ئه قجا کادرۆ یین ریگخستنا نه یی، ب دوو شیوه یان
 مفا ژ دووقه لانکین رژیمی ددیت؛ شیوه یی ئیکی هه قالینی یا وان که سانه کو
 پیزانینان بو بینن، هه ردوو لایین پشکدار د فی شیوه ییدا مفادارن: لایه نی

ریځخستی پېزانینن گرنګ ژبو کارئ خوہ یئ سیاسی وەردگریټ، لایەنئ ریژمی ژئ هم بەرژەوہندا خوہ دپارێزیت و ہم کارەکی ئەتەوہیی و وەلاتپارێزی ئەنجامدەت کو مینا غەفراندنەکا دەروونیہ ل دەف وی: "ئە هەقائلی ب دەقی خوہ دیار کر بوو کو ئەو بەس ب ناڤ و بو کو خوہ ژ سەرگیژی و دەستدرێژکارین بەعسییان بپارێزە چووہ دگەل وان و وی، هەتا نوکە کا بەرپرسیارین وئ یەکیئیی چ قالا خوہندنکارین کورد کریه، ئەو هاتیه، یان ژ وی ره، یان ژ سەرداری ره بەحس کریه... بپا٤٨". ئوو دەمی خودیدا ب پشتراستی هاریکاری یا خوہ بو سەرداری پیشکیش دکەت: "ئەز دئ تە ب رێیا چەند هەقائین ئیزدی یین کو بەس ب ناڤ بەعسینە، ب ترۆمبیلئ گەهینم گوندئ بوژانئ، نیزیکی ئەلکوبشئ... بپا٦٢". ئەو یئ پشتراسته کو خزمین وی ببەختیئ لی ناکەن (هەرچەندە ب ناڤ بەعسینە ژئ). شیوہیئ دووی ژئ، ریځخستنا نھیتی ب خوہ دگەل دەژگەهین میری کار دکەت و ئەرکەکی دیارکری بو دەیتە دەستیشانکرن کو د خزمەتا گشتی یا ریځخستنا نھیتیدا بیت (نەدووورە ئەڤە ئەو کەس بن یین روژانە مللەت چکی خوہ ل ناڤچاڤین حکومەتا هەریم ددەت کا چەوا و بوچی گرنگی ب ھندەک جاش و خوڤرۆشان ددەت؟!).

هەرچەوا بیت، د ئی گەرمەگەرما ریځخستنیئ نھیتی و گرتن و ئەشکەنجەدان و سیدارەدانیدا، یا سروشتییە کو کەسەکی ریځخستی پیداچوونی د بربارا خوہدا بکەت و ھندەک پەشیمانی، یان دوودلی ل دەف پەیدا بیت. ژ لاین دەروونیڤە؛ دەمی مرۆڤ دوودل دبیت و نەشیئ یان نەڤیت بربارەکا ئیکلاکەر بەت. دئ کەڤتە دناڤ ئالۆزییەکا دەروونیدا و ژبو پاراستنا ئارامی و ھەشەنگی یا کەسایەتی یا خوہ، کۆمەکا میکانیزمیئ ئالاقین بەرگری یا مەژی

ب ئاوايه كى نه هۆشى بكار دئىنيت، داکو ژ كه مته رخه ميه و خيانه تى دور
 بيت. په هله وانى ئى رۆمانى ژى، كۆمه كا ئان ئالاقين مينا به هانه كرنى و
 پيشه نائى و غفراندنى و خزاندى... بكار دئىنيت*. نقيسه ر ب ريكا
 مالخوليانى يين په هله وانى خوه و هنده ك جاران ژى، ب شيوه يين خوه
 ئىنسىر تکرنا دناف سوجه تاندا (كو ب ميناكه كى تيورى به حسى شيوازين
 خه باتى و دوودلى يا ئه ندامين ريكخستى بكهت)، په هله وانى خوه دئىخته
 دناف گيژه شانكا دوودلى و په شييمانيدا. لى ههروه كو د رۆمانا پيشيدا، هه موو
 بويه ر و كريات و كار شه دانان ب ئاوايه كى تيورى يين باركرى ب ئالاقين به رگرى
 يا دهروونى به هانه دكهت، كو خوانده فان چ بۆچوونين پيشوه خت ل سهر
 كاراكته رين رۆمانى وه نه گرن. هه رده م داکو كى ل سهر هوشيار كرن و
 ره وشه نبير كرن ملله تى دكهت (وى دناف خوه ده پيتر باوه رى ب ره وشه نكرن و
 ره وشه نبير كرن خه لكى هه بوو... بپا ۲۶)، هزرى د چاره نقيسى په هله وانى خوه دا
 دكهت، ئه رى دى ئه ف خه باتا نه ينى پتر خزمه تا وه لاتى وى كهت، يان ئه گه ر
 كوليژا خوه ته فاكتر و بيته كه سه كى زانا و ره وشه نبير! ئايا چ بۆ مه گرنه گه،
 خوينگه رمى يان زانست و زانين؟ كيژان دى پتر مفاى گه هينته شوره شى؟ ما
 ئه گه ر گه نجين خوينگه رم و هيقيدار نه بن، دى چه وا پيشاژويا داندولى گه هته
 ريژگه هى؟ لى پاشى قه دگه ر يته قه و هزر دكهت؛ ئه گه ر خه باتكارين خوينگه رم
 نه زان و ساويلكه بن، دى مينا ديوارى ل سهر به فرى بيت و نه دووره ب

---

* ژبو پتر پيزانينان ل سهر ميكانيزمين به رگرى يا مه ژى، سه حكه: د. عارف حيتو (۲۰۲۰).

هزرين گه ريله: چهنه خواندين دهر باره ي هزر و ره فنارين كه سى كورد. چ، چاپخانا
 پاريزگه ها دهوكى- دهوك. بپا ۱۴۳-۱۵۴.

ساناهی بهرفیت. ما نه داکهفتنا کۆما وان سهرهه لدان و شوره شین کوردی بین نه نجامدایی، ژ نه گهرئ نه زانین و نه هۆشیاریی بوو؟! باشه نه گهر جهخت ل سهر خه باتا سیاسه تا ئابوری بکهین و په نا بۆ وه لاتین پیشکهفتی ببهین، ما نه ههر نهو وه لاتن پشته فانی یا رژیمی دکهن و مه ب چه کئی وان دبرینن؟ ئانکو نهو وه لاتن تنی سهره ده ریی دگهل کیانین په سه ند و باوه رییکری دکهن و بهرژه وه ندخوازن. ئوو نه گهر ههر وه لاتنه ک بهرژه وه ندی یا هه فوه لاتن بین خوه بیاریزیت، بۆچی ئهم ژی کار ژ بۆ پاراستنا بهرژه وه ندی یا ملله تنی خوه ناکهین؟ نه فجاب شیوه یی ههر شهش پینگافین چاره سه رکرنا ئاریشه یان، هه موو پیشنیاران ریژه به ند دکته و شرۆفه دکته. ل داویی دگه هته وی نه نجامی کو ههرده می مرۆف دۆزه کئی بهرگومان دکته، فهره نه لته رناتیقه کئی باشتر و کاربگه رتر بۆ هه بیت، لی (گافا نه لته رناتیف نه به، دقیت مرۆف وی بکه یا هه یی... بیپ ۲۹). ئوو ده می مرۆف دوودل دبیت، یان گومانی ژ تشته کئی دیارکری دبهت، تنی خالین نیگه تیف بهرچاڤ دبن. شی دوودلیی وه ل په هله وانسی کر ژبیر بکهت، کو نهو که سایه تنی یا خوه دناڤ فی کاریدا دبینیت، ئارامیه کا دهروونی و هه سته کر نه کا ب شه هنازی و مه زناهیی دده تنی، ترس و شه رمینی یا وی شه رکاندیه و ژ که سه کئی شه رمینۆک بهر ب که سه کئی کاریزمایی و سه رکیشیه شه دبهت... هتد. لی نۆچه و ده نگوباسین براکوژی یا پیشمه رگهی هه موو هزرا وی داگیر کر بوو: "من باوهری ب فان هه می پارتیان ژی نینه. ئو نه ز دبینم نهو پیتر شه ری یه کدو دکن ژ هندئ کو شه ری دژمنی بکن... بیپ ۲۸". ئوو گومانای ل سهر ژبیر و بنگه هئ فه رمانین ری کخسته وکا وان و ترسای ژ توندوتیژی یا رژیمی، ئیخسته دناڤ دوودلییه کا کوژه کدا، نه ری بمینته دناڤ فی ری کخسته تا نه یئیدا یان ژی دوور بکه فیت؟ وی هه رده م خوه ب وی چه ندئ قایل دکر کو

چ کریارین له شکه ری ل دژی حکومتی نه نجام نادهت، تنی سهره دهری دگهل بابتهی ره وشه نبیرکرنی و تیوریزه کرنا دوزا ملله تی دکهت: "وی نه وژی دزانی کو پرس نه پرسا هندئ یه کا ریځستن چه کی ب کار تینه یان نا،... ژبلی پارتیا دهسته لاتدار و کوی و دووقه لاتکین وی هه بن، یین ژبلی وان پهیدا بن، دقیت بهین ژ نفا برن... بیپا ۳۱". لی نهوا ترس و گومانا په هله وانی زیده کری و کریه داره ستی دوودلی و هزرکرنی د بریاردانه کا ئیکلاکه ردا، ئاخفتا هه عالی بوو: "برا ته یا راست بقیت، نه ز نه ویرم گه له ک دگهل ته بهیم و بچم.. / خیره چ بوویه؟.. / تیتته گوتن کو تو و دلشاد و شان د ریځستن کا نهینی یا سیاسی یا کوردی ده کار دکن. نه ز ژ ناخوآزم خوه نیزیکی چ به لا و سهرنیشیان بکم... بیپا ۱۵.... و تیت گوتن ژی کو هایا حکومتی ژ وه هه یه... بیپا ۱۶". نه ف نوجه یه مینا فه جنقینه کا ژ شکافه بوو، که فتی ناف له شی په هله وانی و به رف تیهرزین و مالخولانی یین وی یین نافخویشه بری. دبیت ژی، دوودلی ژ دیتنا چنارئ بو پهیدا بیت، کو هزر د پیکینانا ژ یانه کا خوشدا دکر. پستی ژ شکه کیشه ل چایخانه کا بهر ده ری زانینگه می دیتی و هه ر ل هادر چوویه دناف دل و دهروونی ویدا: "کیف و شهرم سهردار مه ست کر بوو و په یف ل سهر زمانی وی ل هه فاه دهلنگفتن و نه دشیا تشته کی بیژه کو ئاخفتنی پی دگهل وی خواهش بکه و بدومینه... بیپا ۱۲".

هه رده م شیرت و فه رمانین پیشمه رگه ی نه و بوون کو فه ره کادر خوه ژ هه شه ندی یین نه فینداریی دوور بیخن، چونکو دوزه کا هه ژیتر و فه رتر ل پیشی یا وانه. چونکو نه فینداری گیلوی مرؤشی ژ خه باتی سار دکهت و بهر ب هندک خه ونین دی یین که سوکیشه دبهت. لی پرانییا ریځستن یین نهینی (نه ز ژی دگهلدا)، مه وه سا هزر دکر کو پرؤسه یا نه فینی خوینگه رمیه کی دده ته پرؤسه یا خه باتا نهینی (ب نه مازه می نه گه ر کچی ژی هه مان باوه ری ب دوزا

ملله تی و بزاڤا رزگار یخوایزین هه بیت). ئەڤه ژێ تیۆره کا دی یا کاملانی یا خه باتی بوو کو فهره کچ و کور ب ههڤرا کار بکه و ههڤه ندی یین ئەڤینداری، وان مجدتر و چالاکتر دکهت. ژ لایه کئی دیشه ژێ، گرنگیدانه ب رۆلێ کچان دناڤ خه باتا نهینیدا، کا چهوا ژن ههڤته مامکه را پیشمه رگه یه ل دهڤه رین رزگار کری، ب هه مان شیوه ژێ ههڤر یاز و ته مامکه را کادرین باژیرانه ژبو دۆماندنا خه باتی. ئەڤ تیهز رینه جو دایه ژ وئ رهفتارا نهڤه بوولکری یا جشاکێ کو مه ب ناڤی میبازی (گه ریانال دویف کچان) ل قه له مدایی. ئەڤینداری رهفتاره کا هه ژیه و دگه ل یه ک کچێ دهیته کرن، پشتی ب هوورینی دهیته هه لبرارتن و دبسته شه ریکا خه م و خۆشی یین مروڤی. لئ میبازی کریاره کا نه جشاکیه کو مروڤ هه رده م ب دویف هه می کچانه بیت ژبو ده مپوراندن و خۆشی ب تنی، یان ههروه کو دبیزن ژبو خه مره فاندنی (کو هه مان به هانه یا مه یقه خوار نییه). هه رچهوا بیت، ئی حه زا چیکرنا په یوه ندییه کا ئەڤینداری و ئاخفتنا هه ڤالی، دوودلی یا وی موکتر لئ کر و بهر ب بریار دانیڤه بر: "دوو تستان نهو خست بوو بن بارین خوه، چناری و نووچه یا کو هه ڤالی ژئ ره ل سه ر پرسا خه باتا وی د ریکه خسته کا نهینی ده گۆتی... بپ ۲۰". ئەڤ بابه ته وی دگه هیسته بریاره کا مجد و بهر ب زاخۆڤه دچیت کو کومیته یا کارگیرین ب بریارا خوه ئاگه هدار بکهت، لئ ب ته قه زایی دزانیت کو کومیته یا وان یا هاتییه ئاشکرا کرن و هه موو هاتییه گرتن، ئەڤجا ئەو ژێ دهیته گرتن و دکه فته د بن سته م و ئەشکه نجه دانا زه بانێ یین جه هه نه میدا.

په هله وانی ته قه زایان

د حیکایهت و چیرۆکین فولکلۆری کوردیدا، بهختی و تهقه زایي (سودفی) رۆله کي کاربگه ر تیدا ههیه و ههردهم تشته کي نه چاقه ر پیکری دکهفته د ریکا په هله وانیدا کو بهر ب مه ره ما داویشه بهت. ئەف ئەله مینتی که لتۆری یی پرائیا چیرۆک و چیقانوکان، خو شیبه کا بارکری ب سوپرایز و سه رسۆرمانی دده ته وه رگری، ههروه سا بۆ به ران ب شیوه یه کي سنسله یی ل سه ر سککه یه کي دیارکری یی بهر ب داویشه ریک دئبخیت. نفیسه ری ژی، هه مان شیوازی تهقه زایی و بهختی سپی بۆ په هله وانی خوه هه لپزارتیبه هه تاکو پی بگه هته ده فیرین رزگارکری. ریزگه ها دوماهی د چیرۆکین فولکلۆریدا، کۆرانگه ها سه رکه فتنی و خو شیبیه، لی د فی رۆمانا ل بهر دهستی خوانده قانی، هه مان سه رکه فتن و خو شیبی ب ده ستقه نائینیت، چونکو چیرۆکا فولکلۆری هه فپرکیبه دناقبه را خیر و شه ریدا. لی د رۆمانه کا که توار ی یا جفاکیدا، کۆمه کا ره هه ندین دی یین هزری و فه لسه فی و دلینی و که توار ی راسته قینه ب خو فه دگریته. د چیرۆکا فولکلۆریدا، خیر ب سه رده که فیت و په هله وان دگه هته ئارمانجا خوه. لی د رۆمانا که تواریدا نه مه رجه خیر ب سه رکه فیت، به لکو خیر دبسته رینیشاندر بۆ هاژۆتتا په یامی و بۆ به رین سه یر و هه مه جوړ پی ده یته ئافراندن. ئەف شیوازی مینا رۆمانین پۆلیسی (د سه رده مین هه فچاخدا)، خوانده قانی ب بۆ به رائنه گریددهت و خو شیبه کا بارکری ب مفای ب سه ره له بوونی دده تی.

ل چاپخانا بهر ده رگه هی زانینگه هی، چنار ب تهقه زایی ل نیزیکی وی دروونیت و هه ر ژ دینتا ئیکي تیرین ئەفینی یا وی خوه ل دل ی وی دده ن. ده می دچیته زاخو کو برپارا ده ست ژ کارکیشانا خوه بده ته کومیته یا کارگیری، ب

سەر گری و خه مگینی یا مالا میرزای هه لدییت و د زانیت کو هه فالین وی
 هاتینه گرتن. هیشتا چ بریار نه داین کا دئی چ کهت و دئی کیفه چیت، دهیته
 گرتن: "هیژ دهه مه تران ژ خانیی میرزایی دوور نه که ته بوو دهما وی خوه دیتی یی ب
 ئاساییشان فه دۆرماندۆر کریه... دهست لی هاتنه گرتن و هاته راخشاندن بو نافی
 ترۆمبیله کی و ژبه ر لیدانا ژ هه ر ئالیی فه ئیدی وی ناگاه ژ خوه نه ما بوو... بی ۲۲".
 ئوو دده می فه گوهاستنا زیندانیاندا بو ئه منا که رکووکی، هه رچوار هه فال
 هه ولدهن پۆلیسان بکوژن و ژئی بره فن، لی دیسا ب سو دفه پۆلیس و هه موو
 هه فالین سهرداری دهینه کوشتن، تنی ئه و دمیته ساخ: "هه ر سئ پۆلیس هاتن
 کوشتن و هه روه سا میرزا و هه می هه فال ژ بلی سهرداری هاتن کوشتن... بی ۶۰". پستی
 رزگار بوونا وی ژ وئی کوشتارا ژ نشکافه، ب چولی دکه ئیت و ب ته قه زایی
 دگه هته مووسل. هه لبهت نه و پیریت بجیته مال، ئه ئجا بهر ب زانینگه هیقه
 دچیت و دچیته دهف دلشادی. دناقه را ژوورا دلشادی و میرزای دا دمییت
 هه تاکو چنار وی دبه ته دهۆکی و ره وانهی ده قهرین ته نا دکهت. ئه ف بابه تی
 چناری ژئ سو پرایزه کا نه چافه ریکری بوو، چونکو هیشتا چ خویا کر نه کا فه رمی
 یا ئه ئینی دناقه را واندا روو نه دا بوو. دبیت موغامه ریا چناری کارقه دانا کار
 و کریارین بابی وئی بن کو ژئ نه رازییه و هه ز دکهت خزمه ته کی بو وئی
 شو ره شی پیشکیش بکهت، ئه وا بابی وئی ل دژ رادوه ستییت. ئوو نه تنی ئه ف
 سو پرایزه یا سهر سو ره یته ر بوو، لی هاتنا چناری بو ژوورا وی (ل دهف
 میرزای) سو پرایز و سهر سو رمانه کا دی بوو توشی سهرداری بووی: "سهر دار ل
 سهر پینان بوو، ل هیقیا کو دلشاد بهییت، نه کو بهس ب نووچه یه کا خیرئ ره بهییت، لی
 هه روه ها دگه ل چناری بهییت... بی ۶۷". نفیسه ر د شیال ئی کۆما بو یه رین ته قه زایی
 راوه ستییت و بهرئ په هله وانئ خوه بده ته دهۆکی کو چنار وی دهر باز بکهت.

نەدووورە، ھەشەندی یا ئەفینی یا وان ژێ بەیتر کەفتبا و دا رۆلەکی کارێگەرتر دەتە چناری کو ببا بیافەک دا پتر ل سەر ھەفرکیا دناڤەرا رڤیشتاندا باخڤیت. لئ نڤیسەری وە نەکر و ل سەر خۆشی یا سوپرایزین بۆیەران بەردەوام بوو.

دەمی سەردار ب تئە دەمینتە د ژوو را میرزای ڤە، ژ نڤسکە کڤە شڤان دەیتە دەف وی و د بۆیەرەکی بەلز و سەرسۆرھینەردا، ھیزین ئاسایشا رژیمی ب سەردا دگرن، لئ نە ژبۆ گرتنا سەرداری ھاتبوون، بەلکو ژبۆ گرتنا شڤانی. دبیت مەرەما نڤیسەری ب ئینا ئی بۆیەری، پەژراندنا وی ھزری بیت کو کەسین میباز ھەردەم بەرئاتافی ئاریشەیان دبن. شڤان ب دویش کچا بەرپرسیارەکی رژیمی دکەفت و ئەف ئاریشە یە کەفتە رییا وی: "دگۆت ژێ کو دکەڤە پە ی وی کە چن ھەتا بەر دەریی مالا وی و ل وان دەران تیت و دچە بەلکو کەچ ل سەر خاترا وی دەریکەڤە... من ئەو ھایدار کر کو ئەو نە کارەکی دروستە کو ب دوو کەچان بکەڤە و ب تاییبەتی کەچین ھیز نەبا لڤبووی و ترس ژێ تیدە ھەبە... لئ تو دزانی شڤان بۆ کەچان یی چاواپە، کۆلەیی لاشی مئ یە... بپ ۸۴". ب ئی چەندی ژێ، سەردار بئی ھایدار کرنا چ کەسان ژ مووسل دەردکەڤیت و درەڤیت. ب تەئە و ب پیادەیی دکەفتە چۆلی و بەر ب ئەلکویشیڤە دچیت: "ئەز ھەر ل سەر دەستێ ڤان چوویی مە، ئەڤجا چیتەر ئەز شانساً خوہ بچەرینم، بەلکی ئەز تیدە سەربکەڤم و نەکەڤم ناڤ ئە پین ڤان... بپ ۷۹". دەمی ھەڤالین وی ب گرتنا شڤانی ھایدار دبن، ئەو ژێ د رەڤن، چونکول وی ھزری بوون کو حکومەتێ ھەموو بزاقین وان یین رەڤاندنا سەرداری ئاشکرا کرینە و نھۆ ھەموو پینکڤە د بن گەڤیدانە. ئەو ژێ کاری رەڤی دکەن و بەر ب گوندی بۆزا ڤە دچن. دەمی سەردار ژ زرگار بوونا خوہ بئ ھیقی دبیت و (کەت سەر چۆکین خوہ، ژ وەستیان، تین، بیھیشبوون، ھناڤسۆتتا خوہ، بەردا گری، گریەکا تەر یا جەرگەر... بپ ۸۲). لئ ژ

نشکه کیشه ترۆمبیله‌کا لاندروۆه‌ر ل به‌ر راوه‌ستیا و ب‌عه‌ره‌بی ژۆ پرسیار کر کا
 دۆ کیشه چیت؟ "سه‌رداری خوه‌ست ب‌ کوردی بناخفه بو کو بزانی کو نه‌و ژۆ کورده، لی
 نه‌گهاشت، ژبه‌رکو ده‌رگه‌هی ئالیی شوڤیری فه‌بوو و فه‌ره‌بالخه‌ک ژ بی‌ن ل پیشین
 روونشتی هات. سه‌ردار د جیی خوه ده لال و شاش ما و ژ چافین خوه باوه‌ر نه‌کر... گری
 و کیف ل با وان ته‌فله‌ه‌ف بوون و خوه د یه‌کودو وه‌رگرن... بی‌پا ۸۲". فی سوپرایزا دلۆ
 خوانده‌فانان خوه‌ش کری، مینا دلخۆشی یا گوهدارین حیکایه‌تان هه‌کو
 په‌هله‌وان ب سه‌ر ریکه‌کا سه‌یر و دایلان هه‌لدیت. ب هه‌مان سوڤه‌یی
 چیرۆکا راسته‌قینه‌یا گرنا شسانی ده‌یتته به‌یستن و هه‌ردوو هه‌قال (دلشاد و
 خودیدا) فه‌دگه‌رنه‌فه سه‌ر خواندنا خوه و سیڤۆ سه‌رداری ده‌ته ناهین
 پیشمه‌رگه‌یان. لی بۆیه‌رین ته‌قه‌زایی بین په‌هله‌وانی ل ڤیره ب دوماهی ناهین.
 ده‌می دبیته نه‌نفال و هه‌موو به‌ر ب توخیانفه د ره‌ن، ب ریکا ره‌ئیشه، سه‌ردار
 چناری دبینیت و بۆ جارا ئیکۆ بی ترس دگه‌نه ئیک. هه‌رچه‌نده بۆیه‌ری
 ره‌فی مشتی ترس و بیه‌قییوون بوو، لی دیتنا چناری هیقییه‌کا دی د دلۆ
 سه‌رداریا چاند و نه‌و ترس و مرنا ژ هه‌موو لایانفه د دادا سه‌ر ژیان، بۆ
 سه‌رداری ببوو ده‌ستییکا ژبانه‌کا نوو: "د ری ده هه‌ردوویمان ده‌ستین هه‌فدو گرتن و
 به‌رنه‌دان بۆ کو ئیدی ژ هه‌فدوو دوور نه‌که‌فن، ژ کینفان ده ناخفتن ژبه‌ر وان نه‌دهات...
 بی‌پا ۱۲". ئەف سوڤه‌یه ئاماژه‌یه‌که ژبۆ دۆماندنا ژیان و هندی مرۆف د ژیانیدا
 بمینیت، دۆ هه‌ر کار و کوکی خه‌باتی که‌ت، چونکو ل ده‌ف شو‌ره‌شنانان (ژیان
 به‌رخوه‌دانه). ئوو ده‌می پارتیه‌کا دی یا کوردی هه‌ولدده‌ت کو نه‌ندامین پارتی
 یا سه‌رداری ژناف به‌ن، ده‌یتته وی گوندۆ سه‌ردار لی و دگه‌ل دوو هه‌قالین
 وی دبه‌ن (هه‌رمان و ریبه‌ر). پشتی وی هیزا کوردی نه‌زمانین هه‌ر سییان برین،
 هه‌رمان و ریبه‌ر کوشتن و دیسا ب سوڤه سه‌ردار ژ کوشتنی فه‌درسییت: "وی

بهرپرسياری گۆت، نهم قى ناکوژن. نهف ئىدى نكاره بيهيقه و نرکيى ژى نزانه کو پى
 بنقيسه. نهم دى نهنگهکا بى گولله بکن ددهستين وى ده و وى ببن بهر دهقى
 قهرهقوللهکا ترکان و ل ور بهيلن کو جهندرمه وى بيبنن. نهو دى وى دهرهال، ههر ژ
 دوورقه گوللهباران بکن و دى وهها بييت گۆتن کو مه ب سهر وان ده گرتيه و گۆيا وان
 يهک ژ مه کوشتیه و دى وهها نووجه چى ببه و دى نهف خائينه ژى هييت کوشتن. وهها
 نهم ب بهرهکی دو چشیکان دکوژن؛ نهم ژ قى خهلاس دبن و نهم بالکيشيى ژى بو سهر
 خوه چى دکن... بپ۱۳۶". نهو لايهن سهردارى ب خائين ددهته نياسين، چونکو
 نهگههشتبوو دناف ريژين وى پارتيدا و بهرى هينگی دگهل پارتيهکا دى بوو.
 د قى رۆماييدا ژى، مينا (کورى زنارنى سهربلند)، نقيسهر ب دريژى قالا
 براکوژين و ههفرکی بين نافخويى دکهت. لى کا چهوا هندهک پيشمههرگه بين
 باشوروى کوردستانى ل دژى قى شهري مالويران بوون، کومهکا شهرفائين باکور
 ژى ل دژى ههمان کريارى بوون: "وان نه دخوست ژيان وهها بهردهوام ببه؛ نهو
 بمينن دناقبهرا زۆردارى يا داگيرکهرى و نهياريا نافخويى ده... بپ۱۲۹". ئانکو ب
 تهقهزايى کهسهک ژ وى گرۆپا کوردى يا بکوژا کوردين باشور، خودان وژدان
 دهردهکثيت و خوه بهربريژر دکهت کو نهو هزرا بهرپرسيارى خوه ب جهيينيت.
 ب ريشه رازا دلئ خوه و چيرۆکا ههز و خهون و خهباتا خوه بو سهردارى
 شهديگيريت و وى بهرهللا دکهت: "نهف دهمهک بوو من کرپوو دلئ خوه کو دهف ژ قى
 رهنگى خهباتى بهربدن و من ئيرو ب چيترين دهليقه ديت، کو ته ژى خهلاس بکم و نهز
 ب خوه ژى، دى بهر ب سووريهيى بچم... نهز دهف ژ تیکوشينا خوه بهرنادم. لى نهز دى
 ل دژى قان مهتودين شاش ژى رابوهستم... بپ۱۳۹". لى ژ بهر کو بى نهزمانه و
 نزانيت ب ترکى بنقيسيت (ههروهکو وى بهرپرسيارى گۆتى)، ريکا خوه
 خهلهت دکهت و دهيته گرتن. پشتى ههفت سالين زيندانئ دهيته بهردان و بهر

ب گوندی چناریشه دهیت. ئوو د میناکه کی جوان و جوامیرانه بی مشتى دلینی و مرۆقابه تیدا، ههژینی نوو بی چناری ژنا خوه بهردهت (ل دویف داخوازا وی) کو سهردار جاره کا دی ل خوه ماره بکهت. ههردوو پینکفه برپارا فهگه ریا نا بهر ب باشوورقه دهن، کو سوپرایزا دلخۆشکه را داوی دکهفته سهر رییا وان: "د رییا فهگه ری ده نهو تووشی خالی چناری بوون کو ژ باشووری هاتبوو په ی چناری، پشتی کو زانیبوو کا نهو ل کیژ گوندی یه، داکو وی ببه جهم خوه... بیپه ۱۴۵". ب ئی چهندی ژى، نفیسهر چیرۆکا سهردارى، ب تهرزى حیکایهت و چیشانۆکین فولکلۆرى ب داوی دئینیت و ل جیی خۆشیی و گههشتنا مرادى رادوهستیت: "هه می چوون سهرستووین یه کودو و نهو پینکفه، ب دلین خوهش و ب کيف ل سهر رییا خوه بهردهوام بوون... بیپه ۱۴۵". لی داکو دگه ل پیناژۆیا په یامین رۆمانی بگونجینیت و نه بیته فهگیرانا سهرهاتی بین په هله وانه کی ژبیرکری، وی که یفخۆشی یا وان، ب سترانه کا سالۆی ل سهر براکوژی و پیروزی یا وهلاتی دگه وری بین واندا کپ دکهت. ئانکو یی دبیژته خوانده قانی کو ئه فه نه سهرهاتییه که، به لکو چیرۆکا خهم و ژانین ملله تی مه یه و ههر یا بهرده وامه.

چنار کوردستانه!

لیکگوهارتنا ئه ئینی یا یاری و وهلاتی بابه ته کی بهر به لائی هونه ری شعریه و دبیت پرانییا شاعران (ب نه مازه بی کوردان)، ئه ف شیوازه د شعرین خوه دا بکار ئینا بیست. ههروه سا د کورته چیرۆک و رۆمانییدا ژى، مشه جارن کاراکته ره کی رۆمانی دبیته جه فه نگى جهی یان وهلاتی. د پرانییا جاراندا، شاعر و چیرۆکنفیس ژنی دکه نه جه فه نگى وهلاتی ژبه رکو ژ گه له ک لایانقه وه کهه فن، ههردوو به خشنده نه و هیما بی دۆماندا ژیانینه، ناموسا مرۆشینه، مشت دلینی و

عەشقن، مەرووف خوە سەرا وان ددەتە کوشتن، مەرووف د عەشقا هەردوو یاندا شەیدا و بێچارە دبیت، ئازادی یا وەلاتی و گەهشتنا ژنەکا حەبانلی خەون و هیقییەکا رەوا یە، چ کەس نینن د قۆناغەکا ژیی خوەدا نەپەژانلی... هتەد. ژ لایەکی دیشە ژی، ژن دجشاکێ کوردستانیدا تەپەسەرکرییە و دارەستێ بریاردانین بابی یان سەمیانی مایێ، بریارا دەستنیشانکرنا چارەنقیسی وئ نە ددەستێ وئ ب خوەدایە. کوردستان ژی د هەمان رەوشیدایە، هەردەم تەپەسەرکرییە و چارەنقیسی وئ ددەستێ سەمیانین داگیرکەردایە. مشەجاران ژی ل سەر دەستێ سەمیانین خراب و دکتاتۆردا، دبیتە متایی بەرژەو نەدخوایی، کوردستان ژی متیەکی بەردەوامە ژبۆ پاراستنا بەرژەو نەندی یین زالدەست و داگیرکەرین وئ... هتەد. ئەف هەردوو کەستەرین ساخەلتان وە ل وێژەفانان دکەن کو گرنگیی بەنە ژنی و وەلاتی، جار وەلاتی د چاقین ژنیدا بیینن و جارنا وەلاتی وەک ژنەکا جوان و هەژی و ئۆمیدبەخش بیینن.

ئەگەر ئەم دانانگەهین ژيانا چناری د فی رۆمانیدا بدانییە بەرئیک، دی هەمان قۆناغین وەلاتی (پشتی شکەستنا ۱۹۷۵)ی، تیدا بیینن. جە؛ باژیری مووسلە (بنگەهی عەروبەت و ئیسلامەتی یا سنی ل عیراقی)، دەم؛ سەردەمی پشتی شکەستنی و نەمانا هیژین چەکداری یا ئاشکرا (قۆناغا زانین و زانستی و خەباتا نەینی). چنار وەکو سیتافکەکا جادویی داددەتە ب رەخ گەنجەکی ئۆمیدەواری کوردقە و دەر حالدا، ئەینی یا وئ هەموو بەروباقی دیتنا وی گەنجی قەدگریت و بۆ دبیتە ئەو خەونا چەندی سالی هیشی. چنار کچا ئامر بەتالیۆنەکی شۆرەشا ئیلۆنی بوو، نۆکە ژی کچەکا نازدارکری یا سەر قۆلەکی چەتەیانە (جاش)، دلێ وئ دگەل هەزار و وەلاتپارێزانە، لی لەشی

وئ دناڤ ماله كا حالخوشا جاشاندايه . ئانكو كوردستانا راسته قينه، ئه وه يا ددلى وه لاتپاريزاندا (وهكو سهردارى بو نمونه)، ئه و كوردستانا ل بن كونتروللا جاش و خوفروش، كوردستانه كا كارتونى يا بى گيان و بى سيمايه كى ديار كريبه . دبیت نمونه يى پارتين كوردستانى يين كارتونى و دووڤه لانكىن به عسيان باشتين نمونه بن بوڤى رهوشا وه لانتى . ههروهسا چنار ب نه چارى شوو ب پسمامى خوه يى چه ته دكهت، كو نه چهز زى دكر و نه هيقيانى چ خه وينى وئ يين ههلاويستى بوو . كوردستان زى ب نه چارى دكهفته بن وه لانتى عيراقا عه ره بى . پشتى باب و ههڤزى چنارى دهپنه كوشتن (كو ئامازه به ژبو فهژاندا خه نوئى و سه ره له دانا شو ره شى)، چنار دبسته بويزن و دبسته جهى ته ماحكارى يا هه موو لايه نين وه لاتپاريز و داگير كهران . د كه لتورى كورديدا، هه ردهم چاف ل سه ر بويزنانن، ته ماحى يا پرانبا گه نجين گه ره كى دچيتى (چ ب حه لالى بيت يان ب حه رامى) . ئه ف دانا گه ها ژيانا چنارى، ده برينى ژ شه رى براكوژين و په رتوبه لاقبوونا لايه نين بزاڤا رزگار يخوازيه دكهت .

ئو و ئي كگه هشتتا چنارى و سهردارى د ناڤ كۆره فه كا دلته زيندا، ئامازه به كه ژبو پي كه اتنا هي زين ههڤر ك و ده ستيپ كرنا شو ره شه كا نوو يا ئاشتي خواز و بار كرى ب زانست و ديالوگ و ته دويل كرنا دۆزى . دبسته ههڤزينا پيشمه رگه به كى باشوور كو ده برينه ژ به ره مپن هه ردوو شو ره شين ئيلون و گولانى . لى پارتين باكوژ دهپنه مه يدانى و ئه زمانى باشوور بيان دبرن كو هه موو سه ربورا بزاڤين بو رى ژبيرا خه لكى بهن و ده ست ب گو تاره كا دى يا رزگار يخوازيه بكن، ههڤزى وئ زى بى سه روشوين دبیت، ئانكو جاره كا دى دبسته بويزن و كوره ك زى دبیت، وه كو به ره مپ بزاڤا بو رى يا نه هيسته ماندا

کرن. لی تہ ماہکارین فی قوناعی کوردین باکور بوون و دیستہ ہہ فزینا کوردہ کی باکور، تہو ب کورفہ دکہ ثنہ دناف مالہ کا دی و ل بن کونترولا سہ میانہ کی دیدا. تہ فہ زی دہر برینہ ژ مہزنبوون و گہ شہ سہ ندنا بزافا باکور کو ژ ہاریکاری بین پیشمہرگہ بین باشوور دہست پی کر و پی مہزن بوون و پاشی ب دہنگ و رہنگ کہ تن. ٹوو داکو تہ ف دہنگہ بلندتر بیت، وان دہنگی مایی باشوور قوتبر کر و خوہ کرہ سہ میانہ چناری. ل داویئی زی دہمی سہرداری بی تہ زمان پەیدا دیست و دکہ ہتہ گوندی ہہ فزینا خوہ، دہستی قہ بولکرنی و پیکھانتی بؤ دریز دکہت: "من ہند ژی و پیتر دقیت کو تہ ف مالا تہ دامہ زراندی ناقاتر و ب رہونہ قتر بہ... بپا ۱۴۱". تہ ف ہہ لویتستہ نیشانا شورہ شگیری یا راستہ قینہ یہ کو مہرما بزافین باشوور رزگار یخوازی بوویہ و ہہر لایہ نہ کی بشیت و ہلاتی بیاریزیت، دی پیرو زباہیی لی کہن. مللہ تی باکور ژی (نہ پارتین وی!)، کو ہہ فزین و خہ زووری چناری نوونہ راتی یا وان دکہن، ب ہمان ہہ لویتستی مرؤشانہ و ل گورہی دیتن و بؤچوونین نقیسہری، پرسا دان و نہدانی ژبو پروسہ یا ہہ لہزارتنی دہیلن و ریزی ل ہہ لہزارتن چناری دگرن. ٹوو ل فہ گہرا بہر ب باشوورفہ، خالی وی یی پیشمہرگہ دکہتیی و سترانہ کا ل سہر براکوژی ب دہنگی سالویئ (نہ دین!) دہیسن، کو ناماژہ یہ کہ ژبو کو براکوژی نہما (یان نامینیت) و دی بیتہ سترانہ کا فولکلوری یا کوردی و ہہ موو پیکفہ، بہر ب سہر ہہ لدانا باشوورفہ دہین.

خالا دی یا ہہ فہ ند ب کوردستانییوونا چناریفہ، عہشق و تہ فینیہ. مشہ جاران دہیتہ گوتن کو تہ فینی موعجیزہ یان چئ دکہت، تہ فینی یا سہرداری و چناری ژ میناکین موعجیزہ چیکہرہ. سہردار ل چ دہمان و د بن چ کاوداناندا،

چنارڻ ڙبير ناکت، هردهم يا ل بيرا وي و خهون پڙهه ددیتن: ”گه لهک بابان ڙي
خوهستن کو ببه زافايي وان و وان هز ذکر کو که چهکا خوه بدئي، لي نهو نهشيا خوه ڙ
چنارڻ و نه ڦينا خوه بو وي دوور بځه... بپا ۱۱۶“. نهف نه ڦيني يا وي ب هر دوو
لهپان گرتي و نه بهر دايي، مينا عه شقا هر وهلاتپاريزه کييه ڙبو وهلاتي وي يي
داگير کري. نوو چنارڻ ڙي، کومهکا موعامره بين نه په سند ڙ لايي جفاکييه ڙبو
خاترا دلداري خوه يي گريمانکي کرن؛ بهري بنياسيت و هيشناج ههستين
ناشکراکري دنابقهرا واندا نه يي، سهره دانا دايکا سهرداري دکهت و پاشي ڦي
نه ڦيني يا خوه بو برايي خوه ناشکرا دکهت: ”نهو خو يشکا وي يا وهها ڙ خوه
شهرمکري و بيدهنگ وهها زيرهک بوويه، ڙبهر خوه ده رکه تيه و نه بهس هز ڙ خورته کي ڙ
مائي بياني ره دکه، لي خوه ل سهر خاترا وي تالوقه تي مه ترسيين مه زن ڙي دکه...
بپا ۷۱“. نه ڦه ڙي، ل گورهي عورف و عده تين جفاکي کوردي، رهفتاره کا نه که هي
و نامويه. هر وهسا هه ولدانا وي ڙبو رزگار کرنا وي کو دي ل دڙي باب و
بنه مالا وي بيت، وي ره کييه کا کيمويته يه ڙ ته رزي وي ره کي يا شوره شگيرانه،
نیشانا نه ڦينييه کا دڙوار و موکمه. هر چه نده دييت وه کو هه لويسته کي
وهلاتپاريزي بهيته هه ڙمارتن، لي بابه ته کي هه ڦه نده ب هه ڦر کي يا دنابقهرا
رڦيشتاندا (کو پاشي دي هينه سهر). ل ده مي سهر دار نه زماني خوه ڙي ڙ
دهستدهت و دزانيت کو چنارڻ يا شوو ب کورده کي باکور کري، ڙ دوور ڦه لي
دنيريت و قيما خوه ب ديتنا وي و کورڻ وي دئيتت. د هه مان ده مدا، چنار ڙي
ب وي ره وشيڦه هاتبوو گريدان: ”نهو ده مهک بوو بالا وي که تبوو سهر زلامه کي، ل
بن داره کي، ل هه مبه ر وان گوران، چهند مه تران دوور روودنشت و ته ماشايي وي و
زارو کي و گوران ذکر. ل ده ستيپيکن ڙ وي دترسييا، لي پاشي... د خوه ده هه ست ب
نيمناهي و ره حه تيي ذکر... وهها ب هه بوونا وي زلامي ڦه هات گريدان کو هاتنا وي يا

روژین ئینیان بیتربو دیتنا وی بوو ژ دوورقه... بپ۱۲۲". ئوو دەمی پەردە ژ سەر
 نھیتی یا وی دەھتە لادان و ھەموو پی دزانن، مینا ئەفیندارەکی بەخشنە
 پیرۆزباھیی ل ژیانان وی یا نوو دکەت. ھەروەسا ئامازەیکە جەھەنگی ب
 کوردستانا مەزن ھاتیبە دان دەمی وەسفا ژیانان ھەردوو عاشقان دکەت: "ژیانان وان
 ژی مینا گوندین باشوورە، ھەست و نەستین خەلکی گوندی ژی ھەر عەینی ھەست و
 نەستین وی نە. ھەر تشتی وان یەکە ژبلی تشتەکی وەھمی ب ناھی سنووران... بپ۱۲۶".
 لی دوو جار شووکرنا چناری ل باکوور (جارەکی دگەل باشووریبەکی و ئیکی
 دگەل باکووریبەکی)، نیشانا یە کپارچەیی یا کوردستانییە کو ھیلین توخییی
 نەشین ھەست و ئەفینی یا ژبو وەلاتی سنووردار بکەن. ئوو بەخشنەیی یا
 ھەژینی باکووری، ئامازەیکە دی یا ژبیاتیبە ژبو ھەمان ئاخنی و ھەمان ئەفینی.
 دەمی مروف ب راستگویی ھەز ژ کەسەکی یان تشتەکی بکەت، دی ھەز ژ
 بریار و خووشی یا وی کەسی و ئارامی وی جەھی ژی کەت.

ئیدیالیزم و عەقلانیزم / ریالیزم و پراگماتیزم

ئیدیالیزم و ریالیزم دوو تیرمین فەلسەفی و ھەقەندن ب ژیان و
 تیگەھشتتا مروقیقە، ھەتا نھۆ ژی جەھی ل سەر راوہستان و دویفچوون و
 تیھزینیتە. ئیدیالیزم وەکو تیرم داکۆکیی ل سەر وی چەندئ دکەت کو راستی
 یا ھەبوونی ژ ھزران و ھندەک میناکین مەژی (عەقلی) پیک دەھت، مەژ
 ژیدەری ھەموو پیزانینانە. ئەفلاتون وەسا دینیت کو جیھانا عەقلی راستی یا
 رەوانە و جیھانا بەرھەست مینا سیبەریبە. ئانکو ئیدیالیزم داکۆکیی ل سەر
 میتافیزیکیی و گیانی دکەت. ھەژدی ئیدیالیزمی ماددیەتە کو داکۆکیی ل سەر
 ماددە دی دکەت ژبو تیگەھشتتا ھەبوونی. ئیدیالیزم ب تیرمەکی فیلسوفی دەھتە

نیاسین، چونکو سہرہدہریے دگہل ہہرسے رھہندیں سہرہکی یین فہلسہفنی دکہت (راستی، خیر، جوانی). تیگہہی سہرہکیے ئیدیالیزمی ژ ہہلوستہکی فیلسوفیے تیوری و پراکتیکی پیک دھیت، کو ہہموو ژیوہرین ہہبوونی فہدگہرینتہفہ سہر ہزرکرنے و وسہ ددہتہ خویاکرن کو ہزرکرن کلیلا ہہبوونی و پیزانینین راست و دروستہ. ل بہرانہہری ئیدیالیزم و ماددیہتی، بابہتی عہقلانیہتی و ئەزمۆنگہریی ہہیہ؛ مہرہم ب عہقلانیی داکۆکیکرنہ ل سہر ژیدہری پیزانینان، وسہ ددہتہ خویاکرن کو ژیدہری ہہموو پیزانینان مہژیہ (عہقلہ) و ہہموو ژیدہریں دی یین مینا ہہستہوہران و پیزانینین ب ریکا وەحیی ماندا دکہت. لی ئەزمۆنگہری داکۆکیی ل سہر ئەزمۆنین بہرہست دکہت*.

ریالیزم وەکو کارفہدانہک ل سہر ئیدیالیزمی ہاتہ دناف قادا ہزرین فہلسہفیدا، کو ہہفسہنگیہکی بیختہ دناقہہرا تشتین بہریاسین سروشتی و زانینین خوہیی عہقلیدا. داکۆکیی ل سہر وی چہندی دکہت کو جیہان ژیدہری ہہموو راستییانہ و فہرہ گرنگی پی بہیتہ دان. جیہانا دہرفہیی (دہردؤرا مروفی) ب ہہموو پیکہاتہیین خوہفہ، جیہانہکا خوہسہرہ ژ وی مہژیہ تی دگہہیت. ئەف ریازہ وسہ خویا دکہت کو چ راستی یین رھایی ژ ئیلہام و پیحہسیانین مہژی ناہین، بہلکو ب سہرپؤر و ئەزمۆنگہریی پەیدا دبن. لی پراگماتیزم وەکو تیرمہکی یونانی ب رامانا کارئ مفادار دھیت، ئانکو دبیستہ

---

* ژبو پتر پیزانینان ل سہر ریازین ئیدیالیزم و عہقلانیزم، سہحکہ: غادہ الحلايقہ (۲۰۱۶). مفہوم الفللسفۃ المثالیۃ (مقالۃ)، من موقع (www.mawdoo3.com). ہہروہسا سہحکہ: مثالیۃ (مقالۃ)، من موقع: (www.marefa.org).

رېياز مفاډارېي. راستې يا هزر و بۆچوونان د رېياز پراگماتيډا ل سهر بهايي سهر بارک و نه نجامين وي بين پراکتیکی رادوه ستيت. نانکو ره وايه تي يا ههر دۆزه کې د مفاډارې يا ويدايه.

ب شپوهيه کې گشتي، ساخله تي پراگماتيډا ل سهر وان کس و لايه نان دهيته دانان، کو نارمانجا سهره کې سهرکه فتن و مفاډارېيه کا که سوکی بيت. نه گهر به راووردیه کا ساکار دناقبه را ههرسي تيرمين ئيدياليزم و رياليزم و پراگماتيډا بکه ين، دي بينن کو ب شي شپوهي ل خواري سهره دهريي دگهل هندک تينگه هين هه فبه ند ب مروفي و ژيانا ويشه دکن؛ مروفا د ئيدياليزميډا لهش و گیانه، گیان راستي يا رهوانه و لهش سيپه ره، پتر داوکويي ل سهر گیاني و نورمين ئيديالي و بلند دکت. د رياليزميډا پشکه که ژ که وني و پابه نده ب ياساين که ونيقه، ژ دووانيیه کا هه فسه نگ پیک دهيت کو عه قل و له شه. د پراگماتيډا يه که يه کا تورگاني يا پينکه گريډايه ب ژينگه هيشه و شيانين فيربوني هه نه. بهايين جفاکی د ئيدياليزميډا هندک نورمين جهگير و نه گورن، مروفا پشکداري د چيکرنا واندا ناکت و پيرينه يکن ژبو گه هشتنا هه ژيتي و بلندی يا نمونه يي. د رياليزميډا ريژه يي و گوهورن، مهرم ژي ب ده سته ئينانا خيري و مفايه بو پراييا خه لکی، نانکو بابه تي و هه ميشه بينه. د پراگماتيډا هه لپارده يي و بابه تينه، دهينه هه لسه نگانن و راسته کرن، ژ نه نجامي کارليک کرنا دگهل که تواری يا جفاکی په يدا دبن. ب هه مان شپوه، فان ههرسي رييازان دبتن و بۆچوونين جودا جودا هه نه بو که وني و هه بووني، پيزانين و تيگه هشتني (درکرتي)، شپواز و مه نهه جين فيرکرتي، ساخله تين ماموستا و

فیرکاران... هتد* . ده می ئەف تیرمپن فیلسوفی دهینه دناف وێهیدا (ب
 نه مازهیی رۆمانی)، سه مه ته كا دی یا تیخواندن و تیده راندنی و هردگرن و ب
 شیوه یه کئی ساکاتر و فالیکیتر ژ کوراتی یا تیگه هئی وان دهینه دهر براندن.
 ئیدیالیزم و مه ژوهی، ب ئاویێ هزرکر نه کا که تواری و لوژیکی دهینه دیتن.
 ریالیزم و پراگماتیزم ب نیشادانا رهفتارین که تواری یین به رههست دهینه
 وه سفکرن، دوور ژ زیده روئی یا رۆمانسیی و رهئینا ژ ژانین که تواری. ئانکول
 گورهی هزرکر نه کا لوژیکی، په سندانا بۆیه ران ب شیوه یه کئی باهه تیبانه یین
 نیزیکتز ژ بانا رۆژانه و دوورتر ژ خه ونین یوتویایی و جیهانا نمونه یین
 مه سته ره یی دهیته کرن. ئەو ب خوه، ئەده بئ ریالیستی وه کو خۆدیکه کا ژیارا
 که تواری که فته جهی رومانسی یا مشت ژ هه پاره و خه یال و یوتویایی. ئانکو
 وێه ژ بورجین بلند دانا سه ر عه ردی و تنییاتی و هیزا سنوورپرا په هله وانی
 دگهل کۆمه کا بۆیه ر و هزرین گریمانکی، کره سه ره ده ریکر نه کا به رئاقل و
 به رههست دکهل هنده ک بۆیه ر و که سین راسته قینه یین دناف ژبانه کا
 که تواریدا. د که تواری یا جفاکیدا، په هله وان وه کو مرۆفه کئی هه چکوه ییی
 جفاکی دهیته وه سفکرن، تۆشی هه لچوون و بیچاره یی و ره شینییی و سه تمینی
 دبیت، نه مه رجه کو هه رده م سه رکه فتنی ب ده سته بینیت و نه مه رجه ژی،
 هه رده م پی شینی یین وی دروست ده رکه شن. د قی رۆمانییدا، دوو جه و دوو
 سه رده مین خه بات و چالاکی یین په هله وانی دهینه به رچا فکرن؛ جهی ئیکی

---

* ژبو پتر پینان ل سه ر پراگماتی و جوداهی یا وی دگهل ریازین دی، سه حکه: غاده
 الشامی (۲۰۱۴). البراجماتیه عرض المنهج ونقد الواقع: تصورات الفلسفة والتطبيقات
 التربوية للفلسفة (مقالة). من موقع: (www.alukah.net).

باژیره و یی دووی گونده (یان ده‌فرا رزگارکریه)، جهی ئیکی ب سهردهمی
 دهسته‌لاته‌کا شمولی و دکتاتوریه گریدایه، لی جهی دووی ب سهردهمی بزاقا
 رزگارینخوازی یا کوردستانیه گریدایه. فان هردوو جی و سهردهمان ساخله‌تین
 خوه یین جودا هه‌نه کو کار دکه‌نه سهر شیوازی تیهرین و ره‌فتارین مرۆشان.
 د باژیریدا (سهردهمی ری‌کخستا نه‌تی)، پتر ب بابه‌تین تیوری و ئیدیالیقه د
 گریدای بوون و رۆلی عه‌قلی تیدا یی به‌رچاف و به‌ره‌ست بوو. لی ل گوندی
 (سهردهمی خه‌باتا چه‌کداری)، پتر ب بابه‌تین میرانی و شاره‌زایی یین
 بکارئینانا چه‌کی و موماره‌سه‌کرنا شه‌ریقه د گریدای بوون و رۆلی هی‌زا
 زه‌فله‌کان تیدا ناشکراتره. ئە‌فجا کۆمه‌کا هزرین ئیدیالی یین خه‌ونۆکی دکه‌فنه
 به‌ر کۆمه‌کا هزرین دی یین که‌تواری و پراگماتی. ئە‌گه‌ر ئەم هزر و دلینی و
 ره‌فتارین هردوو جه و سهردهمان هه‌شبه‌ری هه‌ف بکه‌ین، دی کۆمه‌کا سه‌تمینین
 نه‌ پیشینکری ل ده‌ف په‌هله‌وانی بینین:

* په‌هله‌وانی هزر دکر کو ئە‌گه‌ر ژ بن ده‌سته‌لاتا رژیما هۆف و درنده
 ده‌رکه‌فت، دی ئازاد بیت و هه‌ر چه نه‌ بیت، دی د ئارامیه‌کا ده‌روونیدا ژیت.
 ده‌می هه‌شپکی و پراگماتی یا پارتییان دینیت، هه‌ز دکه‌ت روونیت و وه‌کو
 به‌رگری میلی کار بکه‌ت. لی ده‌سته‌لاتا ئی جهی نوو ژی، هه‌رده‌م ب دویش
 فه‌یه: "برا ئەز ره‌قیمه و هاتمه‌ فی ده‌ری، کو چی ببه، ئەز هه‌ز دکم روونیم و مای خوه
 د چه ده‌نه‌کم... ده‌ وه‌ره‌ نه‌ا ئەز ژ حکومه‌تی ره‌قیمه و ئە‌ف ئی به‌لا خوه ژ من فه
 ناکن... بی‌پا ۹۸". ئانکو هه‌زا ئیدیالی ئەوه کو ده‌سته‌لات ژ هه‌فجودانه و ئە‌گه‌ر ژ
 دکتاتوری رزگار بیت، دی ب ته‌ناهی ژیت. لی که‌توار وه‌سا خویا دکه‌ت کو

ل هر جه و سهردهمه کئی فی وهلاتی دهستهلان هر دهستهلانته، نه گهر تو دگهلدا نه بی، دی ته ب دژ دانین .

* هرزا ئیدیلالی نهو بوو کو کوردستان هه موو یه ک پارچه یه و هه موو کورد ب ههئرا کار دکن ژبو ب دهستفه ئینانا ئارمانجین نه ته وه بی: "بابئ میرزای... د سالا ۱۹۷۴ ده، ل مه ها ئیلوئی، ل بهرؤکین شه ری ل دهقهرا ئه ربیلئ ب توپه کا لهشکه ری عیراقئ هات کوشتن... بی۲۲"، کو ئاماژه یه که ژبو یه کپارچه یی و وه کهه فی یا خه باتئ ل هه موو کوردستانا باشوور، ئانکو ل سهردهمی هه بوونا یه ک پارتا سه رانسه ریدا، هه موو قولاچکین کوردستانئ مه یدانا خه باتئ و شه هیدبوونی بوون. لی دهمی دهیته دناف ژيانا که تواری یا فره پارتیدا وه سا دینیت کو هر پارته ک ل دهقه ره کا دیارکری خه باتئ دکهت. د پرائییا جاراندا ژئ، ل دژی پارته کا دی یا هه مان رپبازییه: "پارتین مه وهلاتئ مه ل سه ر خوه دابه شکریه و ژ خوه ره سنوور ژئ دهستیشان کرئه... بی۱۰۷". نه شه ژئ، دییت ئاماژه یه ک بیت کو هیشتا ملله تی کورد نه که هشتییه وی ئاستی کو پرؤسا دیموکراسی ب په ژرینیت، یان بکاریت ته قه بول و ته حه مولا هزه ره کا دی یا جودا بکهت. نه دووره ژئ تیهرینه کا ئیدیلوژی بیت کو فره بزاقین رزگارینخوازیی (د خه باتا چه کداریدا) ئیکسه متی بن و پشتی دگه هنه ئارمانجئ، هینگی دشین سیسته می دیموکراسی و فره حزبا یه تی بکه نه شیوازی ب ریقه برنا دهستکه فتین شو ره شی . لی وه سا دیاره کو نفیسه ر ئالا هه لگرئ بوچوونا ئیکتییه، له وما هه ردهم دا کوکیی ل سه ر هؤشیارکرن و ره وشه نبیرکرن ملله تی دکهت و دناف پیشمه رگه یاندا ئاماژه ب دوودلی و پهستی یا په هله وانی ددهت.

* هزر ئەو بوو کو دەمی ریکخستی یین نهیتی دگههنه شۆرهشی، دئ هه موو مالین شۆرهشنانان بنه مالین وان و ئەگەر کهسهکی یان خیزانهکئ پاریهکی نانی هه بیت، دئ قهتکەت و ههفریبازی خوه پئ پشکدار کەت. لئ دیتنا کهتواری ئەوه کو وان ژئ دقیت ب تهنايي نانی خوه بخۆن و ب تیری بنقن: "ژنهکئ ب نهنيهکا گری ب خیرهاتن ل وی کر... مه ب خوه چ نينه کو ئەم بخۆن و تو هه شهف میهشانان دگهل خوه تینی... بپ ۹۹". ئەفه ژئ ئامازهیه که ژبو شیوازی خه باتا پارتیزانیی کو چ کومه لگههین فه رمی یین قهحهویانا خه لکی رهفایی و نووهای نینه، یان دئ پیشمه رگه بیت، یان دئ ل دهف مالهکا نیاس مینیت، خوه مزگهفت ژئ ژبو دهمین قهحهویان و نشستنا پیشمه رگه دی هینه بکارئینان. لهوا خوه نهچار دبیت کو بیته پیشمه رگه: "لئ بو ته چیتره کو تو بی پیشمه رگه، ژبه ر کو دئ ته جههک هه به کو تو لئ بنقی، دئ ته خوارنا خوه هه به و دئ هییی و بچی دهقهري و دئ خه لکی ناس بکی... بپ ۱۰۹. نه نیاسهکئ وی ههیه کول مالا وی بمینه، نه پهره و خانی و عهرد و کارهکئ وی ههیه، لهوما بریاردانا خوه پاش نه خست... بپ ۱۱۰".

* هزر ئەو بوو کو کهسین خواندهقایین باژیران دەمی دچنه دناف ریزین شۆرهشیدا، دئ ب گه رمی پیشوازی لئ هیته کرن و ب دهست دهستدارا ناکهتن، داکو مفای ژ پاشخانا وان یا رهوشه نیری و شارهزایی یین وان یین پیشهیی وه رگرن. لئ ژيانا کهتواری یا دهقهرین رزگاری نه وه سایه وه کو پیشبینکری، وه سا دیاره کو وان دیتن و بوچوونه کا دی ل سه ر باژیرییان ههیه: "باشه مامۆ پا ههکه ئەف خه لکه هه می ژ باژاران فیلار بوو و رهفیا، پا دئ کی د باژاران ده بمینه... مروقین خوهنده نازک و ب نازن، هندی هاتنه، وان خوه ل شان ده ران نهگرتینه، وان تاقهتا مه و ژيانا مه نینه... بپ ۹۹-۱۰۰". ههروهسا د بابه تی

پيشه‌كارين و پيدفي بين روزانه‌دا زي، وهسا خويا يه كو هه‌موو پيداويستي بين
 فه‌رين زياني هه‌نه و هه‌روه‌كو دييژن؛ پيدفي داياكا داهيتاينييه: "تو د قي گوندي ده
 چ بخوازي هه‌يه؛ بالبه‌ندي وه‌كي من، ناسنگه‌ر، ماموسته، سياسه‌تمه‌دار، مه‌لا، قه‌شه،
 دوكتور، نه‌ندانيار، هه‌لبه‌ستمان، ده‌نگيژ، هه‌ر چ نفشي مروشان بخوازي هه‌نه. هه‌ر چ
 پارتيا تول كوردستان بخوازي ل گوندي مه‌هه‌يه... بپ۱۰۰". نه‌فه زي ئامازه‌يه‌كا
 مه‌ره‌مداره كو شو‌ره‌شي هزر د هه‌موو پيدفي بين زيانيدا كريبه و د هه‌مان ده‌مدا
 زي، پي‌كفه‌زيانا ئيديولوژي تيدا هه‌يه.

* هزر نه‌و بوو كو ده‌مي دگه‌ته دناف ري‌زين شو‌ره‌شي‌دا. دي بۆ ماوه‌يه‌كي
 دريژ مينته دناف خولين فيركرنا بكارئينانا چه‌كي و چه‌واتي يا شه‌ريدا هه‌تاكو
 ب دروستي فير دبیت و پاشي دي پشكداريي د مه‌فرزه بين شه‌ر كه‌ردا كه‌ت.
 لي د زيانا پراكتيكي‌دا، پشتي بوويه پيشمه‌رگه ده‌ملده‌ست ئيخسته دناف
 مه‌فره‌زي‌دا. ده‌مي فياي به‌رپرسی تي بگه‌هينيت كو هيشتا نزانيت تفه‌نگي بكار
 بينيت (به‌رپرسیاري كر كه‌ني و گوټي: خه‌م ناكه؛ تو دي دگه‌ل پيشمه‌رگه‌يان هين
 بي... بپ۱۱۱). لي پشكداريكرنا د شه‌راندا و بكارئينانا چه‌كي، پرۆسه‌يه‌كا
 نه‌هيسانه و ده‌مه‌ك بي دقيت هه‌تاكو مروف دشي‌ت فير بيتي و موماره‌سه
 بكه‌ت. نه‌فجا هه‌رده‌م بي ترسيابيه ژ پشكداريكرنا شه‌ري: "ما شه‌رمه‌ كو مروفا ژ
 شه‌ر و كوشتن و برينداربووني بترسه؛ ني گه‌لو نه‌فا نه‌ ب ده‌ستي منه، نه‌ز دخوازم
 نه‌ترسم لي نه‌ز دترسم و نه‌ز نزانم كا چما نه‌ز نكارم وه‌كي گه‌له‌كان ترسا خوه
 بقه‌شيرم. لي شانسا وي باش بوو، كو‌ميته‌يا ده‌قه‌ري برياردا كو نه‌و ببه‌ كادر... بپ۱۱۲".
 كادري شو‌ره‌شي نه‌و كه‌سه‌يه يي سيميناران بۆ گوندي و به‌رگري ميللي
 پيشكيش دكه‌ت و هزرا پارتی يا خوه بۆ خه‌لكي شو‌ره‌ دكه‌ت، پشكداريي د
 كرياتين له‌شكه‌ريدا ناكه‌ت، لي تني راپورتان بۆ سه‌ركرديه‌تي دنقيسيه‌ت. نه‌و

ب خوه، فهره هموو ئەندامی پارتیی، کادر بن و هەر ئیک ژ لای خوهه هه
 ب کارئ هۆشیارکرنا خه لکی راببیت و ههه پشکداریی د چالاکی یین
 لهشکهریدا بکهت. لئ ب هزرا من، دبیت ئەف پۆسته هاتیبته ئافراندن ژبو
 وان رهوشه نیبیرین دگههه دناف ریژین شۆره شیدا کو خودان شیانن د بیانی
 ئاخفتنی و هزر کرنیدا، لئ هیشتا نزانن چه کی بکاربینن. ئەفجا دئ دهه کی
 دگهه پشهمه رگه یان هاتوچوونئ کهن و دئ فیری ژبانا وان بن. ئەفه دئ مینا
 خوله کا راهیانی بیت و دهه مان دهه دا ژئ، مفا ژ شیانی وان دهیته دیتن.
 ئوو ئەو که سین ئەف شیهه نه بان، ل سهه ب ریشه برنا کاروبارین ئیداری و
 خزمه تگوزاری یین باره گیان دهاته نه دانان. ئەفه ژئ وی رامانی ددهت کو
 سهه رهای شیوازی خه با تا پارتیزانی، لئ هزر د ریکه خسته هه موو بیافاندا
 هاتبوو کرن.

* هزرا ئیدیالی و تیوری ئەوه کو ل گوره ی پرۆگرامی پارتیی، ئەو د کاریت
 رهخه یان ل هه فالین خوه بگریه و ههه هزر و پیشنیاره کا نوو (ئه گهه جودا
 بیت ژئ)، دئ ب سینگه کی بهه رفه هه ههته وهه گرتن و دبیت کار بی بهیته کرن.
 ب ئی چه نه دئ ژئ، دهه می که سانی رهوشه نیبیر و خوانده فان دبنه کادرین
 شۆره شی، دئ رۆله کی کاریگهه د رهوشه نکره و پیشقه برنا شۆره شیدا بینن. لئ
 ئەوا وی دیتی و ههست پیکری، نه وهه سا بوو: "لئ زهحه تیه کا دن کهت بهه رییا
 کادریا وی، ل سهه رگه لهک پرسان دیتنا وی و یا پارتیا وی یهک نه دگرت و دقیا بوویا
 وی دیتنا پارتیا خوه بگهاندا خه لکی و ئەف ژئ وی ره دبوو دژواریهک. تشته کی دن ژئ
 ئەو بوو، کو پارتیا وی کیماسیهک ل جیه کی یان د واره کی ده بکرا، دقیا بوویا وی ئەو
 کیماسی پنی بکرا و دهههه ل خه لکی بکرانا... بپ ۱۱۲-۱۱۳". ئەف هه لویستی شۆره شی

ل هه مبهري هزرين جودا، وي هه ستا ل ده ستپيكا گه هشتا وي بو ده فهرى موكم دكهت، كو ده ستلالت ل هه ر جييه كي روزه ه لاتا نائين و شان جفاكين ب تيگه هين غه بيشفه گر يدايي، هه ر ده ستلالت و نه شيت هزرين جودا قه بوول بكهت. ئو ئه ف رهفتارا پاشفه ماييه بوويه سه ده مي شه ر و كوشتنين دناقه را لايه ن و گرويين جودا جودا بين بزافا رزگار يخوازي يا كورديدا: "ژبه ر هندى ژي ده ستين وي ژ كادريي هاتن كيشان و بووفه پيشمه رگه يه ك ل كوميته يا ده فهرى... بپا ۱۱۳".

ههروه سا هه ست ب كومه كا موفاره قه بين دي بين دناقه را تيوري و پراكتيكي دا، يان ئيديالي و كه توارييدا دكهت، مينا جه ميلئ به ريرسي يه كي تي يا لاوان، كو كه سه كي نه گه نج بوو: "ئه ز جه ميلم به ريرسياري يه كي تيا لاوان.. لي سردار ژبه يستنا هندى كوي نه لاو به ريرسياري يه كي تيا لاوان و خورتانه گو هشي و عه جييمايي ما... بپا ۱۱۰". يان ده مي كوميته يا ده فهرى دزانيت كو خزمه كي وي د سه ركرديه تييدا هه يه، پتر گرنگي پي ده يته دان و پتر ريزي لي دگرن (وي كارگه ري گوتئ كو مروقه كي ته ژ سه ركرديه تيي هاتيه و پرسيارا ته دكه... بپا ۱۱۴). دبيت هزر د هندى دا كر بيت، كا بوچي خزم و كه سوكارين سه ركرديه تيي گرنگترن، يان كارين ب سانا هيتر دده نه ئي، ما نه فه ره كو هه موو ئه ندام وه كه هف بن د ئهرك و مافاندا؟ لي سه تمين و بي زاري يا ژ هه موويان كاريگه رتر و ب ژانتر، بابه تي براكوژيي و ئه نفالي بوو. براكوژي سه ري سه به بي هه موو دوودلي و پاشيشكي يا وي بوو. هه رده م د هزر و مالخولياني و ليگه ريانين به رده و امدا بوو، كو سه ده مه كي به رئاقل ژبو ئه شا ده يته كرن ببنيت: "ئه ري گه لو ئه فا ژ لاوازي و نه زانينا مه يه، ئه فا ژ په رچه بوون و نه يه كگرتنا

مهيه، يان نهف ژ فئ مهتودا خه باتئ يه، ژ نه بوونا نارمانج و ستراتة ژيکه کا هه فبهش و زهلال يا هيژين سياسي يين کوردانه؟... بپ ۱۲۰". ل فیره په هله وان هزرا خوه د هه موو باه تين تيوری و تيگه هين ئيديالی يين شوره شيیدا دکهت، ئانکو هه ردهم دا کوکي ل سهر هه ژيتي يا تيگه هي و خه يالا کاملانی يا وي تيگه هي دکهت، يبي کو به حسی پراگماتي و که تواری يا سروشتي مروشان و پاشخانين ييکهاته يا که سایه تي يا جفاکی بکهت. لي د فه گيرانا بويه راندا، رهفتارين پرائيا لايه نين هه فرك ب شيويه کي پراگماتي دده ته نياسين و ب پاراستنا بهرژه وه ندين بهرته نگين حزباتي (نه وه لاتپاريزي) وه سف دکهت. بهرژه وه نديپاريزي يا حزبي، ئه وه کو هه موو ئه ندامين پارته کي باوه ري ب ريپازه کا ديارکري بينن و مينا خه تي قورئاني ژي دهرنه که شن، هه له بت ئه ف شيوازي ئيديولوژي يي هسکباوه ر، نه يا بهرئاقله و دگه ل شيانين هزري و سه ربورا مروشان ناگونجيت. لي ژبو گونجاندا ئي شيوازي هزرکنا هه لبارده يي و پاشي سه پاندي (ل دهستيکي هه لدبريژيت و پاشي ل سهر مروفي دهيته سه پاندن و مينا که ري په زي پي دهيته هاژوتن)، په نا بو ره تکران و ژناقبرنا هه ر هزه رکا جودا دهيته کرن و ئه گه ر بانوستاندن و شيره تکرني نه هيته ژناقبرن، دي ب توندوتيزي و کوشتن هيته کپکرن.

ل سه رده مي ريکخستنا نه يتي کو رژيما سه ددامي چ هزرين جودا قه بول نه دکرن و هه ر که سه کي هزه رکا جودا هه با يان رهفتاره کا نه دگه ل سيسته مي هه يي ئه نجام دابا، بيگومان دا هيته ژناقبرن. ب هه مان شيويه يي ئي رژيما توندره و، نفيسه ر قالا پارتيه کا کوردي دکهت کو هه ر که سي نه دگه لدا ب دژمن دينيت. پشتي سه ردار ب ئارامي ل گونده کي باکور دمينيت و خيزانه کا

بچووک پيک دهينيت، ئەندامين وئ پارتين ژى دخوازن کو بيته ئەندامى وان
 و ل دژى پارتى بين دن خه باتى بکهت: "وان چه کداران گوټ سهردارى کو ئەو دزانن
 کو ئەو دفلان پارتين ده بوو، ئەو پارتيا ئەو تى ده بوو پارتيه کا بورژوا و خوه فروشه
 و مافى وان تونه يه کول دهقرا وان بمينن، چنكى ئەو ل دژى پارتيا وى نه... بپ ۱۲۷".
 ژبو به هانه کرنا توندوتيرى و هسکباوهرين، لايه نين بهرانبهر ب خوه فروش و
 خائين و هندهک ساخله تين دى بين نه په سه ندى وه سف دکهن. ته خوینکرنا
 يى بهرانبهر، چه که کى کاره گهرى سهرکو تکرين و ژناڤر نييه، چونکو هه موو
 پارت ب خه لکى هه چکوه يه ل دژى خيانه تا وه لاتينه. له وما سهردار و
 هه قالين وى ب خيانه تى هاتنه گونه بارکرن، چونکو وه کو تيو و رفتارا
 نورمالا جفاکى، که سه ک سهر ئەندامه بوونا د پارتيه کيدا ناهيته ژناڤرن. ئەڤجا
 پشتى ئەزمانين وان برين، کوشتن و تهرمين وان هيلانه ل چولى: "ل سهر ههر
 که نه خه کى کاخه زک هاتبوو چه سپاندين و ل سهر کاخه زى ب ترکى هاتبوو نقيسين ئەڤ
 سزايا خائينانه.. نو گويا خيانه تا وان ئەو بوو کو بهرى هينگى چه کدارين هيزه کا
 سياسى يا کوردى، نه يا وان چه کداران بوون... بپ ۱۲۸". ب ڤى رفتارا توندپه دوو
 چووچکان ب بهرە کى د کوژن، ههم هه ڤکين خوه ب به هانه يا خيانه تى ژناڤ
 دبهن و ههم ترسه کى دناڤ خه لکى دى دا دچينن کو وئ جورئه تى نه ده نه خوه
 بچنه دگه ل لايه نه کى دى يان ره خه يان لى بگرن. ههروه سا برينا ئەزمانى
 ناماژه يه که ژبو بيده ننگرنا ههر ده نگه کى دى داکو ده نگى وان ب تنى ل قادا
 خه باتى ده نگه دهت: "ئەز نه شيام ژ چاڤين خوه باوهر بکم کو چه کدارنه کورد کوردان
 دکوژن... من نکاريبوو تيبگه هم کا وان ژ ترسا چ زمانين مه ژيقه کرن... بپ ۱۳۵".
 بيگومان نه ژ ترسا ڤه گيرانا بو يه رى بوويه، چونکو که سين مرى نه سين
 باخفن. لى دبیت مهرم پى ترساندن بيت و برينا وى ئەزمانى بيت، ئەوئ

ئەندامبونا وان پىن رەتكرين. مشه جاران، دكەلتۆرى كوردیدا دپىژن كو (ئەزمانى مروفى داركۆكى سەرى مروفىيە)، ئەفجا بېرنا ئەزمانى گەفەكە ل خەلكى ماىى و ئەندامىن خوه زى دكەن كو ناىت ئەزمان تشتەكى دى بپىژە ژبلى يا پارتيا وان پەسەند دكەت.

ئەف گۆتتىن ل سەلال ب چىرۆكا شەرئانەكى دەپنە پەژراندن كو نقىسەرى ب شىوہى ئىنسىرتى كرىبە دناف بۆيەرىدا ژبو گەھاندنا پەيامەكى كو مەرج نىنە ھەموو ئەندامىن پارتىيەكا توندپەو ھەمان باوہرى و بۆچوون ھەبن، ھەروەسا ھەكو تەواوگەرا سنسلا بۆيەرىن تەقەزايى پىن پەھلەوانى سەرەكى و ژبو پەژراندنا تيؤرا خوه يا ئىدىالى يا دەربارەى شورەشى. گەنجەك ژ ئەلمانىا ب ھزروبىرىن كوردىنىي و نەتەوہ پارىزىي داخبار دىت و دەپتە ھەلاتى، دگەل وى پارتى يا توندپەو دىتە شەرئان. ژ ئەگەرى وى ترسا ئەندامىن پارتىي ددلى ئەندامىن خوه و خەلكىدا چاندى، نەدوئىرا رازىن دلى خوه دەرەھى بکەت. ئەو ب دلەكى مشتى عەشق و ئەقىنى يا ھەلاتى ھاتىبو دناف رىزىن شورەشىدا، لى سەرتىرا وى يا تيؤرى ب بەرى دكەفىت، دەمى دكەفىتە دناف خەباتا چەكدارىدا و ژ نىزىك سەرەدەرىي دگەل بزاڤا وان دكەت: "ئەز ب ھندى ھاتبووم پەرورەدەكرن كو ھەلاتى مە يەكە و پىرسا ماڤىن نەتەوہىي پىن ھەر كوردەكى ل كى دەرى بە، يا مە ھەمىيانە.. لى ھەزكرن تشتەكە و يا دقەومە تشتەكى دنە... بپ۱۳۸". ئانكو ئەوا بو ھاتىبە گۆتن تيؤرەكا ئىدىالىيە و ئەوا ب چاڤ دىتى و دىنىت كەتواریيەكا پراگماتىيە. دەمى بەرپىسارى وى گرۆپى پلانەكا چەواشەكارى يا ژ تەرزى فېلبازان (نە شورەشگىران) بو كوشتنا سەردارى دانى، ئەو گەنجە خوه پىشكىش دكەت كو ب وى ئەركى رابىت، داکو خوه و سەردارى ھەردووان ژ

مرنج رزگار بکەت: "من ئیرو ب چیتترین دەلیقه دیت، کو ته ژێ خەلاس بکم، ئەز ب خوه دئ بەر ب سووریهیی بچم و دئ ژ وور خوه بگهینم ئەلماناییی و هیقیدارم کو روژەک بهیت، تن دده ئەف پارتيین مه دهف ژ فان شهر و پهفکهفتنن ناهخوهیی یین بی ووج و بی مانه بهر بدن و خوه ب راستی بدن بهر بهرخستنا تیکۆشینا فی گهلی بندهست... ئۆمیدهوارم ئەندامین فان پارتيین مه خوهدی دیتن و ههلوستین خوه بن و ئیدی نهمین سوفی و کۆلهیین پارتی و کهسان... بپا ۱۳۸". ئوو د ئامازهیهکا جوان و مههمداردا، نفیسەر ئوبالا فی شهڕی نافخوهیی ژ سەر ملین پيشمهگره و شهرفانان رادکەت و دکەته د ستوویی بهرپرسيارين پارتیاندا: "د وان گافان ده نه بهس من دل ب خوه و وهقه بوو، لی دلئ من ب وی چهکداری و ههفالین وی فه دسووت، ژبهرکو من ههست ب هندئ دکر کو دناف سیهلین ژ خوه ب هیزتر ده وندا دبن... بپا ۱۳۷". ههچهنده د رۆمانا (کورئ زنائ سەر بلند)دا خوه ل فی بابەتی ددهت و خالهتا گولبوهار دبیزته پيشمهگره یین ههشپک، ما ئەگەر هون گوهداری یا بهرپرسيارين خوه نهکن، دئ چهوا شهر پهیدا بیت؟ کو تبهزرینهکا تیوری و عقلائییه، لی ژ لای پراکتیکی و کهتواریشه، ترسا تهخوینکرنئ و تاوانبارکرنا ب لادانئ، دبسته بههانهیهکا ب هیز کو فرمائین پارتی یین خوه ب جهیین.

بهرژه‌وه‌ندخواز هه‌رده‌م ل پيشن!

د په‌ره‌گرافا بووریدا، مه ب دريژی به‌حسی به‌رژه‌وه‌ندخوازی یا حزبی (پارتایه‌تی) کر، کو هه‌ر پارتەک ژ بو پاراستنا به‌رژه‌وه‌ندی یا کۆما خوه یا ئیدیولۆژی، هه‌ولده‌ت یا به‌رانبه‌ر ژ ناقبیه‌ت. وه‌سا خویایه‌ کو ب نه‌مانا لایه‌نین دی، لایه‌نه‌ک په‌رلاختر و ب هیزتر دکەفیت. ئەفجا ژ بو ده‌ستفه‌ئینانا هیزداری یا کۆمه‌کا دیارکری پرائیا ئەندامین وی کۆمی هه‌ولا

ژناڤبرنا لایه نین دی دکهن. ئو هه رچه نده بهرژه وه ندخوازی یا حزبی، دبسته
 نه گهری شکه ستنا بزاقین رزگار یخوازی، لی بهرژه وه ندخواز وی هزری ناکهن،
 نه وله ویه تا وان ب ده ستفه ئینانا بهرژه وه ندیه کا هه نوکویه و دبیت پشتی
 سه رکه فتنا نافخوی، بهرده و امیی ب خه باتال دژی داگیرکهری بدهن.
 بهرژه وه ندی یا حزبی، هند داکوکی ل سهر خوهیی بهرژه وه ندیی ناکهن، هندی
 داکوکی ل سهر بهرژه وه ندی یا کوما دیارکری دکهن. ئەفه زی وی بیافی دده تی
 کو بشین دناڤ خه لکیدا بمین و تیگه هین خوه بو شوڤه کهن. ئەگه ر بابهت
 تنی خوهیی بهرژه وه ندیی بیت، نه دووره خوه ته سلیمکرن و نوکهری یا
 داگیرکهری، بهرژه وه ندیه کا پتر تیدا هه بیت. لی ل ده می ته سلیمبوونی، دی
 باوهرداری یا ملله تی ژده ستدن و ساخله تی شوهره شگیریی ل سهر نامینیت.
 ژلایه کی دیفه زی، داگیرکهر سهرده ری دگه ل کومین ریکخستی ناکهت، دبیت
 پشتی ته سلیمبوونی ئەو کومه بهیته هه له وشانندن و گرنگی ب پاراستنا
 بهرژه وه ندی یا که سین تاک بهیته دان. ب ئی چهنی زی، دی بیته که سه کی
 نه قه بوولکری دناڤ جشاکیدا، چونکو بهرژه وه ندی یا خوه یا که سوکی ل سهر
 بهرژه وه ندی یا گشتی دچیتیرینیت. بهرژه وه ندخوازی یا که سوکی ئەوه کو
 که سه ک بهرژه وه ندا خوه یا که سیی پیاریزیت و ههروه کو کورد دیژن (دگه ل
 هه ر بایه کی بهیته، ییده را خوه بده ته بای). ئەڤ جۆره که سانه ل گورهی رهوش
 و شیوازی بهرژه وه ندپاریزیی دهینه وه سفکرن، وه کو هه لپه رست، خوه په رست،
 پولپه رست، بهرژه وه ندخواز، جاش، قرۆجی، خائین ... هتد.

که سی بهرژه وه ندخواز ئارمانجه کا دیارکری یا ئاشکرا و ساکار هه یه، ئەو
 زی ئەوه کو بهرژه وه ندی یا وی د سهر هه موو بهرژه وه ندی یین دی رایه. هه رده م

پالپشت و ئالاھەلگري دەستەلاتيپە، چونكو هيذا پاراستنا بەرژەوہندی يين خوه
 ژ دەستەلاتي وەردگريت. بۆ نموونە ئەگەر ل بن سيستەمي دەستەلاتەکا ئاييني
 يا هەشکباوەر بيت، دي کەسەکی پينگير و هەشکباوەر بيت، ئەگەر دەستەلاتەکا
 ديموکراتيخواز بيت، دي گەرمترین ئالاھەلگري ديموکراسي بيت. لي فەرە
 ئەم بەرژەوہندخوازي ژ ھندەک ژيوەرين وي يين وەکو پوڵپەرستين و
 ھەلپەرستين و خيانەتي جوداکەين. ئەوا مەرەما مە پە ئەو بەرژەوہندخوازي يا
 ژ ئەگەري پالپشتي يا دەستەلاتي دەيت، چونكو ديت ھندەک کەس ھەردەم
 دگەل دەستەلاتي بن و زووب زووب چەپەرگوھورين بکەن ژ پەخەمەت ب
 دەستەئینانا هيژ و ناھداريپەکا پتر، دەھمان دەمدا وي هيژ و ناھداري ژبۆ
 دەردۆرا خوه زي بکار دئينن (چ گوند يان عەشیرەت يان باژير يان دەفەر
 بيت). ئەفە جودايە ژ ھەلپەرستين کو مروثي تني بۆ خوه بھيت و دەردۆرا خوه
 پشتگوھ پاھيت. يان پوڵپەرستين کو ھەموو کارين رەوا و يين نەرەوا (دزي ژي
 دگەلدا) دکەت ژبۆ دەستەئینانا ھندەک پارەين پتر. يان خيانەتي کو
 زەرگەھين ب دزيکيفە و ژپشتفە ل خەلکي خوه و مللەتي خوه بەدەت ژبۆ
 رازيکرنا دژمني و وەرگرتنا پاداھتەکي. ئەف بەرژەوہندخوازي يا ئەم ژي خەبەر
 دەين، ب دريژاھي يا ديروکي ھەبوويە و ھەر ھەيە. باشترین نموونە يا
 ھەردەم ل بيرا خەلکي و مينا گۆتەکا پيشينان لي ھاتي، بابەتي ئيسلامپە؛
 پشتي موسلمانان مەکەھ ستاندي و بوويە دەستەلاتەکا ب هيژ و ھيرش برينە
 سەر کەلاتين جوھيان و چەندايەتپەکا زۆرا غەنائيمان و سەبايا ب دەست
 کەفتين، مەزترین دژمين ئيسلامي ژي ھاتنە دناڤدا و پوستين سەرکيشي يا
 لەشکەري وەرگرتن. ھينگي موسلمانين زەحمەت ديتين دگۆتن (سەرکيشين مە
 يين سەردەمي جاھليەتي، ھەر سەرکيشين مەيین سەردەمي ئيسلامپە). ئەفە ژي

وئ رامانی ددهت کول دهمی دژاتی یا ئیسلامی دکرن، ژبو پاراستنا ناقداری و هه‌یهت و بازرگانی یا خوه بوو. لئ دهمی ئیسلام ب سهرکه‌تی، ژبو پاراستنا هه‌مان به‌رژه‌وه‌ندیی خوه دانه دگهل ئیسلامخووازان و ناقداری یا خوه پی دیاراست. پشتی سهره‌هلدانا بوهارا ۱۹۹۱ی ژی، هه‌مان بویه‌ر ب سهری شوره‌شنانان ژی دهیت، هه‌موو جاش و به‌عی و هه‌قالبه‌ندیی به‌عسیان خوه دانه دگهل پارتین کوردستانی و چه‌ند سال پی‌شه نه‌چوون، هه‌تا‌کو داموده‌زگه‌هین فرمی ژ وان جوړه که‌سان پر بووین و پرانییا بیایین ئابوری و بازرگانیی که‌فتنه ددهستین واندا. ئه‌و خیزانین پینشمه‌رگه د‌حه‌واندن و هه‌موو پیدفی بین ژیان و به‌رده‌وامی بو دابین دکرن، ل مالین خوه دروونش‌تینه و پرانییا وان هه‌ژار و ده‌ستکورتن. گه‌له‌ک جاران وه‌سا دهیته گوتن کو ئه‌ف جوړه که‌سانه ب کی‌ر سهرده‌میی ب ری‌شه‌برنا حکومه‌تی دهین و سهرپو‌ر و شاره‌زایی یا وان د بیایین بازرگانی و کارگیریدا پتره. لئ ژبیر دکهن کو شاره‌زایی و تیگه‌هشتنا مرؤفی به‌رهمی کارکرنی و سهرپورانه، ئه‌گه‌ر هه‌ژارین فه‌حه‌وینکیین پینشمه‌رگه‌ی و پینشمه‌رگه‌ی ب خوه ژی، رییا وان هه‌لبژارت با، دا ئه‌و ژی د هه‌مان بیایین شاره‌زایی یا واندا، شاره‌زا و تیگه‌هشتی بن.

د ئی رومانیدا، نشیسه‌ری سهرده‌ری دگهل دوو جوړه به‌رژه‌وه‌ندخووازان کرییه کو دبنه نوونه‌رین هه‌موو به‌رژه‌وه‌ندخووازین دی یین دناف که‌لواشی بژا‌فا رزگارخووازییدا مه‌زن بووین. یی ئیک‌ی ره‌جه‌بی کورئ شیخیه کول شوره‌شا ئیلوئی دیته به‌رپرسی پارتی یین گوندی و ب ئی به‌رپرسیاری زولمی ل خیزانه‌کا گوندی دکت و عهدئ وی بو خوه هه‌لدگریت: "ره‌جه‌بی کورئ شیخی دهره‌و ب دوو محه‌مه‌دی فه‌کرن و گونگوتک ل سهر به‌لافکرن؛ گویا محه‌مه‌د

كومونېسته و گویا دهستی وی دگهل حکومتی ده ههیه... وان وهال له مه کر کو له ب رهقا خوه نهگههن و له رهپ و روت ژ گوندی ده رکهتن... پستی له م ژ وی ده ری هاتن، مالا شیخی دهستی خوه دانی سهر عهرد و ملکي مه، ب بهانه یا کو له و عهردی وان و گویا له م خنکارن و رهقیانه ناف حکومتی و مال و سامانی مه ژ وان ره جه لاله... نها ژی حکومت کوری من دگره، گویا له و خنکاره و دهستی وی دگهل پیشمه رگه یانه... بیپه ۳۹". نانکو دقیت بیژته خوانده فانی کو ده می شیخ و ئاغا دبنه شوره شگیر ژی، هه ر ب دویف بهرزه وندی یا خوه فه نه و هه رده م دهسته لاتا هه یی دکه نه پیړینه و ژیده ری هیژی ژبو ته په سه رکړنا خه لکی هه ژار، یان هه ر دهسته کفته کا ب دهسته بین، دئ ل سهر حسیا وی خه لکی ب دویف فه بیت. هه روه کو د شه پین دنابه را عه شیره ت و حزباندا، کو ژبو بهرزه ونده کا بهرته نگا سه رکیشی عه شیره تی یان حزبی، کومه کا خه لکی هه ژار و مرید دهینه کوشتن و دبنه سوته مه نیی وی شه ری. ئو پستی دگه هه ئارمانجی ب ساناهی و رو قایمی دئ دگهل لایه نیی هه ژرک پیکه یین و دئ ل سهر خه لکی که نه منه ت کو ئه ف پیکه اتنه ژبو پاراستنا ناشتی و بهرزه ونده خه لکیه. بهرزه ونده خوازین بچوو کتر ژی، دویقه لانکیین سه رکیشانن، ئه گه ر بهرزه ونده وان یا پاراستی بیت، دئ بهر ده وامی ب هه لو یستی خوه ده ن. لی ئه گه ر بهر ب کیمبو نیقه چوو، دئ ده ست ب پرۆسه یا چه په رگوه ارتنی که ن. ئارمانجا فان جوړه که سین بهرزه ونده خواز، دیار و ئاشکرایه، هه رده می هه ست ب گه فین ل سهر بهرزه ونده یی بکه ن، ئیکسه ر دئ گیری گوهورن و بهر ب هیزا بهرانه رقه چن. دهسته لاتدار فی ساخله تی بهرزه ونده خوازان و شیان و کاریگه ری یا وان دزانن، له وا گرنگیه کا پتر دده نی و هه رده م ریخوشکه رن ژبو پاراستنا بهرزه ونده یین وان. د غه زوا (حنین) دا ل دژی هه ر دوو عه شیره تین مه زنین گزیره ته یا عه ره بی

(هوازن و ثقیف). هژماره‌کا زؤرا غه‌نائیمان ب ده‌ست له‌شکه‌رئ ئیسلامی
 که‌فتن و پیغه‌مبه‌ری پرائییا وان غه‌نائیمان ل سهر که‌سین گوماندار و نه‌وین
 هیشتا ب دروستی موسلمان نه‌بووین به‌لافکرن، هنده‌ک ژئ د وی شه‌پیدا
 ته‌سلیم بیوون و ژ نه‌چاری موسلمان بوون. لی پیغه‌مبه‌ری چل وه‌قی بین زیشی
 دگهل سه‌د ده‌واران دانه‌ئه‌بو سفیانی، لی رازی نه‌بوو، گۆتی بۆ یه‌زیدی کورئ
 من، هندی وی دانه‌یه‌زیدی ژئ، گۆتی ئوو معاویه؟ هند دانه‌معاویه‌ی ژئ.
 نه‌وین مایی ژئ ل سهر سه‌رکیشتین قوره‌یشیان و سه‌رۆک هۆزین گزیرته‌یا
 عه‌ره‌بی به‌لافه‌کرن، بیی کو تشته‌کی بده‌ته شه‌رفانین نه‌نصاری (ئه‌وین
 سه‌رکه‌فتن بۆ ده‌سته‌ئینایی)*. ئیسلامیخواز دبیژن کو‌ئه‌و پایه‌بلندی یا
 سیاسه‌تا پیغه‌مبه‌ری بوو کو سه‌رنجا وان سه‌رۆک هۆزان و قوره‌یشی بین
 گوماندار بکیشیته سه‌ر مفاداری یا ئیسلامیوونا وان و وان ده‌ستکه‌فتین دئ ب
 ده‌ست که‌فن. ئانکو سیاسه‌ته‌که‌ ژبۆ به‌یزکرنا ده‌سته‌لاتا خوه‌ و به‌رژه‌وه‌ندخواز
 یئ ل دویش دچن و وئ ده‌سته‌لاتئ قه‌بوول دکهن.

به‌رژه‌وه‌ندخوازئ دووی یئ فی رۆمانئ، بابئ چنارئ بوو کو هه‌قالبه‌ندی
 حکومه‌تییه و ل دژی شۆره‌شا کوردی رادوه‌ستیت. لی به‌ری شکه‌ستنا مه‌زن،
 ههر به‌رپرسیارئ پیشمه‌رگه‌یان بوو دناف شۆره‌شا ئیلۆنیدا: "ئه‌و به‌ری هیئگی
 به‌رپرسیارئ به‌تالیۆنه‌کا پیشمه‌رگه‌یان بوو دگهل پارتیئ و بارزانیه‌ریسه‌کی ناقدار
 بوو. وی ژئ وه‌کی هه‌میان، چه‌کی خوه‌ ده‌ینا لی ئه‌و یه‌کسه‌ر دگهل حکومه‌تی بۆ

---

* ژبۆ پتر پیزانینان و ده‌ستکه‌فتین ههر سه‌رۆک هۆزه‌کن، سه‌حکه: سید محمود القمني
 (۱۹۹۶). حروب دولة الرسول، الجزء الثاني. من منشورات مكتبة مدبولي الصغير. ط ۲.
 القاهرة: ص ۳۳۳-۳۶۵.

دۆست... بپاۋ". ئانكول سەردەمى شۆرەشا چوۋىيى، بەرپرسيار بوو. ل سەردەمى شەكەستنى ئى، دەست ژ بەرپرسيارى يا خوھ بەرنەدا، تنى چەپەرى خوھ گوھارت (ل شوينا شۆرەشى بىكەت، ل دژى شۆرەشى كار دكر). ئەف چەپەرگوھارتنە نيشانا نەبوونا باوەرپىيەكا موكمە ب تىگەھى دۆزى، بەلكو بكارئىنانا دەرفەتانه ژبۆ پاراستنا بەرژەوئەندى يا كەسۆكى. ھەرچەندە باوەرى يا خەلكى ژ دەستدەت و ھەردەم جەھى رەخنە و تانەلیدانین خەلكىيە، لى خەلك ب چاقى ریزگرتن و چرىسەتى سەردەرى دگەل كەسین ھیزدار و دەستەلاتدار دكەن (چ ژ ترسى بيت يان ژبۆ پاراستنا بەرژەوئەندىيان بيت). ژبۆ راگرتنا چرىسەتى و ریزگرتنا خوھ، ئەوین بەرژەوئەندخواز خوھ ب ھارىكارى يا خەلكى دىننە دەر و وان ژ ئارىشەيان رزگار دكەن: "ھەما ژبۆ روومەتى ئى بە، كارنە ژوى رەنگى بکە بۆ كو خەلك بزانبى و ببىژن رەمەزانى سىقیدىنى فلان كەس دا بەردان... بپاۋ". نەدوورە ئەو ب خوھ چىكەرپىن وئى ئارىشى بن و پاشى ئى رزگار بکەن، داکو د چاقىن خەلكىدا وەكو ھارىكار بەيتە دىتن. ھەلسەنگاندنا كەسین دەردۆر گرنگىيەكا خوھ يا تايبەت ھەيە ل دەف ھەموو خەلكى، چونكو تىگەھى كەسايەتى ئەو كە مروف چەوا د چاقىن خەلكىدا دەيتە دىتن. مشە جاران، ئەوین بەرژەوئەندخواز گەلەك كىماسىيان ل سەر خوھ قەبوول دكەن كو پارەيەكى زىلە ب دەستشە بىنن و ھندەكى ژوى پارەي بکەنە ھارىكارى. ھەلبەت ئەوین گرىيا خوھكىمدىتنى ل دەف ھەي، پتر ب شى كرىارىشە گرىدايىنە. پشتى چنار ھەژارى يا مالا سەردارى دىنيت، ھزر دكەت: "ئەرى چما جوداھى دناقبەرا مروشان دە، بۆچى ئەف ھەژار و ئەم دەولەمەندن؟... بپاۋ". ئەف پرسیار ژ خوھ كرنە، دى بەرى وئى دەتە شىوازین ب دەستشە ئىنانا پارەي و نەچارە كو ھزرى د وئى چەندى دا بکەت، كو نە مەرچە ھەموو مروف، ھەموو

کار و کریاران ل سەر خوه قه ببول بکهت. پرسیارا ددویفدا ئەوه، ئەری بۆچی
 هندهک کەس کێماسییان قه ببول دکهن و هندهک قه ببول ناکهن؟ ئەفه ژى دى
 مه فهگه ریبنته فه سەر دیراسه تکرنا پاشخانین پهروه دهیى یین هەر کەسه کى
 بهرخه بهر. لى ئەوا بۆ وى سەیر ئەو بوو کا (چاوا ئەو خەلکى هه ژار و دهستکورت
 هنده نەرم و دلوفان و مەرد و ل سەر خوه نه و بۆچ بابى وى یى زهنگین هەر تم خەیدی
 و ئەنى گری یه؟... بیپا). ئەفه ژى ژبو قه ناعه تی و باوهرى ب خوه بوونى و
 گرچنى یا هه قه ندیان دزفریت. چه ند مرۆف هه ژارتر و ساکارتر بیت،
 بیگهردتر و راستگوتره (فیتیرتیه). لى چه ند دهوله مه ندرت بیت، پلان و ئاریشه
 و پیدفى یین ژيانا وی گرچترن.

ل داوی یا قى په ره گرافی، فه ره ژبیر نه کهین کو نه هه موو بهر ژه وه ندخواز
 خائین و نه مه رجه هه موو ئاغا و شیخ ل گوره ی بایى دونیایى و
 بهر ژه وه ندپاریزی چه په رگو هۆر بن. دبیت ئاغا و شیخان ژى هه لوسته کى
 وه لاتپاریزی هه بیت و ده موو کاودائین خو ش و نه خو شدا د مجد بن ل سەر
 هه لوسته ی خوه، تنى پاشخانا وی یا پهروه دهیى نه چار دکهت کو ژ خه لکى دى
 جودا بیت و کار بۆ دکهت. هندهک جارن ژى، که سین خوه فروش و ئەوین ل
 دژى ملله تی کار دکهن وه کو غه فراندن و رزگار بوون ژ هه سترنا ب گونه هى،
 کۆمه کا هاریکاری یین ماددى و مینه قى ژبو خوه یی شۆره شى پیشکیش دکهن.
 ئو وه ره بابه تی کاریزمایا که سایه تیى ژى ژبیر نه کهین کو شیخ و ئاغا ب
 سروشتى خوه سه رکیشین خه لکه کى دینه و مشه جارن کۆمه کا پیرابوون و
 پریران دهن ژبو پاراستنا وی ئاستى ل سەر رابووین کو ئەو ژى ب
 بهر ژه وه ندخوازی یا مینه قى دهیته هژمارتن.

مړوځييه دگهل دیرۆک و شوونوار و څه ریزا هزری یا رابردووی* . لى سهرهراى
 حه تمیه تا گوهورینی ل گورهی وهرار و گه شه سهدننا سروشتی یا جفاکی، نه وین
 شوپاریز ل دزی پیتگاځین نوخواز رادوستن و هه څرکیه کا دیرین و بهردهوام
 دناڅه را شان ههردوو لایه ناندا پهیدا دبیت. ئو د هه موو سهردهمین ئی
 هه څرکییدا، ههردم لایه نئی گوهورین و نووکرئی ب سهردکه څیت، لى هه تا نه و
 سهرکه فتنه ژ ئاستی تاکان بهر ب ئاستی کۆمیڅه دچیت (کو پی دبیته گوهورینا
 سهردهمی)، جفاک پیدئی ب هندک گوهورینی نووتر دبیت و هندک گه نچین
 نووتر دئ هینه د مهیدانا هه څرکییدا، لهوا ب هه څرکییدا دیرینا دناڅه را
 شوپاریزی (ره سهدایه تی) و گوهورینییدا (نوخوازی) دهیته ب نافکرن. د.
 عهلی وهردی کو جفاکانسه کئی ناڅاداری عیراقییه، ئی پرۆسه یا بهردهوام ب کریارا
 ریڅه چوونا مړوځی وه سف دکهت؛ د کریارا ب ریڅه چوونیدا، مړوځ پییه کئی خوه
 ل سهر عهردی جهگیر دکهت و پیی دی بلند دکهت، پاشی پیی بلند جهگیر
 دکهت و نهوئ دی بلند دکهت (پیی جهگیر شوپاریزییه و پیی بلندکری
 گوهورینه)، ب ئی کریارا سروشتی یا مړوځی، هه څرکی یا دیرین و بهردهواما
 دناڅه را شوپاریزی و گوهورینییدا شوڅه دکهت. نهوا مه دڅیت د ئی گوتاریدا
 به حسکه ین، هه څرکییدا دناڅه را رڅیشتاندایه کو پشکه کا بهرچاڅه ژ هه څرکییدا
 گشتی. فهره ئم هه می باوه ژ وئ گوتنی بکه ین کو بابکالکین مه، نهوهک مه
 بوون و نه ئی بین مه ژى وهکو مه نابن. نه گهر نه، دئ بیته هه څرکی.

---

* ژبو تیروته سهلی یا بابه تی نووکرن و گوهورینی د جفاکیدا، سه حکه: د. عارف حیو
 (۲۰۰۴). هزر و دینن ژ وه شانین ئیکه تیا نفیسه رین کورد- دهۆک، سنسله (۷). ج، ۱، چاپخانا
 هاوار- دهۆک.

ھەڧرڧكى يا رڧئىشتان، ھەڧرڧكېيەكە دناڧبەرا باب يان سەميانئ مالئدا و كور و
 كچئن ھەمان مالئ. ھەر لايەنەك كورئ سەردەمەكېيە و ل گورەى سەردەمئ
 خوە د ژيانئ دگەھىت و رەڧتارئ دگەل دەردۆران دكەت. دىتت ژى،
 ھەلۆىستەكئ نووخواز يان پئشكەڧتنخواز يان مرؤڧايەتى بيت، رڧئىشتئ نوو پال
 بدەت كول دژى ھەلۆىست و رەڧتارئ رڧئىشتئ بۆرى راوەستىت. نڧىسەرى
 رۆمانئ، ب شارەزايى سەردەرى دگەل ئى ھەڧرڧكئى كرىبە و ئىايە بئرتە
 خواندەئانى كو (گونەھە زارۆكان ژى ب گونەھئن دايوبابان بسۆژە... بپا۴). چنار و
 براىئ خوە نە دگەل جاشاتئ يا بابئ خوە بوون (ھەرچەندە وئ جاشاتئ
 ژيانەكا خوئش و بئ كئماسئى بۆ دابئن كربوو). لئ ھەر چەوا بيت، چنار ژ كار
 و كرىارئن بابئ خوە نەرازى بوو. ھەم ژبەركو خەلكى خوە ژ وئ دوور دكر
 كو ھەستەكا ب كئماسئى ددائئ، ھەم ژبەركو كچا سەردەمئ خوہىە و ئىرىنەكا
 جودا ژ يا بابئ خوە ھەيە: "نەو دناڧا خوە دە رۆژ ب رۆژ ژ وئ كارئ بابئ خوە
 نەرازى دبوو. وئ دزانئ كو بابئ وئ دگەل پاراستنا نەشكەرى يا عىراقئى كار دكە و...
 جاروباران دگەل نەشكەرى كرىارنە ل دژى پئشمەرگەيان دكن... بپا۴". نەئىنى و
 چرىسەتى و ھەژىتى يا پئشمەرگەى، يەك ژ ساخلەت و رەڧتارئن ھەموو
 كوردئن وى سەردەمئ بوو. نەڧجا زۆر يا سروشتىيە كو چنار ژى بگەئىت بن
 باندۆرا نەھۆشى يا كۆمئ و ھەز ژ پئشمەرگەيان بگەت. خالا دى يا ھارىكار
 ژبۆ ئى بابەتى، خالى وئ بئ بەرپرسيارئ پئشمەرگەى بوو. دلئ دايكا چنارئ
 دگەل براىئ وئ بئ پئشمەرگە بوو. ل گورەى ھەڧبەندى يا كچئ دگەل دايكا
 خوە، ھاندەرەكئ رىخۆشكەر بوو كو كچ ھزرى د ھەردوو ھەلۆىستاندا بگەت
 و ئىكئ ژى ھەبژىرىت كا پشتهئانا بابئ خوە بيت يان پشتهئانا دۆزا مللەتى
 بيت، ئوو وئ يا دووئ ھەلبژارت. وئ ژى دڧىا كارەكئ ھارىكار و ھەژى

بکەت کو بیته جهی ریزگرتن و نافتیدانا جفاکی دەر دۆر (ئەگەر بەرته نگ بیت ژێ)، هەر وەسا هەولدا ئەکە ژبۆ خووە دیتنی کو خووە وەکو چنار ببینیت، نە وەکو کچا رەمە زانی سیفدینی. ئەئینداری یا وێ بۆ کورەکی بیانی و چوونا مالا وان بیی ئاگە هەدار کرنا دایابین خووە و بیی دایابین دلدارێ خووە بنیاسیت، بەرەهە ئستییه کا بەرچاقە ل سەر دەستە لاتا بابێ و جفاکی هەردوووان: "ئەو جارا یە کە مین بوو د ژیاننا خووە دە هەست پێ کری کو ئەو ژێ دکارە مەوقەکا وە جدار بە، دکارە ژ کە سنە دن رە، چ نە بە ب گۆتن و هەست دە برینێ، ئاریکار بە... بی ۳۷".

بە هزادی برابری چناری ژێ، هەمان هەلویستی خویشکا خووە هەبوو. وی ژێ دخواست کە سەکی جودا بیت ژ بابی خووە و خودانی خووە و بریارا خووە بیت. هەر ژبەر ئێ چەندی ژێ وی خواندنا ل بەغدا هەلبژارت: "بە هزادی د خووەست، هەما ژبۆ کو ژ دەورویەری بابی خووە دوور بکە قە، بچە بەغدا و ل وی دەری بخوینە... بی؟". ئوو چونکو بە هزاد کورە و د جفاکی کوردیدا، ئازادی یا کوری پترە ژ یا کچی، وی دوو جاران بیی بابی خووە سەرەدانا خالی خووە کر (ل ناف پیشمەرگەیان). ئوو هەر وەکو هەلویستەکی ل دژی بابی، ب شیوێهەکی نەهۆشی دلێ وی دکە فته کچ خالا وی و حەز دکر دگەل وان و ژیاننا ب زەحمەتا ل ناف پیشمەرگەیان بژیت: "پشتی کو ل وی دەری کە چا خالی خووە ئەقین ناس کری، دلێ وی کەتی و د دلێ خووە دە خووەست کو ئەو ببە ژنا وی... هەر ژبەر هندی ژێ وەختی بە هزاد دکەت دالەخەیین ئەقینی و بەری خووە ددا بابی خووە، د وان گاقان دە دلێ وی دچوو هندی کو بابی خووە بهێلە و ژبۆ مانی دگەل ئەقینی بچە ناف پیشمەرگەیان، بۆ نک خالی خووە خەلیلی... بی؟". خالا دی یا بەرەهە ئستی و هەفرکی یا بابی و جفاکی، ئەو بوو دەمی برای ئەقینا خویشکا خووە یا ژنشکانقە پەسەند کری و بریار دای کو هاریکاری یا سەرداری قەچاغ بکەت، کو موغامەرەیه کا ب ترسە ل دژی

دهستولات و تیگههئ بایع خوه، ئەوئ (د مالا خوه ده پهیفا پیشمه‌رگه و شورەش و سیاسه‌تی قه‌ده‌خه‌کری... بی‌پا ۴). ئەفجا دئ چه‌وا قه‌بوولکەت کو کورئ وی یان کچا وی، به‌ره‌فانیی ژئ بکه‌ن و هاریکاری یا وی بکه‌ن؟ ئەف هه‌لویستی خویشکی و برای، ناماژیه‌که ژبو دیتنئین جودا یئین رفیشتئ دووی کو هه‌ولده‌ن چه‌وتی و شاشی یئین رفیشتئ ئیکئ راسته‌که‌ن، یان ب کیمی، په‌سه‌ند نه‌که‌ن و ل دژ رابوه‌ستین: "ئه‌ز ب خوه دئ وی ده‌رباس بکم، ل دوهوکن چه‌ند خورت هه‌نه ئەز پشتراستم کو ئەف کاره ب وان چئ دبه و ئەو داخووا من ل هه‌ردی ناخن... بی‌پا ۷۲". ئەگه‌ر پالده‌رئ چنارئ هه‌سته‌کا گه‌رما ئەفینئ بیت (کو ئەفینی موعجیزه‌یان په‌یدا دکەت)، پالده‌رئ به‌هزادی به‌ره‌ه‌لستی یا ده‌سته‌لاتا بابیه و په‌ژراندا هه‌ستین ئەفیندارییته. هه‌رچه‌نده هه‌ستین خویشکی ب ئەفینی یا سه‌رداری د بارکری بوون، به‌هزادی هیشتا سه‌ردار نه‌دیت بوو کو حه‌ز ژئ بکه‌ت یان ره‌ت بکه‌ت. لی هه‌ست و ئەفینی یا وی بو خویشکا وی و وه‌رگرنا هه‌لویسته‌کی ل دژئ ده‌سته‌لاتا بای، پالده‌ره‌کی ب هیز بوو ژبو په‌ژراندن و هاریکاری وی: "به‌هزادی ل خویشکا خوه مه‌یزاند و هزرا خوه د په‌رگالا وئ ده‌کر. دئ وی گه‌له‌ک پئ قه‌ ما و نه‌فیا وئ ب ته‌نئ د وئ ته‌نگاسی ده‌ به‌یله... بی‌پا ۷۲". نفیسه‌ری بابه‌تی ئەفینئ کرییه پالده‌رئ ئی هاریکاری، چونکو هه‌ردوو خویشک و برایان (ژبلی هه‌بوونا خاله‌کی پیشمه‌رگه)، چ پاشخانئین دی یئین کوردپه‌روه‌ری و وه‌لاتپاریزئین نه‌بوون. ئو ئەف ئەفینی یا چنارئ ل هه‌مه‌به‌ری سه‌رداری و ئەفینی یا به‌هزادی ل هه‌مه‌به‌ری خویشکا خوه و پاشی ل هه‌مه‌به‌ری کچ خالا خوه، دبیته ئەفینییه‌کا گه‌رم ل سه‌ر دۆزه‌کا دی یا نه‌که‌هی دناف مالا واندا. په‌یاما ئاراسته‌کری ئەوه کو سه‌رده‌می که‌ربوکینا ل دژئ پیشمه‌رگه و دۆزا ملله‌تی، ب سه‌رده‌مه‌کی ئەفینی یا پیشمه‌رگه و دۆزا ملله‌تی هاته

گوهارتن. نه دووره هەر ئەفه بیت سەدهمی ئەڤینداری یا بەهزادی ژبو کچ خالا وی یا دناڤ ریزین پیشمه‌رگه‌یدا. ل ڤیره ژێ ئەم هه‌مه‌بری موفاره‌قه و هه‌فته‌ریبیه‌کا هونه‌ری دبین؛ چنار ژبه‌ر ئەڤینی به‌ره‌ه‌ستی یا ده‌سته‌لاتا بابی دکه‌ت و دبته ئەڤیندارا پیشمه‌رگه‌یان. به‌هزادی برایی وی ژبه‌ر ئەڤینی یا وه‌لاتی و پیشمه‌رگه‌یان دبته ئەڤینداری کچ خالا خوه یا کوردپه‌روه‌ر. ئەڤ هه‌ردوو چیرۆکین ئەڤینداریی ناماژه بین جه‌ڤه‌نگینه ژبو هه‌بوونا هه‌ڤکی یا دناڤه‌را رڤیشتاندا، نه‌ سه‌رداری ریکخستی نه‌ڤنی و وه‌لاتپاریژ ئەڤینی یا کچا جاشه‌کی ره‌تکر، نه‌ به‌هزادی کوره‌جاش خوه ژ ئەڤینی یا کچا پیشمه‌رگه‌یه‌کی دوور کر. ئانکو هه‌رچوار گه‌نج به‌ره‌مه‌ین سه‌رده‌مه‌کی دی یی جودانه، ژ سه‌رده‌می دایابین خوه.

چیرۆکا دووی یا په‌ژاندا ئی هه‌ڤکی یا دناڤه‌را رڤیشت و به‌ره‌بابین نوودا، چیرۆکا سه‌رداری و که‌مالی کورئ ره‌جه‌بی نه‌ڤی شیخیه. هه‌روه‌کو مه‌ د په‌ره‌گرافه‌کا دیدا خویا کری کو ره‌جه‌بی کورئ شیخی، ده‌سته‌لاتا خوه یا شۆره‌شی بکارئینا و عهد و مولکه‌تی محه‌مه‌دی بابی سه‌رداری ژێ ستاند. ب دریزاهی یا قوناغین وه‌رار و مه‌زنبوونا سه‌رداری، دایابین وی چیرۆکا ئی زولم و ته‌عدایی بو‌ڤه‌گیرایه. پاشی بیی ئاگه‌ه‌بوونه‌کا پیشه‌خت که‌سه‌ک پرسیارا وی دکه‌ت و ب هیسانی دبێژی: "ئه‌ز که‌مالم، کورئ ره‌جه‌بی، نه‌ڤی شیخی گوندی، ئەم گوندی بین هه‌ڤن، وی ده‌ستی سه‌رداری ل په‌ی خوه کشاند و ئەو بر و ب ره‌خ خوه ڤه‌ دا روونشتن... بپا ۱۱". ئەڤ بو‌یه‌ری نه‌پیشینکری، مینا زه‌رگه‌ه‌کا ژ نشکانه‌ ب ناڤ چاڤین سه‌رداری دکه‌ڤیت، وی دئیخته د دوودلی و ئالۆزیه‌کا ده‌روونی یا نه‌چاڤه‌ریکریدا: "هزرا خوه دکر ئەگه‌ر وی گاقی بابی وی

بهاتا و ئەو ب رەخ تەنشتا نەقیی شیخی، کوری رەجەبی فە بدیتا، دئ وی چ بگۆتا سەرداری دئ هەزار تەف بکرانا ناچاقین وی کو ئەو ب نەیارئ مائئ رە روودنە... بپا ۱۱۵". ئەو ب خوە دناف گێژەفانکا شاشی یین شۆرەشی و شەپین بئ وەجین براکوژیئ و خیانت و بەرژەووەندپاریزی یا هەندەک کادرۆیاندا یئ نیف بەرزەبوویی بوو، نھۆ بابەتئ نەیارەکی مالباتا وی ژئ ھاتە سەر. ئوو ئەو نەیارە بەرپرسیارە و د سەرکردایەتی یا وی پارتیدایە یا ئەو کار بۆ دکەت؟! لئ ھاتنا وی بەرپرسیاری بۆ نک سەرداری ب پلان و مەرەم و خوەستک بوویە، ئوو دەمئ گەھشتی جھئ مەرەمئ، یەکەمین تشت گۆتیئ (ئەم گوندی یین ھەقن!). ئانکو دەستئ پیکھانتئ و ژبیرکرنا یا بۆری بۆ درێژ کر. یا بەرئاقڵ ئەوہ کو کەمال ھەموو مال و مولکەتئ سەرداری بۆ بزقرینیت و ژ نۆی دەستئ براتیئ بۆ درێژ بکەت، ھەر چ نەبیت، دا نەتپاکئ نیشا بدەت کو ئەو ژ رەفتارا باب و باپیری خوە نەرازییە. لئ خەما نفیسەری پتر ل سەر ھەقکییا بەرەبابان بوو ژ چارەسەرکرنا ئارێشە یەکا عەشائیری، لەوا سەردار دناف مالخولیانی یین خوەدا ھزر دکەت: "ئەو بەرەبابەک بوون، دگەل یەکدو وەھا خەراب و ب شەر و کیشمەگیش بوون... لئ ئەم بەرەبابەکی دنن، یئ ھەقچەرخن، چما ئەم دئ د ھەر تشتەکی دە وەکی نفشئ بەری خوە بکن؟... لەوما خوە نەدیت نەیارئ وی کەسی... بپا ۱۱۵". ئەف خویاکرنا راستە و خۆ یا رەفتارین دوو بەرەباب و دوو سەردەمین ژھەفجودا، ھەولدانەکا نفیسەرییە کو خواندەفانی ب بابەتئ جوداھی یا بەرەبابان ئاگەھدار بکەت. دبیت وەسا ھزر کر بیت، کو ئەو شیوازی ھونەری و فەلسەفیئ ھەقکی یا دناقبەرا ئەوی جاش و زارۆکین وی یین کوردپەروردەدا خویا کرین، پەياما وی ب دروستی نە گەھینن، یان خواندەفان تەرکیزی بیختە سەر موعجیزە یین ئەفینیئ و د سەر ھەقکییا دناقبەرا رفیشتاندا ببۆریت. لەوا

د ثی بۆیه ریډا، ب ئاشکرایى په یامی دگه هینیت. لى سهره رای بابه تی جوداهی یا رقیستان، ئامازه یه کا بله ز دده ته شیوازی رفتارین کورئ شیخی کو ب هه مان رفتارین بابی خوه داخبار بوویه: "لى دیت ژى کو سه خله تین که سیتیا شیخی، یی بابی وی جارنا به حسی وی بو ذکر و خوه مه زکونا وی د که مالی و شیوه یی ناخفتن و خوه ئشاندا وی ده د هاتن بهرچاقین وی... بیپه ۱۱۵". هه رچه نده دبیت مه رم پی ئه و بیت کو شیخ و ئاغا ب هه مان رفتار و خوباییبونا مالباتا خوه (ل هه موو جه و سه رده مان و د هه موو رهوشاندا)، سه رده ریغ دگه ل خه لکی دکهن، چونکو ئه و خوه ژ خه لکی چیت و بلندتر دبینن. لى ئه م د کارین شرؤفه کرنه کا دی بدهینه ئی ئامازه یا بله ز و سه ریپی، کو هه ر که سیتیه ک به ره مه می پاشخانا خوه یا په روه رده ییه و ده می ژ ته خا خوه فه دبیت و ریکه کا دی ده له لیزیریت، دی ده مه ک پی ئیت هه تاکو دگه ل رهوش و رفتارین نوو رادهیت. ئه فه ژى تیؤرا ئافکرنا ب شیوه یی ته راکومی و گوهورینا ل سه ر ئاستی که سین تاک په سه ند دکه ت. ده می مرؤف ژ ته خه کا دیارکری فه دبیت، دناقه را ژ ده سته دانا رفتارین بۆری و هه رگرتا هه نده ک رفتارین نوودا دژیت، هه تاکو دشیت ب ئاوایه کی به ره به ره یی خوه دگه ل رهوشا نوو بگونجینیت. خوه داخوازا وی یا ژ بهرپر سیاری کومیته یی ژى، کو ب شیوه یه کی تاییه ت هاریکاری یا سه ردارى بکه ت (چاقین ته ل گونیدی من بن... بیپه ۱۱۶)، به ره هم و بهرکاری هه مان رفتارین که سایه تی یا وی یا شیخاتییه. بهرپر سیار دشیا وه لاتینی ب سه ریډا بفرؤشیت و بیژتی: چاقی من ل هه موو ئه ندامانه، چونکو هه موو ژپیخه مه ت یه ک ئارمانجی خه باتی دکهن و ئه م هه موو وه کهه فین! لى بهرپر سیار ژى که سه کی سیاسیه و هه موو سیاسه تمه دار نۆرم و تیگه هین جفاکی ل بهر چاف وهردگرن، هه تاکو بشین دناقدا بژین و بگوهورن یان بهر ب پیشفه بهن. له وا: "هه ر

پشتی وی روژی سهرداری ههست پی کر کو وی گوتنا نهقیی شیخی و نها ژی نهندامی
سهرکردایه تیئ کارئ خوه ل سهر نهندامین کومیتیه یا دهقهرئ هه بوو و دوستینیا کارگهرین
کومیتیه بی ب وی ره خوهشتر بوو و زمانین وان ب وی ره خوهش و نهرم بوون... بی ۱۱۶".

ئهف ههردوو چیرۆکین مه ره مدار، جوداهی یا سهرده مان و ههلوستان
خویا دکهن. به لیکر نه کا جهقه نگی یا ویره ییه ژبو ههفرکی یین دنابه را
رئیشتاندا، دانپیدانه ب کریارا گوهورین و نووکرئی. نفیسهر په یامه کا فهشارتی
و بارکری ب هنده ک جهقه نگی که لتوری و ویره یی، ئاراسته ی خوانده فانی
دکه ت و دیژتی کو مهرج نینه به ره بابان هه مان رهفتار و ههلوستین بابکالکین
خوه هه بن. ژبان د گوهورینه کا بهرده واملدایه و که سین تاک ژی ل گوره ی
سهرده م و رهوشین هه نوکه ییدا وهرار دکهن و دهینه په روه رده کرن. ئه فجا نه
مه رجه کو کوره جاشه ک، ههر ب جاشاتیقه گریدایی بیت و نه مه رجه کوری
به رژه وه ندخوازه کی، ب هه مان ئاستی باب و باپیران به رژه وه ندخواز بیت. ئه و
ب خوه، د هه موو شوره ش و سه ره هلدانین نووخواز و رادیکالیدا، سه رکیشین
بزاقان گرنگیه کا تاییه ت ب رئیشتین نوو یین بنه مالین خانه دان دهن، دییت
ژبه ر رۆلی وان یی کاریه گهر بیت دناف جفاکیدا، کو پرانییا مرید و
دووئه لانکین وان ژی دئ ب دویفقه هین. دییت ژی، ژبه ر شیانیان وان یین
دارایی و شاره زایی یین کارگری بیت. هه رجه وایت، هه موو ئایین و بزاقین
رزگاریخوازیی مفا ژئی تیورئ دیتییه و دینن. نهۆ ژی ده می پارت که سان ژبو
په رله مه نتوی کوردستانیان ههر سازیه کا دی یا میری به ربژیر دکهن،
به ربژیر کرنا که سوکار و خزمین شیخ و ئاغایان ل به رچاف وهردگرن، چونکو
سه ره که فتنا وان مسۆگه رتره، ئارمانجا پارتی ژی ب ده ستقه ئینانا ده نگانه، بو وی

نه گرنګه کی بیت و چ بیت. ژ دهرڅه ی هندئ کا ئه ز (وه کو نفیسه ر و ره خنه فان)، ئی کریرای دپه ژرینم یان نه، ره وشه که یا که فتیبه دناف جفاکیدا و خه لک سهره دهریی دگه ل دکهن. مهره ما سهره کی ژ ی نه وه کو مفا ژ شیانین بهرهباین نوو بهیته وهرگرتن و سه مته کا دی یا ره فتار و خه باتی بو بهیته ده ستیشان کرن.

نفیسه ر ژ ی کورئ جفاکئ خوه یه

نفیسه رین دیاسپورایی ژ ی، کورین جفاکئ خوه یی ره سه نن و هر بهرهمه کی بنفیسن ژبو جفاکئ خوه یی ره سن ناراسته دکهن. ب ئی چه ندئ ژ ی، نه چارن کو خوه ل هموو عورف و عه ده ت و ترادیسوئین جفاکئ بکه نه خودان و هنده ک تیگه هان بهرچافکه ن و هنده کین دی بهرگومان بکه ن. هنده ک تیگه ه وه کو که لتور و ساخله تین جفاکئ کوردی ئیناینه و هنده کین دی، ژبو نازراندن و تیهریزین و ل سهر راوه ستانی بهرچافکرینه. گه له ک جاران نفیسه ر هنده ک ره فتار و تیگه هین جفاکئ دنازرنیت کو بهرگومان بکه ت و خواننده فان هزره کا ره خنه بی و هه لسه نگاندنه بی د وان بابه تاندا بکه ت. هرچه وا بیت، رومان ب فان ساخله ت و تیگه هین جفاکئ، دبسته رومانه کا کوردی. هنده ک جاران ژ ی، نفیسه ر هه څبه ندی بین مروڅایه تی دکه ته هیڅیئی بویه رین خوه، کو تیگه له یه کی ژ بها و تیگه هین هممه جورین مروڅایه تی دروست بکه ت و خواننده فان تیگه هین سهره میانه ژ یین پاشکه فتی څایریت. ئه څه شیوازه کی پشکدارکرنا خواننده څانیه د پرؤسه یا نازراندن و هه لسه نگاندنا بابه تین جفاکیدا. هموو مروڅ (د هموو جفاکاندا) پیگیریی ب عورف و عه ده تین جفاکئ خوه دکهن، چونکو ئه گهر و هسا نه بیت، ناهینه قه بولکرن و هر

که سه کئی نه قه بوولکری بیت، کاریگه ری یا ئاخفتتین وی ل سهر خه لکی، گه له ک ب هیژ نابن. هه لبهت بزاقین چاکسازی و نووخوازیی ناچنه د فی قالبی ژینگوتیدا، چونکو ئه و ل دهستیکی د جفاکی دگهن و هه لدهسنگین و پاشی دهست ب بزاقین چاکسازی و راسته کرنی دکن. دبیت هژماره کا زورا خه لکی ل دژ راوهستین، لی هژماره کا دی یا هوشیار هه یه پالپشتیی لی دکن هه تاکو دگهنه نارمانجا گوهورین و راسته کرنی. نفیسه ری فی روماننا ل بهر دهستی خوانده فانین هیژا، نامازه ب کومه کا بابهت و تیگه هیژ جفاکی دایه، کو هنده ک ژئی پاشکه فتی و نه بهر ئاقل و بی وهجن. هنده ک ژئی وهسفرنا تیگه هیژ جفاکی کوردیه کو کراسه کئی بیگهردی کوردی بجیته بهر رومانئی، هنده ک ژئی بو ئازراندن و تیهرزینینه:

* خواندن و زانین ل گوندین کوردان: ده می باب سهرهاتی یا خوه یا ل گوندی فه دگیریت دبیریت: "کورئ من محو، ئاغا دی ژ من بخهیده کو نه ژ ته بشینم دبستانئ، وی گوتیه کو خوهندن نه یا شقان و گاقان و که راخ و کورمانجانه... بیپا ۱۸". ئازراندنا فی بابه تی نه ئالا ژ ته عدا بی و ته په سه رکرنا ئازادی و هه لبرارتئی، شروقه کرنه کا نه راسته و خو یا سه ده می نه خوینده واری یا جفاکییه. ههروه سا هاندانه که کو فهره ئه و ده می چووی و فه قه تی یا ل مزگه فتان. ب خوهندن و رهوشه نبیر کرنی بهیته قهره بوو کرن. ژ لایه کئی دیفه ژئی، به لیکرنا گرنگی یا خوهندن و زانینییه ژبو جفاکه کئی هه ژار و بندهست و نه خوینده وار. ب دریزاهی یا رومانئی، نفیسه ره ده م دا کو کئی ل سهر خوهندن و زانینی دکهت: "ل وی گوندی چ دبستان نه بوون و زارو کین گوندی دچوون با مه لاین گوندی و هینی زانستین دینی، قورئانئ و جه دیسان دبوون... بیپا ۱۳۱". لی پشتی بی سه روشوینبوونا

سەرداری، چناری خوه تەرخان کر بوو کو زارۆکین گوندی فیروی خویندن و نفیسن و کەلتۆر و فولکلۆری کوردی بکەت: "کا چهوا دژی داگیرکەرەن بوو دەهقاتی ل دژی نەیاریا نافخوه بووو، سەدقاتی ژێ ل ددژی نەزانین و نەخویندەوارین بوو... بپ ۱۳۰". ب ئی کریاری بەردەوامی ب خەباتا خوه یا نەتەوہیی ددا و ئەف چالاکییە ل دەف وئ جەشەنگەکی ئەختوباریی بوو ل ھەمبەر ھەژین و ھەفریازی خوه.

* تیپین خواندن و نفیسنی: ئەف بابەتە ھاتیە نازاندن وەکو دوکیۆمیتتەک ژبو شێوازی نفیسن ب زمانی کوردی ل سەردەمی زالدەستی یا وەلاتین داگیرکەر، کو ھەر وەلاتەکی تیپین خوه یین نفیسنی، ل سەر ریزمان و ریتھیس کوردی د سەپاندن: "چناری خوه ھینی خووندنا ب تیپین لاتینی کر بوو. ژبەرکو ل باشووری کوردستانی، کو د بن دەستھلاتا عیراقی دە بوو و عیراق ژێ دەونەتەکا عەرەبی بوو، ئەشجا وئ ژێ ب وان تیپان کوردی دخووند. لئ ل باکوژی کوردستانی کو د بن دەستھلاتا ترکیەیی دە بوو، خووندن و نفیسن کوردی ب تیپین لاتینی بوو... بپ ۱۳۰". ھەرچەندە ئەف پرۆسە یە ھاریکار بوو کو کەسێ کورد ب ھیسانی فیروی زمانی داگیرکەری بیت، لئ ژبو نەتەوہیا کورد یا فەر و گرنگ بوو کو یەک ریتھیس و تیپین ئیکگرتی ھەبن، داکو ژ وەلاتین داگیرکەر جودا ببن. ھەرچەندە بابەتەکی دوکیۆمیتتارییە و چ باندۆرەکا بەرچاڤ ناکەتە سەر سنسلە یا بۆیەران. لئ وەکو مفادارییەکا ئەپستیمیە کو ریتھیتین بەین ل سەر دیروکا ریتھیسنا کوردی د ئاگەھدار بن.

* ھەلیژارتنا ناڤین زارۆکان: پرائیا ناڤین باب و باپیران ناڤین عەرەبینە، سەدەمی وئ چەندی ژبو ئایینداری و گرنگیدانا ب ناڤی پیغەمبەری و صەحابی

یین وی دزفریت. خه لکی وه سا هزر ذکر کو ههر که سهک ل دویف نافی خوه
 رهفتاری دکهت و ناف ئاراسته یی که سایه تی یا ئایینه یی یا زارۆکی دیار دکهت.
 لهوا دئی ببین کو نافی نئاغا و به گله ران عه ره بیته (صه حابی یین پیغه مبهری و
 قه ره مانین ئیسلامینه)، لی هه ژاران شهرم ذکر نافی مه زن ل سه ر زارۆکی
 خوه دانن. نافی وه کو حه لیمه و ئامینه و سه عدیه و زه هه را... مشتی مالین
 خانه دانان بوون، لی نافی مینا که وی و پۆری و گولی و خه جی ل سه ر
 زارۆکی هه ژاران بوون. خالا دی یا گریدایی ب نافر نیقه، نافی باب و
 بایران بوون: "برایه کی وی یی ژ وی بچوو کتر هه بوو، نافی وی عه لی بوو. بابی وی
 نهو ب نافی باپیری وی ب ناف کر بوو... نه گهر ب یا بابی ته بوویا دی وی نافی ته
 بکرا حه سه ن، ژبه ر کو نهو نافی باپیری بابی ته یه... بیپا ۱۸". مه ره م ژی نه وه کو
 وه کو باب و باپیرین خوه بن، یان ژی ژبو نه مریا وان بابکالکین چووی
 ددانن کو هه رده م ل بیرا رفیشتی هاتی بمینن. خاله کا دی ژی نه وه کو نافی
 ئاخه رتی ل سه ر زارۆکان بدانن داکو ژ به لایین دنیا یی د دوور بن و ل رۆژا
 قیامه تی ژی سه ره فراه بن. ئەف هه ر سه یی سه ده مین دانانا نافی عه ره بی، ژ
 نه گه ری نه زانین و نه خوینده واری یا ملله تی کورد بوو، کو ب هه مان
 ساویله کی یا ژیا نا خوه، ئاین ژی هه ر ب وی ساویله کی وه رده گرت. نافی
 سه رده ری ب ته قه زایی که فتیه دناف نافی فی بنه مالا هه ژاردا: "هیژ تو بی ناف
 بووی، زلامه ک ل مالا مه بوو میه شان. نهو هیگی ماموسته بوو ل دبستانا گوندی.. وی
 گۆت بابی ته کو بلا نافه کی کوردی بده ته ته و وی نافی سه رده ر بو ته پیتشیا زکر.
 بابی ته ژی گه له ک روومه ت ددا وی ماموسته یی و گۆتتا وی ل عه ردی نه دخست و وه ها
 نافه کی کوردی ل ته هات کرن... بیپا ۱۹". ئەف بابه ته چه ندین ره هه ندان ب خوڤه
 دگریت؛ ره هه ندی جشکی کو نافی بابکالکان هه ر بمینته دناف بنه مالییدا.

رهه ندی ئایینی کو چاڤلیکرنا ناڤین ئایینی بکهن ژبو شه فاعه تی و سهر فراهی ی ل روژا قیامه تی. رهه ندی سیاسی کو دهسته لاتدارین داگیرکه ر، ب پلان خه لک هاندان کو ناڤین عه ره بی ل سهر زارو کین خوه دانن، دا بو وان بیسته به لگه کو ئەف کورده ژ نفسی وه لاتینه و جوداهی یا وان تنی چیاینه (وه کو ترک کوردان ب ترکین چیا بی دده نه نیاسین؟!).

* دانه شوویا هیژ دپیچولکیدا / دوتمام و پسمام: ئەف رهفتاره ل دهف بابکالکین مه یا مشه بوو، کو که سه ک دا کچا خوه یا سوریلانک ده ته کورئ هه قاله کئ خوه یان خزمه کئ خوه. ئەفه ژی رهفتاره کا ساویلکه یه و ژ نه زانیی هاتییه، دبیت وه کو نیشانه کا به خشنده بی و که یف پیهاتنی بیت، یان ژی بهرئ بنیاتی هه ڤه پمانیه کا پیکهاتنی یان پاراستنا بهرژه ونیدیان و مولکی بنه مالی بیت: "هیژ نه و د زکی دایکا خوه ده بوو، ده ما بابی وئ نه و ب سوژدانه کئ کری ژنا برازیی خوه کاروانی، کو بهری وئ ب سن سالان ژ دایک ببوو... بی ۳۳". خالا دی یا هه ڤه ند ب شی بابه تیڤه، دوتمام و پسمام. د پرانییا چقین فولکلورئ کوردیدا، هه ردهم ستران و گوتن ب عه شق و ئەڤینی یا دوتمام و پسمامان هاتینه گوتن و گه هشتبوو وی رادهی کو پسمامی دوتمام ب مافی خوه دزانی، ئەگه ر خوازگینی یین کچه کئ هاتبان دا پرسیار ژ هه موو پسمامان هیته کرن، ئەگه ر که سه کئ دل تی نه با، ژنوی دا دهنه که سه کئ ژ دهرفی بنه مالی. نه دووره هه بوونا خیزانا بهر فراه و پیکه ژ یانا مام و برازیان و تیکه له ی یا مال و مولکه تی بنه مالی رۆله ک د فی چه ندیدا هه بیت. ههروه سا دبیت بابه تی خوینی و پاراستنا مال و مولکی و نافی بنه مالی سه ده مه کئ بهر ئاقل بیت ژبو فی کریاری. خاله کا دی ژی هه یه، کول سه رده مین بویریدا کچ وه کو هه ر

مولکدارییه کا بنه مالی دهاته دیتن و باب یان سه میانی مافی چه وایه تی یا سه رده ریکرنا دگه ل وی مولکی (کچ) هه بوو، ئە فجال شوینا بده ته که سه کی بیانی، چه ز دکر هه ر دناف مالییدا بمینیت، هه م بی سه رگیژیتره (ژ لایئ لی کفه کرنا میراتیقه) و هه م هیزا بنه مالی پی زیده دبیت. مشه جارن ژی، بابی کچ وه کو متاین پینکھانتی و بده لا خوینی بکار دئینان.... هتد. نازراندنا فی بابه تی ژبو تیهرزین و ل سه ر راوه ستانییه کو بزاقین فه ره رفیشتی نوو چاکسازی و راسته کرنی د فی عه ده تی نه مرو فایه تیدا بکه ن.

* ژن و میر (دوژا ئافره تی): دبیت کیم رو مانین کوردی هه بن کو به حسا دوژا ئافره تی نه کر بن. هه ر نفیسه ره ک ل گوری پی فاژویا بویه ری رو مانا خوه، ئاماژه ب هنده ک ده رده سه ری و کوژانین ژنی د جفاکیدا دده ت. د جفاکه کی نیرسالاریدا، هه رده م باب یان برا زالدسته و هه موو بریارین مالی و چاره نفیسی ژنین مالی د ده ستی سه میانیده، ئانکو مینا دکتاتوره کی سه رده ری دگه ل هه موو ئە ندامین مالی دکه ت. ئوو هه رده م نیرین خیزانی ل سه ر می یین وی دهینه چیتراندن، چونکو هه ر نیره ک پرۆژه بی چیکرنا دکتاتوره کی دییه و پاریزه ری ناقداری و پینگه و شه رف و ناموسا بنه مالییه. د فی رو مانیدا ژی (وه کو هه موو رو مانین کوردی)، ئاماژه ب ته په سه رکرنا ژنی هاتییه دان ژ لایئ بابی چناریقه کوچ بهایه کی گرنگ ب دایکا وی نه ددا و هه رده م یا ته په سه رگری و شه چغاندی بوو: سه را بچوو کترین بویه ری نافمالی دقوتا، هه موو کارین نافمالی دکرن بیی کو باب (یان مالخوی وی) چ هاریکاری بو بکه ت، بی قه لس بوو دگه ل دایکی و کچا وی، جوداهی دناقه را کور و کچا خوه دا دکر، هه رده م ده مین خوه ب قوماریقه دبو راندن و کۆمه کا هه شه ندی یین

نهرهوا دگهل ژنښن دی هه بوون، ژ لایښ سیکسیشه ژی خیزانا خوه زربه هر دکر و نه گهر جاره کښ دگهل رازا با ژی، چ گرنگی ب هه ست و تیر بوونا وئ نه ددا.... هتد:

- چنار نکاریبوو ژ بیرا خوه ببه کا چاوا بابی وئ ل سهر دایکا وئ به حرنی دکر، لی دخست، ل سهر عهردی رادخشاندا... بیپا ۸۸".
- دقیا بوو دایکا وئ هه می کارښ وان و خوه و بابی وان یښ نافمائی، خزمه تا میهشائښ بابی وئ یی دارگران بکرانا. دقیا دایکا وئ بچوویا بازاری تشتت بکرینا، بالاڅا بکرانا، خوارښښ خوهش چی بکرانا. وئ نه دیتبوو کو بابی وئ روژه کی ب ته نئ ژی، ب دایکا وئ ره چوویه میهشانداریه کی، یان گهریان و سهریان و پیاسه کی، یان ل شوونا وئ تشته کی خوارښ بو مائی کرپیه... بیپا ۸۸".
- چ حه ددی دایکا وئ بوو بچه داوه ته کی و دگوقه ندی ده دهستی زلامه کی بگره، نهو دی دوماهیا وئ بوویا... بیپا ۸۸".
- وئ دزانی و هه می نیاسین وان و دایکا وئ یا بهسته زمان ژی دزانی کو بابی وئ نه یهک، لی چه ند یار هه بوون... بیپا ۸۸".
- هه تا دایکا وئ پهره یښ فیستانه کی بو که چا خوه ژی چښکرانا، وی چاقښ وئ دهردخستن. دگوتی قان که چان، نه بهس چ خیر د وان ده نینه، لی ههروه سا مه سره فا وان ژی گه له که. رهوشا به هزادی ژ یا خویشکا وی جودا تر بوو، بابی وئ ب خوه پهره ددان وی... بیپا ۸۸".
- ئیدی ب ژنا خوه ره ژی رانه که ت، ژترسا نه کو که چهک دن ژی چی ببه.. نهو ب باوهر بوو کو دایکا وئ چ جارن ب بابی وئ ره نه تام کرپه خوهشیا لاشی و خوهشیا ژنو میربوون. وهکی پرائیا میرین د جشاکا وئ ده، ل نک وان یا

گرنگ ئەو بوو كو ئەو وەكى مېر رەحەت بېن و نەدخەما رەخى دن، ژنى دە بوو، كا رەحەت بوويه يان نا... بپ۹۸.

نەدوورە ھەلۆبستى بايى دگەل ژنا وى، ژ ئەگەرى براين وى يى پېشمەرگە بوو بيت، كو كېماسىيەكە ژبۆ نووكەرى يا وى يا ژبۆ حكومەتى، يان ژى براين ژنا خوھ وەكو دژمنى خوھ دىينيت و ب شېوھىەكى نەھۆشى ئەو دژمنكارى دەرباسى ژنا وى ژى بوويه. لى پرائىيا نقيسەران وەسا سەرەدەرى دگەل شى بابەتى دكەن كو ھەموو كار و كرىبارين زەلامى چەوتن و ھەردەم پشستەفائين دۆزا ژئىنە. ھەلبەت ئەفە تىدیتەكا جفاكېن پېشكەفتىنە و ئەو جفاكە د كۆمەكا قۇناغېن وەرارىدا بۆرىنە ھەتا گەھشتىنە فان تىگەھېن ئىرۆ ھەيى. ب ھزرا من، دەمى مروف بەحسا جفاكەكى دكەت، فەرە د وى قۇناغا وى يا وەرارىدا بەحس بەكەت، ئەگەر جفاك نە پېشكەفتى بيت، فەرە ل گورە وى نە پېشكەفتى سەرەدەرى دگەل ھەشەندى يىن بەرھەمھېئانى و رۆلېن خىزانى بەيئە كرن. ئو ئەگەر ب قى ئاوايى دادپەرورەانە سەرەدەرى دگەل بەيئە كرن، دى بەرى نقيسەران كەفتە سەر رۆل و كارىگەرى يا ژنى د رېقەبرنا خىزانى و پاراستنا نائى بنەمالىدا، ل شوينا ژنى وەكو قوربانى بدەنە نياسين، دى وەكو سەرکېش و ئەندامەكا ب ھىزا بنەمالى ھېتە دىتن؟!

* دىرۆكا كوردان د ستران و چىرۆكېن وىدايە: د ئامازەبەكا جەفەنگى يا جواندا، نقيسەر بەحسى رۆلې سالتويى سترايېژ (حەيرانبېژ) ديار دكەت كو مينا دەزگەھەكى راگەھاندنى ل گوند و دەفەران دگەرىيت و قالا براكوژى يا كوردان دكەت. دىت ئەگەرى دەررونى و سەرەكى ھەستكرنا ب گونەھى بيت كو وى و براين خوھ دناف دوو پارتېن ھەفدژدا كار دكر و د شەرەكىدا براين وى

هاتییه کوشتن و نهۆ ب سترانان دلێ خوه ده‌ریژ دکهت (کا چه‌وا کویغه‌یین
 (مختار) وی گوندی کهت پیشیا له‌شکه‌ری داگیرکه‌ران و نه‌و نائین گوندی خوه و بو
 نه‌گه‌را ژنابقبرنا گوندی... بی‌پا ۱۰۶). هه‌موو کهس سالۆی ب کهسه‌کی دین دینن،
 چونکو ب راستی و بی ترسا ده‌سته‌لاتا جفاکی هه‌ستین خوه یین فیرهای
 ده‌ردب‌پیت. نه‌فه‌ ژی وی واته‌یین دده‌ت کو پ‌رانییا خه‌لکی جفاکی ب ماسکه‌کا
 په‌سه‌ندا جفاکی سه‌رده‌ریی دگه‌ل هه‌ف دکه‌ن. هه‌ر کهسه‌کی یا دلێ خوه بی‌په‌ر،
 دئ ب دین هیته‌ نیاسین، چونکو ل وی سه‌رده‌می تنی یا دلێ به‌ری‌سیارین
 پارتییان ده‌اته‌ گۆتن و چ گرنگی ب یا دلێ ملله‌تی نه‌ده‌اته‌ دان: "برایۆ باوه‌ر
 نه‌که‌ سالۆ مرو‌قه‌کی دین به‌، یین دین نه‌من وه‌ره‌ ته‌ماشه‌ بکه‌ مرو‌ف بو‌چ دبه‌ پیشه‌مرگه
 و ل سه‌ر ده‌ستی کی وندا دبه‌... بی‌پا ۱۰۷". ئوو چونکو ستران و چیرۆک ل سه‌ر
 زاری خه‌لکی دینن و رفیشت بو‌ رفیشتی ده‌ینه‌ فه‌گوه‌استن، دبیته‌ ژیدده‌ره‌کی
 گرنگی دیرۆکا کوردان. ب نه‌مازه‌یی، نه‌گه‌ر نه‌م بزانیان کو پ‌رانییا دیرۆکا
 کوردان نه‌وه‌ یا ب ده‌ستی دژمنان هاتییه‌ نفیسین.

ژبلی فان بابه‌تین ژینگۆتی، گه‌له‌ک بابته‌ و ئاماژه‌یین دی یین هه‌شه‌ند
 ب ره‌فتارین کهسه‌ی تاکفه‌ د رۆمانیدا ده‌ینه‌ دینن، کو هه‌موو پیکفه‌ دینه
 خۆدیکه‌ک ژبو‌ ره‌نگه‌دانا ره‌وشا جفاکی کوردی د سه‌رده‌مه‌کی دیارکریدا. مشه
 جارن، حزو‌ورا تیگه‌ه و تیۆرین نفیسه‌ری خوه‌ دادده‌نه‌ سه‌ر ری‌ره‌وا بو‌یه‌ران،
 کو په‌یامه‌کا مه‌رهمدار ژئی چیکه‌ت و ئاراسته‌ی خوانده‌فانان بکه‌ت. لی ب
 شیوه‌یه‌کی گشتی، رۆمانه‌که‌ هه‌ژی خواندن و ل سه‌ر راوه‌ستانیه‌، کو
 سه‌رده‌مه‌کی دیارکری یی بزاقا رزگاربخوازی یی دوکیۆمیتت دکه‌ت.

۳. نەز و دەلال

د داوی یا رۆمانا "کورئ زنائی سەر بلند" دا، شیرۆ نامەیه کئی بۆ هه‌قاله کئی خوه یی پەنا بەر ل ئورۆپا دهنیتریت و تیدا به‌حسی ره‌وشا که‌مپین قورتالبووی یین کورد (ل ترکیئ) دکه‌ت. ژئ داخواز دکه‌ت کو د هه‌وارا وان بهیئت. داکو هنده‌ک هاریکاریان ژ کوردین پەنا بەرین ئورۆپا خره‌فه‌که‌ت و بۆ که‌مپین کوردان بینیت. د هه‌مان ده‌مدا، ژئ داخواز دکه‌ت کو ره‌فه‌ندا کوردین ئورۆپایی هانبدت داکو دۆزا ملله‌تی کورد ب ئاویین ناشتیخوازانه و بی شه‌ر بگه‌هینه به‌ر ده‌ری کۆچکین هه‌موو ده‌سته‌لاتدارین جفاکا رۆژئاڤایی یا مرۆڤه‌روه‌ر و دیموکراتیخواز. ئەو کوردی نامە بۆ چوویی (ریبەر)، داخوازا وی ب جه‌ دینیت و به‌ر ب ترکیئفه‌ دهیئت کو وان هاریکاریان بگه‌هینته کوردین دناڤ که‌مپاندا. د قئ رۆمانیدا، نفیسه‌ر ره‌وشا کوردین ناه‌ ژیرین باکۆر ره‌سم دکه‌ت، کا چه‌وا ژيانا خوه و وه‌لاتپاریزی یا خوه ل بن سته‌ما ترکان دبۆرین. ئوو ئامازه‌ ب بزاف و چالاکی یین ره‌فه‌ندا کورد ل ئورۆپا دده‌ت. ژ لایه‌کی دیفه‌ ژئ، ئیشاره‌تی دده‌ته هنده‌ک بابەتین جفاکی یین بووینه سه‌ده‌می پاشفه‌مانا جفاکی کورد و چوارچۆفه‌کرنا جیهانبینی یا تاکئ کورد، مینا ئازادی یا ژنی، کوشتناب مه‌ره‌ما نامووس شووشتنی و دووانیزما که‌سایه‌تی یا که‌سی کورد...هتد. هه‌روه‌سا سه‌ره‌ده‌ریی دگه‌ل جوداهی یین جفاکی یین دناڤه‌را دوو جفاکاندا دکه‌ت؛ جفاکی رۆژه‌لاتیی ئیسلامی و جفاکی رۆژئاڤایی مرۆڤدۆست، کو پرسگریکا خوه‌گونجان و راهاتنی پی دنازربینیت. شان هه‌موو بۆیه‌ر و دۆزین نه‌ته‌وه‌یی و جفاکی دناڤ که‌لواشی چیرۆکه‌کا ئەڤینداریندا ئاڤا دکه‌ت.

ئەف رۆمانا ل بەر دەستی خواندەفانان، ژ دوو بەرگان پێک دەھێت؛ بەرگی ئێکی (ئەز و دەلال: من ب تەنئ نەھیلن)*، کو سەرەدەریی دگەل رەوشا کوردین باکۆر و رەفەندا کورد ل ئورۆپایی دکەت. ئانکو جھئی قەومینا بۆیەران کوردستانا باکۆر و ولاتی سویدییه. بەرگی دووی (ئەز و دولال: ل سەر رییا ئەفینی)**، کو سەرەدەریی دگەل پرسی نامووس شوشتنی و جوداهی یا تیگەھین دنایبەرا دوو جفاکاندا دکەت. جھئی قەومینا بۆیەران ولاتی سویدییه، ئەف ھەر دوو رۆمانە تەمامکەرین ئیکن و بەردەوامی یا ھەمان چیرۆکا ئەفیندارییە (ریبەر و دەلال). ئەف چیرۆکا ئەفینداریی ب سی قوناغان ھاتیە راجاندن؛ قوناغا ئیکئی (سوید)، بەیستتا رەوشا دەلالی ب ریکا نامەیان، ھەقسۆزی و دلپشەمان و پشەفانی.. ژبەرکو نەدزانی کا خوەسەرە یان ھیشتا ب مێرە. قوناغا دووی (کوردستان)، دیتنا وی ل کوردستانا باکۆر و سەرەدەریکنا دگەل مالباتا وی، زانینا خوەسەری یا وی و ھەستکنا ب ئەفینداریی. قوناغا سیی (سوید)، کەفتنا دناف ئەفینییه کا دژواردا، پیکولین خوە نیزیککرنی و خویاکرنا ھەستان. لی بەری ئەم خوە بداهیلینە دناف بۆیەر و میناکین رۆمانیدا، فەرە پوختەیه کا کورت یا ھەر بەرگەکی بۆ خواندەفانین ھێژا خویا کەین.

---

* صدقی ھۆری (۲۰۱۷). ئەز و دەلال: من ب تەنئ نەھیلن، رۆمان. ژ وەشانین دەزگەھی نالبەند بێ چاپ و وەشانئ/ دھۆک. چ، ۴، چاپخانا ھیقی- ھولیر. چاپین پشین (ج-۱-۲۰۰۷، ب ئەلفابییا لاتینی، دەزگەھی دۆز- ستەنبۆل. ج-۲- ۲۰۰۸، ب ئەلفابییا عەرەبی، دەزگەھی ئاراس- ھولیر. چ، ۳، ب ئەلفابییا لاتینی، دەزگەھی ئافا- مێردین).

** صدقی ھۆری (۲۰۱۷). ئەز و دەلال: ل سەر رییا ئەفینی، رۆمان. ژ وەشانین دەزگەھی نالبەند بێ چاپ و وەشانئ/ دھۆک. چ، ۱، چاپخانا ھیقی- ھولیر.

۱. ئەز و دەلال: من ب تەنى نەھیلن

رېبەر ھەئالى نھیسکارەکیبە ب نائى بابى گولئى کو ژ نشکە کئفە دمريت و کارتۆنەکا دەستخەت و نھيسان بۆ دەھيليت. دناڤ دەستخە تېن وەرگرتيدا، ب سەر چيروکا دەلالئى ھەلدبيت و ئەو وئى چيروکئى ل کۆڤارەکا کوردى بەلاڤ دکەت. دەلال کچەکا کوردا ب روومەتە، ھەز ژ گەنجەکئى کورد دکەت و پاشى ل سوئدئى ب جى دبن، لئى ھەڤئینئى وئى کەسەکئى ھەلپەرسەت و مېيازە، چ گرنگيئى ب ھەڤئین و ھەردوو کچين خوە نادەت. دەلال خوە ژئى ددەتە بەردان و شوو ب کەسەکئى دى دکەت، پاشى خوە ژ مېرئى دووئى ژئى ددەتە بەردان. رېبەر د سەرەدانەکا خوەدا بۆ ھاریکاریکرنائى کنجى يئىن کەمپا مېردينئى، ھەڤرويشى زۆلم و ستەما ترکان دبيت و رەوشا کوردئین باکۆر و جھوارئین کەمپين کوردئین باشوور ژ نيزیکفە دبينيت. ھەروەسا قالا پروسەيا ھەڤئینى يا کەچين گەنج ب کەسائين دانەمريئین پەنابەر ل ئورۆپايئى دکەت و ب ئاوايەکئى فەلسەفى خوە دادەھيلتە دناڤ کيشە و ئاريشە يئین جوداھى يا تەمەنى دناڤبەرا ھەڤئیناندا. دچەند موفارەقە و بۆيەرئین سەيردا دبۆريت و دبيتە ھەئالى يەشارئى برايئى دەلالئى (کو وى چيروکا وئى بەلاڤکريبە). پشتى دەلال دھيتە دياربەکرى، ھەڤ دبين و ھەسا ديار دبيت کو دلئى وى دکەڤتە دەلالئى (ئەوا دايکا دوو کەچان و دوو مېر بەرداين). مېرئى ئیکەمېنئى دەلالئى کو ھەلپەرسەت و بەرژەوہەندخوازە و خوە ل پشت پەردا کوردينئى و ھەلاتپارئيزين ڤەشارت، ھەولا کوشتتا ژنا خوە يا بەردايى ددەت، لئى دەلال ژ ئى پروسەيا کوشتنئى رزگار دبيت و ڤەدگەريتەڤە سوئدئى. ل سوئدئى ژئانەکى ب ھەڤرا

ددانن و ریبر وهکو عاشقهکی، ب تامهزرووی دجیته ژسانی و هه موو خهونا وی ئه وه کو ده لالی بکته هه ژین و هه ژیبازا ژینا خوه یا مایی.

۲. نهز و ده لال: ل سهر ریبا نه قینی

پشتی ریبر و ده لال (جودا جودا) ژ کوردستانا باکۆر فه دگهرنه فه سویدی، هیشتا تیرین عه شقا ده لالی دناف دل و دهروونی ریبریدا د چکلاندی بوون. ل دهرفه ته کی دگهریا کو د هه قیدینه کیدا رازین دل خوه بو ئاشکرا بکته و بکته هه ژین و هه ژیباز. دگهل ژنه کا سویدی (ب نافی کارین)، ده لالی کاری هاریکاری یا ژنین کوردین ل بن گه فا کوشتنی دکر. وی ژنا سویدی مالا خوه بو فی کاری کر بوو شه لته ره کی ئارام و ته نا، ده لالی ژی دویفچوونا که یسین شه لته ری دکر ژبو دیتنا چاره سه ری یین قه بوولکری یین بی کوشتن. پشتی چه ند دیدارین کیم و کورت، ده لال دلدارن خوه یی پاشه روژی دکیشته دناف ئاریشه یه کا جفاکی کوردیدا. کچه کا کورد (ب نافی نه قین) د شه فا بوو کینی یا خوه دا ده یته ترساندن و پاشقه برن (ژبه ر نه بوونا په ردا کچینی)، یان چونکو په ردا وی یا کچینی ب ئیکه مین کریارا سیکسی نه هاتبوو دراندن. نه قین (یان نافی وی یی دروست صاریا) خه لکی کوردستانا باشوور بوو، مالباتا وی ل نابه را باژیرین مووسل و هه له پچه و سلیمانیی ژیا بوو. بنه مالا نه قینی ب هه شکباوه ری و توندپه وی، باوه ردارین ئیسلامی و عورف و عه ده تین جفاکی بوون. بابی وی د گه نجاتی یا خوه دا هه قالی ریبه ری نفیسه ر بوو. ژبه رکو مام و برا یین نه قینی ب دویف کوشتنا و یقه بوون، په هله وان ب هاریکاری یا کارین و ده لالی، کچکی د ره قینته مالا خوه. که سوکارین وی ب سهر هه لدبن و نه قینی ژ مالا ریبه ری د ره قینن. ریبر ب خوه ژی دکه فته دبن گه فا باب و

برايين كچكيشه. لى ب شيويه رومانين پوليسى، كچك دكه ته قىزى و پوليس د هوارا وى دهين و ژ دهستى مامى وى رزگار دكه. مام دهيتته زيندانكرن و كچك كاره كى دكه ت و ب خوه سه رى د ماله كا تاييه تفه دزيت. په هله وان زى شه دگه ريتته شه دهف ده لالى كو نه و زى نه فينى يا خوه بو ئاشكرا دكه ت، لى داخوازى زى دكه ت كو هنده ك يى سه برين بيت هه تاكو كچين وى فيرى زربابى خوه يى پاشه روژى بين .

نه گهر ئه م ژ ناڤى رومانى دهست يى بكه ين (ئه ز و ده لال)، ژ دوو په يقان پيك دهيت؛ نه ز كو كه سه كى نياس و بهرجه سته كريبه، ده لال زى كه سه كا دى يا نياسى و بهرجه سته كريبه. ئانكو نه زى نير (كور) و ده لالا مى (كچ)، چونكو ده لال سيفه ته كى جوانييه ژ بو ناڤى كچان دهيتته بكارئينان. رومان هه موو ب جهناڤى كه سى ئيكى هاتيبه فه گيران كو ميناكى فه گيرانه كا هه نو كه يى دده ته بو يه رين رومانى و ژ فه گيرانا چيرو كه كا بو رى جودا دكه ت. هه موو چيرو كين بهرنياسين نه فينداريى (مينا مه م و زين، شرين و فه رهاد، خه ج و سيابه ند... هتد)، د سه رده مى بو ريدا دهينه فه گيران. هه رچه نده ئه ف چيرو كه زى، ب شيويه چيرو كين بهرنياس هاتيبه هاتيبه فه گيران (ئه ز و ده لال، نه نه ز و ده لاله ك)، لى ته كنيكا فه گيرانى جودايه (جهناڤى كه سى ئيكيه). خالا دى يا فى چيرو كى ژ چيرو كين دى جودا دكه ت، نه وه كو چيرو كا نه فينداريى ب خوه پشه كه كه ژ بو يه ر و گرى يين رومانى، نه بابه تى سه ره كى فه گيرانيه، وه كو پرائيا چيرو كين دى يين كه توارى يا جفا كى. لى نه گه ر ل ناڤى لاهه كى هه ر بهرگه كى فه گه رين، دى بينين كو (من ب ته نى نه هيلن - بگ)، ئاماژه كا راسته وخويه ژ بو هاريكارى و پالپشتى يا كه سه كى ژ گه فاب تنييونى

دترسیت. دبیت مه‌رم پین ده‌لال بیت کو پشتی ژ ه‌ردوو می‌ران ده‌یته به‌ردان و ب تنی ه‌ه‌رووشی ئاسته‌نگین ژیانی و ب خودانکرنا دوو زاروکان دبیت. دبیت ژی، داخو‌زا په‌هله‌وانی بیت کو ژیی وی یی ژ چل سالان بو‌ری و هیشتا ب تنییه. ئە‌ج‌با دبیت ئام‌اره‌یه‌ک بیت ژبو‌ رزگارکرنا په‌هله‌وانی (نه ده‌لالی) ژ تنییاتی. ده‌لال ل ده‌سته‌کی دلوفان و ه‌اریکار دگه‌رییت کو بشیت (ب روویه‌کی سپی!) ژ ئاسته‌نگین ژیان‌ا که‌تواری ده‌رباس ببیت. په‌هله‌وان ژی ل جیم‌کی گیانی‌ خو‌ه دگه‌رییت کو ژیی مایی دگه‌ل ببورینیت و ژ تنییاتی یا کوژه‌ک رزگار ببیت. ئوو (ل سه‌ر ری‌یا ئە‌فینی- بگ‌۲) ژی، دوو ره‌ه‌ندان ب خو‌فه دگ‌ریت؛ یا ئیکی ئە‌فین ئە‌و کچه‌یه یا شییای ژ گه‌فا عورف و عه‌ده‌ت و تیگه‌ه‌ین پاشقه‌مایی رزگار ببیت و ببیته که‌سه‌کا خو‌ه‌سه‌ر و کارکه‌ر. په‌یاما ئاراسته‌کری ئە‌وه کو فه‌ره ل سه‌ر ری‌یا ئە‌فینی بین ژبو‌ گوهارتنا وان تیگه‌ه‌ین نه‌گونجایی دگه‌ل سه‌رده‌می ئوکه. یا دووی ژی، ئە‌فینداری یا په‌هله‌وانییه کو مجده ل سه‌ر ئە‌فینداری یا ده‌لالی و ئە‌ف بو‌یه‌رین دکه‌شنه د ری‌یا ویدا، باجا ئە‌فینداری و گه‌هشتا ئومیدییه. نه‌دوو‌ره، کو‌مه‌کا رامان و ره‌ه‌ندی د‌ی ژی هه‌بن کو دبیته ره‌نگفه‌دانا فره ره‌ه‌ندی یا نافه‌روک و بابه‌تین ئازراندی یین رو‌مانی.

که‌ره‌سته و هیشتینی ه‌ردوو به‌رگین فی رو‌مانی، نامه‌نه. د به‌رگی ئیکیدا، دایکا گولی وه‌سیه‌تا هه‌ه‌ژینی خو‌ه یی مری ب جه‌ دئینیت و کارتونه‌کا به‌ره‌م‌ین وی یین نه‌چاپکری دگه‌ل نامه‌یه‌کا می‌ری خو‌ه دکه‌ته دده‌ستی ری‌ه‌ریدا: "می‌ری من ئە‌ف نامه و ئە‌ف کارتۆن به‌ری مرنا خو‌ه ژ تهره هشتنه و ته یا راست بقیت ئەز نزانم کا چ تی ده‌یه... بگ‌۱، بپ‌۸". یه‌ک ژ وان ده‌سته‌تین کو

دگهل بهرهمین بابین گولئی نامهیه کا بی ناثونیشان بوو: "ژ وان کاخه زان یه کی بالا من پر کینشا، لی چ ناقنیشانهک ژ بلی یا بابین گولئی ل سهر زهرفی نه بوو. کاخه ز ژی ب کوردیه کا خوش هاتبوو نقیساندن، لی نه کوردی و نه دهستخهت یین بابین گولئی بوون... بگا، بپا۹". ئەف نامه ژ دهف ژنه کا ب نائی دهلال هاتبوو (کو بابین گولئی بکه ته چیرۆک و بهلاف بکهت)، لی ژ بهر ئەجه لی نه گه هشت وی کاری بکهت. ئەف چیرۆکا نه کاملان. بو ماوه یه کی دریش د مه ژیی په هله وانیدا دغولغلیت و هزرئی د خودانا نامه یی و چاره نقیسی ویدا دکهت هه تاکول خوه نیشاندانه کا ل دژی لیدانا هه له پچه، کچه کا ئەسمه ر یا به ژنکورت خوه نیزیکی وی دکهت و سلاف دکهت: "مه رحه با ماموسته، ئەف گوت و دهستی خوه ژی دریشی دهستی من کر.. ئەز گه له ک وهختی ته ناستینم. لی ئەز دخوازم فی نامه یی بگه هینم دهستی ته... ئەز ب له زم، لی کو تو نامه یی بخوینی دی زانی کا ئەو ژ با کی هاتیه، وی ئەو ناخفتنا خوه گوت و زوو ژ بهر چاښین من وندا بوو... بگا، بپا۳۶". ئەف نامه یا دووی، ته مامکه را ناما ئیکی یا دهلالی بوو. نقیسه ر ههردوو نامه یین وی دکه ته چیرۆک و بهلاف دکهت. ب فی چه ندی ژی، ههردوو نامه یین دهلالی دبنه که رهسته یی سه ره کیی نقیسینا فی رۆمانی. ئوو کا چه وا نقیسه ر دگهل په هله وانین خوه دژیت و پشکداری یا چه ز و لقین و خه ونین وان دکهت (جارنا ژی مایی خوه د ریره وا ژبان و هه لویتین واندا دکهت)، په یوه ندیه کا ئەفینی یا گریمانکی دنابهره نقیسه ری د رۆمانیدا (ری بهر) و په هله وانا چیرۆکا ویدا دروست دبیت. ئانکو په هله وانئ سه ره کیی نقیسه ری، نقیسه ره و شیوازی چیرۆکا دناف چیرۆکیدا بکارئینایه.

چیرۆکا دناف چیرۆکیدا (یان رۆمانا دناف رۆمانیدا)، شیوازه کی کهته و ل دهستیکی دناف شانۆنامه یاندا هاتیه ئەنجامدان، گه له ک چیرۆکنقیسان ژی

هه مان کریار ئه نجامدايه، کو حیکایه ته کا فولکلوری یان چیقانۆکه کا گه لیبری
 دناڤ چیرۆکه کا نفیسایدا بکار دئینن. لی ئه واد قئی رۆمانیدا هاتییه کرن
 چیرۆکه کا نفیسییه دناڤ چیرۆکه کا دی یا نفیسیدا (ب ریکا نامه یان). وێژهیی
 نامه یان ژى، شیوازه کئی دی یی نفیسیینییه، گه له ک رهخنه فانان خوه لی کرییه
 خودان و وه کو ژانره کئی وێژهیی دایه نیاسین. ئه فا د قئی رۆمانیدا هاتییه کرن، نه
 وێژهیی نامه یانه و نه بکارئینانا حیکایه ته کا گه لیبرییه دناڤ رۆمانیدا، کو ب
 مه رمه کا جفاکی و په یامه کا ئاراسته کری یا بارکری بیت. لی تیکه هله یه کئی
 نوویه ژ هه ردوو ره گه زان کو رۆمانه کا فره ره هه ند و فره په یام پی بئافرینیت.
 ئوو ژ ئه گه ری قئی فره ره هه ندیی، نفیسه ره نه چاربوویه کو ریباژین رومانسیی و
 که تواری یا جفاکی (ب هه موو چقین خوه شه) بکار بینیت. وه سا دیاره کو ئه ف
 شیواژی بکارئینانا نامه یان (وه کو که رهسته یه کئی سه ره کئی) ژبو راجاندنا بویه ری
 رۆمانی، ل دلی نفیسه ری هاتییه و پی هاتییه پالدان کو چیرۆکا ئه ئینی ژى ب
 هه مان شیواژی چیرۆکا ده لالی، ژبو سنسله یا پیئاژویا رۆمانا خوه بکار بینیت.
 ده می ده لال ریبه ری ده ته مالا کارینی و وی کچا نازک و به هه رمه ند د بنداقا
 خانیشه دبینیت، هه ز دکه ت گوهداری یا داخوازی یین وی بکه ت ژبو
 هاریکاری کرنی. لی ئه ئین نامه یه کئی دده ته قئی کو هه موو چیرۆکا خوه تیندا
 نفیسییه: "ل وی وهختی من خوهستی بدم په ی خانما کارین ئه و گه هشت من و زه رفه کئی
 ده فگرتی خست دناڤ دهستی من ده و گووت: ئه فا بو ته یه، لی ژ که ره ما خوه وی نۆکه
 نه خوینه. پاشی وی ل مالا خوه بخوینه... بگا، ٢، بپا ٥". ب قئی چه ندی ژى، هه ردوو
 چیرۆکین دناڤ چیرۆکا سه ره کئی یا رۆمانیدا ب ریکا نامه یان هاتییه ئافراندن.
 هه ر دوو چیرۆکین سه ره اتی یین په هله وانین لاهه کئی، ب دوو چیرۆکین
 پالپشت ژبو چیرۆکا سه ره کئی ده یینه هژمارتن و سنسلا بویه ران بهر ب

ئارمانجا دوماھییقە دەن، کو ئەئینی یا ریبەری و دەلالییە. خالەکا دی یا ھەئەند ب چیرۆکا دناڤ چیرۆکیدا، ئقیسەری بابەتئ رۆمانا خوہ وەکو ژيانا راستەقینە ھەژمارتیبە و پەھلەوانئ ئقیسەر دناڤ رۆمانئیدا، قالا ھندەک چیرۆکئین دی یئین ب ریکا نامەیان دکەت. ناڤئ کاراکتەرئین وان چیرۆکئین دناڤ رۆمانئیدا دگوھۆریت و ب ھندەک ناڤئین دی ددەتە نیاسین، مینا ناڤئ سەلمایئ دکەتە دەلال، سەداتی دکەتە مەمۆ، عەبدی دکەتە شاھین و صاریایئ دکەتە ئەئین. ئانکو دڤئیت بئرتە مە کو رۆمان ژيانەکا راستەقینەیا کەتواریبە و ئەو چیرۆکئین دناڤا ھاتین، بەرھەمئ ئقیسەرەکینە. ئو وەکو ھەموو ئقیسەرئین ئقیسینا چیرۆکئین راستەقینە و سەرئیھاتیان، ناڤئین کوردی ددانیتە سەر کاراکتەرئین چیرۆکئین ڤەگیرایی. ئەڤە ژئ ئاوردانەکا شارەزایانەیا ئقیسەریبە کو رۆمانا خوہ بکەتە خۆدیکا ژيانئ.

ئەئینداری کلیلا ھەموو دەرگەھانە

ئەڤ رۆمانە، سەرەدەریئ دگەل دوو چیرۆکئین ئەئینی یا پاڤژ و بئگەرد دکەت، ئەم د کارین بئزئینئ ئەئینا ژ ھەست و دلئ. یا ئیکئ چیرۆکا دەلالئ و مەمۆیە، ل دەمئ سەرەدانا جانئ نۆحئ و ھەر سئ ئەولیایان. ئەو چیرۆکە ب دیتن و ئاوران و لئدانئین دلئ پەیدا بوو (بئتی کو کەسەک ژ وان ھەردوو عاشقان ھزری د ئەنجام و چارەئقیسئ وئ ئەئینییدا بکەت)، ھەرۆھ کو کورد دبئژن ل دیتنا ئیکئ بوونە عاشقئین ھەڤدوو. ئەڤ ئەئینە ب ئەئینا گیانئ، یان دلئ دەئیتە ب ناڤکرن، چونکو چ رۆلئ مەژئ و پلانئین ھزرکرنئ تئیدا نینە. ھەرچەندە چوونا سەر چیاپئ جوودی و سەرەدانا جانئ نۆحئ، بەھانەیا کە پەسەندکریبە کو کور و کچ ھەڤدوو بئینن و دگەل ھەڤ بئاخن: "خوہ پرائیا

كهچ و كوران نه ژبو سهره‌دانا جانئ نوحى و ههرسئ نه‌وليايان، لئ ژبو كيفا دل و لاشين
 خوه دهاتن وئ دهرئ... بگا، بپا۱۶". لئ ديتنا كور و كچان ب شيويه‌كئ
 دهستنيشانكرى، نه يا پلانريژكرييه. ل گوروى عورف و عهده‌تين ئاينئ ئيسلامئ
 و كورده‌وارين، نه‌دبوو كچ و كور ب هه‌ئرا باخشن يان ژ دهرقه‌ى مالئ هه‌ئدوو
 ببين. لئ سهره‌راى قه‌ده‌غه‌كرنئ و جارنا گه‌فين كوشتئ، پرؤسه‌يا ئه‌ئينى و
 ئه‌ئيندارين دناقه‌را مرؤفاندا هه‌ر يا به‌رده‌وامه: "نهم وها هاتبوون په‌روه‌رده‌ كرن كو
 نه‌و چه‌نده‌ كار و تشته‌كى قه‌ده‌خه‌يه، گونه‌هه.. لئ پرائئ گوه‌داريا وان شيره‌تان
 نه‌دكر و ب دزيكى قه، ب فه‌شاركى نه‌و دكر... بگا، بپا۱۷". ئه‌ئينى هئز و هه‌ستكرنا
 ب خوه‌شئ و كاملاينئ دده‌ته مرؤشى. د پرائيا كه‌لتور و جفاكاندا، هنده‌ك
 چالاكى بين جفاكى هه‌نه كو كور و كچ ب هه‌ئرا تيدا پشكدار دبن، دبيت
 مه‌رما به‌رچاڤ جه‌ژنه‌كا ئاينئ يان نه‌ته‌وه‌يى يان عورفه‌كئ جفاكى بيت، لئ
 مه‌رما سهره‌كى يا هه‌ر چالاكئيه‌كا جفاكى فيكگه‌هاندا خه‌لكئيه‌كو ب
 شيويه‌كئ مرؤفانى و ئه‌ئيندارى و خوئى سهره‌ده‌ريى دگه‌ل هه‌ف بكن. ئه‌ف
 ميه‌ره‌گانا سهره‌دانا جانئ نوحى، عورفه‌كئ جفاكئ جه‌ و سهرده‌مئ بؤبه‌رين
 رؤمانئيه‌ ژبو سه‌يرانئ و هه‌ئديتنا كه‌سين هه‌مان جفاك هاتئيه‌ دانان. ئه‌ف
 چالاكى يا ئاينئ گه‌ليرى (كو ئايرده‌كئ جفاكئ باركريه ب تيگه‌هه‌كئ
 ئاينئ)، بيرا خوانده‌ئانان ل ئاهه‌نگا نه‌ورؤزئ دئنييت كو جه‌ژنه‌كا نه‌ته‌وه‌يى يا
 ملله‌تئ كورده و مينا نه‌ريته‌كئ سالانه هه‌موو خيزانين جفاكئ كوردئ ژبو
 سه‌يران و شاهى و هه‌ئديتنئ، به‌ر ب سروش‌تئيه‌ دچن. ئانكو
 زه‌مينه‌خوئسكرنه‌كه ژبو فيكگه‌هاندا كور و كچان، زين و مه‌م زئ ل رؤژا
 نه‌ورؤزئ هه‌ف دببن و ده‌ملده‌ست ل هه‌ف عاشق دبن. ئه‌ف عه‌شقا گيانئ يا
 ئه‌فسانه‌يى و بيگه‌رد، مه ب چيرؤكئين عه‌شقئ ل قه‌لم دا كو ئه‌ئيندارى يا دلى

ب تئییہ (ئەلەمیتتی دلینی زالە ل سەر هزرکرنی). دیت وەکو وی ئەفینی
بیت یا عەرەب دبیژنی (الحب العذري).

ئەف جۆری ئەفینی یا مشت دلینی، ب دیتنا ئیککی دەست پی دکەت.
نەدووورە ژێ، ب بهیستنی دەست پی بکەت کو داستائین گەلیری یین
ئەفینداریی مشتێ فی جۆری بهیستینە. ئەفە ژێ بەری مە دەتە چیرۆکا دووی
یا فی جۆری ئەفینی، کو ئەفینی یا ریبەریه دکەل دەلالی. ریبەری دەلال نەدیت
بوو، لی ژ نامە یین وی ئەو ناسکر بوو، ل دەستپیککی وەکو هەفسۆزی و پاشی
بەرەبەرە ئەو هەفسۆزی دبیستە ئەفینداری. یەک جار و بۆ ماوێهەکی گەلەک
کورت، مینا سیتافکەکی کەفتوو بەر چاغان و زوو وندا بیوو (لی من ئەو د سەری
خووە دە ب ژنەکا بەژنکورت، دیمەسمەر، پرچدریژ و پرچرەش و چاقرەش وینە کر
بوو... لی کو من هزرا هندێ دکر کو ئەز دئ ب راستی دەلالی ژ نیزیکی قە بینم،
قوتەقوتە دلی من زیدە دبوو و هەستەکا خەریب ب سەر من دە زال دبوو... بگا،
بپ۱۰۷-۱۰۸). گەلەک حالەت هەنە مروفتی تۆشی دلقتوکی دکەن: وەکو ترس،
تاگەرم، ئالۆزی و هەیهجان، ئەفینداری... هتد. لی د فی حالەتیدا دلقتوکا
پەهلەوانی ژ ئەگەری ئەفیندارییە، نەمازە کو ب هەستەکا غەریب یا بارکریه.
پەهلەوان ب بهیستنا چیرۆکا دەلالی تۆشی دەردی ئەفینداریی دیت. ناخفتنەکا
عەرەبی هەیه دبیژیت: "مشە جاران گوھ بەری چافی ئەفیندار دیت". ئوو
ئەگەر ئەم ل کەلتۆری کوردەواریی ئەگەری، پرائیا چیرۆکین عەشق و ئەفینی
ب بهیستنی دەست پیکرینە (بەری چافی). لی دەمی رۆلی چافی دەیتە دناقدا
ئەو ئەفینیە ئیکلا دیت و موکمر لی دەیت. دەمی ریبەر بۆ جارا ئیککی
دەلالی (سەلمایی) ل گرتیگەهی دینیت، بیی حەملی خووە هەستین وی

ئاشكەرا دبن: "وئ دەستى خوه دريژ كر دەستى من و بو چەند سانبيهيان من دەستى وئ
 گرت و بەرنەدا، ئەز مام ب چاقين وئ بين مەستكەر قە گريدياي و لەمزين دلئ من پتر
 ليھاتن. روويين وئ ژ شەرمان دە سۆر بوون و چاقين من وەرگەرھان سەر يەشارى يى كو
 ب حيبەتبيوون قە بەرى خوه ددا مە و گوت: ما هوون ل سويدئ نە؟ ئى ل قئ دەرى
 وەھا نابە و نەخاسمە ئەم دگرتيگەھى دە نە... بپ ۱۲۷، ئەز نزانم چما، لئ من ژ
 نشكان قە ھەست ب لەمزين دلئ خوه كر زيده دبن و دەلال د ھزرا من دە بوو ھەمى
 تشت... بگا، بپ ۱۲۰". دەمى مروّف ھەز ژ كەسەكى دكەت، ھەموو سوحبەت و
 رەفتار و ھزريين وئ ل دەف مروفي جوان دبن. ئەگەر ساخلەتەكى نەخواستى
 ژى ھەبىت، ل بەر چاقين ئەفينداری بەرزە دبىت. دەمى بو جارا ئيكي دەلال
 تەلەفۇنا ريبەرى دكەت، پشتى قەگەرا وان بو سويدئ، نفيسەر ب قى ئاوايى
 ھەست و ديتنين پەھلەوانى ل سەر دەلالى وەسف دكەت: "چ زمانەكى رەھوان،
 پرى بەدەوى، خوەش و نازك و تژی ئامازەيين كوور و دوور، پر ژ دەلالەتئين فەلسەفى ژ
 ئاليين دن يئ تەلەفۇنى دەھاتن... بگا، بپ ۲۹". د ھەمان دەمدا، كەسى عاشق
 گرنگيى ب گۆتن و رەفتار و روخسارا خوه ژى دەت، كو ھەردەم د چاقين
 بەردلكا خوەدا يئ كەشخە و جوان بىت. سەرەراى ھزرکنا بەردەواما
 پەھلەوانى د پيكنينا خيزانەكيدا، يان د ئەنجامدانا كریاره كا سيكسى يا
 ھەلالدا، چ جارن تۆشى ئەفينداریيە كا راستەقىنە نەبوو بوو كو گرنگيى ب
 روخسارى خوه بەت: "من بەرى ناسكرنا دەلالئ قەت ھزرا خوه د كەشخەتیی دە نەكر
 بوو... بگا، بپ ۲۳". ھەردەم ل شوينا جوانكرنا روخسارى، داکۆكى ل سەر
 جوانكرنا ناخى خوه دكر. لئ دەمى تيرين ئەفینيى د دلئ وى دچكلن، ھزرى د
 بابەتئ جلكين شيك و رائيكدا دكەت. ئەف ھەردوو ھەلويسيتين دەرفەيى و
 نافخۆيى (ئانكو ديتنين ل سەر خوه و دل بەرى)، وئ ئامازەيى دەت كو يئ

کهفتیه دناڤ ئەفینییه کا راسته قینه دا. مشه جارانی ژێ، مروڤ وه هزر دکهت کو ئەف ئەفینی یا دژوار قهدهره که و ل سهه ئەنیا مروڤی نفیسیایه. ئوو چونکو پرائیا کوردان قهدهرینه و پتر ب میتافیزیکیته گریداینه، لهوما باهر ژ قهدهری دکهن و پتر ب وی ئەفینی یا ههلبژاردهیشه دهینه گریدان. ئانکو ئەوا دلێ من حهزکری، حهزا خودی ژێ دگه لدایه: "من هزرا خوه کر نه گهر چ هیزهکا یهزدانی ل پشت نهبا، چما نهو په یوه دنیا مه ب کارتونا بابی گولی و ب دیتنا ده لالی ل وی مهشی ب داوی نه دبوو... بگا، ۲، بپ ۳". ههژی گوته کو چیرۆکین دی یین پیکئینانا ههژینی (سههه رای هه بوونا رهزانه ندی و ههف قه بوولکرنی و هندهک ئەفینی!)، لی ژ چیرۆکین عه شقی ناهینه ههژمارتن. به لکو ب چیرۆکین شه ریکاتی و ئولفه تی و ریژگرتنی و په سه ندی یا جفاکی و ئایینی دهینه ههژمارتن. ئەف جۆره چیرۆکه ژێ، ب چوار شیوازان دهینه دیتن؛

۱. ئەفینداری یا بهرژه وه ندخواز: کو مروڤ ژ بو ب دهسته ئینانا ئارمانجه کی یان تیرکرنا غه ریزه یه کا جهسته یی یان دهروونی، د خوه یی یا خوه دا هزر دکهت و پلانه کی بو ددانیت. هندهک جارانی ژێ دیت ژ بو قهحه واندنێ یان قه شارتنه هندهک رهفتاری نه قه بوولکری بیت. چیرۆکا شاهینی و ده لالی باشترین نموونه یا ژ فی جۆریه کو پیدتی یا ههردوو لایان ب پیکئینانا خیزانه کی یان حالکرنا پیکه ژ یانه کا سیکی و جفاکی، نهو بهر ب پیکه ژ یانیه پالدان: "ئهف که سی قی جاری، نه ب چاقرلکانی بو هه قالی من، لی من نهو پشتی نیژیکی پینج مه یین ب هه قهو ره دانوستاندنی بانگ کره جهم خوه مال. نهو پرائیا روژان پشتی کاری دهات مالا من، لی ب شهف نه دما. وی دگوت کو نهو حهز ژ زارۆکان ناکه، لی دی ههول بده خوه دگه ل زارۆکان بگونجینه... بگا، ۱، بپ ۲۸". د فی

حاله تیدا دبیت ئەفینی دگەل هەبیت و دبیت ژێ تێ ریزگرتن و شریکاتی یا خیزانی بیت. هەندەک جار، ئەو پیکفە ژیانه بەر ب ئەفینی و ئولفە تیفە دچیت. ئو ئەفەیه ئەوا کورد دبیزنی ئەفینی پستی هەفژینی دەیت (کو پتر ئەفینی و ئولفەت و ریزگرتنە ژ عاشقوونی). لێ چیرۆکا دەلالی و شاهینی وەسا دەرناکەفیت! چونکو بەرژەو ئەندیهەکا دنیایی ل پست هەیه.

۲. ئەفینی یا پەسەندکری: کو هەبوونا ئەفینیەکا مشت دلینیە، لێ ژبو پیکئینانا خیزانی مەژ دەیتە دناف هەستین فیرهاییدا و هەست دکەشە دبن کونترۆلا هەندەک هزرین لۆژیکی و زانستی و جفاکیدا. سەرەرای ئەفینی یا دەلالی ل هەمبەری ریبەری، دەمی ریبەر داخووا هەفژینی ژێ دکەت، ئەو ب هزرکرەکا لۆژیکی بەرسفا وی دەت: "ئەز ناخوواژم ئەزێ بکم و من دقێ بەری هەر تشتی ئەز و تو باشتەر یەکدوو ناس بکن و تو و کەچین من ژێ باش هەقدوو ناس بکن. تو دزانی، من ئە بەس هەفقال و مێرەک دقێ، من هەروەها باب و دۆستەک بۆ کەچین خوە دقێ... بگا، ۲، بپا ۱۱۱". ئەف هەلوێستی نەپیشبینکری، دەر ئەنجامی سەربۆریە کو نفیسەری دقیت تیورا فیربوونی پی پەژرینیت. ل گورە ی تیورا فیربوونی؛ کەسەک ژ دایک نابیت یی ژیرمەند یان ساویلکە، لێ مروف ب سەربۆران فیری ژیانی دبیت، هەر کەسێ سەربۆرین وی پتر بن، ژیرمەندتر و هشیارترە. هەلوێستی دەلالی ژ هەردوو لایەن جفاکی و دەر و نیشە، رەفتارەکا قەبوولکری و هزرکرەکا کەتوارکیە.

۳. هەفژینی یا نافخووی: ئەو پروسە یین ژبو پاراستنا بەرژەو ئەندیهەکا مەزنتەر ژ بەرژەو ئەندیهەکا کەسۆکی یا بەرتەنگ دبنە سەدەمی پیکئینانا هەفژینی، مینا مارکنا بوژنا برای، یان هەفژینی یا دوتمام و پسمامان، یان

پیکگوهورکانی، یان ژى ژبو کریارین پیکهاتنی و نیزیکرنا دوو لایه نین ههڤڤژ یان ههڤرک... هتد. هه رچه نده ئەڤ جۆری ههڤژینی ب ته عدارى یا ل سهر مافی ژنی دهیتته هژمارتن، لی مه رهم ژى پاراستنا بهرژه وه نندییه کا بلندتره، وه کو بهرژه وه ندى یا بنه مالی یان عه شیره تی. ده می که سه ک ژنبرا خوه ماره دکهت، ژبو ب خودانکرنا زارۆکین ویه (ئه گهر ژبو پاراستنا میراتی نه بیت!). دوتمام و پسمام ژى ژبه ر هه مان سه ده می ئیکگرتنا میراتی و بهیژکرنا هه ییه تا خیزانییه. ئەڤ بابته هه ژى ل سهر راوه ستانه کا تابهت و درپژه، چونکو ههم پشکه که ژ که لتۆری کورده واری و ههم ته عداریه که ل سهر ماف و ئازادی یا ژنی دهیتته کرن. د ئان هه موو جۆرین ههڤژینییدا، دبیت ئەڤینداری دگهل هه بیت و دبیت نه بیت، له وا مه گۆتی ههڤژینی (نه ئەڤینی!).

٤. ههڤژینی یا نه گونجایی: کو که سه کى دهوله مهنه دى کچه کا سنیله یان ژ خوه بچوو کتر ماره کهت. هه رچه نده ئەڤ پرۆسه یه ژى مینا پاراستنا بهرژه وه ندى یا بنه مالی و به ده لا خوینی یان پیکگوهورکانییه، لی د ئی حاله تیدا بیهنا که یسبازی و فیلبازی ژى دهیت. زه لام که یسا خوه ل بنه ماله کا هه ژار دبیت و نه چار دکهت کو کچه کا ته مهت زارۆکه کا وی بده نی. دبیت کچ ژى چهز بکهت ب ههر ریکه کا هه بیت ژ دهرده سه ری و هه ژاری یا مالی رزگار ببیت. ئەڤ حاله ته دئاف که مپین ئاواره یاندا د مشه نه، ههم کچ چهز دکهن زوو رزگار بین، ههم دایاب ژى چهز دکهن کو کچا وان زوو بچیتته سهر ئاف و رزقی خوه. د هه ردوو حاله تاندا، بابته دى ل سهر حسیا هه ست و خوشى یا کچی بیت. ده می ریبه ر دگه هته کامپ، ههر که سه ک ژ لایى خوهڤه چهز دکهت ژنه کى بو پهیدا بکهت: "ئه گهر تو بغوازی ئەز دکارم ژ ته ره یه کى پهیدا بکم... تو

بهرئى خوه نده رهوشا مه و نهبيژه شهرمه كو نهز پرسهكا وهها ل قئى دهري بكم. د قان
 كامپين رهزالت و پهريشانيئ ده.. ههر رۇژ ژئنانين و ميكرن و داوه تكرنه... بگا،
 بپه۵. ل گورهي تيگههي زهلامين كورد، فهره ژن ژ زهلامى بچووكتر بيت،
 چونكو ژن پشتي زارۇبوونئ زووتر پير دبن (ههرچهنه چ بهلگه بين زانستي
 بو نين، لئى كورد وهسا هزر دكهن). ههروهسا داکو بياقئى زارۇبوونئ ههر
 ههبيت و پترترين هژمارا زارۇكان بو بينن (ئهفه ژى بابتهكئى دى يئى كهلتورى
 و ههژئى ل سهر راوه ستانيه). لئى دهمئى جوداهي يا تهمهئى زورتر بيت ژ
 راددهيئى بهرهؤز، هينگى بابته دكهئيته د چوارچؤقهكئى دهروونيدا؛ دبیت
 قهره بوكرنا گرييهكا دهروونى يا كهفن بيت، مينا تيكرنا غهريزه و حهزين خوه
 بين ب جه نههاتى د دهمئى گه نجاتييدا. يان ههولدانهكه كو ب مارهكرنا
 گهنجهكئى، ههست ب گهنجيني يا خوه يا بهردهوام بكهت. دبیت ژى زهلامى
 نه سازييهكا دهروونى ههبيت مينا نهساخى يا پيدؤفيلئى، كو حهزهكا خؤنه ويستي
 ل ههمبهري زارۇكان ههيه. نفيسهر دوو چيروكئين سهرنهكهفتى يئىن ژ قئى
 تهري دكه ته نمونه؛ چيروكا نهسرينا كچخاللا پهلهوانى كو ب نهچارى شوو
 ب ماموستايهكئى ژ خوه مهزنتر كر بوو: "نهگهر نهو كاربيوويا دئى وئى خوه بدايا
 بهردان. لئى ل وهلائي وئى نهو چهند ههم ژ ناليئى قانوونى و ههم ژ ناليئى جفاكى فه پر
 زهحههت بوو... بگا، بپه۵". دبیت ژ بهر وئى چهنديئى بيت، كو خهلك ب چاچهكئى
 كيم ل ژنا بهردايى دنيريت و رهوشا وئى يا ئابورى ژى ب تهمامى ناگههتئى.
 دهمئى ميروئى وئى مري هيژ ژيئى وئى (۳۲) سالف بوون و شهش زارۇك هه بوون.
 ههرچهنه وئى حهز ژ ههقرييهكئى خوه دكر، لئى ژ بهر زارۇكئين خوه نهشيا شوو
 يئى بكهت و بوونه دوو ههقال: "پشتى گهلهك ههولئين سهرههدى، دهركههئى هندئى كو
 نهو ببه ژنا وئى ل بهر گرت و ژئى خوهست كو نهو بهمينن ههقال و گوئئى كو نهو ناخوازه

ژ پینځه مه تى خوه شيا خوه ژيانى ل زارو کيڼ خوه ترش و تال بکه... بگا، بپا ۱۰۳".
 نمونونه يا دووى ژى چيرۆکا کاروانى مه لا نه حمه دى بوو کو کچه کا بيست
 سالان ژ خوه گه نچتر ژ کامپه کا ئيرانى ئانى بوو. شى نمونونه يا دووى ژى،
 کۆمه کا ئارپشين خيزانى و نه گونجانا ژ نوميرينى بو پهيدا کر بوون.

ئهف چيرۆکين لاهه کى بين نامژه پى هاتيبه دان، چيرۆکين پالپشتن ژبو
 پهژراندنا هزر و پهيامين پههلهوانى ل سهر ههژينيه کا نمونونه يى کو هم دل
 و دلينى (عشق) دگه لدا بيت، ئوو هم هزر و لوژيک تيدا ههبيت، چونکو
 پرۆسه يا ههژينى نه تنى نه نجامدانا کريارا سيکسيه ب حلالى، بهلکو
 پيکينانا خيزانه کيبه و بهره فکرنا رښسته کى نوويه ژبو پاشه روژى. لهوا
 سه ره راي عشق و دلينى يا وى يا فيره اى ل هه مبه رى ده لالى، ده مى قيايى
 بکه ته پرۆژى پيکينانا خيزانه کى، ب کوورى هزرا خوه د بابه تيدا دکهت: "هزرا
 خوه دکر کا دى چهوا کچين وى قه بوولکه ن و ئه قا نه شياى ل سهر دوو ميران
 روونيت، دگه ل من دى چاوا بت... بگا، بپا ۱۰۴". ل لايى دى ژى، ده لال ب کوورى
 هزرا خوه د رهوشا شى نه ژينيدا دکهت: "تو دزاني، من نه بهس هه قال و ميره ک
 دقى، من هه روه ها باب و دوسته ک بو که چين خوه دقى... بگا، بپا ۱۱۱". ئانکو هه ردو
 لايه نين عاشق، هه ست و دلينى و ئه فينا خوه دئبخنه دناف تيگه هين جفاکى و
 هزرين به رهوژين په سه ندريدا کو عشق و ئه فينى يا وان پى به يتنه دو ماندن و
 بيسته به رهه مى دل و مه ژى هه ردوويان. ئوو هه ر ئه شى هزرا به رهوژ و بارکرى
 ب ههسته کا مرؤقايه تيبى، وه کر کو په هله وان خوه ژ ژنئينانا ل که مپى دوور
 بيخيت و ل دويف دل و مه ژى خوه بکه فیت کو که سه کا مينا ده لالى بيسته
 هه ژينا وى.

زولما ترکان نه کیتمره ژ یا به عسیان

ژ به ده ختی یا ملله تی کورد (یان ژ نه زانین و جیی جیوپوله تیکیی نه ته وه بی)، ل سهر چوار وه لاتین دهر دۆر هاتییه دابه شکر، کو ههر وه لاته کی خوه سه ری یا خوه هه یه و کورد وه کو دووقه لانک یان نه ته وه یا دووی تیدا د ژین. د فان ههر چوار پارچه یین کورد ستانیدا، کو ژ نه گهری ریکه فتننما سایکس- پیکو چیپوین، ب دریزاهی یا سه د سالین بۆری، ههر دم د شۆره ش و سه ره له داتین سفیل و چه کدارانه دانه ژبو د ده سته ئینانا ئازادی و خوه سه ری یا خوه. وه کو کارقه دانا فان بزاقان ژی، ده ولده تین زالدسته ملله تی ته په سه ر دکهن و پیکولا ژناقبرنا وی دهن. د باشتترین ره وشدا، هه ولده ن کو که سایه تی و که لتورا نه ته وا کورد دناف که لتور و نه ته وه یین زالدسته دا ببهوژین. رژیمین داگیرکه ر و سته مکارین فان ههر چوار وه لاتان، که سانین وه لاتپاریز و مه یلدارین دۆزا کوردی ب خائین و ئارییوویی یین ده وله تی ل قه له مدده ن. ئەفجا ژبو ترساندن و قه چغاندا کوردین سفیل و خوچه یین باژیر و گوندان، ههر دم ب ئی تومه تی ده یینه تاوانبارکرن و ده سته سه رکرن و ئەشکه نه چه دان. ئەف بابته تی ترساندنا له شی و پاشقه برنا ده روونی که هه شته رادده یه کی، کو ههر که سه کی بقیت که یسبازی دگهل که سه کی کورد بکه ت، یان بقیت مال و مولکی وی ژی بستینیت، یان ژی ژ ههر بابته کی دی یی ژیانا رۆژانه لیقه که ت، دئ تومه تا ئارییوونی (وه لاتپاریزی- ب تیگه هئ کوردان) پالده تی. ئو نه تنی که سی تومه تبار دئ که قیته بهر ئەشکه نه چه دان و گرتی، لی دبیت هه موو بنه مالا وی بکه قنه دناف دهر ده سه ری و کوژانین ژیانیدا. کا چه وا کوردین باشوور ب تومه تا هه فکارین پیشمه رگه و شۆره شا کوردی ده اتنه

تاوانبارکرن، کوردین باکۆر ژى، ب تومه تا هاریکاریکرنا گهریالیان دهاتنه تاوانبارکرن. ئوو هه رکه سه کى ب وى تومه تى یان ئەندامبوونا د پارتیه کا نه ده ستوردا پیدا بهیته تاوانبارکرن، ئیدی خو شیی ب ژیا نا خو ه و یا خیزانا خو ه نا بینیت. مشه جار ان که سانین بیلا یه ن و بیگونه ه هاتینه تومه تبارکرن و ئیخستینه دبن ده زگه هین ئەشکه نجه دانا له شی و ده روونیقه، هه تا کو دانپیدانین ب دلێ خو ه پێ دده نه ئیمزا کرن.

کوردستانا باکۆر کول ژیر ده سته لاتا ترکیایه، هه ر ژ دامه زراندا کۆمارا ترکیا و هه تا سه رده می نهۆ، ملله تى کورد د خه بات و به رخوه دانه کا به رده وامدایه. جار ب شیوه یین چه کداری و جارنا ب خه باتا مه ده نی یا نا ف باژیران. لى چ جار ان ده سته لاتا ترکیی دانپیدان ب هه بوونا ملله تى کورد نه دایه و زمانى کوردی ب ده فوکا ترکین چیا یی ددا نیاسین. چه ز نه دکر کوردین پارچین دی ژى ب کوردی باخشن: "کورد و کوردستان تونه نه، نه و گۆتینن جداخواران تو عیراقی یی و ب عه ره بی د پهیشى، زمانه ک ب نا قى زمانى کوردی تونه یه... بگا، بپا ۱۲۲". ب قى چه ندی ژى، زمانى کوردی ل هه موو داموده زگه هین فه رمی یی رژی می هاتبوو قه ده غه کرن. خه لک ژى دگه ل وه ختی ل سه ر راهاتبوو کو ب ترکی دانوستاندنان دگه ل هه ف بکه ن: "هندی نه و د مو ناقه شه یی ده کو ورت ر دچوون و پى گه رمتر دبوون پهیشین کوردی د نا خفتنا وان ده کی متر دبوون و داوی سوحبه تا وان هه می ب ترکی لیها ت.. / برا نه ز چ ژ ترکیی فه هم نا کم، ما چما هوون ب کوردی نا پهیشن؟! / کو سوحبه ت بچه سه ر سیاسه تی دقیت نه م ب ترکی باخشن، چنکی بو پرا نیا مه هیسانتره بو کو نه م دهه ق دو بگه هن.. ژیا ن هه می ل قی ده ری ب ترکییه. نه ق ژى مه دترسینه و وه ها دکه نه م زا رو کین خو ه پال نادن کو هی نی کوردین ببن و هه تا نه گه ر نه م چه ز بکن، ما نه و دی ل کی ده ری هی نی وى

بین؟...! بگا، ۷۷-۷۸". ب درپڑاهی یا سالین بوری هممو نائین کوردی ب
 هندک نائین ترکی گوهارتن و نهدهیلان کهسهک ناههکی کوردی بدانته سه
 زارۆکی خوه بی نووبووی. شی چهندی، باندۆرهکا مهزن کره سهر خه لکی
 سقیل و تهنا، تهنانهت کهسی کوردین ژ دهرفهی ترکیایی ژی، د دوودل بوون
 کو نائین کوردی ل سهر زارۆکین خوه بدانن. نهکو جارهکی ههوجهی
 شهگهريانی بن: "ل سهر ناهلیکرنا زارۆکان ژی بو شهپهدهفا مه. من دخوست قیزا
 نووبوویی ناههکی کوردی هه به و ههروهسا ناهقی قیزا دن ژی ژ ترکی بکم کوردی. نهو ل
 دژی من دهرکته و گوته کو چ کوردینی د ناهان ده نینه و ناهقی ترکی ژ وان ره پیوسته
 بو هندی نهگه ر هات و نهو شهگهريان شه ترکیهین... بگا، ۷۱، بپا ۲۱". نهو هه ر لوقهنته
 یان بارهکا سترائین کوردی تیدا هاتبان گوته، خودانی وی دهاته گرتن و پاشفه
 برن. دهمی پههلهوانی رۆمانی ل بارهکا دیاربهکری داخوازا سترانهکا کوردی
 دکته، ههقالی وی دبیزتی: "ههتا بهری چهند سالان، کو مروقی پهپههکا کوردی ل
 بازاری ب لیفا کرنا دقیبا با مروقی جزا ل سهر دابا.. نهفجا تو دخوازی کو ل بار و
 مهیخانهیان ژی دهنگی سترائین کوردی بلند بیه... بگا، ۷۱، بپا ۱۱۸". لی ههردم گهنجین
 خوینگهرم خوه ل هیلین سوورین حکومهتی ددا و ل دژی بریارین وی
 رادوهستیان، ب کیمی ژبو هندی بوو کو پهیامهکی بدنه و ناگهدار بکهن کو
 ئەم ههینه و زمانه مه جوادیه (ما نازادیهک بی سهرگیژی و نازار تی ستاندن!.. هه
 د وی نابهینی ده دهنگی سترانا "هههمه دو" بلند بوو و یین د باری ده ههمی گوهشین،
 پاشی بشکورین و گرنژین ل سهر لیشان چی بوون... بگا، ۷۱، بپا ۱۱۹). ب شی چهندی،
 رهوشا کوردستانا باکور د سهقایهکی مشت ژ ترسی و ئاژاوهیی و ئالۆزییدا د
 ژیا. ههردهمی جهنرمه و ئەندامین میتی ثیا بان، دا ب سهر جههکیدا گرن و
 خه لکی وی جهی بی چ تومهتهکا دیارگری تاوانبار دکرن. ئەگه ر چ تومهت

نه دیتبان، دا بیژنی کو هوون هه فکاری یا گهریلایان دکهن یان ل دژی حکومتی کار دکهن. یان ژی ب هیجه تا ناخفتنا ب کوردی یان سترانه کا کوردی (کو قهدهغه بوون) دا هیسنه گرتن و زیندان کرن. ژبلی گرتنی و ترساندنئی و که یسبازی، جارنا هنده ک دکوشتن و گهریلا پی گونه هبار دکرن. داکو گهریلایان ل بهر دلئی خه لکی رهش بکهن و دژمنداریه کی دناقه را خه لکی سفیل و وهلا تپاریزاندایا پهیدا بکهن. ب شیویه کی گشتی ژیان ل کوردستانا باکور نه یا ئیمن بوو: "نهآ مروفا نزانه کا دئ کهنگی گوله یه ک ژکی ده ری هیئت و ب مروفی بکه شه. ته ناهی نه مایه. میت و هیژین دهوله تی ههر روژ یه کی دکوژن و روژا دن دبیژن کو هه نه کین نه نیاس یان هیژین تاری فلان کهس کوشتیه. کهس ناخوازه گوهداریا یی دن بکه. کهس ل بهر یی دن نادهینه و هه می ل دژی یه کدو نه... بگا، بپا ۷۱".

سه ره رای ئی رهوشا نه ئیمن و مشتئ کوژان، حکومتا ترکیی کومه کا که سین کورد دناف ملله تیدا چاند بوون و ده نگوباسی خه لکی دگه هاندنه میتی. ههروه سا زه مینه یه کا ب پیت ژبو که یسبازان و بهر ژه وه ندخووازان هاتبوو ره خساندن. کار که ری وی هوتیلا ریبه ر لی، بی هیچ پیشه کیبه ک دبیژنی: "هوون ل نه وروپایا خوه، ب خوه شی و ته ناهی دژین و نه م ل فر شوره شی بو نفاق کرنا کوردستانا مه زن دکن. نه ز دخوینم، کار دکم و شوره شی ژی دکم. دقیت هوون ناریکاریا مه بکن. دقیت هوون په ریان بدن مه دا نه م دو م بدن ته فگهر و خه باتا خوه... بگا، بپا ۶۶-۶۷".

لی ده می ئه ف سوچه ته بو یه شارئ شو فی ری تاکسیی دهیته فه گیران، بو ریبه ری خویا دبیت کو وی کار که ری دره و لی دکرن و هه موو ناخفتنا وی نه وه بوو: "نهآ هوتیل ب خودان و کار که ری خوه شه جهرده و دز و نه خوه شمروفن. نهآ ئاژانیی دهوله تا ترکان... بگا، بپا ۶۶". پرانییا سیسته مین شمولی و سته مکار، ئی سیاستا حه باندنی و ترساندنئی (ترغیب و ترهیب)

بكار دئینن ژبو بكارئیخستنا هندهك تاكین لاوز و قهلس، كول دژی نفس و ملله تی خوه كار بكن. هه تاكو ئەف كه سین خوه فرۆش بهرژه و ندى یین خوه یین ماددى و مینه فی دپاریزن، رژیم دوو مفايان ژى دبیت؛ هم پیزانینین ل سهر خه لکی و سوحه تیین رۆژانه بو شه دگوهیزیت و هم خه لکی د سهردا دهن كو توشی ئاخفتی و کریاره کی بکن داکو پاشی بگرن و بکنه چالاکى. ئەف جوړین مروشان دناف هه موو جفاک و شوهر شاندا هه نه و هه ردهم ئەو خه نجه ره ئەوا ژ پشتشه دادوه شیته شوهره شی.

جوړه کی دی یی خوه فرۆش و بهرژه و ندى خوازان هه نه كو وه كو په هله وانین شوهره شی دهینه نیاسین، لی ئەو ب خوه كه سانین بهرژه و ندى خواز و دارده ستین دژمینه. ئەگه ب ته مامی خوه فرۆش نه بیت ژى، باوه ریه كا موکم ب ته شگه را دوژی نینه، به لكو هه ولدانه كه ژبو چیکرنا ناهه کی په سهند و قه بوولکری. ئەفجا نه ب ته مامی دکه فته دناف شوهره شیدا و نه ب ته مامی هه شه ندى یین خوه دگه ل دژمنى قوت دکه ت. ئەم د کارین ناڤی "په هله وانى ته ییسۆک" بدانینه سه ر فی جوړی مروشان. چونکو ناقداری یا وی ژ دوور شه دته ییسیت و بهرچا فه، لی دناف خوه یی خوه دا، كه سانه کی هه رفتی و دوودل و ئالۆزه. په هله وانى ته ییسۆک، ئەو كه سه یه یی خه لک هزرا په هله وانه کی بو دکه ت و دناف خوه یی خوه دا، چ ساخله تیین په هله وانى ل دهف نین، مینا وان كه سین دکتاتور و ژوردار كو ب بهر ده وامی به حسی دادپه روه ری و دیموکراسی دکن، یان ئالا هه لگرتین دوژا ئا فره تی و د مالا خوه دا پاشکه فیتیرین و توندره وترین كه س بن. ئەف ساخله ته د هه موو بیافین ژيانا کورده وار ییدا بهر به لا فه. نه دووره ژ دووانیزما ئیسلامه تی هاتبیت، كو مروث تا سه ر هه ستی باوه رداری

ئىسلامى و ئاخىرەتتېيە، لى ژېو بچووكترين بەرزەوئەندا خوە يا دنيایى، هەمى باوەرى و تەقوايا خوە ژبیر دکەت. کەسايەتەى يا دووانىزمى، ئەوہ کو مروڤ دوو ھەلويسىتەن ھەڤدژ وەرگريت و ل گورەى بەرزەوئەندا لەحزەيا وەرگرتنا ھەلويسىتەى رەفتار بکەت: "جارنا من وەھا فەھم دکر کو مېرى من دناڤا خوە دە دوو کەسە گۆتەن و ھزرکەن و رەفتارا وى يا دناڤا مالى دە نە وەكى وى بوو يا دناڤا ھەڤالين وى يين کورد دە... بگا، بپا، ... وى دخوەست ئەز ژى مينا وى ل مال ب ترکى ب وان رە باخشم، بەلى ل دەرڤەيى مالى ژى کورد پەرور و کوردستانچى مينا وى نەبوو... بگا، بپا ۲۲". لى بابەتەى پەھلەوانى تەيسۆک جودايە ژ کەسايەتەى يا دووانىزمى، چونکو د حالەتەى ئىکيدا مروڤ ب ئاگەھ و زانىيەون، يان ژېو د سەردابرا خەلکى و ب دەستقە ئينانا ھەژيتەى يا جفاکى و سەرنجراکيشانى، دوو رەفتارين ھەڤدژ دکەت. مەرەما سەرەكى پى پاراستنا بەرزەوئەنديەکا تايەتە، يان ب دەستقە ئينانا ھەردوو ئالى يين ھەڤکيشا ژيانتيە؛ پایەدارى يا جفاکى و دەستەلاتدارى يا سيستەمى. لى د حالەتەى دووانىزما کەسايەتيدنا، ب ئاوايەكى نەھۆش و بيئاگەھ بەر ب پاراستنا ھەمان بەرزەوئەندى يا کەسۆکيشە دچيت. ئەو دکەڤتە دناڤەرا دوو بژاردەياندا؛ يەک بەرچاڤ و کەتواريە (دەستەلات/ رژيم)، ئەو دى يا گيرۆکرى و ھەلگرتيە (پايەدارى/ جفاک). ئەڤ جۆرى کەسايەتەى ژى، جودايە ژ حالەتەى شيزۆفرييائى کو نەساخيەکا دەروونيە و ھەم و ھەلوەسە ژى دگەلدا ھەنە. مېرى دەلالى (مەمۆ- سەدات)، کەسەكى ژ جۆرى پەھلەوانين تەيسۆک و دووانىزمى بوو. وى د خوەست دناڤا کورداندا کوردپەرور و پەھلەوانەكى دۆزا مللەتەى بيت، لى د ناخى خوەدا ھەر داردەستەى سيستەما زالەست بوو. وى بەرزەوئەندا خوە دناڤا سيستەمى ھەيى کەتواريە دپاراست و حەز دکر مينا پەھلەوانەكى خەباتکەر و شۆرەشگير ژى

بیت. میت و جه ندرمه یین ترکان هه ردهم خوه نیزیکی شان جوړه که سین دووانیزی و په هله وائین ته یسوک دکر کو په نچین خوه دناف له شی ملله تی و بزاڅا رزگار یخوارییدا بچینن. رژیما دهسته لاتدار شان جوړه که سان ب ژیرمه ند و که تواریینی ب نافع دکهت و که سائین خه باتکه ر ژی ب خائین دبینیت. ده می هیژین میتی ب سهر هویتلا عه گیدی دا دگرن، ژ ریبه ری دخوازن کول وی هویتلی نه مینیت، چونکو جهی خائینانه: "نه ز بهر ب ئوده یا خوه فه چووم و ژ ترسی دله رزیم، ژکه رب و قه هران دحله لیمام. "خائین" نه فا په یفا کو داگیرکه ریڼ کوردستان ل هه مبه رهنکه کن کوردان پر ب کار دئینن، نه فا په یفا د سهری من ده تن وه رکه راندن بو په یفا "وه لاتپاریژ". نو ژبه ر هندئ من وه ها هه ست پی کر کو نه فا هویتل ژی یا وه لاتپاریژ کن کوردستان یه و عه گید کو خودانی وی یه، نه و وه لاتپاریزه... بگا، بپا ۸۷". ده می میت هه ست دکهت کو که سه ک د دلئ خوه دا ژی کورد په روه ره (نه گهر چ به لگه ژی ل سهر نه بن)، هه ردهم دی ئیخنه دناف ئاریشه یاندا کو ماندی بین و ده ف ژ خه باتا خوه به ردهن. یان نه چار بین هزرا خوه د پاراستنا ژیان و ته ناهی یا خوه دا بکه ن. مینا رژیما سه ددای (عیراق)، گه فان ل که سوکاریڼ شوړه شقانان دکه ن کو ب نه چاری (یان ژبو پاراستنا مالباتی) خوه ته سلیمی رژیمی بکه ن و بینه دارده ستین حزا وان: "هندي عه گیده، برای وی گه ریلایه و نه و ل شان نیزیکانه و نه و دخوازن ب گرتنا عه گیدی و ئیشاندنا وی، برای وی نه چار بکن کو خوه بده دهستی حکومتی. وان مه ساژکا وه ها گهانیدی مالباتا وی... بگا، بپا ۸۹". هه لبهت هنده ک که س هه نه ته سلیم دبن و بهر ب په هله وانی یا ته یسوکفه دچن، لی هنده کیڼ دی مجدتر لی دهین و دگه ل گه فین رژیمی رادهین. هه رده می مرؤف دگه ل خه مه کی یان گه فه کی رابهیت، باندورا وی گه فی کیتر لی دهیت و رژی یا مرؤفی ل سهر دو ماندا

دۆزى موكمتر لى دهيت: "ئەو چ بوو شىئىدى قەومى، ئەز هيئيدارم كو ئەو خەون بوو.. / پسمام ئەفە ژيانا مە يا رۇژانەيە ل قى وەلاتى، بسەر مە دە گرتن، لىدان، گرتن و كوشتن و بەرزەكرن و رەزىلكرن د قى دەولەتتى دە بوويە ياسا و كارەكتى پىر نۆرمال و ئەم ژى ل سەر راھاتتە... بگا، بپا، ۸۸".

دەمى حكومەتا عىراقى كىرارىن ئەنزالان ئەنجامداين (۱۹۸۸)، كۆمەكا پىشمەرگە و خىزانين بىگونەھين سقىل ئاوارەى تركيا بوون و ل ھندەك كەمپىن دياركرى ھاتتە جھواركرن. كوردپىن ھەر چوار پارچەيان ھەمان زمان و كەلتۆر و تىگەھىن جفاكى و شىوازى ژيانى ھەيە. ژ لايى دەروونى و ھزرى و ئەخلاقيشە، نىشى كوردان ئىكە و ئەگەر توخىب دناقبەرا واندا ھەبن ژى، بىى ھەزا كوردان ھاتىنە دانان و فەرە رۆژەك بەيت، ئەو توخىب بەيتە لادان. دەمى كوردپىن پارچەيەكى ئاوارەى پارچەيەكا دى دىن، پىدشى ب چ بىرارىن فەرمى نىنە كو بەيىنە قەبوولكرن يان رەتكىرن، خەلكى ھەچكۆھەيى (بەرى دەستەلاتداران) ب ئەركى قەھەواندن و ھارىكارى و داينكرنا پىدشى يىن فەر رادىن: "خەلكى قان باژاران و كوردپىن ل دەرفە تىتى ژ دەستى وان تى تەخسىر ناكىن... بگا، بپا، ۵۲". لى جەندرمين ترکان ھەم رىگرى ل قان ھەولداين ھارىكارىن دكەن و ھەم چ ھارىكارى يىن مرقايەتى ژبو كەمپىن فەرمى پىشكىش ناكەن. مەرەما سەرەكى ئەو ھەم كوردپىن ھەردوو پارچەيان تەقلىھەف نەبن و تىكەلى يىن كوردپىن دناقبەرا واندا دروست نەبن. ھەرەسا داکو ژ كۆژان و رەزىلى و دەردەسەرى يا خوە بىزار بىن و قەگەرنەفە بن دەستەلاتا عىراقى. ژبەر قى چەندى ژى، ئىخستە دناف رەوشەكا پىر ب زەھمەت و نەموقايەتىدا: "حكومەتا تركىيە تىتەكى خوارنى نادە مە، تىتى كو ئەو ددە ب تەنى تىرا دو

روژان دکه، لی روژین دن نهم تهف برچی و ل بهندا ئاریکاریهکی دمینن... ئافا فه خوارنی نه پاقژه و ئافا بیسییتی تهفی ئافا فه خوارنی دبه... چ همام یان سه رشوک ل کامپی نینن.. گلئیش و زبلی ژ بهر خوارنی دمینه ل ئاف کامپی دمینه و نایی ئافیتن.. مشک نهو قاس پرن کو خوارنا مه ژ مه زیدهتر دخون.. بهری نهز بچم کامپی ب چهندهکی گه لهک ژ خوهجین وی ب نانی هاتبوون ژهرکرن و خویا بوو کو زلامین سه ددای و ریشه بهرین کامپی ب ههف ره ژهر خستبوو دنانی په نابهران ده... بگا، بپا ۵۳-۵۴. ئەف ره وشا ناله بار و مشتێ کوژان، ژبو هندیه کو په نابهر پتر ب ژیان و ئاریشه یین خوهفه مژوول بین و هزرئ د دۆزا خوهدا نه کهن، په یامه که ژبو وه لاتپاریژین باکور، کو چاره نقیسی وان ژئ دئ هه مان که مپین هه ژار و بی خزمه تگوزاری بیت (ل وه لاته کی دئ)، دهر فه ته که ژبو قه لسه می و که یسبازین باکور (دهسته کین رژیمی) کو بازگانئ ب ئی دهرده سه ری یا هه بی بکه ن، بیافه که ژبو رژیمی کو داخوازا هاریکاری ژ ریکخراوین مروفلدوستین بیانی و نه ته وین ئیکگرتی بکه ن و هه فه ندی یین خوه یی خورتتر لی بکه ن. زیده باری ئی چه ندی ژئ، ئاسته نگ بو کوردین باکور دروست دکرن کو هاریکاری یا کوردین په نابهر نه کهن. ههروه سا هه ولین ژیکجودا کرن و چاندنا دژمنکاری دنابهره کوردین باکور و باشووردا دکرن. سه ره رای ئی چه ندی ژئ، ب هه مان چافئ دژمنی و دپنده یی، سه ره ده ری دگه ل هه موو نقشئ کوردان دکر. لهوا پرانییا هزر مه ند و ره وشه نبیرین باکور و باشوور وه هزر دکرن کو فه ره ل هه مبه ری ئی دژاتیکرنا ره های ییا هه موو نقشئ کوردان، کورد ژئ هه ف بگرن و دهف ژ شه پرن براکوژین به رده ن. فه ره هه فکاری یا هه ف بکه ن ژبو خوه راگری و به رخوه دانا ل دژئ هوفاتی یا دژمنی هه فیشک و دپرن.

نفیسەر د هەرسێ رۆمانی ئی سیتیکیدا، هەردەم داکوکی ل سەر
 مالویرانی یا هەفرکی و شەپین نافخوویی دکەت. ژبو ئی چەندی ژ، جار ب
 هزرین تیوری و جار ب دیالوگین دوو قولی و جار ژ ب ئینسیرتکرنا هندەک
 بۆیەر و روودانین یەک ئارمانجی یا دۆزی و دژمنی هەشک، قالا ئی بابەتی
 گرنگ و چارەنقیسساز دکەت. د چیرۆکا (سەلیم و خدری) دا کو یەک ژ
 باشوور و یەک ژ باکوور بوون، د یەک زیندانیدا بوون و ل بن زولمان هەمان
 زیندانئانی بوون. ب ئی ئاوی ئەدگیریت: "ئەو ژ ئالیهکی سیاسی یی باشوور بوو
 و ئەم گریدایی ئالیهکی دن یی سیاسی یی باکوور بوون کو هەردوو پڕ دژی هەقدو بوون،
 سیاسەتمەدار و پارتین مە پینک نەدکر، ئی مە و وی پینک دکر... ئەم یین راست و چەپ
 ل کی دەری نە، ئەم گرتیین یەک زیندانی نە و زیندانئان ژ ب عەینی چاقی کەرب و
 دژمناتی بەری خوە ددە مە هەمیان. هەما بلا ئەف بەس بە کو دلین مە بکە یەک...
 بگا، ۱۱". سەلیم ب تومەتەکا چیکری هاتبوو گرتن، خدر ژ
 پیشمەرگە یەکی پۆستەچی بوو دنابەر سۆری و شۆرەشیدا، د دەمی ئەگەریدا
 پڕ بەرزە کر و ب شاشی کەفتبوو د دەستی جەندرمەیاندا. سەلیم ب ریکا
 بەرتیلان هاتە بەردان و خدر ژ ب ریکا خاچا سوورا سویدی (پشتی حوکمی
 وی تەفابووی) بۆ سویدی هاتە رهوانە کرن و مافی پەنا بەری وەرگرت. ل
 پیکمە ژیا نا هەردوو وەلاتپاریزین هەلدژی هەف، ئاسۆیەکی بەرفرەهی دیتنی ل
 بەر ئەکر کو بگەنە وی باوهری کو ئیدی ژبو بەرژەو نەدین بەرتەنگین
 حزباتی نە بن هەفرک و دژمنین هەف: "دقیت ئەم دنافا خوە دە، وەکی خوە جیهین
 کوردستانی، شیددەت و دژواری ژبو ب دەستەئینانا دەستەلاتن، ل دژی یەکدو ب کار
 نەئینن، کو دیالوگ مەتۆدا چارەسەر کرنا پڕۆبلەمین مە یین نافخوویی بە... مرؤف نکارە
 کراسی وەلاتپاریزین بکە بەر چ پارتەکا د شەری براکوژی دە بە... بگا، ۱۱".

ئەف ب سەرھەلبوونا راستەوخۆ دناقبەرا دوو لایەنگرین دوو پارتین ھەقشدرا، ئامازەیکە ھەمادارە کو پرسگریکا سەرھەکی دناقبەرا سەرکیش و بەرژەوہندخوازین حزبانادیہ، نہ دناقبەرا باوہردارین دۆزۆ و ولاتپاریزانادیہ. ھەبوونا خدری دناف زیندانیدا، مینا خدری زیندە بوو کو ریکا راست و دروست نیشا ریشینگین ریکا دریزا کوردینی ددا و ب رەفتارین ھەفیشک و ب ھەقشدردی یا سەپاندی، ھەردوو لا ھینی ریکا دروست ببوون.

خالەکا دی یا بەرچاف دناف ھیزین میتی و جەندر مەیاندا، ئەوہ کو پرائیا وان بەرتیلخۆرن و پرسگریکین جوداخوازیی و ولاتپاریزیی (ئێخانەتی ب تیگەھی وان!) بو کوردین باکۆر دروست دکەن ژبو نہچارکرنا وان کو پارەیان بدەنی. ھەردەمی دەر فەتەکا بەرھۆز (مەقول) ب دەست ھیزین میتی دکەفت، دا کەنە بابەتی جوداخوازیی و کەیسبازیی ل کەسێ گرتی دکەن (ب تاییەتی ئەگەر بزانی کو پارە ھەنە)، لی ئەگەر بزانی کو نەشیت پارەیان پەیدا بکەت، دی تومەتا جوداخوازیی یان ھەفکاری یا گەریلایان پیقەنن و کەنە چالاکێ بو خوە و دەستەکین خوە بین نەمرۆفدۆست. دەمی ژ نەشکەکیقە ب سەر ھۆتیللا عەگیدیدا دگرن و لیکۆلینی دگەل ریبەری دکەن، کۆمەکا پارین ھاریکاری یا کەمیان فی دینن، یەکسەر ئیشارەتین تومەتبارکرنەکی ددەنی کو وی پارە زئی چیکەن: "رەوشا تە نەباشە، وەسا خویایە تو پەرەیان ژ نەورۆپایی بو گەریلایان تینی و ب ریا عەگیدی، وان دگە ھینی دەستین گەریلایان... بگا، ۸۵". ئەف ئاخفتە ب تئی بەس بوو کو بو ماوہیی چەندین ھەیشان بمینتە د زیندانیقە و بەردان زئی نە یا مسۆگەرە. ئەو و پۆلیس ھەردوو فی چەندی دزانی، لی ئەفسەری میتی قیا بینتە بیرا وی: "تە پاسپۆرتا سویدی ھەیە، لی ئەم دزانی کو تو ب وی پرچی خوە یی

رهش ڦه نه سوئدی یی... دڦیت تو بزانی نه گهر هات و تو که تیه ناقا جه بسین مه و
 نه گهر مه نه ڦیت ته بهر بدن خودی ژی بهیت ته ژی خلاص ناکه، بهس نهز نها دشیم
 ناریکاریا ته بکم... نهز ب خوه نه ڦسه ری میتی مه و دڦیت نهز نه ڦسه ری پوئیسان
 قاییل بکم کو چ کاری ته ب ڦی پرسى ڦه نینه و بو کو نهز وی قاییل بکم دڦیت نهز
 په رهیان بدمی... بگا، بیپا ۸۵-۸۶". ههروهسا ده می یه شار و ری بهر ب سه رخوشی
 شه دگر نه ڦه مال، دکه ڦنه د بویسه یه کا هیزین میتیدا و دهینه گرتن. ده می
 نه ڦسه ری میتی ری بهر نیاسی (کو جارا پی شی ژی ب هه مان به هانه هاتبو و
 گرتن و ب بهرتیل بهردا بوون). دیسا هه مان تومه تی پالده ته وی و هه ڦالی
 وی (نه گرنکه کو په یوه نندیا وه ب جداخوazan هه به، لی یا گرنکه نهوه نه م دبیزن کو
 هوون جداخوazan و مه هوون گرتنه و راستی دئ نهوه به یا نه م دبیزن... بگا، بیپا ۱۲۵).
 ب ڦان ری کین نه یاسایی و نه نه خلای، خه لکی دترسین و پاشی بهرتیلان ژی
 وهر دگرن. هه رچه نه دبیت که سه ک بیژیت ما بوچی بهرتیلان ددهن؟ نه گهر
 بهرتیلدهر بهرتیلان نه دهت، بهرتیلخوژ ژی نه شییت وی داخوازی ژی بکهت؟!
 لی که سین د ڦان رهوشاندا، چ ری کین دی نینن ژبلی بهرتیلدانی، ژیان و
 بهرتیلدان دبنه دوو جه مسهرین ته رازوویه کال بهر نالیسه نگبوونی. ری بهر د
 هه ولدانه کا بی بهر هه مدا دبیزته نه ڦسه ری: "نهز هه ڦوه لاتی سوئدی مه و نهز
 داخوازا په یوه نندی ب سه ڦاره تا سوئدی دکم.. / قالا هندئ نه که، وهکی مه ل هوتیلی
 کری، لی ڦی جاری ده ڦاتی هندئ.. / لی نه من تشته کی خه راب کریه و نه ژی من نهوه
 په ره هه نه.. / هه ڦالی ته نهوه په ره هه نه، نهز نوکه وه هه ردویان دبم جه هه ڦا..
 پستی چه نده کی نهوه نه ڦسه ر هات و ب ئینگلیزی پرسیار ژ من کر کا نه م ل هه ڦ هاتن
 یان نا... وی گوټ مانئ خویشکا یه شاری ل ڦره، نه م وی بهر ددن، بلا نهوه بچه په رهیان
 بینه، وی کافی نه م وه بهر ددن... بگا، بیپا ۱۲۶". ب ڦی چه ندی ژی، نیښه کا مال و

سامانئى كوردېن باكور ژبو بهرتيلدانئى دچيت. خو ئه گەر كه سه كى پاره نه بن و بهيته گرتن ژى، هينگى خزم و كه سوكارين وى پاره يان بو كوم دكهن و ل دويف دگه ريبن هه تاكوب بهرتيلان دهيتته بهردان. دبيت ئه فه ريكه كا دؤشتنا ملله تى بيت كو ههردم ب كاريفه بهيته مژولكرن و پاشى ئه و پاره ژى بهيته ستاندىن، دا ههردم هه ژار و د ترسيابى بن، يان ژى بيه دارده ست و دهسته كين وان هيزين سته مكار. وه كو هه ر ژورداره كى شه هنازيى ب ژوردارى و هيزا خواه دهت، ئه فسه ر دپيژته ري بهرى: "ئەز دزانم كو وه چ تشتەك نەكريبە ئەوما ئەز قى شانسى ددم وه... بگا، بپا ۱۲۷". ئه فه ژى، په يامه كا ئاشكرايا ته عدارييه ژبو نيشادانا هيز و دهسته لاتا ره هايى، ئوو گه فه كا دهروونى يا ترساندىن و قه چغاندنييه (ترهيب) ژبو ته په سه ركرنا هه قه ولاتى يين بى دهسته لات د دارستانه كا بى ياسادا، دبيت ژى داخوازه كا قه شارتى و هينمادار بيت كو لايه نى حه باندنى (ترغيب) ب په ژرين و بكه فنه دناف دافين دهسته لاتيدا.

نامووسى شووشتن!

نامووس شووشتن كريباره كا كوشتن و بهرزه كرنا ئافره تيه، ب نائى پاراستنا روومهت و شه ره فا بنه مالى دهيتته نه نجامدان، ب عه ره بى دپيژنى (غسل العار). د پرائيا وه لات و جفاكين ئيسلاميدا، ئه ف شيوازى كوشتنى بهر به لاقه و سزا يين وى ژى د ياسايدا سفكترن. د جفاكى كورده وارييدا و ژ ئه گه رى باندىرا توندره وپين ئيسلامىخواز، وه سا دهيتته هزركرن كو شه ره ف و ناموسا هه ر بنه ماله كى د كو شا مى يين وى بنه مالىدايه و هه رده مى ئه ف كه سا مى كاره كى سيكسى بى نه روا بكهت، سزايى وى كوشتنه. د هندەك جفاكين ئيسلامى و رۆژه لاتا نائيندا، هندەك قانونين مه دهنى و شه ريعه تى هه نه كو

سزایڼ ځان جوړه تاوانان کيټمتره ژ تاوانه کا دی، چونکو ښی کریاری دئیکهنه
 دجغزا پاراستنا ئه خلاقئ باش و هه ژیتی یا جفاکیدا! له وا مشه جاران، ژن
 سهرا مال و مولکته تی یان ژ بهر هر سه ده مه کئ دی یئ پاراستنا بهر ژه وه نندیان
 دهیته کوشتن و ل دادگه هی ب کوشتنا (غسل العار) دده نه نیاسین، داکو
 سزایڼ وان یئ قانونی کيټمتر لی بهیت. دگهل وهختی و سه رده ری یئین
 نورمالین روژانه، ئه ف کریاره هسکتر و نازکتر لی هات، کو هر ئافره ته کا
 ئه فینیئ بکته یان دگهل زه لامه کئ بیانی باخیت، دهیته کوشتن. ل شی
 سه رده می، ژن سهرا چاتکرنئ و به لاکرنا وینه یئین خوه د فیسبووکئ یان
 سناپچاتیدا دهیته پاشقه برن و نه دووره ژی بهینه کوشتن. هنده ک جاران ژی،
 ژ بهر کو زه لامی چه وتیبه کا مه زن کریبه و ئافره ت وئ شاشیئ قه بوول ناکه ت،
 ب ساناهیتین ریکا لاکرن و ته په سه رکرنا وئ، گونه هبارکرنا ویه ب بابه تی
 لیدانا شه رها بنه مالی، مینا وان پیکولین سهداتی (مه موی) ل دژی ژنا خوه یا
 بهردای دکرن، کو ب ناقئ پاراستنا شه رفه ئی تولا خوه ژیفه کته، یان ژيانا وئ
 نه خوش بکته (بگا). بهری بهردانئ ژی، هه مان ره تارین زه لامه کئ
 روژه لاتئ و تیگه هین جفاکئ ژئ هاتی دگهل هه ژرینا خوه (ل سویدئ) دکرن:
 "ئه فه یه ک ساڼ و نیف بوو من سه کس نه کری و... وی هه ر روژ یان هه ر چند روژان ب
 ژینن دوستین خوه ره سه کس دکر.. ئه گهر نه ز ب که سه کی ره راکه تبا م و وی پی زانیا،
 بی گومان دئ نه ز کوشتبا م... دقیت نه ز نامووسا وی پپاریزم... بگا، ۱، پپا ۲۹". زه لامئ
 کورد وه سا هزر دکته کو هه موو کار و کریار ژبو وی د دستور داینه، ژبو
 ژنی ژی تنئ کارئ ناملئ و ب سه خپیرکرنا زاروکانه. ئه فه ژ پاشخانه کا
 په روه ری یی یا ل سه ر تیگه هی چینه ری یا جفاکی هاتیبه، کو هر ژ زاروکینیئ
 ځان رو لین چینه ری هینی زاروکین کور و کچ دکهن. ئوو ده می مه زن دبن دبیته

پشکه ک ژ که سایه تی یا وان یا جفاکی. ئەفجا خەلک ل گورە ی ئی پاشخانا ل سەر راهاتین، سەرەدەریی دگەل رەفتارین هەف دکن.

سیاسەت و حکومەتین دەستەلاتدار زی، ب شیوەیەکی راستەوخۆ یان نەراستەوخۆ پشتەفانی یا فان جوړه رەفتاران دکن یان ب کیمی چاڤی خوە لئ دقینن. دبیت ژ لایئ تیۆریقە پالپشتین پشکەفتنی و نازادی یا کەسۆکی بن، لئ چونکو ئەو زی پشکهکن ژ جفاکی و پاشخانەکا پەرورەدی یا هەمان جفاک هەنە، نەچارن کو ئەو زی وەکو جفاکی رەفتاری بکن، داکو ژ لایئ جفاکیقە قەبوولکری بن. دەستەلات مایئ خوە د هەموو هورهورکین ژیانا خەلکیدا دکەت (چ بۆ باشتەرکنا رەوشی و چارەسەرکنا ئاریشە یین وان بیت، یان ژبۆ تەپەسەرکرن و کونترۆلکرن وان بیت)، خەلک زی وەکو چاڤلیکەرئ دەستەلاتئ و رەفتارین جفاکەکی کوللەکتیڤ، مایئ خوە د هەموو هورهورکین بنەمال و ژیانا ئیکودودا دکن: "خەلکی نیاس مایئ خوە د هەر تشتی دە دکر و دگۆت دایک و بابن من کو دڤیت ئەو وەها روو و ری ئەدن زارۆکان... بگا، ۲، بپا ۶۲". ئوو چونکو نیرینین خەلکی دەرڤۆر گرنگی یا خوە هەیه، خەلک نەچارە ژبەر ئیکودوو هەندەک رەفتاران بکن، دا د چاڤین دەرڤۆراندا هەژی و قەبوولکری بن. نەدووورە بابەتی کوشتنا ژبۆ ناموس شووشتنی زی، هەر ژفی تەرزئ رازیکرنا جفاکی بیت. گەلەک جارن، دایباب هەست ب بیگونەهی یا کچ و ژن و خویشکین خوە دکن، لئ ژبەر چاڤین خەلکی نەچار دبن کو بکوژن داکو خەلک ب خرابی و ئاریووی لئ نەئیریت. د هەڤبەرکرنەکا جەڤهنگی یا دناڤهرا هەردوو جفاکین کوردستانئ و ئورۆپاییدا، نفیسەر ئی بابەتی مایتیکرنئ دئێخستە بەر دانوستاندن و تێهزرینا خواندەفانی کو ب

ئاوايه كى لۇژىكى ھزرا خوه تىدا بكت و بپارا خوه ل سەر بدت: "ھەگەر كور و كەچەكى ل باژرەكى رۆژھلاتى موسلمان وەھا ھەقدو دناڤ خەلكى دە راموساند با و مژاند با، كيم نشت ھزار تف و لانەت ھەگەر نە كەقەر و قوتان و كوشتن دى پىن كەتبان... بگا، ۲، بپا۷". ئەگەر ھەر خواندەفانەك پرسیارى ژ خوه بكت، كو ئەگەر ئەف دەمى خەلك ب ماییتكرنیشە دبەت، ب خواندنې يان ب ھزركرنا داھىنانە كیشە ببت، دى چ ل ھەقبەندى و تىگەھىن جفاكى ھىت؟ ئەرى دى بەر ب ھەلوەشيانیشە چىت، يان دى بەر ب ئازادى يا كەسۆكى و داھىنانیشە چىت؟ ھەر خواندەفانەك ل گورەى ھزر و پاشخانا خوه يا پەرورەدى، دى ھزرى تىدا كەت و بپارى ل سەر دەت.

بابەتى دۆزا ژنى و شووشتنا نامووسى و پرسگرىكا رۆلېن جىتەدرى د كوردستانىدا، بابەتەكى درىژە و كۆمەكا بەرژەنگىن دەروونى و جفاكى- ئايىنى و تەرزىن پىكھاتە يا كەسايەتې پىئە گرېداىنە. ھەر چقەكى فى بابەتى، كۆمەكا رەھەندىن ھەمەجۆر ب خۆقە دگرىت (كو قىرە نە جھى پىداچوونەكا تىرۆتەسە لا فان تىگەھانە). لى دى ھەولدىن ھندەك ئامازەيان بدەىنە وان بۆيەرېن رۆمانى ئازراندىن و كرىنە بابەتېن بەرگومانكرنى و تىھزرىنەكا ھەلسەنگاندەبى يا بەرھۆز (معقول)، مينا بابەتى ماییتكرنى و گەلەك بابەتېن دى يىن كو ب درىژاھى يا ھەرسى رۆمانىن فى سىتكى ئەم ژى خەبەر ددەىن، ھاتىنە ئازراندىن. بەرگومانكرنا بابەتان، يان بەحسكرنا ھندەك رەفتار و ئاىرەدە يىن جفاكى، دى بىتە ئازرىنەك كو خواندەفان ژى (دگەل نفىسەرى) ھزر بكت و ل چارەسەرى يىن گونجايى بگەرىت. ل قىرە ژى دى ھندەك رەفتار و پىرابوونىن جفاكى يىن ل ھەمبەر ئارىشەيان بەرچاقكەىن:

* بزاقین ئیسلامیخوازی یا توندپرهو: ب هیژکهفتنا بزاف و چالاکى یین
 ئیسلاما هسکباوهر و نه تیگه هشتنه کا هووربینانه یا ئاینی پیروزی ئیسلامی، ب
 شیوهیه کی راسته و خو یان نه راسته و خو، پالپشتی یا ته په سه رکر و پاشقه برنا
 ئافره تی دکه ت. هه بوونا وی تیگه هی کو ئافره ت کیمدین و ئاقلکیمن، به سه کو
 زه لام هه فساری ب ریشه برنا ئافره تی بکه ته ددهستی خودا و ل گوره ی چه زین
 خوه یین که سوکی و تیگه هشتین خوه یین توندپره وانه ب هاژوت، هنده ک
 جارن ژى بازگانی پی بکه ت. مالباتا نه حمه دی سلیمانی، مالباته کا ئایندارا
 هه چکوهه یی بوو ل باژیرو مووسل، باوه ریه کا موکم ب ئاینی ئیسلامی
 هه بوو و ژیانه کا هه چکوهه یی دناف جفاک و ده ردوری خودا دپورانده، هه تاکو
 مالباتا براین وی محمه دی سلیمانی هاتینه ده ف وان. محمه د براین مه زنه و
 باندوره کا مه زن و کاریگه ر ل سه ر براین خوه و خیزانا وی هه بوو. له وما ماین
 خوه د هه موو لفین و ره فتراین ژنبرا و برازاین خودا دکر و براین خوه ژى
 ئیخستبوو دناف هسکباوهری و توندپره وی یا ئاینیدا (دقیقت نه و وه ها روو و پئ
 نه دن زاروکان... بگا، ۲، بی ۶۲). یه ک ژ سیماین وی هسکباوهری سمبیل تراشین
 و به ردانا ریهان بوو: "رؤژه کی ب که ن فه گۆته بابن من کا بوچ وی رها خوه
 به ردایه، بابن من ژى گۆتی نه و سننه ته، پیخه مبه ر وه ها بوویه، ره به ردانه و سمبیل
 تراشینه... وی زه مانى نه گه ر نه هه میان هه ما پراڻیا مه زن چ موسلمان و چ نه مسلمان
 ره دار بوون، ژبه ر کو ئامرازین ره تراشتن نه وه ک نه ا به رده ست بوون و یا دی ژى
 مسلمانا سمبیلین خوه تراشین دا بکارن د شه ران ده دژمنین خوه ب سمبیلان ناس بکن...
 بابن من لى کر قیری و گۆتی کو نه نه و به کو نه و ئیدی وی سوچه تی جاره کا دی
 بکه... بگا، ۲، بی ۶۵". چونکو باب ب شیوهیه کی نه هوشی و ره هایى که فتیبه دناف

فی تیگهہی سونہ تیدا و چ رافہ یین بہ رئاقل بو وی رفتاری نینن، ئیدی ناہلیت ژنا وی ہزرکرنہ کا لؤژیکی د وی رفتاریدا بکہت۔

ئەو ب خوە، ہەردەم ئاییندارین شوپپاریز و ہشکباوەر، ہەموو رفتار و ئاییردە و بابەتین ہەقہەند ب ئیسلامہ تیئفہ ب پیروزی یا قورئانی پیروژ دکەن و ناہیلن کو کہسەک ہزرا خوە تیدا بکہت. ئەگەر گوتنا (لا تسألوا فی الخالق، بل اسألوا فی الخلق) ژبو پرسیارین دەر بارہی چییاتی و چەواہیە تی یا خودی تەعلا ہات بیتە گوتن، ئیسلامی یین ہشکباوەر ل سەر ہەموو ئیسلامہ تیئ و تیگہہین پیئفہ گریدایئفہ گشتانیدیہ. ئوو ہەر کہسەکی ہزری دئایینیدا بکہت (نہ پیئگیریہہ کا کوورانہ)، ب کہسەکی گونہ ہکار و فاریووی دەیتە ہژمارتن. ہەر ژبەر فی ترسیہہ کو کہسەک نہ ویریت پرسیار بکہت کا بوچی ہەرسی خەلیفہ یین راشیدیئین موسلمانان ہاتنہ کوشتن؟ ئەگەر ئەو د چوارچوئی پیلانین دژمنین ئیسلامی دابن، پا گونہ ہا وان باوەردارین ل شەرپین جەمەل و صەفین ہاتینہ کوشتن چ بوو؟ یان ئەو شەرہ بوچی ہاتنہ کرن و سەرا چ بوون؟ یان چەوا و بوچی ل سەردەمی یەزیدی و پاشی عەبدلمەلک بن مەروانی، کہ عەبیا قبیلہ گەہا موسلمانان ہاتبوو مەنجەنیق باراندن؟!...ہتد. ئەگەر ہزرکرنہ کا ب فی تەزری بہرہوژین بہیتە کرن ژی، ب دزیکشەہ یان ژ چوارچوئی دوو کہسین جہی باوەری دەرناکەئیت: "دایکا من گەئەک جارن کو ئەز و ئەو ب تەنی بوونا، بەحسی ہندی دکر کو ئەف رەنگی موسلمانتین ل بہر وی تشتەکی خەریبہ و دگۆت کو ئەو ژ ماہباتەکا خودیناس و ماہملایہ... بابی وی ل مالا خوە پۆشی و عەبا ب سەر ژنان دە نەدسە پاندد.. ئەو ل دژی ہندی بوو کو مروفا دینی و خودی تەقلی سیاسەتی بکہ و وی ہەر دگۆت سیاسەت یانی دەرہو و دین یانی راستگویی و پاکی... بگا، ۲، بپا ۶". تەقلیہەف کرنا ئایینی و سیاسەتی، دوو مەرہمین سەرہکی

ب خوڤه دگريت؛ يا ئيكي ب دهسته ئينان و پاراستنا دهستلانا هه يي يه، چونكو چهند ههڤوهلاتي نه زانتر و غه بيبتر بن، هيزا دهستلاني موكمتر و گه له نپهريتره. يا دووي زي، هه ر ئولداره كي هسكباوه د مالا خوڤه ديبته دهستلانا تداره كي خوه سهر و هه مان كريانين دهستلاني ل دزي نه ندامين خيزانا خوه و بنه مالا خوه دكهت. كا چهوا دهستلانا ژبو پاراستنا بهرزه وهندا خوه خهلكي ب فارپوونا ئاييني و بئ رهوشتيي تاوانبار دكهت، سه ميانئ مالي زي نه ندامين خيزان و بنه مالا خوه ب هه مان فارپوونا سنج و ئاييني تاوانبار دكهت كو هه ر خوداني بريارا ئيكلاهر بيت. ب ئي چهندي زي، ژن و زاروك و هه موو مال و مولكهت و هه ست و كه سايه تي يا نه ندامين بنه مالي، مينا شئومه كان لي دهين و دكهته د بن دهستلانا سه ميانئ ماليدا. ئهڤه زي ديبته خوڤيك و ره نگه دانا دهستلاني دناڤ بچووكترين يه كه يا جشاكيدا، كو خيزانه. ئوو ژبه ر نه زانينا رولي گرنكي ئافره تي د خيزانيدا، ب هه بوونا هندهك عورف و عه ده تين جشاك يين پاشكهفتي و توژگرتيڤه دهيتته پشته ئايكرن، كو زهلام سه ميانئ مالي و ژبده ري سهره كه يين په يداكرنا ژيارا ماليه (فهره نه هيتته ژبيركرن زي كو هيزا زهڤله كان د جشاك كشتوكاليدا روله كي كاريگه ر و سهره كه ديبنييت). دگه ل وهختي و په ژراندنا ئي رولي جينده ري، ژن ديبته كه سه كا بئ هيز و بئ دهستلانا د ناڤ بنه ماليدا: "ژبه ر بئ ملكيي زي من خوه ل هه مبه ر بابي ته دديت لاواز و بئ چاره... بگا، بپا، ۱۰۴".

ئه گه ر زهلام پشتبه ستني ب وي گوتنا ئيمام عه لي بكه ن كو ژن كي مدين و كي مئاقن، ئه و گوتنه دووره ژ زانستي و راستيي، چونكو ئه گه ر كي مديني ژبه ر بيتيڤي زي يا هه يشانه بيت، ئاييني ئهڤ ئاريشه ب قه زاكرنئ

چاره سهرکریه . ئو ئه گهر کیمئاقلی یا وئ ژى بابته که هه فه برکرنی بیت دگهل ژیرمه ندی و زیره کی یا زهلامی، جفاکناس دده نه خویاکرن کول گوره ی تیورا فیروبونئ (مرؤف ب سهربؤر و ئه زمونئین خوه بین ژیانئ فیری شاره زایی بین هه مه جور دیت). ئه فجا کیمئاقلی یا ژنی (ئه گهر وه بیت)، ژ ئه نجامی ته په سهرکرن و پاشقه برن و نه ئازادی یا وئ بؤ په یدا بوویه (نه ساخله ته کی قنیتئ پیکهاته یا ژنییه). لی ئه ف گوتنه بوویه خه تی قورئانی و پرائیا موسلمانئین شوپاریژ کار پی دکهن و ب ناغئ ئاینی، ژنان ته په سهر دکهن و دمالقه زیندان دکهن. ژبؤ په ژراندنا ئی هزرا پاشکه فتی، نفیسهر ره وشا خیزانه کا به نگلادشی دکه ته نموونه و خویا دکه ت کا چهوا خودانی مالی هه موو زارؤکئین خوه بین کچ و هه ژینا خوه د مالقه زیندانکرینه و تنئ ری دده ته کورئ خوه یئ ئیکانه ب ده رکه فیته به رده رگه هی خانی. ئه و زارؤکه ژ جیرانان دخوازیت کو ری بله نی سه حکه ته به رنامه بین تیله فزیؤنی، چونکو بابئ وی تیله فزیؤنی و به رنامه بین زارؤکان ب حهرام دینیت، زارؤ دبیزیت: "مه ته له فزیؤن ل مال نینه. مه بهس ته یپ هیه و بابئ من ژ ته یئ گوئی خوه دده قورئانی ب ته نی. مه بهس کاسیتا قورئانی هیه... بگا، ۲، بپ ۳۷". دیت باب ژ وان شوپاریژان بیت، بین هزر دکهن کو هه موو زانین و زانست د کتیا پیروژدا هه نه. ئو داکو ئیمانا وی کاملان بیت، فه ره فه گهریته فه سه ره وه وشت و عه ده تین سه رده می پیغه مبه ری و ئه صحابیان، لهوا: "هه می قه نه په و ته له فزیؤن و رادیؤ و کورسیک و ماسه یین دناف مالا خوه ده فروتنه. وی مالا خوه ب مه حضوره کی راخستیه، ئه و دبیزه دقیت ئه م فه گهرن بؤ عاده ت و ره وشتین ئیسلاما سه رده می خه لیفه یان.. دقیت ئه م هه ر تشتی دنیا یی باقیزن... بگا، ۲، بپ ۳۸-۳۹". لی ل هه مبه ر فی تیگه هی ئاینی (ئه و ل قئ ده ری چ کاره کی سپی ناکه. په ره یین ئالیکاریا ژیانئ ژ

فهـرمانبهـريا نالیکاریـن جشاکى دستينه.. پهـرهـيـن زاروکیـن خوـه ژى ژ دائيرههـکا دى دستينه و چ ژى ناده زاروکان.. کارهکى رهش ژى دکه و معاشى وى کارى گه لهک فهلسى ل سهر مال و زاروکیـن خوـه دمهـزخينه.. شان ههمى پهـرهـيان دده سهر ههف و وان دشينه جهـم بابى خوـه ل بهـنگلاديشى بو کو نهو ل وى دهرى ژى ره خانيان پى بکره و دکانان پى فهکه... بگا، ۲، بپا۳۹). نهف هردوو رهفتارین فى کهسى ئيسلامیى هسکباوهر، نمونونهیهکا بهرچاڤا کهسایهتی یا دووانیزمییه، چونکو د هردوو حاله تاندا ههست دکهت یی پابه ندیی ب ریبازا ئایینی خوـه دکهت، بیى کو ههست ب کهمتهـرخهـمیى یان پاشکهـفتنى بکهت. نهو یی شوپا جشاک و بابکالکین خوـه دپاریزیت. رهفتارین وى یین دگهـل خیزانا وى ژى، بهرکار و بهرهـمى وى هزرا وى یا مهنده. لى نهگهر نهـم ب ئیسلاـما شوپاریزفه نه گریـدهـین، دئ بیته بابتهـی نهـگونجان و ههـفرکی یا دناقهـرا دوو جفاکاندا. ئانکو مرؤف جشاکى خوـه ب ههـموو تیگهـه و ئاییرهـه و نهـخلاقیاتفه دبهـته دناف جشاکهـکى دى یی جودادا. لى نه دشیت جشاکى خوـه یی رهـسـن پاریزیت و نهـدکاریت خوـه دگهـل جشاکى نوو بگونجینیت. د نهـنجامدا دئ توشى سهـرپنجى یین یاسایى و ڤاریبونین جشاکى بیت. ههژى گوتهـه کو نهـف نهـگونجانا جشاکى دناقهـرا گوندی و باژیری یین ههـمان جشاکدا ژى روو ددهت. ژ نهـگهـرى مشهـختبونین بهـردهـوامین خهـلکى گوندان بهـر ب باژیرانهـ (نهـمازه نهـو گوندی یین ژ نهـچارى مشهـخت دبن)، ل دهـستینکى توشى فى نهـگونجانا دگهـل هندهـک رهـفتار و تیگهـهین باژیری دبن. نهـبوونا هشیاریهـه کا جشاکى یا مهـدهـنى و پیشکهـفتنخواز ل سهر ئاستى جشاکى و رهفتارین کهسى تاك و تیگهـهشتنهـکا دروست یا ئایینی، مرؤفى بهـر ب فهـدهـرى و قورنهـتگیریئفه دبهـت. کومهـکا خیزانین گوندهـکى یان خیزانین کومهـکا گوندین عهـشیرهـتهـکى ل یهـک گهـرهـک خرغهـه دبن، ژبو پاراستن

و ههڅکاریکرنې و چیکرنا گونده کې بچووک دناف که لواشې باژیریدا. لې ژبو کارکرنې و سهرهدهریکرنین رږژانه، نه چارن کو دگهل خه لکسې باژیری و مشهختین ژعه شیره تین دی تیکههل ببن. تیکههل بونا گوندی و باژیریان و زالبونا تیگه هین گوندیاتی و عه شیره تین ل سهر ریڅخستوکا باژیری، هنده ک عهده تین دی یین نیف نیفه دناقهرا باژیرگه رایه تین و گوندیاتییدا په یدا کریه، نه فجا دهرزه کا بهرچاف که فتیبه دناف هه فسه نگی یا شیواز و ناقروکا تیگه ه و نورم و که سین د جفاکیدا. نه فیه ژی، بوویه نه گهری وی چهندي کو مروشی کورد توشی که سایه تیه کا دووانیزی بیت، یان فیری رهفتاره کا نه سروشتی یا سهرهدهریکرنې بیت، وه کورهفتارا (نه شازی یا جفاکی)* کو دبیته نه گهری بهردهوامی یا پاشکه فتنی، یان ب کیمی پرۆسه یا پیشکه فتنی گیروتر لې دکهت.

※ په ردا کچینی: ئیکه ژهه ستدارترین و گرنگترین تیگه هین دناف که لئوری جفاکی کوردیدا. هه رچهنده په ردا کچینی ب پاکیزه یی و نه خلاقسې کچیشه گریدايه، لې تیگه هی وی پتر جفاکیه ژهندي کو ئایینی بیت. د ئایینی ئیسلامیدا، بابه تی زناکاری ب ئاشکرای هاتیبه روهنکرن و چ ئاماژه ب پاکیزه یی و په ردا کچینی نه هاتیبه دان. خه لکی گزیرته یا عه ربه یی (کو ژیدهری سهره کیې پرانییا تیگه هین ئیسلامیه)، ژبو مسوگه رکرنا زارؤبونوی ژنین پیشتر ب زک که فتنین، ل سهر کچین پاکیزه و کچین دچیتراندن. لې دگهل بؤرینا وهختی، په ردا کچینی دبیته نیشانه کا بهر هه ست ژبو پاکیزه یی یا کچا کچین.

---

* ژبو پتر پیزانینان ل سهر نه شازی یا جفاکی و که سایه تی یا مروشی دناقهرا گوندی و باژیریدا، سه که: د. عارف حیثؤ (۲۰۱۷). تیگه هین جفاکی و لؤزیکا هزرکرنی: خواندنه ک بو بهر هه مین جفاکینی یا علی وهدی. چ، چاپخانا شه هاب- هه ولیر.

ئەف پەردە يەك جار و دگەل ئىكەمىن كىرارا سىكىسى دەيتتە دراندن. هەردەمى د شەفا بووكىنىيىدا ئەو پەردە يە نەھاتە دراندن، رامانا وئ ئەو كە بەرى هىنگى ب كىرارهكا سىكىسى هاتىيە دراندن. پىرانييا ئۆلدار و دىندارىن ئايىنى، ئالاھلگىرىن پاراستنا ئەخلاقىنە و ژبۆ قى مەرەمى ژى ھەندەك بىرار و گۆتارىن گەرمىن تەيىسۆك ل سەر ئەخلاقى پىشكىش دكەن و د پىرانييا جاراندا ئەخلاقى ئايىنى ب نەزەرى و كىرارىن سىكىسىگە گىردەن. ئوو چوونكو زەلام زالدەستە (الرجال قوامون على النساء!) و ژن دارى شكەستىيە و كىمىدىن و كىمئاقلە (ناقصات عقل و دىن!؟...), ئۆبالا زىناكارىن دكەفتە د ستوويىن ژنىدا و چاڭ ل كىرارىن زەلامى دەيتتە نئاندىن. ئەفئىن د نامەيا خوەدا دىيژىت: "ئەگەر ئەز كور بووما، نە پىرۆبىلەمەك بوويا كول گەل كەچەكى يان ژنەكى رابكە تاما و من سەكس ل گەل بىرا، ژبەر كول گۆر سىستەما وئ جفاكى ھەر تەم شاشى يا كەچى بوو و چ ب سەرى كورى نەدھات... بگا، ۲، بپا۶۷". ئەشجا دگەل بۆرىنا وەختى، تىگەھى ئەخلاقى ب نامووسىقە ھاتە گىردان و نامووس ژى كەفتە دئاف كوشا ژناندا و ژن بوونە شەرەف و نامووسا بنەمالى. خوياكىرنا ئەنجامدانا كىرارا سىكىسى ل دەف ژنان، كىرارهكا گرچن و ب زەحمەتە، ئايىن ب خوە ژى داكۆكىن ل سەر ھەبوونا شاهدان و راستگۆيى دكەت. لى ژبۆ كچىن تازە شووكرى، كىرارهكا ھىسان و بەرھەستە، ھەردەمى پەردا كچىنىيە نەھاتە دراندن و خوين نەھاتە دىتن، بىي ھىچ دويفچوونەكا زانستى، كچ دەيتتە گونەھباركرن و پاشى دەيتتە كوشتن. نقىسەرى ئەف بابەتە ب شىتۆبەكە ھونەرى يى جوان ئازراندىيە، دانوستاندىن ھەچكۆھەيى يىن نىرىن بنەمالى دگەل ھزر و تىگەھىن چارەسەركرن (فەشارتتا فەيتىي)، ب شارەزايى تىكەلكرىنە كو بىستە بابەتى رۆمانەكا جوان و ھەژى خواندى. ئەف شىوازى خوە دووركرنى ژ پەيامىن

راسته و خوږين ناراسته كړی و جزوړا نفيسه رى وه كو شيره تكار و كه سى
 قهشارتى، جوانييه كى دده ته دهقى وپژه يى كو بيسته رو مان و ژ چيرو كين
 رپوړتاژكى بهيسته جوډا كرن. خه زوورى كچى (كو برپارده رى بنه مالتيه) ب
 هه لچوونه كا بى هزر كرن، ب نوچه يا خوږين نه هاتنى دناز ريت و برپارا كوشتنا
 كچكى دده ت. هم وه كو پيگيريه ك ب تيگه هى خوه يى نايينى ه شكباوهر، كو
 پاقر كونا نوممه تا ئيسلاميه ژ كچه كا زناكار و د سهر د اچووبى، هم ژبو خه لكى
 دهر دؤر كو ب كه سه كى هه رى و نامووسپاريژ و پاقر كه رى ناموسى (ناموس
 شووشتن) بهيسته هژمارتن. بابى كچكى د بيژتنى: "باشه مروفا هه كه د قى پرسى ده
 ل سهر خوه به و له زى نه كه. دقيت مروفا هشير به و نه حه قى نه كه و ب نه حه قى
 زيان نه گه هه قى تضالى، لهوما به لكى باش به مروفا پرسيارا دوكتوره كى بكه... لى
 مامى وى د بهر سفيدا، ب هه لچوونى لى قه دگه رينيت: پرسيارا دوكتوره كى؟! كورؤ
 كيژ مه لايى نسجه ته كا وهه كويه دا هم بكن! من هه تر سه كا وهه ژ كه چين ته دكر...
 تو دخوازى سه رى مه ل بهر خه لكى شو بكي، نه ز دى چ بيژم خه لكى؟ ژنا كورى من،
 برازا يا من، نه كه چ بوو و ژ بهر هندى كورى من نه و بهردا؟ نه ز ته حه موللا قى چه ندى
 ناكم و دقيت هم وى بكوژن... بگ، ۲، بپ۲۲". د پرانييا جاراندا كريارا ناموس
 شووشتنى ژبو خه لكى دهر دؤر دهيسته كرن، چونكو نه گه ر نه فهيتيه برينه كا
 كوور بيت، نه و برينه ب كوشتنا ژنى ساريژ ناييت، بهلكو كوورتر لى دهيت.
 نانكو تنى خوه پاقر كونه كا ته يسوكه د چاښين خه لكى دهر دؤردا، هم د بيژننى
 ته يسوك، چونكو نه و بنه مالا نه ف كاره ساته ب سه رى دهيت، سه ره راي
 كوشتنى، هه ر د چاښين خه لكيدا له كه دار دمينيت و خه لك ب بسته هى
 خزمانى دگه ل وان ناكه ت. خاله كا دى يا گرنه هيه، نه گه ر كچ نه هيسته
 كوشتن (ژبلى خوداين پرسگريكى) كه س چ ژى نزايت. لى ده مى دهيسته

کوشتن هینگی هه موو خه لک پی دزانن کو که چا وان شاشیه ک کریه و گونه هباره. ئانکو نه گهر ئهم ب تیهرینه کا لژیکی لی بنیرین، کوشتن ب نافی نامووس شووشتنی، له که دار کرنا بنه مالی و بهر به لاکرنا بی ناموسییه، نه شووشتن و ییه. گه له ک جارن ژی، نه گهر کچ ژبه ر ههر نه گهره کئی دی زی بهیته کوشتن، یان ب بۆیه ره کئی ته قه زایی بمیریت، خه لک ههر هزرا نامووس شووشتنی بۆ دکهت و د چاقین دهردوراندا له که دار بیت.

نه گهر هزرا خوه د ئاماره کا ساکاردا بکه یین و حساب بکه یین کا ژ ههر سه د بۆیه رین کوشتن ب نافی نامووس شووشتنی، چه ند ژئی کچین شیخ و ناغا و بنه مالیین ره وشه بنیر و دهوله مندن؟! هه له بت ریژه یه کا گه له ک کیمه. ئه ری ما تنی کچین هه ژار و نه خوینده وارن فی کریاری دکهن؟! ژ لایئ لژیکیفه فهره هه موو بنه مال و ته خین جفاکی (ب ئاستین جودا جودا) فه گریت، چونکو ئه فینسی و ئه نجامدانا سیکیسی کریاره کا مرؤفایه تیبه و چوکه له کئی گرنگی سیگۆشه یا غه ریزه یین مرؤقییه، دبیت ههر که سه کئی نۆرمال و ب هه ست، بهر ئاتافی فی کریاری ببیت. نه گهر ده نگ ژئی هات و کچ هاته کوشتن، دی ببته فهیسی و له که داری بۆ بنه مالی هه میسی. لی نه گهر ده نگ ژئی نه هات، دی هه تاهه تایئ فه شارتی مینیت. هنده ک بنه مال دناف خوه دا چاره سه ر دکهن و ب بیده نگی دبۆرینن، نه که سه ک پی دحه سییت و نه بنه مال له که دار دبیت و نه دووره بهیته ژبیرکرن ژی: "که سی ژبلی مه ئاگه ه ژ فی پرسئ نینه و ئهم د کارن دهنگی ژئی نه ئینین... گه لۆ چ رییه کا دی ژبلی کوشتنی نینه، ئیلله ه کوشتن! ما هیا کئی ژبلی مه ژقی مه سه له یی هه یه، ما ئهم نه شین چاره یه کا دی ببینین?... / نو براوو، هه ما ژ کهر مه خوه بلا ئهو وهک کوشتنی نه به. بلا وهک ته سادوفه کئی به. بلا وهک بوویه ره کا

كهتنا ژ بالكونى يان كهتنا بن ترومبيلهكى ده به... بگا، ۲، بپا۷۳-۷۴. ئەف هەردوو
 رېكئىن نقيسەرى ل سەر زارنى بابى كچكى پيشنياز كرىن، باشتىن رېگە
 چارەبىن ناموسپاريزىيىنە، چونكو نه ياخيپوونە ل سەر عورفەكى هەيى ب هيز
 (خو ئەگەر شاش بيت ژى، سەنگە كا مەزن دناف جفاكيدا هەيه)، ئو و نه
 پابه ندبوونە كا رەهايىە ب وى عورفى هەيىقە. دەمى نقيسەر پيشنيازا كوشتنا ب
 تەسادوف يان بۆيەرەكى هەچكوهەيى دكەت، هەولدانەكە كو بۆيەرئى كوشتنى
 ژ ناقتيدان و زەلامىنى و شەهنازى پىكرنا ب ناموس شووشتنى دوور بىخيت
 و بكەتە بابەتەكى بەرتەنگى هەقەند ب بنەمالەكا دياركرىقە. ئەقە ژى قۇناغەكا
 دەستپىكىيە ژبۆ سفقكرنا باندورا بۆيەرى ل سەر دەروونى بنەمالى و
 رېخۆشكرنەكا بەرهۆز و لۆژىكىيە ژبۆ رەتكرا ئى عورفى نەخواستى، كول
 داويى ب عورفەكى دى يى نەكوشتنى بهيىتە گوهورىن. ئانكو نقيسەرى دقئيت
 بىژتە خواندەفانى خو، گوهورىنا عورف و تىگەهين كۆمى ب ئاوايەكى
 بەرەبەرەيى ل سەر ئاستى تاكان دەيىتە ئەنجامدان. ئەقە ژى دگەل تىورا
 گوهورىنى دگونجيت كول دەستپىكى ژ تاكان دەست پى دكەت و پاشى
 دەرباسى كۆمى دبيت. هەر گوهورىنەكا ل سەر ئاستى كۆمى بيت، سەردەمى
 ژى ب خۇقە دگريت، ئەقجا عورفەكى نوو د سەردەمەكى نوودا، دئ جەهە
 عورفى كەشن گريت. ب ئى چەندى ژى، عورفى كەشن دئ ب عورفىن
 سەردەمى چوويى هەيىتە نياسين.

پيشنيازا دى يا چارەكرنى، دەنگ ژى نەئىنانە و قەشارتتا پرسىيە دناف
 بنەمالەكيدا. ئەقە ژى ب هەمان شىوہيى پيشنيازا بۆرى، بەرتەنگكرنا فەيتىيە
 كوچ بىيەن و دەنگ ژى نەهيىت. هەر د ئى بياقيدا، نقيسەرى نامازە ب

رهفتاره‌کا دی یا بی‌ده‌نگکرن و چاره‌سه‌رکرن پرسن کریمه و پشتبه‌ستن ب
 تیگه‌هه‌کی بوری بی جفاکی کریمه، هه‌رچه‌نده بو من یا نوویه و من دناف
 دوکیومیتین گه‌لیریدا نه دیتییه (حه‌یرانوک/ پاییزوک، داستان و ستران،
 سه‌ریپهاتی، چیروک و چیفاتوک... هتد). لی هه‌ژی تیهریزین و ل سه‌ر
 راه‌ه‌ستانییه: "دایکا من دناف سوچه‌تین خوه ده به‌حسی گوندی داپیرا خوه دکر و دگوت
 کول گوندی وی چ که‌چ د ژیی پستی چارده سالیی ده ب په‌رده‌یا که‌چینی نه‌بوون. وی
 دگوت که‌چ ب کوران ره دچوون به‌ر بی‌ری و ب زه‌لامان ره ل ناف بیستنان و ل چیاپی
 کار دکر و نه‌و زوو دنافا وان تیکلیین روژانه ده ژ که‌چینی دکه‌تن. لی که‌سی که‌چین
 خوه نه‌دکوشتن و دایووبابان ل شوونا هندئ چاره‌یه‌ک په‌یدا کربوو کو دگوتنی
 پیگوه‌ورکانی یان به‌ردیلی. یانی دایووبابین دزانی کو که‌چین وان ژ که‌چینی که‌تنه،
 که‌چین خوه ددان کورین که‌سین کو که‌چین وان ژ که‌چینی که‌تنه، نه‌و ژ ل هه‌مبه‌ر
 هندئ کو وان ژ که‌چین خوه دابانا کورین وان و وه‌ها هه‌ر تشت بی ده‌نگ ده‌راس دبوو
 وان وه‌ها نامووسا خوه، ب تاداریه‌کا دن، بی خوینرژاندن دپاراست و ده‌قین پریپیزان
 ده‌اتن گرتن... بگ، بپ ۶۷-۶۸". نه‌گه‌ر نه‌فه راست بیت، رامانا وی نه‌وه کو
 عورفی کوشتن نافرته‌ی ب هیجه‌تا نامووس شووشتنی، نه‌ ره‌فتاره‌کا ره‌سه‌نا
 جفاکی کوردییه و یا هاتییه وه‌رگرتن (ب ریکا چاقلیکرنی!). نوو کوردان ب
 مه‌ژییه‌کی فه‌کریتیر سه‌رده‌ری دگه‌ل پاراستنا نامووسن کریمه، چونکو نامووس
 ب فی ریکا سترکرنی ده‌یتنه پاراستن، نه‌ ب کوشتن و هه‌تکبرنی. نوو به‌ری
 مه‌ده‌ته بابته‌کی دی بی گرنک، کول گوره‌ی تیگه‌هی کوردان نامووس نه
 تنی ب کوشا ژنیقه‌ گریدایه، به‌لکو فه‌ره هه‌موو بنه‌مال (ب ژن و میرقه)
 پیشکداریی د فی پاراستنیدا بکن. ده‌می کوره‌ک که‌چکا ژ که‌چینی که‌فتی ماره
 دکه‌ت، نامووسا خویشک و بنه‌مالا خوه پی دپاریزیت. لایی دی ژ، هه‌ر ب

هه مان پرۆسه و ب هه مان تیگه ه وئ نامووسپاریزیی پهیره و دکهت. ههروه سا
 رهفتارا ژیکجودا کرنا کچ و کوران ژی شرۆفه دکهت کو دگه ل خورتبونا
 تیکه لی بین کورد و عه ره بان هاتییه دنا ف جفاکی کوردیدا. چونکو ل گوره ی
 به لگه بین جفاکی بین به رده ست، هه رده م کچ و کوران ب هه فرا کار کرییه، مینا
 شه فه پۆکین دستار هیرانی و زباره یان و مزه یان و گه له ک کارین دی بین
 هه شه ند ب ژیا نا گوندا نقه. جفاکین هه شسوی و ئه وین نیزیکی ئیک، رهفتاران ژ
 هه ف و هه ردرگن و دگه ل و هختی مینا رهفتارین جفاکی ره سه ن ل ده یین. نه دووره
 ژی، عه ده تی میسر یان کو پیره ژنه ک د شه فا بوو کینییدا، ب تبه لی په ردا کچی
 ددرینیت، هه مان کریارا شه شارتن نه بوونا په ردا کچینی و پاراستنا نامووسی
 بیت. ئه فا بۆری هه موو ل سه ر وئ مگر تییه هاتییه دانان کو ئه گه ر کچی ب
 کریاره کا سپکیسی یا نه رها په ردا خوه یا کچینی ژ ده ستدا بیت.

لئ هه ژی گۆتنه کو گه له ک جاران کچ ژ ئه گه ری گوما نه کا نه پشتراستکری
 ژی هاتییه کوشتن. بو نموونه ده می کچه ک تۆشی نه ساخی یا فایرۆما دبیت،
 دی زکی وئ وه رمیت و مه زن بیت (مینا ژنین دوو گیان دیار دبیت)، یان ئه گه ر
 په ردا وئ یا کچینی ژ جو ری (مه تاتی) بیت کو هه تا ئیکه مین زا رۆبوونی
 نا هیتته دراندن، یان ژی دبیت ژ به ر هه ر ئه گه ره کی دی یی فیزیکی بیت (مینا
 بویره یین بریندار بوونی یان ژ ئه نجامی کریارا ده ستپه ری). ئه ف حاله تین
 ژیکۆتی، کچین بیتاوان و بیگه رد به ر ب مه رگیشه ده ن. حاله تی کاراکته را
 رۆمانی ژی ئیکه ژ فان حاله تین کچ پی دبیته قوربانی یا هنده ک عورف و
 عه ده تین پاشکه فتی. نفیسه ری ب ویره کی خوه ل بابه تی ده ستپه را کچان دایه
 (کو دبیت هه تا له حزه یا ئی نفیسینی ژی، هنده ک نه زانن کو کچ ژی مینا

کوران دهسټپهړې دکهن): "نه ز جارېکې د وایرې سهکسی ده هند نارېام. من دهرېی نوډهېی ژ نافع ده گرت و نه ز ب تلېین خوه که تم بهر په رخاندن و تیځه بتاندنا نه ندامن خوه یې میبېنیې و پشټی چه ندهکې من هند زانی خوه شیا من هات. لی کو چاقې من ب چه رچه فا نه ز ل سهر رازایی که ت.. چوند چیکېن خوینې ل سهر بوون. من زانی کو من ب تلېین خوه، خوه بریندار کر... پشټی وې ههر کو نه ز ژ نالیې جنسی ځه دنارېام، من ب دهسټې خوه، خوه رهجت دکر... که لهک که سین نیاس هاتن خازگینېی من و دایک و بابې من خوهسټن من بدن شوو، لی نه ز نه وېرېام شوو بکم ژبه رکو کور و زلام د جشاکا من ده ب په ردا کچینېی د زهوجن و من هه ست ب هه بوونا په رده په کا وه ها ل جه م خوه نه کر... بگا، ۲، بپا ۶۷". رازیوونا وې ب پسمامې، دبیت ژبه ر هندې بیت کو ب هیڅی بوو ژې باوهر بکه ت و هه تکا وې نه بهت، چونکو پسمامه و ژ خوینا وېه. لی شپواری هسکباوهری یا ناینی، بیایین هزرکر نه کا لوژیکی و که تواری ل ده ف نه هیلا بوو. ههروه سا مایټکرنا خه زووری توندېه و ژی کارټیکر نه کا مه زن ل سهر بریارا پسمامې هه بوو.

ل سې جهېن دی ژې، نفیسه ری ب شپوه په کې که تواری (نه ئیدالی یا رومانین پېشین)، سه رده ری دگهل په هله وانې رومانې کرېبه و وه کو مروځه کې نورمالې نافع شې جشاکې دایه نیاسین (نه وه کو قه هرمانې زاهد و بې خه تا). ده مې ل که مېی زوزان دکه ښت و نه و هاریکاری یا وې دکه ت، ههسټین وی بېن نیراتیې دلشن و دلې وی خوه بو دقوتیت: "نه ز ژې وې گاقې ب وان ره چووم. من نه زانی کا چما نه ز ب وان ره دچم، لی تشته کی نه ز ژ نافع ده بهر ب وې که چې ځه دکیشام. د وان گاقان ده ناخفتنېن سه لمانې هاتن بېرا من و هزرا من خسته سهر ژنی و ژنېنانې... بگا، ۱، بپا ۵۹". ههروه سا ده مې بو جارا ئیکې نه ښین دیتی، توشی هه مان ههسټین نیراتیې دبیت: "دهسټه کې نهرم و گهرم دهسټې من هیدی راهژاند و چاقین وې

یئین پری ماییینی، له مزه یئین دلّی من بیتر کرن. من دهستی وی بهره ندا ههتا نهز باش کهتم نافا سهرداڤی. پاشی هایا من ژ من هه بوو کو هیژ دهستی وی د دهستی من دهیه... بگا، ۲، بپا ۴۸". ئوو دهمی ئەئین ل مالا په هله وانی دنڤیت، خه یالین وی ل لاشی وی بی جوان خراب دبن (هه رچه نده کیشه داره و ئیمانته ل دهف وی)، لی هزرین وی بو هندی دچن کو ژ قهستا یا خوه نڤاندی و حهز دکهت میاتی یا له شی خوه بیخته بهر چاقان: "من چاقین وی، دیمی وی نه ددیتن، لی ژ بنین پیمان و ههتا سهر کماخ و ده ریپی وی ژ لی ل بهر چاقین من بوون. وی دیه منی نهز ناراندنم و لاشی من نقوی ههست و کارتیکرین جور ب جور کر.. کماخین وی یئین میبار و سهکسی میرانیا من هار کر و ههزهکا خه ریب بو خوه ژینیزیکرنی ژ وی ناریا و ب سهر من ده زال بوو... من کر و نه کر نه ز نه شیم ری ل بهر شه ههتا خوه یا سهکسی بگرم... بپا ۹۰، ... لهوما نه ز زوو و بی یهک و دو کهتم هوندری نه ده بخانه و سهرشویا خوه... ب دهستی خوه دهه بیی خوه ره حهت کر و سهری خوه شووشت... بگا، ۲، بپا ۹۱". دیست خوانده فانه ک هزر بکهت کو ئەشه رهفتارین نۆرمالن و چ پیدڤی ب شی بهر گرافی نه دکر. لی من وه کو نمونه کا زیندی ئینا. کو بیته خالا جوداهی یا شی رۆمانی دگه ل رۆمانین دی یئین دوکیۆمیتنکاری و ناراسته کار. د پرائیا جاراندا، نفیسه رین کورد (یئین عه ره ب ژی دگه لدا)، کاراکته ره کی ئیدیالیی مینا په هله وانی داستان و چیشانۆکین گه لیری دکه نه لڤینه ری هه موو بویره ان و هه لوه شینه ری هه موو ئاسته نگان. ئەف له قته یئین ژینگۆتی، په هله وانی ژ کاراکته ره کی نمونه بیی زاهد و دایلان (خارق)، بهر ب که سه کی جوامیری جفاکیشه دبهت. په هله وان کاراکته ره کی هه چکوهه بیی ناف رۆمانه کا نفیسییه و رۆمان خۆدیکا ژیا نه کا که تواریهه.

* شهلتەرى قەھەواندنا ژنەين كيشەدار: پرائييا دەستەلاتەين
 ديموكراسيخواز و ئەوين باوەرى ب ئازادى يا كەسۆكى و مافەين مروفى هەين،
 ل دژى هەر كرىاره كەينه كو بېستە ئەگەرى گەفى ل سەر ژيانا مروفان. هەر
 مروفەكى (چ نېر بېت چ مە)، ماف هەيه كو ب ئازادى بژيت و ب ئازادى
 بپراى ل سەر چارەئفيسى خوە بەت و رېبازا ژيانا خوە دەستيشان بكەت. لى
 د جفاكەين پاشكەفتى و نە ديموكراتدا، كەسەين هيزدار ئەوين لاواز و بېچارە
 كونترۆل دكەن و مابە خوە د رېرەوا ژيانا وندا دكەن. د جفاكەين ئيسلامى و
 كوردیدا، ژن و زارۆك بى دەستەلاتەين ئەندامەين جفاكەينه. ئەفجا سەمبائى
 مالى وى مافى ددەتە خوە كو دەستپەردانى د هەموو هورهوركىن ژيانا وندا
 بكەت. ژبو پاراستنا فان هەردوو تەخەين گرنەين جفاكى، رېكخراوین جفاكى
 سئيل، ب ئاوايەكى خېرخوازی و ل بن سەرپەرشتى يا سېستەمى وەلاتى،
 دەستى هاريكارى بو درېژ دكەن و هەولددەن كو ئارېشەبەين وان چارە بكەن،
 يان سەكتەر لى بكەن. ئارېشەين ژنان بەرچاقتەر و زەقتەر، ب تايەتە ل وەلاتەين
 ئورۇبايى، چونكو كوشتنا ب بەهانەيا ناموس شووشتەين، زېندانكرنا ئافرەتە د
 مالفە، دانە شوويا ب ژۆرى، قوتان و ليدان و هەر كرىاره كا دى يا تەپەسەركرنا
 فېزىكى يان مېنەفى، رەفتارەين نامۆ و نە قەبوولكرېنە (ل گورەى ياسايى). لى
 سازى بېن حكومەتە و رېكخراوین جفاكى سئيل، بىي هاريكارى يا ژنەين
 كورد، نەشەين سەرەدەريه كا بەرھەمدار دگەل فى پرسى بكەن. لەوا نەچارن كو
 پشتبەستەئى ب كۆمەكا ژنەين خودان سەرپۆر و شارەزا بكەن. دەلال يەك ژ وان
 ژنان بوو كو پشەتە بەردانا خوە، دگەل رېكخراوا خاچا سوور و كوميتەيا
 سوئەئى ژبو پاراستنا مافەين كوردان كار دكر: "مەن گەلەك تەپەسەرى و دەردەسەرى
 ل سەر دەستى مېرى خوە يى يەكى مەمۆبى دېتن. ژبلى وى هەمبىا ب سەرى مەن هاتى،

هیا من باش ژئ چیبوو کو گه لهک کهچ و ژنن کورد ل سویدی هه قرووشی ته له دینیا زهلام و مالباتین خوه بوونه... من و چهند ژنن سویدی و یین کورد و ب نایکاریا ههک ریگخستنن خیرخواز، دمالا ژنهکا پر قهنجیخواز یا دهوله مه ند ده، مالهک ژبو نایکاریا کهچ و ژنن بینچاره و پهریشان یین کورد چیکر... بگا، ۲، بی ۴۳".

مه رم ژ هه بوون یان دانانا شه لته ری، نه وه کو ژنن ل بن گه فی تیغه بجهوینن و دهستی هاریکاری بو دریر بکن، پاشی هه ولدانا چاره سه رکنا ئاریشه یین وان بکن. ژ چیرۆک و سه رهاتی یین دهینه فه گیران، کو مشت ن ژ نه زانین و هوقاتی یا زهلامان ل دژی ژنان، ههستهکا دژمنداری یا ل بهرانبه ری هه موو نیران بو چالاکشائین نه شارهزا و نه رهوشه نبیر دروست دبیت (ب تابه تی ل جفاکین ژئ هاتین). ل کوردستانی کومهکا شه لته رین حکومی یین فهحه واندا نا ژنان هه نه و کومهکا بزاقین فیمنستی ژئ هه نه کو داکۆکی ل مافین ژنان دکهن. لی جوداهی یا قان بزاقان نه وه کو ژن خوه وه کو رکابه ر و دژمین زهلامی دبین. ههروه سا پرانییا وان ژنن تیدا کار دکهن، باوه ریه کا موکم ب دۆزا پاراستنا ئافره تین گه فلینگری نینه (ژبلی نه وین سه ربۆر ب سه ری هاتین). له وا دهلال ب زهلالی دبیرته ریبه ری: "نه فا ریگخسته کا خیرخوازی یا سه ریخوه یه و نه ل دژی میرانه، لی ژبو لهاوا هاتنا وان کهچ و ژنانه یین دبنه قوربانا شده تا میران... بگا، ۲، بی ۴۶". دوو مه رمه یین نه به لیکری ب فی ئاماژه یا بهزا نه دژایه تیکرنا میران هه یه؛ یا ئیکئ نه وه کو ریگخسته کا خیرخوازی یا راسته قینه یه و چ مه رمه یین فیمنستی یین سیاسی پی نینه. یا دووی ژئ، دانپیدانه کا نه راسته وخویه کو نه ف پرسه، دۆزا ژن و میران هه ردوو یانه و فره میر ژئ بهینه دنا ف ریگخسته تیدا، کو پروسه یا هاریکاری پی کاملان بیت. هه رچه نده ریبه ر نفیسکاره و مه رما وی یا سه ره کی ب دهسته یخسته نا با به ته کی

سهرنجراکیشه ژبو نښیښی: "به لى دهلال، تو دزانی نه ز نښسکارم و نښسکاری چیروک و سهرهاتیانم و من سهرهاتیانم ته ب خوه کر بوو چیروک و به لاف کر... بگا، بپه۴". لى نښسکاری سهرهاتیان، نه تنى شه گوښه زى بویه رانه، به لکو چیکه رى بابه تانه و نازرینه رى ناهه روکا تیگه هانه، ئانکو دبیته به ره فانی دوز و ناهه روکا سهرهاتیان. په پیام نه وه کو به لافکرنا سهرهاتیان بین دلسوز نه تنى ژبو خوښی و ده مپورانندیه، به لکو مهرم پى نه وه بیته سهرپور و وانه بین زى فیربونى بو وان که سین د بن که فیدا و نه وین که فدار زى.

خاله کا دی یا هه ښه ند ب نازادیشه، هلیه قزینا به هره یانه. هه موو به هره و شیانین مروښی ته په سهر، ب ته په سهری و شه شارتی دمین. لى نه که ر بیافه کی نازادى بو بهیته ره خساندن، نه دووره کومه کا به ره هم و هزرین داهینه رانه زى په یدا بین. ده مې نه ښین د ره ښیت و دگه هته مالا کارینى (کو پشکه ک زى کر بوو شه لته ر)، د ماوه په کی کورتدا فیری هه موو وان هه ز و ناره زوویان دیت بین د مالباتا وى یا ره سندا د قه ده گه کرى بوون. وى هه ز خواندنې و ژه نینا که مانجې دکر، لى مالباتا وى نه و بیاف بو دابین نه دکر کو ناره زوویا خوه پى تاقى بکه ت. ل مالا کارینى نه و بیاف بو هاته ره خساندن: "من د قان چار مه ښین ب نازادى ده که له ک نالیین خوه که ش کرن. من ب دهان پرتووکین جوړ ب جوړ و بین ل سهر مزارین جودا خوه ندن. قى خانمې ماموسته په کی تابه ته یى زمانى سوئدى و ئینگیزی ژبو من ئینا. من دمالا وى ده هه زکرنا خوه یا موزیکې پيشده بر و من پیچیبوونا له یستنا موزیکې ل با خوه هلشکافت. نه ز نیگارکیشی زى دکم و د وهختین قالا ده ره سمان چیدکم... قه ده خه یین بابى من و دهردوړى نه ز ئیفلیج کر بووم. لى د دهه کی وها کورت یى نازادى ده، ل مالا قى خانمې، نه ف هه مې شیانین من هلیه قزین و من خوه و پیچیبوونى خوه ناس کرن... بگا، بپه ۸۱". په پیام ژ نازاندنا قى مزارى

ئەو ھەممۇ دايىب بىياقە كى ئازادى بۇ زارۇكىن خوە برەخسىن و گرنكىى ب حەز و ئارەزوويىن وان بدن. ئازادى يا كەسۆكى مژارەكا گرنگە و پىدش ب تېھزىنەكا كور و ل سەر راوستانى ھەيە. ژيان و گوھورين مينا رووبارەكى بى راوستانە، ئەو ئاڧا ئەفرۇد رووبارىدا دەيتە ديتن، نە ھەمان ئاڧا دوھىيە. ئو ئەگەر ئاڧا رووبارى د گوۋەكا مەند دا بەيتە راگرتن، نەدوورە گەنى بىت و پاشى چ مفا ژى نەھيتە ديتن. ژ لايەكى دىقە ژى، ھەر كەسەكى ھندەك شىائىن فەشارتى ھەنە، ئەگەر بىياقەكى ئازادى يا كەسۆكى بۇ ھەبىت، نەدوورە بىتە ژىدەرى داھىتاناكى كو پرائىيا جفاكى ژى مفادار بىت.

* خۆكوشتن: خۆكوشتن حالەتەكى گرچنە و ب درىژاھى يا دىرۆكى بوويە جھى سەرنجراكىشانانا نۆژدار و جفاكناس و دەروونناس و ھەزرمەند و فەيلەسۆفان، فەيلەسۆفى فرەنسى ئەلبىر كامۇد "ئەفسانە يا سىزىف" دا وەسا ددەتە خوياكرن كو خۆكوشتن پرسەكا سەرەكى يا فەلسەفئىيە. مرؤف ل وى دەمى پەنابى دەتە بەر خۆكوشتنى كو ھەموو رى يىن ژيانەكا ھەژى ل بەر بەيتە گرتن و ھەست ب گرنكى يا ھەبوونا خوە نەكەت. نۆژدارين دەروونى ددەنە خوياكرن كو رەفتارا خۆكوشتنى دناڧ نەساخىن دەروونىدا بەر بەلاڧە و ھەر كەسەكى ھەولا خۆكوشتنى بدەت يان ئەنجام بدەت، نەساخىيەكا دەروونى يا دەستنىشانكرى لى ھەيە يان لى ھەبوويە. نەساخى يا خەمۆكى ئىكە ژ وان نەساخى يىن مرؤشى بەر ب خۆكوشتنىقە دەت، چونكو مرؤشى خەمۆكى دكەفتە دناڧ بىئۆمىدىيەكا دژواردا، باوهرى ب كەسى نىنە و ھەست ب تىياتىن دكەت، ھەست ب بى بەھايىي دكەت و خۆنرخاندنەكا نزم ل دەف ھەيە.

ھەرۋەسا ھندەك نەساخى يېن مېنا شىزۇفرىنيا و ئالۋدە بوۋى يېن ھۆشبەران
ژى، دېنە ئەگەرى دروستتوبونا ھزرىن خۆكوشتنى. ئەگەر ل ھندەك ئامارېن
رىكخراوا ساخلمى يا جىھانى (WHO)* ئەگەرىن، دى زانېن كو خۆكوشتن
ئىكە ژ سى ھۆكارېن سەرەكى يېن مرنا وان كەسېن دناثبەرا ژىي (۱۵- ۳۵)
سالىيىدا. د ھەر (۳) چركە ياندا كەسەك ھەولا خۆكوشتنى ددەت. ھەر
حالەتەكى ئەنجامدانا خۆكوشتنى، ب كىمى كارىگەرىي ل سەر شەش كەسېن
دى دكەت. ئەنجامدانا خۆكوشتنى دناث كەسېن نىردا پترە، لى ھەولدا
خۆكوشتنى ل دەف مېيان زىدەترە. پشنى ئەقېن ژ دەستى مام و پسمامى خوە
درەثىت و ل مالا ژنەكا سوندى بىنەجھ دىت، سەرەراي پويىتەدان و دابىنكرنا
پاراستن و پىدقى يېن ژيان و ئارەزوويېن وى، لى ھەر چوار بەرەژەنگىن
سەرەكى يېن خەمگىنىي دناث ناخى وىدا ھەنە؛ يىئۆمىدى، تىنىياتى، ھەستكرنا
ب بېبەھايىي و بى ھارىكارىي. نقىسەر ب شىۋەھەكى زانستى، ئامازە ب فان
ھۆكار و بەرەژەنگىن خۆكوشتنى ددەت: "مىن گەلەك ھزرا خوە د وى پىكولا خوە يا
خوەكوشتنى دە كر و گەھشتم وى باوهرىي كو ئەو ئەنجاما بىزارى، بىتتىتى، بىبەھقالتى و
بىپشترى، بىچارەيى و ژ ھىزكەتنى بوو، ژ بىباوهرىيا بخووبوونى بوو... بگا، ۲، بپا۸۰".
ھەرۋەكو مە گۆتى كو ھۆكارېن كرىارا خۆكوشتنى گرچن و ئالۋزن، بەرى ئەف
بۆبەرە ب سەرئ ئەقېنىي بھىت، چ نىشانېن نەساخىيەكا دەروونى ل دەف
نەبوون، لى دەمى ھەشرووشى قى پرسگرىكى بوۋى، پىكولا خۆكوشتنى كر.

---

* ژبو پتر پىزانېنان ل سەر ئامار و ھۆكارېن خۆكوشتنى، سەحكە: نەھىشتن و رىگرى لە
خۆكوشتن (چوار نامىلكە). ژ بەلاڤۆكىن (WHO). ۋەرگىران ژ ئىنگلىزى: د. عارف حىتۆ.
چ. ۱، چاپخانا ماردىن. ھەولېر- ۲۰۱۳.

ئەو ب خوە، كەسايەتەي يا جشاكي يا مرۆڤي ژ سە چوكلەين سيگۆشەيەكەي پەيك دەيت (هەست، هزر، رەفتار)، دەمەي هەندەك هەستەين رەشپەينەي خوە ب سەر دليني يا مرۆڤي دادەن، هزرەين رەشپەينەي ژي پەيدا دەن و بەر ب رەفتارەكا نەخواستەشە دەيتە هاژوتن. ئەگەر ئەم هزرەين پەيدا بووي ژ هەست و پەيخەسيانەين ئەڤينەي (د سەرداڤا كارينەي ڤە) بەدەينە بەرئەيك، كو هزرا پەيدا بووي بدانينە بەرانبەر هەر هەستەكا هەي، دئ ب ڤي شپوئەي ل خوارئ بيت:

- **خەمگينەي:** "خۆزي ئەز مەبام، يان خۆزي ئەز يا مري بام و من هۆسا خوە نەدەيت با"

- **هەستەكرنا ب تەنياتەين:** "ئەز ب تەنمە، من شيانەين چ تەشان نەماينە و نەشيم چ بەم!"

- **پەيشتەگري:** "كەسەك هاريكاري يا من ناكەت و نەشيم زەيدەتر خوە ل بەر ڤي گەڤي بەگرم"

- **پەيئومەيدەي:** "من هەموو تەشت ژ دەستەدان و يا بوويمە بارگراني ژبۆ خەزان و دەردۆرا خوە"

- **هەستەكرنا ب پەيخەسيانەين:** "چ رامان ژبۆ ژيانا من نەماينە و دەيت خەلك ب مرنا من دلخۆش بين"

ژ ئەگەرئ ڤان هەستەين بۆ چەپووي و هزرەين ژي پەيدا بووي، ئەڤين بەر ب كريارا خۆكۆشتەشە دەيت و پەيكولەي دكەت كو خوە دەلكونا مالايدا بەهائەيت. لئ بەري خوەهائەيتەي، كارين وي رزگار دكەت. ل ڤەره ژي، نەيسەري ب شپوئەيەكەي هونەري يەي هەمادار سەردەري دگەل رەنگرنا خۆكۆشتەي كريبە. ل شوينا كارين پەيتەي؛ (ما تو ژ خودئ ناترسەي؟ ما كەي هەي ژ تە هەيە و دئ بۆ

کي خوه کوڙي؟ پاشی بو وی بهحسی ئاگرئ دۆزهخی و تۆره بوونا خودئ
 بکهت، یان بو بیژیت کو فیره گرنگی ب کهسی نهدهت و ئاخفتنن خه لکی
 پشتگوهر پاڤیت، ژیان جارهکه و فیره مرؤف خوشیی ژئ بیئت، یان کۆمه کا دی
 ژ فان شیرهتین هشک و زوها، کو رۆژانه دایاب و که سوکارین خۆکوژان بو
 ئاراسته دکهن...). ئەو کار ل سهر ههستین وی یین رهشبین دکهت کو ب
 هندهک ههستین دی یین گهشبین بگوهوریت: "ته ماشا بکه ئەف چ دیمه نهکی
 خوهشک و رهحه تباره، بنیره بی کا نهگهر ئەم بخوازن ئەم چهند دکارن ژ خوهزایی فیر
 ببن. بنیره فان داران، چ بهی سهرئ وان، گهرم و سهرما، بهار، پاییز، زفستان و هافین
 ب ههمی کارتیکنین خوه یین جور ب جور دادکهفن سهر وان، وان ژ په لان، ژ فینقیان
 رووت دکن، ئافئ ددن وان، ژئ دستین، لی ئەو دهف ژ ژيانا خوه بهرئادن... ژبو خوه
 راگرتتی خوه بیتره ناخی ده دادهیلن و جهی خوه موکمر دکن.. ل رۆناهی و ل ژيانا
 دگهرن. فکر بکه کو مرؤف ژئ وهک وان خوه دی ئیراده و هیز و بریار به، خوه ل بهر
 ههمی رهوش و تهنگافیان رابگره، دی چهند شاناز و دلخوهش به... بگا، بپا ۷۹-۸۰".
 کا چهوا هزرین رهشبین ژ ههستین رهشبین پهیدا دبن و دبنه ئەگهرئ رهفتارین
 نه په سه ند. ب هه مان شیوه ژئ ههستین گهشبین دبنه سه ده می هزر و رهفتارین
 گهشبین. ئەفه پشکه که ژ ته کنیکین چاره سه ری یا دهروونی ژبو نه هیشتن و
 ریگریکرنا ل کریارا خۆکوشتن. وه سا دیاره نفیسه ری دویفچوونه کا زانستی
 ژبو بابه تی خۆکوشتن و چه واتی یا چاره سه ری یا وی کرییه، هه تاکو شیلای فان
 پیزانیین مفادار بیخته دناف بویه رین رۆمانا خوه دا. گه له ک جاران مه گۆتییه
 و دیژینه فه کو مه ره ما سه ره کی ژ خواندنا ده قین و یژه یی خوشی و مفایه.
 هه رچه نده خوشی ب خوه ژئ مفایه کی دهروونی چیکرنا ئارامی و خوشی یا
 ب سه ره له بوونی ده ته وه رگری، لی هه بوونا مفایه کی ئەپستمی یان زانستی،

مفایي خوځی یا د هروونی موکمر و پتر لې دکهت. د پېڅاژویا فان هه موو بویه ر و نازراندنا هندک تیگه هین جفاکیدا، مشه جاراب نه چاریقه جفاکي خوه یی ره سهن دگه ل جفاکي سونیدی هه فبه ر دکهت، هم ژبو بهرچا فکرنه پاشقه مایینا جفاکي ژي هاتي و هم ژبو پیکولا گوهارتنا تیگه هین پاشکه فتي ب هنده کین دی یین پيشکه فتي و بهرناقل. دبیت ژي ناماژه یه ک بیت ژبو فیربونی و چاقلیکرنی. د واری گرنگی یا خواندنیدا دبیزیت: "هه ر جارا نه زل ترینی سوار دبووم پرتووکه ک ژبو خوه ندنی ژي ب من ره بوو... بگا، ۲، بپ۶". لې د جفاکي مه دا خواندنا په رتووکان نه کاره کي پيشینه د ژيانا روژانه یا گه نجاندا. نوو د بیافي چاپکرن و کرپنا په رتووکاندا: "نه ز نکارم گه نه ک د نفیسکاریا خوه ده پيش بکه قم... پیویستیا من ب ناوردان و تیپینین خوهنده قانان و ره خنه یین ره خنه گران هه یه، نه و ژي ناهین کرن ژبه رکو پرتووکین من نه هاتنه چاپکرن و نه هاتنه خوهندن... بگا، ۱، بپ۷". هه رچهنده نه ف گوتن یا بابی گولې یه (ل سویدی)، لې ناماژه یه که ژبو نه کرپنا کتیبان و نه خواندنا وان. نه گه ر کتیب بهینه فروشتن، هینگی نفیسه ر دی شیت ب نفیسکاری یا خوه ژیت و دی ب بهرده وامي کتیبین خوه گه هینیت چاپی. په هله وان ژي، زیده باری نفیسینین ویزه یی و زمانه ثانی و چیروکان، کاره کي فه رمی ل پوسته گه هی دکهت، داکو پیدفی یین ژيانا خوه پی دابین بکهت. د له قته یه کا دیدا، ناماژه ب پرۆسه یا کارکرنی ددهت کو (ژيانا فی ده ری و هه یه، مروفا دناقبه را کار، ژن، زاروک و مژولاهیین ناقهالی ده به رزه دبن... بگا، ۲، بپ۸). نانکو ئیشاره ته که ژبو پیروزی یا کاری و خیزانی. نوو د هه فبه رکر نه کا دی یا دناقبه را چایخانه یین جفاکي مه کو مشتی گه نجن و هه رده م دومینی و په رکانی سه را تکه و چاپی دکه ن. لې نه و ب کارکرنیقه مژولن و کافی یین وان ژي ژبو جفین و دیدار و بیهنه دانین قه هوه فه خواری دهینه بکار ئینان.

ل داویڭ ژى دبیژین، نفیسەر د فی سیتکی رۆماناندا شیایه رهوشا جشاکن
 کوردی و بزاقین رزگاربخوازی یا کوردی ل هەردوو پارچەییڭ باکور و باشوور
 دوکیۆمیتت بکەت و دناڤ کەلواشی چیرۆکەکا ئەشیندارییدا بچینیت، کو
 میناکن رۆمانن ب خۆڤه بگریت و ژ ریپورتاژین دوکیۆمیتتکاری دوور بیخیت.
 بکارئینانا بۆیەرین دیرۆکی ژبو نفیسینا رۆمانن، سەرەرای وئ چەندی کو مەرەم
 یی دوکیۆمیتتکرن و نفیسینا رۆمانەکا دیرۆکییە، لئ کارەکی نەهیسانە کو هەموو
 نفیسەر بشین وئ هەشەنگی یا دناڤهەرا بۆیەرئ دیرۆکی و بۆیەرئ رۆمانییدا
 یپاریژن و دەڤەکی رۆمانکیڭ جوان و وێژەیی ژئ چیکەن. د رۆمانا (ئەڤین
 شەوات) دا، کاراکتەرەکی رۆمانن بەر ب رۆژئاقایا کوردستانیشە دچیت. ئوو د
 رۆمانا (ئەز و دەلال) دا، ئاماژە ب چیرۆکا پیرەمیرەکی دەت کو کچەکا سنیلە ژ
 کامپەکا ئیرانی بۆ خوە دخوازیت و ئەو کچە ژبانا وی یا هەڤرینیڭ، ب
 نازداری و هەندەک عورڤین جفاکی کوردەواریی نەخۆش دکەت. نزانم کا مەرەم
 یی ئەو د رۆمانین بەیتدا کەرەستەییڭ ئافاکرنا رۆمانین خوە ژ رۆژهەلات و
 رۆژئاقایا کوردستانن وەرگریت، یان تەسادوفەکە و دئ د سەر را بۆریت. ئەگەر
 ئان هەردوو ئاماژەییڭ ژینگۆتی بکەتە بابەتئ دوو رۆمانین دی و دناڤدا
 ئیشارەتئ بەتە کوردین نازەربێجان و ئەرمەنستانن ژئ، دئ ناقونیشانین ئی
 نفیسینا مە (خەبات و دەرەسەری یین کوردان و کوردینیڭ) یی کاملان بیت.
 ئوو دئ بیتە بابەتەکی کاملانن دۆزا کوردان و کوردینیڭ دناڤ رۆمانەکا وێژەیی
 یا چەندیڭ بەرگدا.

*

سىما يىن گوندى و عەشيره تگەرىي

د رۆمانا "هەوارە" دا

سترائين گهليرى و روماننا ههواره

مشه جارن، روماننقىس چيروكئين گه لئىرى دكه نه هيقتىنى رومانين خوه و سهردهمكى دياركرى يى دىروكا ملله تى كورد پى قه دگيرن. رهوشين كه توارى و رهفتار و ئيش و دهردهسهرى و تيگه هيىن سهردهمى چيروكى پى شروقه دكه ن و ل گوروى كوژان و پيدقى يىن سهردهمى هه نوكه يى دگونجىن. ل داويى زى ديبته هيمايه كى مه جازى ژبو شروقه كرن و نازراندنا هندك بابتهين جفاكى يىن هه قبه ند ب سهردهمى نفيسىنا رومانيشه. ئو خوانده فان سهردهمى به ريبه كا هه نوكه يى دگهل دكه ت و مفايه كى دوو سهرى يى باركرى ب خوشىنى زى وهردگريت؛ ههم خوشى يا پىزانىين دىروكى زى وهردگريت، ههم دگهل رهوشا كه توارى جفاكى خوه هه قبه ر دكه ت و ب شيوه يى ل جهدانانى دچيته دناف بويه رين قه گىراييدا. ئو چيژه كا ويژه يى ژ جوانى يا هيما و مه جازين بكارئىنايى وهردگريت. د ههموو ده قاندا، جه قه نك و مه جاز بيا قه كى به رفره هتر بو لفاندا مه زى خوانده فانى قه دكه ن كو ب كوورى بچيته دناف ده لاله ت و مه دلولا تين نفيسه ر په ياما خوه يى ئاراسته دكه ت. ههروه سا پيشه گرئيدانه كا رابردوو به ب سهردهمى هه نوكه ييشه، كو ئو ب خوه زى په يامه كا مه رهمداره ب دوو باره بوونا بويه رين دىروكى و ره سه نايه تى يا تيگه هانقه. چيروكئين ميرانيى و شه ران زى، چقه كه ژ فان جوړه چيروك و سهرهاتى يىن ميللى (ئه گهر نه بيژين دىروكى). لى ئه ف جوړه چيروكه ب سترائين كوچك و ديوانان ده يينه قه گيران. هه رچه نده مه رهما هه ردوو شيوازان پاراستنا دىروكا زارگو تيبه، لى ديبست چيروكئين سترائكى به ربه لا قتر و باوه رپيكرى تر بن، چونكو سترا ن وه كو ته رتيلين ئايىنى ده يينه

ژبه ر کرن و گوهورینا کیش و سه روا و سه ليقه يا وئ، ب زهحه تتره ژ گوهارتنا بويه رين چيروکي. لي ناهيته فه شارتن کو ل گوروی زيره کی و رهوانبيژي يا سترانبیژي، کومه کا گوهورینان ل سه ده قين سه ره کی يين سترانان ژي هاتينه کرن و دهينه کرن. چيروکنيش و روماننقيسي کورد محمه د سه ليم سواری، د پرانیا به ره مهين خواهه، گرنگي ب ره وشا گوندین کوردستاني و سه رهاتي و چيروک و سترانين زارگوتنا گه ليري ددهت، سترانه کا کوچک و ديوانان کو ده باره ی شه رين عه شيره تگه ريی و ميرانيی و به رخوه دانان ل دژي دهسته لاتا فره می، کريه هيشيني رومانه کا خواه و ب نافي "هه واره"* ژ ريشه به ری يا چاپ و به لافکرني/ دهوک هاتيه چاپ و به لافکرني. پوخته يا رومانني ب في شيويه:

بشتي خه له في فره حو ئاغای خواه ل واليي واني ددهت و د سه رايای ويشه دکوژيت، جه ندرمه يين ئوسمانلييان وي دگه ل کومه کا هه فالين وي دگرن و پاشی دهينه ل سيداره دان. گوژي يا هه فژينا وي، ب زاروکفه گوندی باخمسي دهيلن و دهينه گوندی ديکي ل دهف برايی خواه حه سه ني ئوزمين ئاغای. زاروکين گوژي (مستي، سه ليم و مه ميخان) ل دهف خالي خواه دهينه پاراستن و ب خودانکرن هه تاکو مه زن دبن. مستي که سه کی هيژا و ريزداره، پرانیا عيل و عه شيرين وي ده فهری حه ز ژي دکهن و ريزه کا تاييهت بو دگرن. هه موو مللهت و سه روکين عه شيره تان وي پيشينيی ژي دکهن کو دي جهی باپيري خواه عوزير ئاغای گريت و دي ئيکگرتني دناف هه موو عه شيره تين کيکان، ملان، شينکی، شه مکان، دوقولي، حه سنا، حه يده را و په نجاريا په يدا کهت. هه موو

---

* محمد سليم سواری (۲۰۱۳). هه واره. رومان. ژ وه شانين ريشه به ری يا چاپ و به لافکرني. ج ۱، چاپخانا پاريزگه ها دهوکي- دهوک.

هیقی یا وی یا دهستیکی ئه وه کو قه سرا بابی خوه ل گوندی باخمسی نووژه نکه ته فه و خوه نیزیکی هه موو عه شیره تین ده فه ری بکه ت. ئووب هاریکاری و پشته فانی یا حه سه نی ئوزمین ئاغای و مام هه سنی ئاقله مند (کوشیره تکاری مالباتا ویه)، ئی ئومیدا خوه ب جه دئینیت. پاشی شه مسیخانا کچ خالا خوه دخوازیت و دهیته فه گوهاستن بو گوندی باخمسی. لی قادوی چه توی کو داردهستی دهسته لاتییه و ب فهرمانا ئوسمانلیان ببوو نوونه ری هه موو عه شیره تین ده فه ری، نه دخوه ست ستیرا مستی دناف عیل و عه شیره تین ده فه ری دا گه ش بییت، چونکو گه شبوونا ستیرا مستی، کیمبوونا دهسته لانا ویه. وی دفا هه موو عه شیره تین وی ده فه ری ل بن کونترولا وی بن و ئه و زی داردهستی والی و به گین ئوسمانلیان بو. ئه فجا هه رده م پیلان ل دزی مستی و خالی وی دگیران کو توشی کاره ساته کی بکه ت و ژناف ببه ت. لی مستی و خالی خوه، هه رده م که ساتین خیرخواز بوون و هه رده م د خزمه تا ملله تی خوه دا بوون، نه دهیلان جه ندرمه و ره شه کین قادوی زولم و ته عداویی لی بکه ن. د کومه کا هه ولدانیین به رده و امدا، مستی و حه سه نی ئوزمین ئاغای فیان قادوی تی بکه هینن کو ژ بن کونترولا ئوسمانلیان ده ربه کفیت و بکه هته ره فا ملله تی خوه، داکو هه موو ب هه فرا (هه ردوو بنه مال ژ هه مان رفیشتا عوزیر ئاغای بوون) پاریزگاری ل سه ر نافی باب و باپیرین خوه بکه ن. لی قادو نه هاته رای و بی به ره هف بوو نافی بنه مالی ب خه لک و عه شیره ت و ئاخا خوه فه، ژبو ب ده سته ئینانا به رزه وه ندین که سوکی و مه زناهییه کا داردهستی ده سته لاتین بکه ته قوربان. پرائیا عه شیره تان ب لایی مستی و خالی وی شه چوون، هه تا جه میلی برای قادوی زی نه خواست پشکداری خیانه تکاری یا برای خوه بییت و دگه ل دوزا ئیکگرتنی و به رزه وه ندا گشتی بوو. قادو ب هاریکاری یا

جەندرمەيىن دەستەلاتى پېكولا شەرى و ب سەرداگرنا گوندى دېركى و قەسرا
 باخمسى دكەت. ب لەشكەرى مىرى و رەشەكىن خوۋفە گوندى دېركى
 دوورپىچ دكەت و ب فىلەكا نافتىدائىن عەشىرەنگەرىيە حەسەنى ئوزمىن ئاغاي
 برىندار دكەت. لى مستى ب كۆمەكا شەرقائىن عەشىرەتاشقە، ژ باخمسى د
 ھەوارا خالى خوۋ دەيت و لەشكەرى قادۆى دوورپىچ دكەت. رۆمان ل قېرە ب
 داوى دەيت و چ ئەنجامىن شەرى ھەردوو لايەنان نادەتە دەستى خواندەقانى.
 پرائىيا پەھلەوان و گوند و عىل و عەشىرىن د قى رۆمانىدا، ژ چىرۆكە سترانا
 ەمى گۆزى و بشارى چەتۆى ھاتىنە ۋەرگرتن. لى ل شوينا قەگىرانا چىرۆكا
 سترانى، ب شىۋەيەكى دراماتىكى راجاندىيە و كراسى رۆمانەكا خۆش و فرە
 رەھەند كرىيە بەر، كوب كۆمەكا پەيامىن مەرەمدار و ئاراستەكار ھاتىيە
 باركرن. ئەف رۆمانە ژ ۳۷ پشكىن پىكقەگرىدايى و سنسلەيى پىك دەيت.
 بۆيەرىن وى، دناف شىۋازەكى سادە يى راجاندىدا ھاتىنە قەگىران، كوژ
 دەستپىكەكا ھەچكۆھەي دەست پى دكەت و بەر ب گرى يا رۆمانىشە دچىت و
 باشى كىرئى گرى يى بەر ب چارەسەرىيەكىشە دچىت (لى ۋەكو پرائىيا
 چىرۆكىن گەلىرى)، چ دومامى يىن خۆش و پىشسىنكرى بۆ نەھاتىنە دانان.
 ئەف ب دومامى ئىنانا دەرئەكرى كۆمەكا رەھەند و راقەكرنىن ھىمايى ب خۆفە
 دگرىت؛ دبىت ئامازەيەك دبىت كو دى پشكەكا دى ل دويف ھىت، دبىت
 پەيامەك دبىت بۆ ۋەرگرى كو ھەر ل دويف تىگەھى خوۋ يى ل سەر باشى و
 خرابىن/ ۋەلاتپارىزى و ئۆكەراتىي، دومامىيەكى بۆ بدانىت. دبىت ھەولدانەك
 دبىت ژبۆ گوھارتن و راستقەكرنا دىرۆكا زارگۆتى يا قەگىرايى (چىرۆكا ەمى
 گۆزى و بشارى چەتۆى)، لى ب ھارىكارى يا خواندەقانان كو قادۆ بەيتە
 كوشتن و سەرکەفتن بۆ مستى دبىت، دبىت ژى ئەف بۆيەرە ب رەوشا ئۆكە يا

کار ب دهسین وه لاتپاریز و پیشمه رگه شوبهاند بیت کول بهر هیزین دژمانان و دهسته کین وان یین خوه فرۆش د راوه ستاینه و هیشتا چ ئه نجام ژئ دهرنه که فتینه. هه رچ بیت و چهوا بیت، پشکدار کرنا خوانده فانییه د تیهرین و هه لسه ئگاندا رهوشا هه نوکه ییدا و لئاندا عه قلی کۆمییه ل سهر بابته کن گشتییه هه ئبه ند ب سه ربۆر و تیگه هین کۆمییه. نافی رۆمانی ژئ هه مان ئامازه یا ددهت. ههواره.. بانگه وازییه که ژبۆ داخواز کرنا هاریکارییه و رزگار کرنی، ئانکو هه وار کرنا لایه نه کئی د بن گه فیقه یه کو خه لکی دهر دۆر و راستیه ره ره د هه واری بهیته. دبیت بانگه وازییا مستی بیت کو عیل و عه شیرین کیکان و ملان و دهر دۆرا وان د هه وارا وان بهین، دبیت بانگه وازییا حه سه نی ئوزمین ئاغلی بیت کو مستی ب شه پئانین خوئه د هه وارا گوندی دیرکی بهیته، دبیت ژئ بانگه وازییا نفیسه ری بیت کو جیهانا رۆژ ئاقایی یا مرۆقدۆست و دادپه ره ره د هه وارا ئی ملله تی ل بن گه فا د سهر داچوونی و هیزین تاری بهیته.

گوند و عه شیره ت

پرانیا ملله تی کورد خه لکی گوند و عه شیره تانن، ژبلی خوچهین ره سه نین هه ولییر و سلیمانیی کو ئه وه هه ردوو باژیرین دیرین ژئ ژ لای خه لکی گوندی و عه شیره تانقه هاتینه جهوار کرن. قه لاتا هه ولییری هه ر ژ سه رده می سه نه حاریی ئاشۆری هه بوویه و ب دریژاهی یا دیرۆکی کۆمه کا نفسین هه مه جوړین مرۆقان لی ژیاینه، هه تاکو نهۆ بوویه وارگه هی کوردین گوند و عه شیره تییه دهر دۆرا وئ. سلیمانیی ژئ وه کو باژیر ژ لای ئیبراهیم به گئی بابان قه هاتییه ئاقرن کول سه رده می حوکمداری یا سلیمان پاشایی مه زن ل به غدا (۱۷۸۰-۱۸۰۲) بوو، لهوا هه ر ب نافی والیی به غدا هاته ب ئاقرن. هنده ک بنه مالین کیم تی

نه بن، هه موو خه لکى وى ژ لايى گوند و عه شيره تين دهر دورفه هاتيه
 جهوار کرن. لهوا هم د کارين بيژين کو پرائيا باژيرى بين کوردستانى ژى، د
 بنه رندا خه لکى گوند و عه شيره تانن. ب قى چهندي ژى، هر که لتوره کى مه
 هه بيت، دى ب که لتورى گوندى و عه شيره تيفه گريداى بيت. نه فجا نه ف
 که لتورى گوندى و گونديکانيى، بو نفيسه ران ديبته هيئين و که رسته يى نفيسينا
 ده قين ويژه يى و نفيسه ر دکنه پيرينه يه ک کو هزر و تيگه هين پاشخانا
 په روره يى- جفاکى يا تاکى کورد (د سهرده مى هه نوکه بيدا) پى دهر بيرن.
 محمد سه ليم سواری ئيکه ژ وان چيرو کنفيسين داهينه ر دى بياقيدا کو پرائيا
 که رسته بين ناکرنا چيروک و رومانين خواه ژ جفاکى گوندى وهر دگريت و
 کيشه و دهرده سهرى بين سهرده مى خواه پى دنارزيت و دئىخته بهر دهر بيرين
 خواه بين ره خنه ناميز و هه لسه نگاننده يى. هم شپوازه کى مه جازى بين دهر بيرينه
 و هم شروفه کرن و بهر گومان کرنا هنده ک تيگه هين پاشخانا مه يا هزرى و
 په روره ييه. ل داويى ژى، که فاله کى دنه خشينيت کو خوانده ثان ل بهر انبه ر
 راوه ستيت و ب چافه کى هوور بينانه ل ژيان و که تواری باب و باپيرين خواه
 بنيريت: "چهند باشه مروفا بو خواه ناعلى ژ سهر بورين باب و باپيرين خواه بگرت...
 بپه ۵". ژ لايه کى ديشه ژى، بکاريئانا زمان و ده سته واژه بين ژيانا روژانه يا
 گونديان، بوويه نه گهرى فه ژاندا کومه کا په يف و تيرم و نه فوريزمين ره سەن
 کو گه له ک ژ گه نجين سهرده مى نزانن يان کيم بکاردئينن. بو نمونه ل شوينا
 بيژيت که رهمکه باخفه، دبيژيت: "تو ژى گيسکى خواه بده... بپه ۲۷". يان ل شوينا
 بيژيت فلان که س يى پيلانه کى ل دژى مه دگيريت، دبيژيت: "نه رى هه رى
 حه سەنئ نوزمين ناعاى يى ناشه کى دگيرت و هه قرانه کى دهيرت.. هه ر نه و دزانت کا
 ناشى وى دى چ هه قران نينته خارى... بپه ۱۳". يان ل شوينا بيژيت روژه ک دى

هیت که سہک چ پویتہ و گرنگیی ب مہ نادہت، دیبڑیت: "رؤژہک دی ہیت خہلک
 گارسی ژی ب کولافی مہ نا پیقن... بپ۵۷". گہلہک ژ فان گوتن و دہستہ واژہیان ب
 گوتنن مہ زنان (پیشینان) ہاتینہ بارکرن و ہندہک ژی بووینہ گوتنن مہ جازی
 بین دانوستاندنن روژانہ و وہکو گوتنن پیشینان دہینہ بکارینان:

- ژبو بہردہوامی یا بابہتہکی: " شیر ژ بیشا خلاس نابن... بپ۱۶".
- ژبو مہردینی: "ل نک وان قہ سپہک و ہہ سپہک نیکن... بپ۱۹".
- ژبو پیشینکرنی: "ہندیکہ خیارہ ژ توینکی یی دیارہ... بپ۲۶".
- ژبو تۆرہ بوونہکا دژوار: "خوی دخور و ئاف ب سہردا نہدکر... بپ۶۵".
- ژبو زانین و تیہزینی: "برا خودی شاشک یا دایہ مہ فیجا دقیت بزانی کا
 دی چہوا گریدہن... بپ۷۹".
- ژبو شارہ زایی: "بہس مستی دزانت تا بیستی بخوینت... بپ۸۰".
- ژبو دسہردا برنی و خوہ زالکرنی: "دا نہہیکین خوہ ب سہر دہہیکین مہ
 بیخی... بپ۱۳۹".
- ژبو ٹیکگرتنی و دلؤفانی یا مروفانی: "نینوک و گوشت ژ نیک قہ نابن و
 مہ ژی پ ل کافرئ نادانت... بپ۱۴۸".
- ژبو پلانریژی و کاری بہردہوام: "ئہ قہ چہند سالہ ئہ زقی بیرئ ب
 دہرزیک دکۆلم دقیت ہہر ئاف ژی دہرکہقت... بپ۲۳۲".

گہلہک دہستہ واژہیین ب فی شیوہی ژیکوتی و گوتنن پیشینان دناف ہہموو
 دانوستاندن و بۆہیراندا ہنہ، کو دیستہ خزمتہ کا مہزن ژبو دہولہ مہندکرنا
 زمانئ کوردی. زمانئ گوندی، زمانہکی سادہیہ و مشتی مہ جازہ، ہہموو

دهربرينين مه جازى يين دناف ئاخفتنييدا هه يى، ب ئاخى و كشتوكاليى و هه قبه ندى يين گوندييانقه گرئداينه .

هه ر عه شيره ته ك ژ كومه كا گوندا ن پيك دهيت كو ب ريكا خويني يان جهى يان نفس و رفيشتى پيگفه گرئداينه . هه ر گونده ك ژ كومه كا بنه مالان يان بابكان پيك دهيت و هه موو پيگفه د خوشى و نه خو شيباندا هه فكارى يا هه ف دكهن . كومه كا عه شيره تان ل ده ف ره كى د ژين و توخيى هه ر عه شيره ته كى و گوند و ئاقارين و ب شيوه يى پيگه اتنا دناقه را عه شيره تاندا د دياركرينه . ئو چونكو هه ر عه شيره ته ك وه كو يه ك بنه مالا ئيگرتيه ، هه فركى و مملانى يا دناقه را هه موو گوند و عه شيره تاندا ، ل بن باندورا دوو فاكته رين سه ره كى پهيدا دبوون . فاكته رى ئيكي ده ره كييه كو هه رده م ده سته لاتدارين ميرى (د هه موو سه رده ماندا و ب دريژاهى يا ديروكا شان عه شيره تان)، ته ره فى تيكدانى و ژيگفه كرنى بووينه ، داكو هه رده م عه شيره ت ل دژى ئيك راوه ستن و مينا دژمنان سه ره ده رين دگه ل هه ف بكه ن . جارنا توفى فى دژمنداريى دناقه را گوندين يه ك عه شيره تدا ده يتته چاندين و ژ نه گه رى فى چه ندى ، گه له ك عه شيره تين مه زن ل سه ر خوه دابه ش بووينه و كومه كا عه شيره تين بچووك دناف كه لواش و ده فه را يه ك عه شيره تدا چيووينه . ئەف رۆمانه سه ره ده رين دگه ل كومه كا عه شيره تين ده فه ره كى دكه ت كو پرائيبا سه ركيش و ئاغا يين وان نه فى يين ئيك بابكينه ، ئەو ژى عوزيژئاغايه . فاكته رى دووى نافخوييه كو ژ نه گه رى كي به ركى يا مه زناهيى و خوه چيتراندنا هنده ك بنه مالان ل سه ر هنده كين دى ، يان ژى ژ نه گه رى به رفه هكرنا توخيى ملكه تى و كوز و چه روانه و ئاقارين هه ر عه شيره ته كى ، ل دژى هه ف راوه ستاينه و ل به ر ئيكودوو د بوون دژمن . ئەف

فاکتیره ب فاکتهری ئیکښه گرېدايه، چونکو دهمې ههست ب بابه ته کې هوسا دهیته کرن، ئیکسه ر دهسته لاتدارېن میری و عه شیره تین دی یین هه فرک، ئی ناریشا نافخوهی مهزن دکهن و ئاگری دده نه بن. مشه جارن ئه گهر ئهف هه فرکی یین نافخوهی د چوارچوڅی هندک گوندین یه ک عه شیره تدا بن (یان د گونده کیدا بن)، ئاغای عه شیره تی ب رولئ تیکدانئ و ژیکدوورکرنئ رادبیت کو هه موو لایه تین هه فرک ل بن سیبه را کوینی وی کوم ببن. ب ئی چه ندئ ژئ، ئاغا هیزا خوه ژ لاوازی یا گوندین عه شیره تا خوه وهردرگرت. ئوو ئه گهر ئه و ئاغایه داردهستی دهسته لاتئ بیت، دهسته لات ب هه موو شیانین خوه یین رهوا و نه رواقه پشته فانیئ لئ دکهت و پله و پیگه ها ئاغای دناف عه شیره تیدا مهزن دکهت. بؤ نمونه جارچاره دئ کومه کا خه لکئ هه ژار ب تومه تین هه مه جور دهسته سهر کهت، داکو ئاغا بچیت و وان بهردهت، ئه فه ژئ دئ بیته منته ته ک ل سهر که سئ بهر دایئ و دئ بیته نافداریه ک بؤ ئاغای کو هه ردم د خه ما هه فوه لاتئ یین خوه دایه. ب ئی چه ندئ ژئ، ئاغا ب عه شیره ت و مال و مولکهت و گوندشه، دکه فنه د بن کونترولآ حکومه تیغه. لئ ئه گهر ئاغایه ک دادپهروه ر و خو شمیر هه بیت، هینگی هه موو عه شیره ت پیغه دهیته گرېدان و هه موو گوند و گوندیان مهزناهی یا خوه ژ مهزناهی و نافداری یا ئاغای وهردرگرت. هه موو حکومهت ژ هیزا عه شیره تان د ترسیان، چونکو ل گوره ی عورفین عه شیره تگه ربئ هه ردم ل هه مبه ری هه ر دژمنه کی دهره کی د هه فقگرتی بوون. ب کورتی و ژ لایئ سیسته می ب ریغه برنیغه، هه ر عه شیره ته ک مینا میرگه هه کی یان دهوله ته کی بوو، ئه گهر سه روکئ عه شیره تی یئ ب هیز و خوشه ویست با، مینا دهوله ته کا دیموکراتیخواز و دادپهروه ر دهاته پیشچاف. لئ ئه گهر سه روکه کی لاواز و نه خوشه ویست هه با، هینگی دا مینا

دهوله تین دیکتاتور و ستمکار خویا بیت، کو هه ردهم سه روک و دهسته کا وی، ملله تی دکه ته سوته مه نیی پاراستنا دهسته لاتی و بهرزه وه ندین تایهت.

ئوو چونکو ژيانا گوندان ب هیزا زه فله کان ب ریقه دچوو، هه ر که سه ک یان هه ر بنه ماله ک ب کارئ خوه یی چاندنی و ب خودانکرنا مه ر و مالاتیقه یی مژوول بوو، ئەوین هه زار و بی مال و ملکهت زی، مریبا یین ئاغا و دهوله مه ندان بوون، ئەفجال ئیقاری هه موو زه لام ل کوچکا ئاغای یان کو یخه یین گوندی، یان زی ل هه ر ماله کا دیارکری خرغه دبوون و گوهداری یا سه ریتهاتی و دهنگوباسین دنیایی دکرن. دنیا وان زی، سوحبه تین به ره مه می و وه رزین سالی و متایی هه بی یان فروشتی بوو، یان زی هه فبه رکرنا ره وشا خوه دگه ل ره وشا گوند و عه شیره تین ده ردۆر بوو. جارنا دا گوهداری یا چیرۆک و سترائین ئەفینداریی و میرانیی و شه پین بۆری که ن. پرانییا ستران و چیرۆکان ب هنده ک په یامین مه جازی د بارکری بوون ل سه ر ره وشا وان و هه فبه ندی یا وان دگه ل ب ئاغای یان کو یخه یی گوندیقه (چ ب باشی یان خرابی بیت). ئەف ناهه روکین مه جازی مینا په یامین ئاراسته کری بوون، یان هه ولدانین هه فبه رکرنا ئاغایی چیرۆکی و ئاغایی هه نوکه یی بوون.

ئاغا و ئاغایه تی

پرانییا ستران و چیرۆکین کورده واریی ل سه ر ئاغایانه، یان ل کوچک و دیوانین ئاغایان ده یته گۆتن. میسری دیژن یی مه زنه ک نه بیت، فه ره ئیککی بو خوه بکریت. سه میانی خیزانه کا بچووک به ربرسی هه ژرین و زارۆکین خوه یه، کۆمه کا برا یین خیزاندار، برایه کی هه لدبژیرن کو بیسته مه زنی وان، هه موو

پسمام و برا و برازا بین بنه‌ماله‌کی، که سه‌که‌ی هه‌ژی و جه‌ی باوه‌ریی دکنه مه‌زنی بنه‌مالی، کۆما مه‌زنین بنه‌مالان ل دۆر کو‌یخه‌یی گوندی یان موختاری گوندی خرغه دبن و کۆمه‌کا کو‌یخه‌یین گوندان گوهداری یا ئاغایه‌کی دکن. ئوو د وان عه‌شیره‌تین پتر ژ ئاغایه‌کی هه‌ین، کۆما ئاغایه‌یین عه‌شیره‌ته‌کی ئاغایه‌کی ژ هه‌موویان هه‌ژیتر و مه‌زنتر دکنه به‌راهیی خوه و هه‌موو کیشه و کاروباری عه‌شیره‌تی ل ده‌ف ئاغایه‌یین مه‌زن چاره‌سه‌ر دبن. ئوو ل گوروی سروشتی که‌سین گوندی، کو که‌سه‌ک خوه ب که‌سه‌کی ناده‌ت و هه‌ر بنه‌ماله‌ک خوه ل سه‌ر یا دی دچیت‌رینیت، بی‌گومانه کو دی هه‌مان سنسله‌یا هه‌بوونا مه‌زن و سه‌رکیشان، سنسله‌یه‌کا دی یا هه‌فرکی و پیلان‌ریژی و ئاریشه‌ژی هه‌بن. ئوو ژبه‌ر هه‌ستداری و موده‌په‌کی و رکۆبی یا گوندیان، شه‌ر و هه‌فرکی سه‌را بچوو‌کت‌رین ره‌فتار ژی په‌یدا دبن. د پرائییا جاراندان، شه‌رین رۆژانه‌یین گوندیان سه‌را نۆبه‌یا ئاقدانییه‌ یان نۆبا خو‌یدانا په‌زییه‌ یان زی‌ده‌رۆبی یا ل سه‌ر عه‌ردی هه‌فسوو‌یه‌کیه (خۆ ئه‌گه‌ر به‌ۆسته‌ک بیت ژی)، یان ژی سه‌را پرۆسه‌یا هه‌فرینیی و دانه‌شوویا ب زۆری و ئه‌فینداری یا دنا‌ق‌به‌را کور و کچاندایه، کو ئه‌ف باب‌ه‌ته ب نامووسا بنه‌مالی‌شه ده‌یتنه‌ گر‌یدان و نه‌دوو‌ره‌ بیسته سه‌ده‌می کوشتن و خو‌ینداریی دنا‌ق‌به‌را دوو بنه‌مالان یان دوو گوندان، یان ژی دوو عه‌شیره‌تاندا. لی سه‌ده‌می ژ هه‌موویان پتر و هه‌ستدارتر، مه‌زنا‌هییه و خۆچیت‌راندانا بنه‌مالانه ل سه‌ر ئیکودوو و هه‌ر ئیک شه‌هنازیی ب نه‌سه‌ب و پۆری یی بنه‌مالا خوه دکه‌ت و خوه هه‌ژیتر دینیت کول به‌راهی یا هه‌موو بنه‌مالین دی بیت.

ژبو کو کهسهک وهکو ئاغایهکی قه بوولکری بهیته پهسه ند کرن، کومهکا نه له مینتین سهرهکی و شهنگستهیی پی دقین وهکو؛ نهسهب و هه بوونا بابکالکین ئاغا. ئانکو فه ره ئه و ب خوه ژ بنه ماله کا پستاغا بیت. فه ره کومهکا برا و پسمان و بنه ماله کا مه زن هه بیت، ب تایه تی ژ لایئ که سین نیرته (ئانکو هه بوونا میزین تول و به ده لا). فه ره مال و مولکه ته کی باش هه بیت کو تیرا ژیا نا وی و بنه مالا وی و هاریکاری یا خه لکی زی بکه ت، چونکو گه له ک جاران ئاریشین عه شیره تی ب به ده لکرنا مالی چاره سه ر دبن و فه ره ئاغا بشکداریه کا به رچاف د پرۆسه یا به ده لکرئیدا هه بیت. خالا دی یا گرنه گه وه کو فه ره خه لک ئاغاتی یا وی ب په ژرینیت و گوهداری یا وی بکه ت و ریژی ل بریارین وی بگریت. ژبلی شان خالین ژینگوتی فه ره هه ردوو ساخله تین میزانی و مه ردینی ژی ل نک هه بن. ب شان ساخله تان، هه ر پستاغایه کی ژ بنه ماله کا ناقدار و خانه دان، دشیت بیته بهر برژی ئاغاتی یا عه شیره تی. ل گوره ی شان بنه ماین دانانا ئاغایان، نفیسه ر ل سه ر زاری قادوی دپیژیت: "مستی باره کی مه زن بو خوه ددانته.. به لی هه که تو بهییه بابی راستی یی ما نه و چ ژ من زیده تره.. نه م هه ردوو دارین بنه کی نه.. دیسا نه نه و ژ من میرخاز و مه ردتره.. نه کوچکا وی ژ کوچکا من ئافه دانتره، نه ملک و گوندین وی ژ ملک و گوندین من پترن.. دیسا نه نه و زه لام و عه شیرین ل دور و ره خین وی ژی ژ زه لام و عه شیرین من میزچاکترن.. من دو برا بین هه یں جه میل و ره شید.. ئی هه ر ئیک پاشایه که.. به لی کی ب دویف مستی فه یه؟ هه تا ئیئاری به س نه و و براین خوه سه لیمن... بپا ۱۲-۱۳". ئانکو هه موو نه له مینتین ئاغاتی و وه رگرتنا سه رکیشی ل ده ف هه ردوو ان هه نه، لی (ژبه ر چ هنده عه شیر و هوژ و مه زنین عیلین مه پی دهن و هنده ژی دکهن و قه دری وی دگرن؟... بپا ۱۳). ئه فه یه بابه تی سه ره کی ئاغاتی، کو فه ره ژ لایئ عیل و

عەشیرانقە یی پەسەند کرى بیت. خەلک ج ئاڭايان پەسەند ناکەت هەتاکو ب
شپۆه یە کئی بەرھەست، هەست ب باشی و دادپەرەری یا وی نەکەت.

د ئی رۆمانیدا، هەموو ئاغا و بنەمالین هەژرک ئیشارەتی ب عوزیرئاڭای
دەن کو ئەو ب تنی شیا بوو هەموو عەشیرەتان ل دۆر خوہ خرڤەکەت و وەکو
مەزنی هەموو عەشیرەتین کیکان و ملان و دەردۆران هاتبوو نیاسین. لەوا
هەموو خەلکی ئان عەشیرەتان ل هیڤی بوون کو کەسەکی وەکو عوزیر ئاڭای
دناڤ بنەمالیدا دەرکەڤیت و جھێ وی بگریت. کەسەک هەبوو (خەلەڤی کوری
فەرحو ئاڭای)، تا راددەیهکی جھێ وی گرت بوو، لی ب دەستین حکومەتا
ئوسمانلی هاتبوو ل سیدارەدان. پشتی مرنا خەلەڤی، قادۆ و حەسەنی ئوزمین
ئاغا و مستی یی کوری خەلەڤی، هەموویان هەمان نەسەب هەیه و نەڤی یین
عوزیرئاڭای بوون، ئەڤجا هەر سی بەرڤیر بوون کو جھێ عوزیرئاڭای بگرن،
لی نە ئەو دئی پیری دهن، بەلکو مللەت دئی پیراردەت کا گوهداری یا کی
بکەن و کی بکەنە سەرکیشی هەموو عەشیرەتان: "نوکه بنەمالا عوزیر ئاڭای
گەلەکن.. بەس کی دئی شوونا وی گرت.. هەمی وەسا ددانن کو وان دەستین خوہ ژ هەمی
یین شووشتین و هیڤییهک ل مستی یە دا شوونا وان بگرت و نافی وان ساخ کەتەڤه...
بپا۶۴". کا چەوا مروڤین قادۆی وی پالددەن کو جھێ عوزیرئاڭای بگریت، ب
هەمان شپۆه ژی مروڤین مستی وی پالددەن کو خوہ ژبەر جھێ عوزیرئاڭای
نەھاڤیت، ب تاییەتی خەلک ب چاف دینن کو مستی هەڤسۆز و هاریکارە
دگەل مللەتی، ئو خالا ژ هەموویان گرنگتر نە داردەستی دەستەلاتا میرییه، لی
مینا بابی خوہ پشتەڤانی مللەتییه ل دژی دەستەلاتا ئوسمانلییان. لەوا مروڤین
مستی هەردەم وی پالددەن و بۆ دبیژن کو: "هەکە ب مروڤان بت کەس تەمەت وە یی

خودان مروّف نينه.. ههكه ب عيل و عهشيرا بت، نهو خهلكى گوه ددهته وه هند كهس گوهى خوه نادهته سولتاني ژى.. ژخو ههكه ب ملك و نه ملاكى بت كهس نهشيت دهستى وه بگرت... بپا۸". ل څيره نفيسهر ههښهركر نهكئ دناڅهرا هه لويست و پلانين مستى و قادوى دا ديار دكهت. قادو داردهستى ئوسمانلييانه و مستى پشتهفانى مللهتى خوهيه ل دژى زولم و ستهما ئوسمانلييان. قادو وهسا هزر دكهت كو: "ههكه نهز دههين وهك مستى ل بهر پين خوه نه بهم و نه دهم دى چهوا ناغاتى كه م... بپا۹۱۴".

ئوو نهف شيوازي ژناڅيرنا مستى نه ب زيرهكى و ژيرمه ندى يا خوهيى قادويه، بهلكو ب هيزا ئوسمانلييانه: "برا صدقى بهگ هيز و شيان و قوهته.. مانى مهزنا يى گوتى قوهت بهرا دهلينييت و ناڅا خورتا سه رنه قراز دچت... بپا۱۹۶". ل هه مبهرى شى ههلوپستى قادوى كو مشته ژ پيلانگيرى و نه قالايه ژ كه ربوكين و حه سوودين (تو بخوه دزاني قادوى چى يا ل بهر.. نئ ههرو يى ته لهكئ بو مستى قه ددهت... بپا۱۱)، ههلوپستى بهر هوز و ههښه نكي مستى دئينه پيش، كو ب شيويهكى لژيكي هزرى د رهوشا پسمامى خوهدا دكهت و ته خمينه كا بهر ناقل و هووربينانه بو دكهت: "بهلى مروّف بو خوهدى باخت قادو ژى دهستين خوه يى پينگوتيه و بهر سه د ميرا نادانت و ديسا بو نانى خوه ژى هندى بيژه يى مه رده.. بهلى ما بوچى يه وهك هنگشيني د پيستى سهى دايه.. مال كهباخى يى روميا خو نائقى ژى ناڅه خوت... بپا۱۴۵". ل څيره ساخله تهكئ دى ژى دچيته سه ر ساخله تين پندقى ژبو ناغاتى، نهو ژى نازادى و بريارا خوه سه ره، ئانكو نه داردهستى چ هيزين ده رښه يى بيت. دلئ بيانين ب خهلكى عهشيره تيښه نينه (وهكو ناغايى وى)، لهوا عهشيرهت و نه نجومه نئ ريښه يى و ماقولين عهشيره تى، پتر ژ بيانين و هيزين ده رښه يى، د بهر ژه وه ندى و پندقى بين ژيانا خوه دگهن (خو نه گهر نهو بيانيه دهسته لاتا فهرمى بيت ژى)، چونكو عهشيرهت ل سه ر بنه مايى مروّفانين

و خوینی و عهردی و بهرژه‌وه‌ندی یین ئالوگۆرین دۆمدریژ گه‌شه دکه‌ت، نه ل سهر بنه‌مایین بهرژه‌وه‌نده‌کا به‌روه‌خت. ده‌وله‌ت و ده‌سته‌لاتا میری ژی ل سهر بنه‌مایین هیژی و ترساندنێ و وه‌رگرنا خویکی و کونترۆلکرنا ملله‌تی ده‌یته ئافاکرن (ب کیمی ل سهرده‌می نفیسینا رۆمانی). ب نه‌مازه‌یی، ده‌می ده‌سته‌لات نه پاریزه‌را به‌رژه‌وه‌ندا گشتی یا وه‌لاتی بیت، هینگی هه‌شوه‌لاتی دئ ب کریارا پاریزگاری و پاراستنا مال و مولکه‌تین خوه‌ رابیت، ئەف پرۆسه‌یه ژی ب مروّفانیی و خزمانیی و به‌رژه‌وه‌ندی یا هه‌فیشک ده‌یته کرن: "ئەفە دهه‌ والییین وه‌ک نازم پاشای هاتن و چۆن به‌س مروّفانی ههر دئ مینت و ناچتا، دقیت گوھی مه‌ ل مه‌ بت، نه ل وان بت... بپ۲۷". ژ ترسا ئیکگرتن و هیزدارێ یا عه‌شیره‌تاندا، ههرده‌م والی یین ده‌قهری (ئانکو ده‌سته‌لاتا فه‌رمی یا ده‌وله‌تی)، چیکه‌ر و نازریته‌رین ئاریشه‌یانه و دژمنداریی دناقه‌را بنه‌مال و ئاغاندا دخولقین کو ههر بمیننه‌ ل بن کونترۆلا وان و هه‌موو لایه‌نان پیدقی ب هاریکاری یا وان هه‌بیت: "کاربده‌ستین میری هه‌ز دکهن نه‌خۆشی ههر دناف مه‌دا هه‌بن.. ئیک سه‌ری یی دی بخۆت.. دا ههر ب دویق وان فه‌ بن... بپ۴۷". پرانییا داگیرکه‌ر و ده‌سته‌لاتین بیانی ئی سیاسه‌تا (فرق تسد) دگه‌ل خوه‌جه‌ین وه‌لاتان بکار دئین کو هیزین ئیکگرتی ل سهر خوه‌ دابه‌ش بین و ههر ئیک ل ده‌قهره‌کا دائیخستی ب لاوازی بمینیت. ئەقجا داگیرکه‌ر دئ ده‌ستی هاریکاریی بو هه‌موو هیزین لاواز دریز کت (ئه‌گه‌ر ژی داخواز بکه‌ن)، دا هه‌شکی ههر یا به‌رده‌وام بیت و هه‌موو ل هه‌مبه‌ر ده‌سته‌لاتی لاواز و بیچاره‌ بن. ب دریزاهی یا دیرۆکی، ئەف سیاسه‌ته ههر یا زه‌ق و ئاشکرایه و هه‌موو د زانن و پی دحه‌سین، لی ههرده‌م دیرۆک خوه‌ دووباره‌ دکه‌ت و ئاغا و سه‌رکیشین پرانییا ملله‌تین بنده‌ست (کورد ژی دگه‌لدا) دکه‌فنه‌ دناف هه‌مان خه‌فکیدا.

ب ریکا ئی رۆمانا نیف دیرۆکی، نقیسەر کۆمه کا په یامین هه قبه ند ب دیرۆکا کوردان و هه قپکی یین بهردهوام و شه پین براکوژیی ئاراسته ی خوانده ئانان دکهت کو ب تیهرزینه کا ره خه بی و هه لسه نگاندنیه ی، سه ره ده ری دگه ل بۆری یی ملله تی و که لتۆری خوه بکهت. هه ره سا داکو ب شیوه یه کی که توارییانه سه ره ده ری دگه ل هه قپکی یین هه نکه یی یین دگۆره پانا سیاسی یا هه ری میدا بکهت و بۆیه ری ئی رۆمانی بۆ بینه په ند و ریئیشانه ر:

- به ئی ژبیر نه کهه دونیا نه بهس نان خارنه.. نه و نان خارنا ب سه رشۆری بت یا ره بی ددقیین مروقی دا بهییت... بی ۶۰.
- قیجا که ریین خوه قه نه که، ل شوینا ویری خوه ژ مستی باشتر لی بکه دا خه لک حه ژ ته بکن و کراسه کی دریز بۆ ته که رکه ن... بی ۶۲.
- هه کهه دونیا بهس بۆ مروقی یا خوش بیت و بۆ یین دی یا نه خوش بت هنگی خوشیی چ تامین خوه نامینن... بی ۱۴۶.
- ئاخ.. ئاخ، خۆزی من نه ق روژه نه دیتبا پسمام و برا ده ست بده نه چه کی و بچن برا و پسمامی خوه بکوژن.. هۆسا ب سانه هی ل سه ر خاترا نه یارا نه م به ربین ئیک و هه ر ئیک ته ویا بده ته موقامه کی تا هه که د وی مه قامی ژی نه گه هت و چو ژی نه زانت... بی ۲۲۱.
- مه زناتی و ئاغاتی نه کراسه که هه ر وه خته کی مروقی قیا دی ژبه ر ئیکی که ت دا بکه ته به ر خوه.. مه زناتیا دروست نه وه خه لک و عه شیره تا مروقی کراسی مه زناتیی بۆ مروقی که رکه ن و بکه نه به ر مروقی دا قه نجی و مه ردینی و چاکی و میرخازیا مروقی ژی نه و کراس بت... بی ۲۲۶.
- یی ب کیر عه شیره ت و قه ومی خوه نه هی ت بکیر وان و که سی دی ژی ناهیت.. هه که به ندکه کی سۆر و زه ر با دا ب سه ره ده را مالا خوه قه بت... بی ۲۵۵ - ۲۵۶.

ل دوماهیځ فوره هم هردوو تیگه هیځ ناغایان و ناغاتیځ ژ هه فچودا کهین، ناغا یین چاک و په ژراندی، نهو کهسن یین مه ساخله تین وان ده ستنبشانکرین و کوما خه لکی هه موو عه شیره تان پی دزانن و هه بیه ته کی دده نه ناغای کو پی مهزن بیت و خه لک ژی دگهل مهزن بیت. لی نه ف جورئ ناغایین راسته قینه ژ لایځ دهسته لاتدارانته گه فین گیرؤکرینه و هه ردهم د بن گه فین ژناقبرنیدانه: "مهزناتی ژ هه می کهسا ناهیت.. مهزناتیځ هوکا خوه یا هه ی و بارئ وی یی گرانه.. عاجزی لی چی دبن و سه رین ری یا ل بهر مروقی تینه گرتن و هندهک سه ری خودانی تی دچت.. ما نه بابئ من خه له فی هه کو مهزناتیا دورست کری سه ری خوه تی بر... بپا ۱۴۶". ناغاتی یا دروست نه وه یا مروف دگهل مروقین خوه بیت و خودانی برپارا خوه یا د بهر ژه وه ندی یا ملله تیدا بیت. نهو هه بیه تا مللهت دده ته ناغای فوره ل ناستی وی هه بیه تی بیت و بیاریزیت: "هه که دونیا بو مروقی یا خوش بت و بو یین دی یا نه خوش بت، هنگی خوشیځ چ تامین خوه نامینن.. دبت گه لهک هه سیدیا ب مه ببن کو دلی مه یی خوشه و چو قوسیری ل مه نینن.. به لی د فی دلی دا که سه ری یا دبیرته که سه ری ویتفه هه په... بپا ۱۴۶-۱۴۷". نه فجا نه دووره پستاغایه کی یان هه ر که سه کی دی یی عه شیره تی، هه موو ساخله تین ناغایځ باش ل ده ف هه بن، لی نه برپاردهر و دهسته لاتدار بیت، نوو نه سه رکیشی سه ره کیی عه شیره تی (ملله تی) بیت. ناغایه تی ره فتارین ناغاینه کو پی دهیته نیاسین، بارا پتر نهو ره فتارین بهرچاقن کو ژ لایځ خه لکیفه د حه بانلی بن، مینا مه ردینیځ و میړانیځ و هاریکاریځ و چاره سه رکاری ئاریشه یان... هتد. هه کو که سه کی نه ناغا ژی وان ره فتاران دناف خه لکیدا دکهت، دی بیژن یی ناغاتیځ دکهت. هندهک جاران ژی، نه ف جوره که سانه بی هه بوونا نه سه بی ناغایان یان خزمانی یا وان، دگهل وهختی و ب ره فتارین خوه یین چاک و جوامیړانه دبنه ناغا. جارنا

هه‌بوویه کو ده‌سته‌لات ئا‌غایه‌کی ل سهر ده‌قه‌ره‌کی دسه‌پینیت و ب پشته‌فانی یا ده‌سته‌لاتی جهی ئا‌غا یین راسته‌قینه دگریت. ئە‌فجا ژبو چیکرنا وی هه‌یه‌تا خه‌لک بو ئا‌غای دروست دکه‌ت، ئە‌و دی وی هه‌یه‌تی ب ترساندن یان ب حه‌باندنی ب ده‌ست خو‌فه ئینیت، کو خه‌لکی دهر‌دور ژ ترسادا یان ژییخه‌مه‌ت هاریکاری و به‌رژه‌وه‌نده‌کا تاییه‌ت، پیگیری ب فه‌رمائین وی بکه‌ت. ب درێژاهی یا ههر هه‌فت سه‌ده‌یین ده‌وله‌تا ئوسمانلی و پاشی حکومه‌تین ددویشدا هاتین، ئا‌غا یین کوردان کونترۆلگری بووینه و ههر ئا‌غایه‌کی ژ خه‌تا وان ده‌رکه‌فت بیت، یی هاتییه ژنابرن، چ ب شه‌ری یان ب سیداره‌دانی بیت. ب فی چهن‌دی ژئی، کۆمه‌کا ئا‌غا یین د هه‌مان ده‌مدا دلۆفان و دلره‌ق، هاریکار و تیکده‌ر، مه‌رد و تالانکه‌ر، دیندار و بکوژ، پشته‌فانی زانینی و دژمنی زانست و خواندنگه‌هان، ئاریشه‌چیکه‌ر و چاره‌سه‌رکاری ئاریشه‌یان، دز و قاتلی دزان... هتد، که‌فتینه دنای عه‌شیره‌تین کورداندا. ئە‌فجا ئە‌و که‌سین ل به‌ر ئا‌غاتییه دگه‌رن، هه‌رده‌م د گێژه‌فانکه‌کا به‌رده‌واما مشت پیلان و سۆزین ته‌ییسۆک و دره‌وین سیاسییاندا، هه‌موو کارین ره‌وا و یین نه‌ره‌وا ژبو گه‌هشتنا ئارمانجا خوه‌ دکهن. قادۆ ب گلله‌بیقه به‌حسی برایی خوه‌ جه‌میلی دکه‌ت و دبێژیت: "قه‌ت ل بی‌را وی نینه ئە‌و مرۆقی ئا‌غاتییه دکه‌ت نه‌شیت ههر باشیی بکه‌ت.. یی ل مه‌زناتی و ئا‌غاتییه دگه‌رت، دقیت هه‌می شو‌لا بکه‌ت... بی‌په‌١٤٩". ئە‌ف گوهارتنا هه‌لوسته‌تی جه‌میلی برایی قادۆی (ئه‌گه‌ر مه‌ قادۆ ل جهی بشاری چه‌تۆی دانا!!)، هه‌لودانه‌کا نفیسه‌رییه کو ب ئا‌وایی ل جه‌دانانی سه‌رده‌ریی دگه‌ل ره‌وشا مشت هه‌شپکی یا کوردستانا فی سه‌رده‌می بکه‌ت. وه‌سا ده‌ته‌ خویاکرن کو هه‌موو ملله‌ت (ب برایی سه‌رکیشی خائینه‌) ل دژی خیانه‌تا قادۆیی چه‌تۆینه. یان ژئی دبیت په‌یاما ئاراسته‌گری ئە‌و بیت، کو فه‌ره وه‌سا بیت. ههر که‌سه‌کی

بېتته داردهستې دژمنې داگیرکەر و شهړې ل دژې نفسې خوه بکته (ژبو هەر مه‌مه‌کا هه‌بیت)، فەر هه‌موو مللهت ژې فەر‌ه‌فیت. له‌وا نفیسه‌ر ب مخابنېفه ب زارې په‌هله‌وانې رۆمانې قالا ره‌وشا شهړې دکته و دبېژیت: "هۆسا ب سانه‌هی ل سەر خاترا نه‌یارا نهم به‌ر بین ئیک و هەر ئیک ته‌ویا بده‌ته مه‌قامه‌کی و تا هه‌که د وی مه‌قامی نه‌گه‌هت ژې.. به‌ئ سۆز بت قادۆ نه‌گه‌هت نارمانجا خوه و هه‌می خه‌ونین وی دئاقی دا بچن... بی‌پا ۲۲۱". نه‌گه‌ر نهم ل دیرۆکا هه‌چه‌رخا بزائین رزگاربخوازی یا کوردستانا باشوور ژې بزفرین، دئ بینین کو رژیمین ئیک ل دویف ئیکین عیراقی، جفاکی کوردی ژ فان جوړه ئاغا بین خوږوش و خائین پر کربوو. ئەف جوړی ئاغاتی د ئەده‌بیاتین سوشیالیزمیډا، ب به‌رفره‌هی هاتیبه به‌رچاڅکرن و هه‌تا تۆکه ژې، د پاشخانا پرانییا ره‌وشه‌نییراندا مایه. ئوو هەر که‌سه‌کی نه ل دژې ئاغایان و ئاغاتی بیت، دئ ب که‌سه‌کی پاشکه‌فتی و نه‌زان هیته ل قه‌له‌مدان. هه‌له‌ت ئەفه نه به‌ره‌فانیکرنه ژ سیستمی ئاغاتی، چونکو هه‌موو که‌س (ل سه‌رانسه‌ری جیهانی) پالپستی یا سه‌روه‌ری یا یاسایی و سیستمی دیموکراتیی و دادپه‌روه‌ری و وه‌که‌ه‌ثییا ده‌رفه‌تان دکهن. ئوو سه‌رده‌مین سوشیالیزمی ب پراکتیکی خویا کریبه کو کۆمه‌کا کور و کچین هه‌ژاران گه‌هشتینه به‌رزترین پله و پایه‌یین زانستی و جفاکی و سیاسی، لی نهم بی سه‌رده‌ری دگه‌ل سه‌رده‌مه‌کی دیرۆکی یی که‌لتۆری کوردی دکین و ئەف ئاغا بین رۆمانئیس ژې خه‌به‌ر دده‌ت، ددانیته به‌رانبه‌ر سیاسه‌تمه‌دارین فی چه‌رخی و ب ئاوایه‌کی و یژه‌یی جیگوه‌ارتنی بو دکین. ئوو فەر ژبیر نه‌که‌ین ژې، کو پرانییا سه‌رکیشین بزاف و شو‌ره‌شین خوه‌سه‌ری یا کوردی شیخ و ئاغا بوینه (مینا خه‌له‌فی فەر‌حۆبی، مستی خه‌له‌فی و حه‌سه‌نی ئوزمین ئاغای- خوانده‌فان دشیت هەر ئیکی دانته جهی سیاسه‌تمه‌دار و شو‌ره‌ش‌فانه‌کی

دیروکا کوردی یا هه‌ه‌چهرخ). گه‌له‌ک ره‌وشه‌نبیر وه‌سا هزر دکهن کو خراپترین سیسته‌می خوویی باشتره ژ سیسته‌مه‌کی بیانیی نه‌که‌هی، توندترین یاسا باشتره ژ بی یاسایی. عیراقی دیژن، به‌ری که‌فتنا رژیم‌ا دکتاتور ئەم ژ یه‌ک دیکتاتور دنالین، لی پستی که‌فتنی و نه‌مانا سه‌روه‌ری یا یاسایی کۆمه‌کا سه‌دامین دکتاتور هاتنه‌ سه‌ر گوره‌پانا سیاسی. ل کوردستانی ژی، رۆژ بۆ رۆژی که‌سانین وه‌کو قادی بی مشه‌ دهن و ترسا مه‌زن ئەوه‌ کو هه‌ر فه‌رمانگه‌هه‌کا فی هه‌ریما مه‌ ب خوئی و خوینی ئاڤا کری، بکه‌فیتنه‌ ده‌ستی قادی‌ه‌کی برسیی مال و هی‌ز و ده‌سته‌لاتیدا. نه‌دوره‌ هه‌ر ئەف په‌یامه‌ بیت وه‌ ل نفیسه‌ری کری کوچ ئە‌نجامین ئیکلاکه‌ر بۆ هه‌فرکیی نه‌دانیت، چونکو هی‌شتا ملله‌ت و جفاکی مه‌ بی ده‌فرکییه‌کا به‌رده‌واما کوژه‌کدا، ئاقیبه‌ت خی‌ر بیت!

هزر و ره‌فتاریی گوندیکانی

ئه‌گه‌ر گوند ل ده‌ف عه‌ره‌بان نیشانا شه‌هرستانی بیت ل هه‌مه‌به‌ری عه‌شیره‌تین به‌دۆ، کو ب دوو جفاکین ژیکجودا ب ره‌فتار و عورف و عه‌ده‌ت و پیشه‌کاری و پیکه‌اته‌یین که‌سایه‌تی یا که‌تواری ده‌یتنه‌ هه‌ژمارتن. ل کوردستانی گوند و عه‌شیره‌ت ته‌فلیه‌ف بووینه و هه‌مان ره‌فتار و تیگه‌هین عه‌شیره‌تین دناڤ گونداندا هه‌نه، ئوو گونده‌ک یان کۆمه‌کا گوندان دبنه‌ جه‌واری عه‌شیره‌ته‌کی. راسته‌ کوردان ژی کۆچه‌ر هه‌نه‌ کو گه‌شتین زۆزان و کویستانان دکهن، لی ئەو وه‌کو عه‌شیره‌ته‌ک (یان کۆمه‌کا عه‌شیره‌تین یه‌ک نه‌ژاد) ده‌یتنه‌ هه‌ژمارتن و خو‌جه‌ن. نه‌دوره‌ پرانییا گوندی یین کوردستانی ب نقش و نه‌ژادی خو‌ه‌فه‌ کۆچه‌ر بن. لی هه‌موو عورف و عه‌ده‌ت و بها و تیگه‌هین گوندییان ل ده‌ف هه‌نه. ب فی چه‌ندی ژی، ئەم د کارین بیژین کو پرانییا

جفاکئی کوردی ژ گوندان و گوندیان پیک دهیت. زیدهباری پیښه گریډانا ئاخځی و خوینځی، کومه کا ساخلت و عورف و بها یین جفاکئی گوندی دکه ته یه که یه که ئیکگرتی یا مینا خیزانه کئی، پاشی ئه ف یه که یین خوه سهر، مینا خیزانین یه که بنه مال هه ف دگرن ژبو پیکینینا عه شیره تی کو ب هه مان عورف و عه دت و تیگه هین گوندیغه دگریډاینه. هنده ک ژ وان ساخلت و تیگه هین رومان سهرده ریی دگهل دکه ت، ئه ئین ل خوارینه (کو دبنه نموونه یه که کئی گیاندار ژبو ژیا نا هه موو گوندین کوردستانی):

* نه سه ب و بنه مال: د گونیدا، هه ر بنه ماله کئی دیروک و هه لویست و بهایی خوه هه یه دنا ف خه لکئی هه مان گونیدا، ئه ف بابته ب ده وله مندی و هه ژاریښه نه هه ښه نده، دبیت بنه ماله کا هه ژار هه بیت و هه لویسته کئی بوری یی ئه ری تی ل هه مبه ر پاراستنا گوندیان هه بیت، ئه و هه لویسته بو دبیته ناف و پیښه دمینیت و هه موو گوندی ب چاځی ریزگرتن و شهنازی پیکرنی لی دینرن. ب هه مان شیوه ئه گه ر بنه ماله کا خانه دان و ده وله مهنه ژی هه بیت، لی ب نه سه ب و بوری یی خوه نه هه ژی پله و پایه یین ریژداریی بیت، هه تاکو د کاریت وی ریژگرتنا پیدځی ب ده سته بینیت، دی ده مه کئی دریژ پی ځیت. ئانکو پرانییا گوندیان سهرده ریی دگهل نه سه ب و رابردویی بنه مالان دکهن. ده می کورد دبیزن "به ر ل جهی خوه یی ب قه دره"، مه رهم پی ئه وه کو تنی خوه جهین هه ر ده قه ره کئی بهایی که س و بنه مالین وی ده قه ری دزانن. ئو هه کو که سه ک یان بنه مالک کاره کئی نه په ژراندی دکه ت، خه لکئی گوندی دی ب بنه مالا ویښه گریډه ت (چ ب باشی یان ب خرابی بیت). له وا پرانییا خه لکئی عه شیره تین کیکان و ملان ب سهر سورمایي ل هه لویستی قادویی دارده ستی رومیا دینرن و

دبیژن: "نئ ههکه نهو باب و باپیرین خوه باش بنیاسیت نهو هو ناکهت، چو جارا باب و باپیرین وی وی جهژ رومیا نهکرینه و چو جاران ژی رومیا جهژ مه کرمانجا نهکرینه... بپا ۲۳". نه گهر ئەف ههلوپسته ب کپه رکپه کاه شیره تی و سیاسی بهیسته هژمارتن، کو مستی و قادۆ ههردوو ژیه ک بنه مالا خانه دان و ئاغا و ناقدارن، هه ر ئیکێ دثیت جهی باب و باپیرین خوه بگریت و دهسته لاتی وهگریت. نه گهر گوندی بین ل باژیران ب ساناهی بهینه خاپاندن و د سهردا برن، ل گوندان نه کریاره که گه له ک ب ساناهییه، چونکو نهو ساده نه و سه ره ده ریی دگه ل گۆتین به ره سه ست دکهن، باوه ر ژ وان گۆنتان دکهن نهو پین ب چاف دبین، باوه ر ژ وئ باشیی دکهن نهوا ده ملده ست بو دهیته پیشکیشکرن. نه فجا ب هه مان ساده یی ژ قادۆی داخواز دکهن: "خوه ژ مستی باشتر لی بکه دا خه لک جهژ ته بکه ن و کراسه کێ دریز بو ته که رکه ن... بپا ۶۳". ئوو هه ر ژ نه گه ری گرنگی یا نه سه ب و بنه مالی، مشه جاران گوندی تاگیری یا لایه نه کی دکهن، تنی ژ به ر هندێ کو ل سه ره مه یین بۆری هه مان تاگیری هه بوو، یان وه کو پیگیری ب تاگیری یا بنه مالا خانه دان و ئاغا (چ سه ته مکار یان سه ته ملیکری بن). جارنا هه یه کو گوندی ژ ره فتارین ئاغای نه رازینه ژ، لی وه کو پیگیری یا ب پاراستنا ئیکگرتنا بنه مالی و خوینی و هه لوپستین بۆری، دکه شه دناف هه مان چه په ریدا. هه ر ژ به ر فی مملانی یا ل سه ر ئاغاتی و ژبیره کرنا هه لوپستین بۆری بوو، لایه نگرین مستی نهو ژ چوونا باخمسی ددا پاش: "هه که تو چۆیه ویری ب دلێ قادۆین چه توی نابت، دی به ریپکا ده ته بهر ته.. ما تو نزانێ هه ریین وهک وی به ریپک دانه بهر بابی ته ژ... بپا ۷۳".

* مروقانی و خزمانی: ئەفا مه ل خالا نەسە بێ بنەمالی خویاکری، ل سەر
 شەنگستە بێ مروقانی و خزمانی دەیتە ئافاکرن. هەیبەت و پایەداری یا هەر
 بنەمالەکی ب هژمارا مروقین وئ و خزمین وئ دەیتە چیکرن. دیت هەر ئەفە
 بیت سەدەمی حەز ژیکرنا کوردان ژبو ئینانا زارۆکین ئیر، مەرەما سەرەکی پێ
 هاریکاری یا کاری کشتوکالی و پارێزگاری یا بنەمالیە ژ هەر تەعدایەکی، لئ
 ل داوی ئەف هەردوو بابەتە ژ ب هیزداری و هەیبەتە بنەمالیە گریداینە.
 هەبوونا زارۆکین مئ ژئ، ل داوی دبنە سەدەمی خزمانی و بەدەلکرنی و
 گەلەک بابەتین دی بین کو ئاریشە پێ دەیتە چارەسەرکرن. ئوو دەمی مروقانی
 و خزمانی تیکهەل دبن، ئاستی هەقبەندی ب هیزتر دکەفیت، لەوا هەردەم
 گۆزی حەز دکر شەمسیخانا برازا خوە بو کوری خوە بینیت: "خۆزیکین وئ روژی
 هەکو شەمی خان ب بویکینی تیتە د مالا منقە و دبته کابانیا مستی و ئەز ب فان
 هەردوو چاقا عەیانئ وان دبینم و لاندکا وان دەهژینم... بپا". ل ئیرە کۆمەکا
 عەدەتین گوندیان بەلی دبن، گۆزی دقیت کوری وئ بیته ژاڤایی حەسەنی
 ئوزمین ئاغای داکو د دەمین پیدفیدا هاریکار و پالپستی یا وی بکەت، وئ
 دقیت کوری وئ زوو ژنی بینیت دا زوو زارۆک هەبن و نقش بنەمالا خەلەفی
 فەحوی یا بەردەوام بیت، ئوو وئ دقیت وەکو هەر دایکەکا گوندی مالا وئ یا
 مشتێ زارۆک و لاندک بیت و هاریکاری یا بویکا خوە بکەت د پەرورەدەکرنا
 نەفی بین خوەدا، کو ژبلی هەژیتی و هیزداری یا بنەمالی، ئەو ب خوە ژئ دئ
 مەزنتەر و ب بهاتر بیت د چاڤین گوندیاندا (بویژنا خەلەفە و دایکا مستییە و
 داپیرا کۆمەکا کور و کچانە!). هەرورەسا دەمی قادۆ ژئ ل پشتەفانان دگەریا ژبو
 دژاتیکرنا مستی و ب دەستەئینانا ئاغاتی یا هەموو عەشیرەتان (بیرا وی ل ویری
 هات کا چەوا خوە ئیزیکی حەسەنی ئوزمینی بکەت... بپا ۱۵۵). ل دەستپیکری وئ هزری

دڪت ڪو ڪچا حصه نٿو زميني ٿو برائين ڪو به بخوازيت، لي ڇونڪو خزمانين رولهڪي ڪاريگر د ٿيڪگرتن و ٿيڪ نٿيڪبوونڀدا ههيه، لهوا د ترسيا ڪو رهشيدئ برائين وي ٿي بجيٽه دگهه حصه نئاغاي و ڪهسهڪي بنهه مالي ل دهف نه مينيت. ٽه ف بابته تي ٿيڪگرتنا بنهه مالي، بهري بنيا تي ٿيڪگرتنا گونديان و پاشي عهشيره ٿييه. ده مي بنهه ماله ڪ يا ٿيڪگرتي نه بيت، خه لڪ ٿي دي ل سهر برايان دابهش بيت (يان گوهي خواه ناده ني)، ب هيجهتا هندي ڪو ٽه و دناف خواهدا پيڪ نه هاتينه، ما دي چهوا ل گهه گوندي و عهشيره تي پيڪهين؟! لهوا هرز د هندڀدا ڪر ڪو شه مسيخاني ٿو خواه بخوازيت: "يا باش ٽه وه ٽه ز شه مسي خاني ٿو خواه بخازم.. هه ڪه حصه نئاغاي رازي بو و ڪچا خواه دا من.. هنگي مستي ل بهر ڇو نامينيت و هه ي و ٽه ي دي بم ٽه ز، ڇونڪي يي حصه نئاغاي هه ٿي بڪه ت ل نافي هه مي عهشيره تا دي ٽه و بت و بهري هه مي دي ل وي بت... بيپا ١٥٦". ٽانڪو مهره ما هه ردو و لايه نين هه ٿرڪ خزماني يا حصه نئاغاي بوو، داڪو ٿو وان بيسته پشت و پهنا و هيذا وان پي پتر لي بهيت. ل ٿيره بابته تي پرؤسه يا هه ٿريني سه رهه لددهت، ڪو ل گوندان ب هه ٿيتي يا نه سبب و بنهه مالي و پاراستنا بهر ٿه وه ندي يين گوندياتي ٿيه هه ٿه نده. دييت هر ٽه ٿه بيت سه ده مي وي چه ندي ڪو پرانيا ڪچين نئاغاي شوو ب پستاغايان دڪن. ٽه گهه ل عهشيره تين ڪوردستانا باشوور ٿي بنيرين، دي بينين ڪو هه موو ٿ لايي ٿنانه خزمين ٿيڪن. خالا دي يا هه ٿه ند ب مروٿاني و خزمانيه ٿه، ٽه وه ڪو د هه موو خوشي و نه خوشي يين ٿيڪو دودا پشڪدار دبن. ل ده مي خوشيان، هه موو مالين گوندي دلخوش دبن و هاريڪاري يا هه ف دڪن. د ده مي نه خوشياندا ٿي، ديسا بهه ي و خه مگيني ل هه موو مالان به لاقه دييت: "دونييا تيرههه بوو و يا گهرم بوو، به لي د عاجز يادا هه مي زه لاما جهه دانيين خواه د سهروگوهين خواه پيچا

بون... ۷۱. ئەف رەفتارا زەلامان د دەمى تازى و نەخۆشياندا، رەفتارەكا
 گوندىيە و نیشانا دەربراندا خەمگىنىيە. ل دەف ژنان ژى خوە جلك رەش
 دكەن و گەلەك جاران بەلاىى ناكەن تاكو مالا تازىي دەست پى نەكەت.
 كۆمەكا عەدەت و ئايىردە يىن ھەقەند ب شىنى و شادىيانقە ھاتىنە ئافراندىن
 (كو ئىرە نە جھى ھوورگلى يىن ئان عەدەتەنە)، ھندەك ژى ھەتا نۆكە ژى
 ماينە. ژبلى خۆشى و نەخۆشيان، ھەرۋەسا د كرىارېن كاركرنى و دورىنا
 بەرھەمىدا ژى ھەقكارن. د دەمى كىلانى يان كەزاختنى يان چىنىنى و
 بەردورىنىدا، ھەموو گوندى ھەقكارى يا ھەف دكەن و كۆمەكا ئايىردە و
 رەفتارېن كەلتۆرى يىن تايىبەت ب كرىارا دورىنىقە ئافراندىنە و بووينە پشكەك
 ژ كەلتۆر و عەدەتېن كوردەۋارى يا گوندىن، ب ھەمان شىۋە د كرىارا
 بەھەمەيئانېن دەقەرۋوكىدا ژى ھەقكارى يا ھەف دكەن. مينا چىكرنا خۆشائى و
 ئاڭكا باجانكا و دستارھىرانى و شكاندا گوىز و باھىقان و چىكرنا كادا، كور و
 كچىن گوندى ب ھەقرا كار دكەن و دېەر را ھەيرانۆك و شەقەرۆك و
 پايىزۆكان دېيژن، كو سروسىتەكې مشت ئەقنى و ھارىكارى ددەتە گوندىيان. لى
 ئەوا كويخە و ئاغال پىش چاقىن مللەتى رەش كرىن (ب نەمازەيى پشتى
 رەوشەنبرى يا كومونىستى ل دەقەرى بەلاقە بووبى)، زۆلم و كەيس لى دىتتا
 ھندەك ئاغا و كويخەيان بوو، كو ئەف گىانې ھارىكارىي ژبۆ سوخرە و زبارة
 يىن تايىبەت ب بەرژەۋەندا كەسۆكىقە بكار دىئان. تىگەھى زبارى ئەۋە كو
 ھەموو گوندى كار ژبۆ يەك بنەمال بكەن، لى ھەموو بنەمالان ب ۋەكەھقى ئەۋ
 مافى ھەي كو زبارة بۆ كارېن وان بەھىتە كرىن، ژ لايەكى دىقە ژى زبارة
 ھەلبژاردەيىيە و كەسەك ب زۆرى ناھىت. ھەموو ژ دلمراز قى كارى دكەن،
 چونكو ھەمان كار دى بۆ وان ژى ھىتە كرىن. لى سوخرە كرىارەكە ئاغا يان

کویخایین گوندی ب ته‌عدایی و بیی به‌ران‌بهر خه‌لکی دده‌ته کاری. ده‌می خه‌لک هه‌وجهی هاریکاری بییت، بنه‌مالا ئاغای هاریکاری یا وان ناکه‌ت. له‌وا ده‌می مستی قه‌سرا باخمسی ئاڤا دکر، دایکا وی ژئی دخوازیت کو چ سوخ‌ره‌یان ب خه‌لکی هه‌ژار نه‌که‌ت: "گه‌له‌ک که‌یفا گۆزی هات هه‌کو زانی کو مستی گوهی خوه دا وی.. نه‌و ژئی چو هوستا و پاله بی پاره کار نه‌که‌ن و سوخرا و زبارا ژئی ب که‌سی که‌ت و هه‌که هنده‌ک که‌س ل نک خوه به‌یین هه‌قی وان بده‌تی... کووری من نه‌فه بنیاته دقیت ب جه‌لالی و ل سهر مالی جه‌لال به‌ییت دانان دا خیری ژئی بیین... بپا ۱۵۰". هه‌رده‌می زۆرداری و که‌یسلیدیتن (ئیستغلال) هاته دناڤ ئی پرۆسه‌یا هاریکارییدا، هینگی ته‌خین جودا دناڤ جفاکیدا په‌یدا دبن و هه‌ژکی دکه‌فته دناڤه‌را ته‌خین زالدسته و بنده‌ستندا.

* مه‌ردینی و می‌رانی: دوو تیگه‌هین دی یین گرنگ و هه‌ژینه د عورفی گوندی‌اندا، هه‌ر که‌سه‌کی نانه‌ه و مه‌رد بییت، ب می‌رانییقه ده‌یته گریدان و به‌روڤازی یا وی ژئی راسته. له‌وا ده‌می گوندی ب ئه‌ریتی په‌سنا که‌سه‌کی دکه‌ن دی بیژن مه‌رده‌می‌ره. مه‌رده‌می‌ری تیرمه‌که ژبو که‌سائین خوه‌دی هه‌لویتست و ناڤدار و بریارده‌ر ده‌یته گۆتن، لی د بنه‌ره‌تدا ژ مه‌ردینی و می‌رانی هاتییه، ئانکو ب خوینا خوه ژئی یی مه‌رده کو سینونیمه‌که ژبو چافنه‌ترسی و می‌رانی. هه‌واندن و نانه‌هی یا می‌شانان، ئیکه ژ ساخه‌تین هه‌ر که‌سه‌کی خانه‌دان و ناڤدار، کو بیته جهی ریزگرتن و ناڤتیدانی: "هه‌که پاریه‌کی نانی هه‌بت، نه‌و ژئی بو ریشینگ و می‌شانین وی بت، نه‌هیلیت چو ژار و پیدقی ل ده‌وروبه‌رین وی هه‌بن... بپا ۱۵۰". ب دریزاهی یا رۆمانی به‌حسی کۆچکا ئاغایان دکه‌ت کو مشتی خوارن و فه‌خوارنه، مشه جاران خه‌لک وه‌سا هزر دکه‌ت کو گوندی دچنه کۆچکا

ئاغاي دا خوارنېن خۆش بخۆن و گوهدارى يا سوحبەت و سەرھاتى يېن ديوانى بکەن: "ئەزىزەنى مامى ھەسنى دىقت دو چۆچکا ب بەرەكى بکوژت.. ل ديوانا خالى تە شەقىبىريا خوه گر و خودى دزانت كا نوکە چ پاشيشەك خۆش خارىيە.. ئەفە نوکە ھات ديوانا تە ژى دى شەقىبىرەك دى کەت و پاشيشەك دى ژى خۆت.. مام ھەسن يى شارەزايە... بپۈ۸۳". لى ئەفە وى چەندى ناگەھىنىت كو چوونا كوچكى تىنى ژبو خوارنېيە و خەلكى ھەژار ژبو خوارن و فەخوارنېن خۆش قەستا كوچكان دکەن. مەردىنى و خوارن ئەلەمىتتەكى مەزناھى و خانەدانىيە، لى نە ھەموو بابەتى پىشەگرىدانىيە: "ئەزىزەنى تو ب خوه دزانى خۆشى نە د وى خارنى دايە يا مروفا دخۆت.. خۆشى خۆشيا وى مروقى يە يى مروفا خارنا وى دخۆت... بپۈ۱۹". مىرانى ژى ئەو ھە کو مروفا ژبەر كەسەكى نەدانىت و ھەردەم خودانى بپارا خوه بيت (ل دەف گوندىيان، بپارا كۆمى ژى ب بپارا مروقى دەيتتە دانان)، چونكو مروفا دىتتە خوه فەدەر كەت و پىشكدارى يا بپارا كۆمى نەكەت. لى وى دەمى دى ب نەمىرانىيە ھىتتە ھەسفىكرن، نەمازە ئەگەر بپار ب ھەلوپىست ھەرگرتتە كىشە يان ب شەپەكىشە يا گرىدايى بيت. ھەموو گوندى حەز دکەن د مىرخاس و مەردەمىر بن، چونكو دىنە ستران و سەرھاتى يېن شەفەرۆكان و خەلك بۆ خوه دكەتە مەستەرەيا ھەزىتتە. مىرانى يا خەلەفى فەرخۆى ل ھەمبەر والىي وانى، مىرانىيەكا ئەفسانەيى بوو كو ببوو سترانا دەف ھەموو گوندىن عەشىرەتى، وى نەتتى سەرى خوه بۆ ئاغا يېن كوردان نەچەماند، بەلكو جانى خوه دانا سەر فى سەرنەچەماندنا ل ھەمبەر دەستەلاتا مىرى ژى. دەمى ھەفژىنا وى خوه خەمگىن تۆرە دكەت كو دى ھىتتە زىندانكرن و نەدوورە ب قنارىشە بکەن، برايى وى دىتتە: "خويشكا من گۆزى خوه دىن نەكە و ھشى خوه بىنە سەرى خوه، زەلام بۆ كوشتن و زىندانانە ئەوا خەلەف كرى كەسى ژ كرمانجا و ژ مالا عوزىر ئاغاي

نه کړيږه... بپا ۱۴۴". ټانکو ته و میړانی یا خه له فی کړی تانجه کړی شه ره فییه و هموو عیل و عه شیر دئ پی ټاخشن، هموو کار و کړیارین مروئی گوندی ژی، هر ژبو نافداری یا وی و یا بنه مالا وییه. ټه ټجا ټه ټ کړیارا مرنا ژپینخه مهت نافداری، ژبو میړانی دپته مه سته ره و هر که سه کړی چا لیکرنا وی بکه ت، دئ ب میړانی هپته ل قه له مدان.

بابه تی میړانی و چا ټنه ترسیع نه تنی ژبو زه لاما نه، لی ژنن گوندی ژی نافدارن ب زیره کی و چا ټنه ترسی یا خوه، گوزی یه ک ژ وان نمونه یانه کو هه ردم ټیشاره ت ب زیره کی و ژییاتی یا وی یا ژبو وه لاتینی دپته دان. سه ره رای کو میړی وی ب دهستی ټوسمانلیان هاتبوو کوشتن، تنی مستی یی کوری وی، ببوو هیثی و هه دارا وی کو ژیا نا خوه پی بدومینیت. لی ده می مستی خاترا خوه ژی دخوازیت و بهر ب شه ریقه دچیت، دپیژتی: "دئ هره ب ټانه هییا خودی هه ر دئ یی سه رفه راز بی.. هه ره به ره ټانیی ژ نامیس و نا ټی بنه مالا خوه و هه می کرمانجا بکه.. بلا تابیری له شکه ری دوژمنا ته شاش نه که ن و ترسی ژی د دلی ته دا پیدا نه که ن... هه ره فه رمانی راکه بو زابت و قه ره قولا.. بکوژه خودان عه مفه ری و نیشانا.. نه کوژه نه فه ری میری و ژارا نه و کورین خه لکینه.. دئ هه ره مرنا سه رفه راز کبارا زه لاما نه... کوری منو په لیخه ده لیخه قاییشا به ره بیلی پشت زه ندکا خوه بیخه.. نه زل هیثیا جابا ته مه.. بلا جابا مرنا ته بو من بهیته.. به لی بلا قه د من گوه ل جابا ره ټا ته نه بت.. نا ټی ره ټی ل سه ر عه گیدی بنه مالا من نا ټه گ گرانه!... بپا ۲۶۰-۲۶۱". ټه ټ نا ټی دانا ژ لایع ژانقه د هه ردوو که لتورین کوردی و عه ره بیدا، خوینگه رمیبه کړی دده نه عه گید و په هله وانان، کو شه رمی ژ نا ټی بنه مالی بکه ن و هه ردم بهر ب پیشفه بچن. خاله کا دی یا گرنگ د فی بابه تی ژن و نا ټی دانا بنه مالی دا هه یه، ټه و ژی ټه وه کو ده می ژنه ک دچپته دنا ټ بنه ماله کا دید، بنه مالا

میرئ وی دبیته ناموس و شهرهف و ههژیتی یا وی. راسته مستی ژبو هاریکاری یا خالی خوه دچیته شهری، لی ناقتیدانا گۆزی ژبو مستی و بنه‌مالا بابی وییه (نه یا خالی وی). ههروه‌سا نفیسهر چیرۆکه‌کا دی یا په‌یوه‌ست ب فی بابه‌تیقه (وه‌کو ئینسیرت) دئیخته دناف رۆمائیدا، چیرۆکا که‌ریم ئاغای کو کچا خوه (حه‌لیمایی) دده‌ته ماجد ئاغای ژبو هندلی داکو هه‌ژکی وی ژه‌هرخوار بکه‌ت و تولا وی ژئ قه‌که‌ت: "به‌ئئ نه‌و ژهر هه‌فت سالان د به‌ر شالا هه‌لیمایی را ده‌ست دلئ وی نه‌گرتن ژه‌هری بده‌ته مالخوی خوه پشتی چار زارۆک ژئ بووین... بی‌پا‌۱۷۸". هه‌رچه‌نده هه‌لیمایی دزانی کو شوویا وی پیلانه‌که و بابی وی سۆز دابووین کو وی خه‌لات که‌ت و یی وی بقیته بده‌تی. لی ده‌می هه‌لیما دبیته پشکه‌ک ژ ناموس و بنه‌مالا ماجد ئاغای (هه‌ر هه‌یجه‌ت بو بابی خوه دگرتن کو ده‌رفه‌ت بو نه‌هاتیه دا ژه‌هری بده‌ته میرئ خوه... بی‌پا‌۱۷۸). ئه‌فجا که‌ریم ئاغا نه‌چار دبیت کو خه‌فکه‌کا دی ل به‌ر زاقایی خوه دانیت و خوه ژئ خلاسه‌که‌ت. ئوو ده‌می زاقایی وی دکه‌فته خه‌فکی و نه‌و ب براهه ده‌یته کوشتن، هه‌لیما نازقریته ده‌ف بابی خوه و دمینه‌ته دناف دژمنین بابی خوه‌دا، کو بنه‌مالا وی یا راسته‌قینه‌یه: "هه‌لیمایی د که‌ربین بابی خوه‌دا شوی ب تیئ خوه یی ناقی کر و تا مری ئیزیک مال بابا خوه نه‌بوو... بی‌پا‌۱۷۹". ئوو د بیایی مه‌ردینییدا ژئ، ژنان رۆله‌کی سه‌ره‌کی هه‌یه د نیشادانا مه‌ردینی یا بنه‌مالیدا. چونکو ژن خوارنن به‌رفره‌ه و ریکوپیک دلین و داننه به‌ر میثانان داکو مالخوی وی پی سه‌رفه‌راز بیت. ئه‌گه‌ر هندلی زه‌لام یی مه‌رد بیت و ژنا وی یا قه‌لس بیت، ئه‌و مه‌ردینی و سه‌رفه‌رازی یا پیشینکری ناهه‌یته دیتن. له‌وا کورد دپژن "مال خانیه‌که بنیاتی وی ژنه". مه‌ردینی یا گوندان، نه ب جۆر و چه‌نداتی یا خوارنیه، لی ب ئاستی به‌خشینی و دلفره‌هه‌ییه.

خالا دی یا ههڤه ند ب میرائیڤه، تۆلقه کرنه. ل گوری تیگه هشتا گوندییان
 میرائی ئەوه کو مروڤ تۆلا خوه بۆ که سێ نه هیلیت. ههر که سهکی تۆلا خوه
 شه نه کهت، خه لک ب چاهه کی سڤک لی دئیریت و چ حسابین میرائی بۆ
 ناهیتته کرن. لهوا کورد بیژن "خوینداری ب دار و بهران نه که ڤیت"، چونکو
 هندی سأل ب سه ره بچن، تۆله لدان ههر دمینیت. مشه جاران قهومییه کو
 بابی زارۆکه کی د پینچولکیدا دهیتته کوشتن (ب نه مازه بی هه که زولم لی بهیتته
 کرن)، دایک دئی وی کوری ب خودانکهت هه تاکو مهزن دیت و دئی بهری وی
 ده ته تۆلقه کرنی. سه ره رای وی چه ندی کو بابه تی تۆلقه کرنی ئاسته نگه کا مه زنه
 د ریکا خوه سه ری و ئزادی یا ملله تی کورد دا، لی ساخله ته کی گرنگی گوندییه
 و مروڤ پی مه زنتر لی دهیت (ل دهف گوندییان). ئوو ده می دکه فته د
 زیندانیدا یان سه ری وی ژی دهر را دچیت، خه لک ب هه ژیتی و شه هنازی
 به حس ژی دکهن. د له قته یه کا بله زدا ده می قادی دوو جه له بین په زی جانگیر
 ئاغای دبهت، نفیسه ر ئماژه ب میرائی یا مستی ددهت کو میری تۆل و به ده لایه:
 "خال ما فی چه ندی قه د ئاخفتن پی دڤیت.. نه ز دئی رابم هنده ک زه لاما لیگدهم و دئی
 چم تا سوياهی نه بهس دا وی په زی بزقرینم، به لی دگهل وی دا چار جه له بین دی ژ
 بین قادی بینم.. پاشی چ دبت بلا نه و بت... بی ۱۲۰". هه رچه نده ئەف شیوازی
 تۆلقه کرنی کو دزی ب دزییه کا پتر و زۆرداری ب زۆردارییه کا مه زنتر بهیتته
 کرن، نه یا په سه ندکرییه و چ دادپهروه ری و میرائی یا راسته قینه ژی تیدا نینه،
 لی ل گوندان ب پایه داری و خوه چیتراندنیڤه هه ڤه نده. ئەو لایه نی زه رگه ه شی
 که فتی، دئی زه رگه هه کی مه زنتر ل ته عداکاری دهت، کو زیره کی و میرائی یا خوه
 بهرچاقتر لی بکهت. د چیقانوکا (زیر سالم) دا کو عه ره ب ب نافی شه ری
 به سو س دده نه نیاسین، پشتی برایی زیر سالمی دهیتته کوشتن، سویند دخۆت

کو هر چپکه کا خوینا برایی وی (ژ عه شیرا به نو ته غلب) دئ به رانبه ری زه لامه کی لایه نی دی بیت (ژ عه شیرا به نو به کر). ب قئ چه ندئ ژئ، شه ری به سوؤس بو مائی چل سالان فه کیشا و جو بارین خوینی ژئ ریژتن. راما سهره کی ژ ئی هه لویستی نه داد په روانه خوه چیتراندن و خوه بلندتر دیتنه، دبیت ئامازه بین خوه زال کرنئ ژئ تیدا هه بن. ده می مستئ ژئ بریار دای کو بچیت په زی بزفرینیت و هنده ک جه له بین وان ژئ بینیت، په یامه کا بارکریه ب گه فلی کرنئ کو نابیت که سه ک خوه تالوقه تی په زی گوندی و لایه نگرین وان بکه ت. لی ل شوینا ئه ف ره فتارا خوه چیتراندنئ بکه ئیته دنا ف باز نه کی دائیخستی و هه فکریه کا دو مدریژدا، نفیسه ر ل سهر زارئ حه سه ن ئاغای، به ری وان دده ته دانوستاندن و پیکه اتئ. ژ بو قئ مه ره می ژئ، ری هسپی و ماقوبیلین گوندی ده ئنه بکارئینان، کو جه ئ ریژگرتئنه ل ده ف هه ردوو لایه نان و په یامین خیری دنا فبه را هه ردوو هه فکریه کا ئا ل و گوؤر دکهن. ئه فه ژئ، ساخله ته کی دی یئ عه شیرت و گوندیانه.

* ریژگرتنا ری هسپیان: ب راما ف ره هنگی، ری هسپی ئه و که سی ب نائسالقه چوو بیه کو مووین پرچ و ری هین وی بین سپی بووین. لی وه کو تیرم ژ بو ئا قلمه ند و شیرتکاران ده ئته گوئن. د هه ردوو حاله تاندا، که سه کی هه ژئ و جه ئ ریژگرتنا پرانییا خه لکیه. دبیت ژ بهر سه ربور و ژبی وی یئ مه زن و هه بوونا بنه ماله کا نا ئدار و کو مه کا مرو ئان گه هشتیته وی ئاستی، یان هه ئالبه ندئ باب و باپیرین ئاغای بیت و رابردوو یه کی مشت می رانی و مه ردینی هه بوو بیت. دبیت ژئ، که سه کی نه گه له ک ب ته مه ن بیت، لی یئ ژیرمه ند و ئه مین و ویره ک بیت و ژ لاین پرانییا گوندیانه یئ خوشه ویست

بیت.. د هه موو حاله تاندا یخ سوچه ت خوښه، گه له ک سهر بوړ و سهره اتیان
دزانت و هه ردم د بهر ژوه وندا گشتیدایه. ل گوندان، هه ردم ریژ ل ته مهنی
دهیته دگرتن، زاروک ل سهر وی چهندی دهینه په ورو ده کون کو هه ردم ب
ریژگرتن سهره ده ریخ دگه ل مه زمان بکن، ژبه ر قی چهندی په کو هه ردم
شو نگر ت جهی بابی، مافی برای مه زنه، نه گه ر نه و ب خوه وی مافی نه ده ته
برایه کی دی. لی نه گه ر نه م بهینه دنا ف مالا ناغای، شیخی، یان کویخه ی دا،
نه ف ری هسپی ژیر مند و شاره زا میناکی ناقلمه ندی دیوانی وه ردگری ت، وه کو
نه دنامه کی مالیه و مای خوه د هه موو هوو ره وور کین ژیا نا ناغای دا دکه ت. یان
دروستره بیژین کو ناغا و بنه مالا وی، ناقلمه ندی د هه موو ناریشه و چالاکی
یین ژیا نا خوه دا پشکدار دکهن. د قی رومایدا کارا کته ره ک ب ناغی مام هه سن
هه یه، کو هه موو ساخه لتین نه مینی و نه ختوباری و ناقلمه ندی ل ده ف هه نه،
یخ شاره زا یه د فه گیرا نا سهر بوړ و سهره اتیان دا، جهی ریژگرتن و حه ژیکر نا
هه موو دیوانانه: "مامی هه سن سوچه ت و ناخفتین ته وه ک یین که سی نینن.. ته دگه ل
مرو قین مه زن و ما قیل وه ک باب و با پیرین مستی روژین خوه یین قه تاندین و نه و
سهر بوړین ته دیتین که سی نه دیتینه.. قیجا دقیت سوچه ت یا ته بت و نه م گوه بده یین،
دا بو خوه گه له ک مضای ژی وه رگین... بی ۲۷". هه ووه سا ل ده ف بنه مالای ناغای ژی
پله و پیگه هه کا تایه ت یا هه ی، هه رسی مه زنین بنه مالای (خال و خوارزا و
دایک) گوه ی خوه دده نی و ب شیره تا وی دکهن:

- حه سه نی نوزمین ناغای (خال): "باوه ریا حه سه ن ناغای نه وه کو دل مام
هه سنی یخ ساخه دگه ل وی و مستی و هه می عه شیره تی، مامی هه سن نه نه و
زه لاهه یخ خه له تیی بکه ت... هه ر ژ بچویکاتی دگه ل مالا وان بو و گه له ک
جارا روحا خوه یا گوری وان کری و تا نوکه ژی نفرینا ل خوه دکه ت کو روژا

خهلهف چويه وانى دگهل دا نه بوو دا نهو ژى دگهل وى ب قنارى قه كړبا...

بپا۸۱-۸۲."

- مستى خهلهفى (خوارزا): "مامى ههسن فا باپيرى مستى را گهشت بوو و نيك ژ ره شه كين باپيرى وى بوو، ههكه گوتبا مام ههسنى خوه ل به حره كى بده نه دگوت نه و ههر ژ بچويكاتى نهو بابى مستى عه مرهك بوون و وهك دو هه فالان پيكفه مه زن ببوون... مستى بهرئ خوه نه دداين كو مام ههسن نيك ژ عه شيره تى يه.. هه مى ناخفتنين خوه بو دگوتن و چو ژئ نه دقه شارت وهك دهسته براهه كى... بپا۹۱."

- كوزئ (دايك): "مام ههسن تو مروقهك ب ناقلى.. نه رى تويى مجدى كو تو نزانى كا دلئ من ل سه ر كى يه و كى يا ژ هه ژئ مستى يه... بپا۹۰". ئانكو هند بئ نيزيكى ماليه، هه تا وى راده وى كو يا دلئ وان ژئ بزانيت.

ب فان هه رسى هه لوپستان، مام ههسن وهكو كه سه كى بنه مالئ ده پته هژمارتن و هه موو خه لكى گوندى ژئ، ب وى چاځى به رى خوه دده نئ. هه موو هيشى و خوشى يا وى ژئ، ب بنه مالا ئاغايى ويقه گريدايه: "ههكو مامى ههسن مستى ديبنت نيكسهر بيرا خهلهفى بابى وى تپته بيري.. جه ز دكه ت هه رى ب دلئ خه لكى بت و بيزنه نيك نه فى جاميرى شونا بابى خوه گرت و ل به راهيئ راكر... بپا۹۶". نه ف هه لوپستى بنه مالئ و عه شيره تى جرعه ته كى دده تى كو بشيت هه موو ناخفتنان د جزوورا ئاغيدا بيژيت، د هه مان ده مدا ژئ دشيت گانزدين ملله تى بگه هينته ئاغاي: "مام ههسن نه م هه مى دگهل ته نه و يا د دلين مه دا ته گوت.. به لئ نهو ناخفتنين تو ديبژئ نه م نه شين بيژن، به س تويى ده ستير دايسى... بپا۹۳". نه ف جرعه تا وى يا د به رژه وه ندا ئاغاي و عه شيره تى هه ميپدا، كريبه كه سه كى خوشه ويست ل ده ف دؤست و دژمنان؛ ل ده ف مستى و خالى وى، گه له ك يئ

ب قەدر و قىمەتە و رەوشا دىوانىن ھەردىوانە: "ھەكو ئەز ل كوچكا تە خالى تە
 ھەسن ئاغا گازندا دكەت و دىبىزت من تو نەدىارى.. ھەكو دچم كوچكا خالى تە تو دى
 گازندا كەى و بىزى تو نەدىارى، خوھ نە دى خوھ كەركەم و بەمە دو.. / مامى ھەسن ئەو
 زى بەختى تەيە، ئەم ھەردو گەلەك ھەژ تە دكەن.. كەس ژ مە بىسى تە ناقتىنت...
 بىپ۱۷". ئەف پلەدارى يا وى يا دناف عەشیرەتیدا، وە لى دكەت كو بىستە جەئى
 باوهرى يا ئاغای و وەكو نوونەرئى خوھ دەستىشان بكتە ژ بو دانوستانىن دگەل
 قادوئى (داكو برنا پەزى جانگىر ئاغای نەبىتە سەدەمى شەپى): "ئەم وەسا دىبىنن
 مامى ھەسن رابىت سى زەلاما دگەل خوھ بىبەت و بەراھىن بچت نك جەمىلى براىن قادوئى و
 دگەل باخفت، پاشى بچن نك قادوئى.. ھەكە چو نەكر كەسنى دەستىن خوئش مىرا
 نەگرتىنە... بىپ۱۲". د پرۆسەيا دانوستاندنىدا زىرەك و ئاقلەندە، لەوا جەئى
 رىزگرتنا لايەنئى دژمنە زى، دەمى مام ھەسن قادوئى ب دزىنا پەزى تاوانبار
 دكەت، لى ئەدگەرىنىت: "وہ نەبىزە ھەكە تو مامى ھەسن نەبايە و ل كوچكا من
 نەباى من ناخفتنەك دى دگەل تە ھەبوو بەلى توى دەستىر دايى، چ بگەى چ بىزى؟
 پەزى ل پىش چاقىن ھەمىا، دبت تە ل سەر رىيا خوھ دىتبت.. تىشتى دزى خەلك
 نابىنتا، ھەدشىرن... بىپ۱۲۸". ھەرچەندە ئەف رەوشتى لىبۆردەيى دگەل قاسدان و
 شاندىن دانوستاندنى، رەفتارەكا سروسىتییە و چ پەيوەندى ب خوشەويستى يا
 مام ھەستفە نىنە. لى دەمى ئەنجامى دانوستاندنى ب دەستفە دەيت، نىشاننا
 رىزگرتن و خوشەويستىيە: "مام ھەسن ل وىرى تا فېرە تول سەر سەر و چاقىن مە
 ھاتى.. ئەم ناھىلن تو دەست قالا بزقرى.. ھلو دا بچن بىش نەز ب گورا بابى خوھ
 كەمە، پەزى جانگىر ئاغای دى زفرت و بى قەدر تول مالا دەرناكەفى... بىپ۱۳۱".
 وەكو ھەموو رەفتارىن دى بىن دناف گوندىدا، كو ھەردەم خەلكى ھەچكەھىيى
 چاقلىكرنا ئاغايان و ئاغاتىيى دكەن (ب شىوہىەكى بچووكرى و بەرتەنگى دناف

خیزانیدا)، هر بنه مالە ک ژى کەسە کى ب سەربۆر يان ژيرمەند دەستنيشان دکەت کو بيبته ئاقلەمەندى بنەمالى و دەمىن پيدقيدا هەموو ئەندام پرسيارين خوه پى دکەن. ب ئى چەندى ژى، ريهسپى بنەمالى يان گوندى يان عەشيره تى، کەسە کى گرنگ و کارىگەرە د ژيانا گونديياندا.

* ئەفینى و رهقاندن: ئەفینى يا گوندييان ب جوانترين و راستگوترين و شاعرترين ئەفینى دەيتە هەژمارتن، چونکو رۆلى گيانى و دلينى زاله ل سەر رۆلى عەقلى، ئەفینىبەکا پاقر و بىگەرە، ژبلى چاڤين قەتادى يا گيانى چ کەسین دى ناهينه دیتن. د پړانیا جاراندا و ژبەر کۆمەکا ئەگەرین هەقەند ب ژيانا گونديقه، کچ و کور بەرى ژبى کاملانى چنە دناف قەفسکا هەڅرنييدا. دايک و خویشک، ب کریارا لىگەريان و دەستنيشانکرنى رادبن و سەميانى مالى بريارا هەڅرینى يا گەنجين بنەمالى دەن. ئوو بابى کچى بريارا ئەرىنى يان نەرىنى (دانى يان نەدانى) دەت. ئەڅجا بياڤە کى کيمتر ژبو ئەفینى هەيه. لى هەردەمى تيرين ئەفینى خوه ل دلى گەنجە کى دان، ب هەموو هەست و نەست و شەيدايى يا گەهشتى، دکەڤنە دناف تۆرین ئەڅنييدا. وەرژين گيا دورينى و هيتلا مازيا و شەڤەرۆک و دەمىن بىرى، بەرچاڤترين جیڅقانىن عاشقانن و هەموو کور و کچين گوندى ب پىروزی لى دىرن. ئەفینى يا گوندييان ئەڅينەکا بىگەرەد و پاقرە (الحب العذري)، ب ئاور و ديتنا ئىکى هەل دبیت و پاشى دبیتە ئاگرە کى نەڤەمريايى و ناهەمرييت. ئوو چونکو هەموو کچين گوندى نامووس و شەرەفا هەموو گوندييانە، لەوا گەنج ب هوشيارى سەرەدەرىن دگەل هەڤدو دکەن، ب تايه تى ئەوین هزرا بنەمالى و ئىکگرنا گوندى دکەن، چونکو ئاشکرا بوونا ئەڅينى، ئانکو دژمنکارى و تىکدانا ئەڅينى. د ئى رۆمانيدا، مستى ب ئافکرنا قەسرا باخمسيڤه يى مژوول بوو،

ههروهسا ئارمانجا وی وهگرتنا مهزناهی یا عهشیرهتی بوو، لهوا چ بیاقین
 ئەڤینداریی نه بوون: "بهئی تا ژن ئینانا مه ژنی نه وهک ژن ئینانا عالم و خه لکی
 یه.. خه لک دئی بن گهنج و توولاز دا بو خوه کچکهکی چافا بکهن و پاشی دئی دگهل
 ناخفن و دئی ئیک دو بینن و دئی جهژ ئیک کهن.. هندهک جارن نهو جهژ ئیک کرن دئی
 هفت سالان فهکیشیت پاشی دئی خازن و هندهک جارا دوسی سالا کچک خازتی دئی ل
 مالابا خوه مینت تا فه دگوهیزن.. بهئی ل دویف نهز درانم کهسی ژ مالا مه جهژ چو
 کچکا نه کریه و بو ئینایه و دیسا چو کچکین مالا مه ژنی ب جهژیکرن شوی ب کهسی
 نه کریه... بپ ۹۶". لی نفیسه ری نه فیایه کو دلئی مستی ژ ئەڤینی ئالا بکهت،
 دبیت ژ بهر هندئی بیت کو میرانی و لیگه ریانا ل کهزناهی، نه ریگه د ریکا
 ئەڤیندارییه کا پاقردا. ئەڤجا د لهفته یه کا دیتنا مستی و شه مسیخانیدا مینا کهکی
 ئەڤینی ژئی دادریژیت و وهسا دده ته خویاکرن کو دلئی مستی ل سه ر کچخاللا
 وی هه بوو: "گه لهک جارا نهو دگهل مستی یا ناخفتی بهئی نهو تشتی نوکه نهو
 پیدده سییت چو جارین پی نه حه سیایه... بپ ۱۳۸". ل ئیره نفیسه ری فیایه دوو
 چووچکان ب بهر هکی بکوژیت، ژ لایه کیشه ئەڤینی یا دوو گهنجین خوینگه رم و
 عاشقین نه پهن خویا دکهت، کو رهفتاره کا گوندیکانی یا بهر به لاقه. ژ لایه کی
 دیقه، نه فیایه کو پرۆسه یا هه ژینی یا مستی و شه مسیخانئ ب گریه سته کا
 سیاسی نیشا بدهت. دلسۆژی و هه بیرنا ئەڤیندارین گوندی نهوه کو بریارا وان
 نه ددهستی واندا یه. ئوو هه کو بنه مال پی دحه سیین دبیت نهو پیزاینه بیسته
 ریگر د ریکا گه هشتتا عاشق و مه عشوقاندا، ئەڤجا نه چار دبن کو بریارین خوه
 بین ئیکلا کهر بدن و په نا ببه نه بهر ره فاندنی.

هه رچه نده کریارا ره فاندنی شه رمه زارییه که ب بنه مالا کچکێقه و دبسته
 ئەگه ری دژمنداری یا دوو بنه مالان یان دوو گوندان، نه دووره ژنی بیسته سه ده می

دژمنداری یا دناقبهرا دوو عهشیره تاندا و کومه کا خه لکې نه تی و نه ژئ، پي تی
 بچن. هوکارې سهره کی ژي نه وه کو برپارا شوو کرنا کچکې ددهستی مالباتی دایه
 و کچ ب فی برپارا هه فبه ند ب ژین و پاشه روژا و یقه نه پشکداره. نه فجا ده می
 هه موو ریکیڼ فهرمی و په سه نکری پیڼ گوندیيان ل بهر دهینه گرتن، خوه
 دگهل دلدارې خوه دده ته ره فاندن. سهره رای ناکاما وئ یا دژوار و کوژه ک،
 گوندی ب میزانی ل کریارا ره فاندنې دنیرن، زه لام بو وی دکه نه چائنه ترسی و
 زه لامینی کو بشیت ته حه دایا هه موو ناسته نگان بکته و وئ بکته یا دلې وی
 حه ز دکته. کچ ژي ب نه فینی و شه هنازی، سهره ده ریڼ دگهل دکهن کو
 دلداره ک ژ پیخه مه مت گه هشتنا بهر دلکا خوه، ژیا نا خوه و بنه مالا خوه دئیخته د
 مه ترسییدا و سهره وئ، بنه مال و عهشیره ته کي دکته قوربانی وئ عه شقی.
 نه فجا خه و نا ههر کچکه کا گوندی نه وه کو هیثیانی (فارس الاحلام) وئ بهیت
 و وئ ل پشت خوه ل هه سپه کي سپی سوار بکته و بهر ب ژوزانین نه دیار فه
 بهت، ههروه کو د پرانییا چیرو کین گه لی ریدا دهیته گوتن. نه فه د حاله ته کیدا،
 نه گهر کور و کچ حه ز ژ هه ف بکن و بنه مالا کچکې ل دژي فیکه هشتنا وان
 بیت. نه فجا دلینی و هه فسوزی یا پرانییا گوندیيان ب نک خو فه دکیشن و
 گه له ک ژ بنه مالین خانه دان و هیژدار بو دبنه په ناگه، هه تاکو نه و ناریشه یه ب
 ریکیڼ نافژیوانی یا عهشیره تگه ریڼ دهیته چاره سه رکرن. نه گهر ژي، ب ریقه
 هه فرویشی ههر ناریشه یه کي ببن، دبسه چیرو کین شه فهر وکان و گوندی ب
 عه شق شه دگیرن: "دپیژن کوره کي ژ نیلا ملان حه ژ کچکه کي ژ نیلا که مالیا دکر.. سی چار
 جارا بابی کورکی کچک ژ بابی کچکي خازت، به لی بابی کچکي ل بهر نه هات و ل که ری
 عینادی سوار بوو.. هندی بابی کورکی هاته کورې خوه کو به لا خوه ژ کچکي فه کته و
 ژبیرا خوه ببه ت دا نیکا باشتو بو بخازن.. به لی چو ته کبیر ل کورکی ژي نه هاته کرن،

وی و کچکې ته کبیرا خوه کرن و شه څه کي گه هشتن ئیک و کچک ره څاند... بپ ۴۸-۴۹".

نه ف رږدی یا کورکی و کچکې ل سهر سوږا عه شق و نه څینی، جهی سهرنجراکیشن و شه هنازی یا هه موو کور و کچین عاشقه د گوندیدا. هه ر ئیک هیزا نه څینا خوه ب نه څینداری یا په هله وانین چیروک و داستانین نه څینداری د شوبه نیت و ب ئیقین و خوه ویستی خوه لیدده ت. نه گه ر کور و کچ بگه هه په ناگه هه کي و پاشی که سوکارین کورکی (ب ریکا ناغایه کی یان بنه ماله کا خانه دان) پیک بهین، دی بنه خیزانه کا هه چکوه هی یا دنا ف جفاکیدا و دگه ل وهختی خه لک چیروکا ره څاندنی ژبیر دکه ت. لی نه گه ر سهری وان دبه ر دا چوو، هینگی دبه چیروک و رفیش ت بو رفیشتی هه دگوهین، نه دووره جهی کوشتن یان مرنا وان زی بهینه پیروز کرن، مینا وی که څری هه ردو و عاشق تیدا فرین کو ب که څری بویک و زافا هاتبو ب ناکرن: "هه کو کچک ل ژیر خوه نیری دیت که څری پیته گه له کي بلنده، سهری وی زڅری و چاقین وی تاری بوون و ده ستین وی ب که څری هه سست بوون... ئینا کچک ب هه می هیزا خوه، خوه ب کورکی هه بزاند، ده ستی دی یی کورکی ژ که څری هه بوو، هه ردو دویش ئیک را ل که څری فرین.. پشتی سی روژا خه لکی ته رمین وان دیتن و هه می نیل بو عاجز بوون... نه څه ی هنگی وهه وی چیروکي د گوهین خه لکی دا یا ده نگ هه دای و ناڅی وی که څری ژی کر نه که څری بویک و زافا... بپ ۴۹-۵۰". نه ف چیروکین ره څاندنی دبوونه پالده ره ک کو گه نجین عاشق هه ردهم هزارا ره څاندنی و خوه دانه ره څانې بکه ن. ب نه مازهی، نه ف کریاره ب میرانی و نه ختوباری ده اتنه هه گیران، نه څجا هه کو زه لاهه کي ژ عه شیرا په نجاریا ب ناڅی عه لیی حه جی نه مینی (کو نه و پازده سال بوون ژن ئینای و چار عه یال ژی هه بوون)، گو ه ل سوجه تین فی جوړی میرانی بووی: "گوته کابانیا خوه هلو رابه دیاره بهس نه و زه لامن هه که نه و کچا بره څینن.. نه څه نه ز

دی ژنه کا ب میړ و عه یال ره قینم و کا بابی ته چی دکه ت بلا وه بکه ت.. بهرئ سپیدی ژنا خوه دا دویف خوه و بره گوندئ شومئ و جاب دا خه زیرئ خوه و گوئئ نه فقه من کچا ته ره قاند و کا ته چی دقیت نه زئ حازرم.. خه زیرئ وی ژئ داخاز ژئ کر هه که بیست زیرین زهر نه ختی نه دده ت نه و ناش نابت.. هوسا عه لی یئ چه چی نه مینی بیست زیر دانه خه زیرئ خوه و ژنوی زفری مالا خوه و ناقا عه یالی خوه... بپا ۹۷-۹۸". هه رچه نده نه ف چیروکه مینا پیکه نوکییه و ژبو خو شیی هاتیه ئینسیر تکرن، لی ناماژه کا مه رهمداره کو گوندی پتر ژ ژيانا خوه یا که توارى و هه چکوهه یی، ب ناقدار بیته دگر ئیداینه. هه رده م چافلئ کرنا وان کر یاران دکهن، بین د چاقین خه لکیدا هه ژئ و په سه ندری بن، ئانکو ژینخه مه ت ناقدارى و په سناداری خوه ل مه ترسیان دده ن و ریکا مرنئ بو دشه قینن.

* نه جنه و ئایین: ئایین پشه که کا گرنگه ژ ژيان و تیگه هئ گوندیان، ب ساکارى و دلسانی سه رده ره یئ دگهل راسپارده یین ئایینی دکهن. هه رده م کراسه کئ ئایینی دکهنه بهر هه موو عورف و عه ده تین خوه یین جفاکى، یان د چوارچو فیه کئ ئاییندا دگونجینن. نه فجا مشه جارن، عورقین جفاکى یین دیرین و راسپارده یین ئایینی ته قلیهه ف دبن، یان ل هه ف ده یته گوهورین. ئوو چونکو پرانیا گوندیان (مه لا ژئ دگهلدا)، نه گه له ک شاره زانه د نافه روک و بنه مایین عه قیده یا ئاییندا، ب شیوه یه کئ زیده رو بیته سه رده ره یئ دگهل روخسار و ئاییده یین ئایینی دکهن. له وا ئه م د کارین بیژین کو ئایینداری یا گوندیان شیوازه کئ ساکارئ ئایینییه، لایه نین غه یی و نه قلی (نقل) زالتره ژ لایه نین تیگه هشتنئ و عه قلی. مه لا یین گوندان ریز و حورمه ته کا تایه ت ل ده ف گوندیان هه یه و جارنا ده سته لاته کا دنیایى ژئ وه ردگرن. ب قئ چه ندئ ژئ، کومه کا بهایین ئایینی و عورقین سه یر هاتینه دناف ئاییندا و پرانیا ئان

عورفین نوو، ج ههڤه نڊیبه کا موکم دگهل بنه ما بیڻ راسته قینه بیڻ ٿایینی نیڻه. لهوا ٿم د کارین بیژنی "ٿایینی خورافه یی"، چونکو ژبلی ٿایینی ٿایینی ٿایینی. ٿایینی و شروڤه کرنا هندک ٿایه ٿین قورٿانا پیروژ (کو دبیت نه ته ٿاف بن ژی)، ج پیژانینین دی ل سهر ٿایینی ٿیسلامی نینن. ٿه ٿ رهوشا ٿایینی خورافه یی نه تنی ل گوندین کوردستانی هه یه، به لکول پرانییا ده ٿه رین دووره شه هرستانی و کیمزانست و زانین بهر به لاقه. یه ک ژ ره ٿارین نه ٿایینی بیڻ ب ٿافی ٿایینی و مهلا بیڻ دیندار ٿه ده ٿینه ٿه نجامدان، چیکرنا نقش ٿیانه ژبو دل سارکرن و دلگه رمکرنا خه لکی، یان ژبو زار ٿوونئی، یان چاره کرنا ههر ٿار ٿشه یه کا دی یا نه هاتینته چاره سهر کرن... هند. گوزی وه سا هزر دکر هه که مام هه سن نه شیا مستی قایل بکه ت کو شه مسیخانئی بو بخوازن (دی نه چاره بت بچت مالا مهلا جادری دا نقش ٿیه کی بو مستی چی که ت قه می دئی وی بکه ٿت شه می خانئی دا بو بخازن... ههر وهک نقش ٿیکین وی د پیگوتینه و ٿیک و ٿیکن... بیپا ۱۵۱). گه له ک جارن ژی، ژبو ٿیقین و پشتر استکرنا ٿاکامین نقش ٿی، ٿامازه ب بو یه ره کی قهومی ددهن کو ب نقش ٿی چاره سهر بو یه. ٿی برپارا نه ٿه نجامدایی یا گوزی، چیروکا عه لیکئی عه لیانی ٿینا پیرا وی کا چهوا خه له فی بابئی مستی داخواز ژ مهلا جادری کر کو ٿار ٿشه یا هار و دینی یا کچا وی بو چاره سهر بکه ت: "مه لای بابئی کچک بره مال و نقش ٿیه که بو دورست کر و گوٿ بابئی کو بیی کچک بزانت بلا ده یکا وی بکه ته د تراره ک ٿافی دا و کچک وی ٿافی قه خوٿ و ب ٿانه هیا خودی دی ٿیک و ٿیک بت... ۱۵۱". ههر چه نده ٿه چیروکا دووی وه کو ٿه رگومینت ژبو هزرا ٿیکئی ٿینایه، لی نقیسه ر وه کو ههر ٿه گیره کی هه چکوهه یی د سهر را نه بو ریبه و بابته ب هه میقه ٿیخستیه بهر ٿیهرین و بهر گومان کرنئی. گوزی ب دوودل نیشادایه و وه سا دایه خویاکرن کو وی ژی باوهریبه کا موکم ب ٿی چه ندی نیڻه

(چونكى هندی هند نهو جه ژ مستی دكه تنه قیت وی بیخت بهر ستیر و نقشتی و سحرا...
 بپا ۱۵۱، ... هندی هاتی دهست و دلّ وی نه گرتن نایفا خبری نقشتیكا بچت د نه فسا
 كوری وی دا... بپا ۱۵۲). ئەف قه مان و دوودلی یا گۆزی، نیشانا نه ئیقینی یا وئییه
 ب کاریگه ری یا نقشتیان، یان هه ولدانه كا نقشه رییه ژبو بهر گومان كرنا شی
 بابه تی نه ئاینی بی باركری ب هنده ك سیمایین ئاینیشه.

خالا دی یا د باز نه بی ئاینی خورافه بییدا دهیته دیتن، بابه تی ئەجنه یانه.
 هه رچه نده نافی ئەجنه یان د قورئانا پیرۆزدا هاتییه كو هه نه و كار دكه نه سه ر
 ژین و ژیارا مروّفی، لی كه سه كی ب چاف نه دیتینه. ئوول گوره ی تیگه هشتنا
 گوندیان، هه موو ئاریشه و نه ساخی یین بی چاره سه ری و پرسیارین بی
 بهر سف ژبو ئەجنه یان دهینه زفراندن. ژبه ر فی ترسا د نه هوشییا واندا چاندى،
 هه ر هه لوه سه یه كا دیتنی یان بهیستنی (ژبه ر هه ر ئەگه ره كی هه بیست)، یان هه ر
 پیژن و هه پاره یه كا بكه فته د ریکا واندا، ژبو ئەجنه یان دزفرینن. هنده ك جارن،
 كایسكین شه فان و خه ونرۆژكین ب ترس ژى، هه ر پالده نه هنگافتنا
 ئەجنه یان. حزوورا بهرده واما ئەجنه یان دناف پرانییا چیرۆكین گوندیاندا و
 هندی هند یا به حس كری و هه زرا خوه یا تیدا كری، وه سا هه زر دكه ن كو یین
 دیتین و راستییه كا به ره سه تن دناف ژیا نا واندا. مینا بابه تی نقشتی، گۆزی
 دناف دهواته كا هه پاره بییدا دبینیت و چیرۆكا ئەحمه دی سه لیمی دكه ته
 ئەرگومینت ژبو راستی یا فی دیتنا خوه: "دیت هه می تشت وهك خوه نه و لیته لیتا
 مروّقیه و هنگه هنگا دهوولی یه و پیکه پیکا ژورنایین یه.. چۆ هه تا گه هشتیه ب ره خ
 دهواتی قه، شه هه نه مك بوو كه س د زمانى كه سی نه دگه هشت، هندی هاتی نه زانی كا نه و
 مروّقه ب چ زمان دئاخفن.. نه كوردی یه و نه تورکی یه و هه ر زمانى عه ره بی ژى
 نینه... ما د جلكین وان فوكری، هه كو هو بهرئ وی ب نایف چاقین نیک ژ وان كه تی..

دیت ئەف سەر و چافە نە وەک یێن مەرفانە، بەئێ دیت چافین وان یێن ب ئەنێف قە و چەند د کەشەفریتن و دەقی وان تا بن گوا یێ شەقە... بپ ۳۹". ل گورە ی هەمی ئەرگومیتت و دویفچوونین زانستی، ئەفا بووی خەونەکا کابیسکیه یان هەلوسەیهکا دیتنێه (سێ چار جارا ناقف خودئ ئینا و قەستا مال کر.. هەکو گەشتیه سەر بەربانگی، پێجەسیا چو دەنگ نەمان، ل پشت خوە زفری دا بزانت کا کەس ل دویف ناهیت، دیت مەیدانکا گوندی یا خالی و بئ دەنگە... بپ ۴۰-۴۱). مینا چیرۆکین فولکلۆری و داوکیکرنا ل سەر هەبوونا ئەجنەیان، نفیسەری ژێ هەمان رێ گرتیه بەر و وەکو چیرۆکەکا گەلیری یا ئینسیرتکری سەرەدەری دگەل چیرۆکی کریه (چ ژبو دوکیۆمیتتکرنا ئەلەمیتتین چیرۆکەکا فولکلۆری بیت، یان ژبو ئازاندنا بابەتی هەبوونا ئەجنەیان بیت؟!)، گۆزی قوتکی پەریخانێ ل بەر دەهواتیهکی دینیت و هەندەک تەقنی تیددەت، دا هەکو بۆ خەلکی ئەدگیریت باوەر ژێ بکەن کو وئ ئەجنە یێن دیتین. دیتنا ئەجنەیان ژێ (ئەگەر مەرفی نەهنگیفن!)، پیرۆزیهکی ددەتە وی کەسێ دیتین و ترس و چرپسەتیهکی ل دەف خەلکی گوندی پەیدا دکەت. ئەفە ژێ پشکەکە ژ وئ خورافە یا گوندی باوەر ژێ دکەن و دبیتە هالەیهکا پیرۆزین ل سەر سەری وی کەسێ سەرھاتی ئەدگیریت: "چەوا خدامەک چۆ و زوی زفری و پەری خانئ قوتک ژ دەستا ئینا دەر و شون تەبلین گۆزی ل سەر دیتن.. هەردو دەستین خوە ل سەری خوە دان و ب دەنگەک ترس گۆت: ب خودئ تو راست دبیزێ.. هیش تەقنا تەرا پێقە.. وە ی ئەزا مال خراب، ئەفە ژ هەمی عالەمئ بۆ قوتکی من بریه، دیارە دئ عەمەلەکی ل من کەن.. وە ی دا یێ چەوا جارەک دی ئەف قوتکی مەچیترا کریه بەر خوە، دئ ئەژی کەمە بەر خوە... بپ ۴۲". دبیت کەسەک پرسیار کەت، مادەم ساخلەتەکی گوندیان ئەو کە باوەر ژ چافین خوە دکەن، پا بۆچی چیرۆکین ئەجنەیان زوو باوەر دکەن؟

پرسیاره کا د جهی خوه دایه، لی هه موو جشاکین کیمزانست و نه خوینده وار وه سانه، چونکو نزانن سه ده مین گوهارتنین سروشتی شروقه بکن، نه فجا بهر ب بابه تین ئایینی و غه بیقه دچن کو هیسانترین ریکن به رسفدانینه. ههر تشته کی ب ئایینی و غه بیقه گریدایی بیت، گوندی باوهر دکهن، نه گهر ژ ئیقینی و باوهر داری ژی نه بیت، ژ بهر ترسا خودییه. ئوو مه لایین گوندان پتر داکوکیی ل سهر ترساندنا ژ ناگری جه هه مئی و حه باندنا خووشی یین به هه شتی دکهن ژ تیگه هاندنا نافه روکا په یامین ئایینی. نه ف بویه ری گوزی فه گیرایی، ب زه حمه ته خه لک ئاخفتنا وی ب دره و دهر بیخن و ژئ باوهر نه کهن، چونکو دایکا مستییه و خویشکا حه سه نی ئوزمین ئاغایه و بوژنا خه له فی فهرحو ئاغایه. نه فجا فه گیرانا نه حمه دی سه لیمی ژی هاته سهر باوهر داری یا وان (پپ ۴۳-۴۴). پشتی گوندی ژ کاری ته فاف دین، چ کارین دی نین ژبلی فه گیران و گوهدیری یا چیرۆک و سهرهاتیان (هوسا نه ف سوحبه تا گوزی دکهل مه چیترا و گوفه ندا وان ل مهیدانکا گوندی و قونکی په ری خانئ ما ل بیرا گوزی و هه می خه لکی گوندی و گه هشت هنده ک گوندین دی ژ... پپ ۴۵). ئوو ب فی شیوهی، هه می چیقاتۆک و خورافه یین گوندیان به لاف دین، ب بهرده وامی دهینه جوین و فه جوین هه تاکو دبسته پشکه ک ژ باوهری و عه قلی وان یی غه بیی دناف جشاکه کی که تواریدا.

ل هه مبه ری فان ئاییده یین خورافی یین ب ئایینه هاتینه نووساندن، هنده ک جاران ئولدار ئایینی ژبو مه ره مین سیاسی بکار دینن، یان ژی رۆله کی کاریگه ر ده فه رکی یین سیاسی و عه شیره تگه رییدا هه یه، کو ژییاتی یا خه لکی یی دهیته ده ستیشانکرن. د دوو له قته یین پیکشه گرییدا، نفیسهر په نا دبه ته بهر ئایینی کو بیته لایه نی ئیکلاکهر ژبو دوودلی یا تهره فین هه شرک و ته نگه زارین

ژیاتی، د له‌قته یا ټیکیدا جه‌میلې برایی قادوی هوارا خوه دگه‌هینته نک شیخی کو ریکا راست بو خه‌لکی بیژیت: "به‌س بو مه نا‌قه‌تییت، دیسا شیخی من بو ته ژي نا‌قه‌تییت.. دقیت نا‌خفتنه‌کی بیژي کا نه‌م ل به‌راهیې بچن یان ژي د دویف را... هر توی دشیی ب نا‌خفتنه‌کی مه هه‌میا گری‌دهی و هر ب نا‌خفتنه‌ک دی ژي ده‌ستیریا مه بدهی... بپا ۲۲۹-۲۳۰". د فی میناکیدا ناماژه ب گرنگی و کاریگری یا شیخی هاتیبه دان کو خه‌لک پیگیری ب فرمان و راسپارده یین وی دکهن. لی هه‌موو شیخ و مه‌لا (ب درپژاهی یا دیروکا ئیسلامی)، ههر دگه‌ل ده‌سته‌لاتداری یا نایینی بووینه، هه‌تا‌کو نه‌و ده‌سته‌لاته هنده‌ک ره‌فتار و کریارین ل دژی بنه‌ما و په‌یاما نایینی دکته، هینگی ب هه‌مان هیزا پشته‌فانیی دئ ل دژ راه‌وستیت و دیروکا ئیسلامی یا پره ژ سه‌رکوتکرنا فان جوړه نایینداران. هه‌لبه‌ت نه‌هه‌می ناییندار د کارن شاشی یین ده‌سته‌لاتداران ده‌ستنیشان بکهن، تنی نه‌وین شاره‌زا و خودان هه‌لو‌یستین نه‌گور فی کاری دکهن. له‌وا پرانیسا سه‌رکی‌شین بزاف و شوړه‌شین کوردان ژي، ههر شیخ و مه‌لا بووینه. د له‌قته‌یا دوویدا، جه‌میل ب برپارا خوه یا مجد، هه‌ولده‌ت ههر ب چه‌کی شیخی (کو پابه‌ند بوونه ب نایینی) به‌ری شیخی بده‌ته سه‌مه‌کا دی یا د به‌رژه‌وه‌ندا گشتیدا، ئەف هه‌ولدانه ب سی قوناغین دانوستاندنی ده‌یته نه‌جامدان: د قوناغا ټیکیدا، خوه ته‌سلیمی تیگه‌هی وی یی نایینی دکته و دگه‌ل وی ره‌وشا هه‌یی و پیگیری یا خوه یا ب ده‌سته‌لاتا نایینیقه شوړقه دکته: "ته به‌حسی خه‌لیفه‌ی و سولتانی کر.. نه‌ز دگه‌ل ته‌مه و نا‌خفتنا سه‌ر سه‌ری من، نه‌و ژي مروفا دی گوهی خوه ده‌ته خه‌لیفه‌ی و فرمانا وی بجه‌نینت و چه‌کی ژي بو هه‌لگرت بو به‌لافا کرنا دادی و دانانا توخیبه‌کی بو مروقین زوړدار و زک ره‌ش... بپا ۲۲۰". د قوناغا دوویدا، به‌ر ب په‌یامه‌کا دیقه دچیت و فی گوهداریی ب ریکا راست و په‌یاما راسته‌قینه‌یا نایینیقه مه‌رجدار دکته، ئانکو

مینا پرسیارین ئایینه ئاراسته‌ی شیخی دکهت، کو ب کیمی هزرا خوه تیدا بکهت و کرباران بیخته د چوارچوئی بنه‌ماین ئاینیدا: "به‌لی پا هه‌که خه‌لیفه ژ ناخفتنا خودی و پیغه‌مبه‌ری ده‌رکه‌ت وی بخوه زورداری ل خه‌لکی کر، نابت که‌س دگه‌ل دا بت. شیخی من، چه‌وا نهم دئ هاریکاریا خه‌لیفه‌ی و قادی کهن و فه‌رمانا وی بجه‌نین بو خراب کرنا گوندا و تالان کرنا مالا و بزاندنا ژن و زارویا.. نه‌قه نه‌خودی گوتیه و نه پیغه‌مبه‌را ژی... بپ ۲۳۰". ئوو ل قوناغا سیی ژی، داخووا هه‌لویسته‌کی ژ ته‌رزی هه‌لویستی خوه ژ شیخی دکهت، هه‌رچه‌نده هه‌لویستی وی بیه‌نا گه‌فی ژی ده‌یت، لی نه‌و گه‌فه ب په‌یام و رییا راستا ئاینی هاتیه نخافتن: "نه‌ز نه‌دگه‌ل قادی مه‌ و من نه‌فیت که‌س ژی گوه‌ی خوه بده‌تی.. یی گوه‌ی خوه بده‌تی دئ نه‌داهه‌تی ل سه‌ر ده‌ستی من بینیت و هییا من نه‌وه شیخی من شیخ عه‌لی نا‌قه‌کی ب فی ناگری دا‌که‌ت دا ته‌ر و ه‌شک پی‌کفه نه‌سوژن... بپ ۲۳۰". د فی په‌ره‌گرافیدا، نشیسه‌ر کۆمه‌کا په‌یامان ئاراسته‌ی خوانده‌ثانی دکهت، ژ لایه‌کیفه رۆلی ئۆلداران به‌رچاف دکهت کا چه‌ند کاریگه‌ری ل سه‌ر ریره‌وا بو‌یه‌رین گوند و عه‌شیران هه‌یه. ژ لایه‌کی دیقه‌ ژی، نیشا دده‌ت کا چه‌وا ده‌سته‌لاتدار ب ریکا ئان دینداران مه‌ژی خه‌لکی ساده دشۆن و به‌ر ب ته‌سلیمبوئیته دهن. د هه‌مان ده‌مدا، مروّقین وه‌لاتپاریز و تیگه‌هشتی ژی، دشین فی کاریگه‌ری د ریکا ملله‌تینی و خیری‌دا بکار بینن. هه‌روه‌سا گوه‌رتنا هه‌لویستی جه‌میلی کو به‌ر ب هیزا خیری و خۆراگریته بچیت، ناما‌ژه‌یه‌کا دی یا ته‌رینییه کو هه‌ر مروّقه‌کی (د خوه‌یی خوه‌دا)، هه‌ردوو لایه‌نین باشی و خرابیی هه‌نه، ل گوه‌ی ژینگه‌ها ده‌رۆر و بو‌یه‌ران و شیوازی سه‌ره‌ده‌ریکرنی و پاشخانا دیروکی به‌ر ب باشی یان خرابیته ده‌سته ئاراسته‌کرن. ب فی گوه‌رتنا هه‌ندک بو‌یه‌رین دیروکا زاره‌کی یان سترانکی، دیروکه‌کا دی هاتیه

ئاڭسارن و بوويه ئەگەرى سەرکەفتنا رۆماننقىسى. ب قى چەندى ژى، ئەم دگەهينە وى ئەنجامى كو نقىسەر بابەتېن هەڭبەند ب (ژيانا گوندى و تېگەهين گوندىكانى، عەشيره تگەرىي و ئاغاتىي، بزاڧا رزگار يخوازيي و ميوانى يال دژى داگيركەران، گەندەلچى و خۇڧرۇشان، ئايين و ئايبردە يېن جفاكئايينى، دىرۆك و سەرھاتى يېن جفاكئى كوردى...)، ڧە، دكەتە هېڭىيى پرائىيا بەرھەمىن خوه يېن نقىسى. ئەڧە ژى خەباتەكە جھى رېزگرتن و شەھنازى پىكرنىيە، چونكو دىستە ئەگەرى پاراستنا پاشخانا كەلتۆرى يا جفاكئى، ئەو جفاكئى مە دڧىت بگوھۆرىن و پېشڧە بېهين. ئوو هەتا مرۆڧ د پاشخانا خوه يا كەلتۆرى نەگەھيت، نەشېت چ پېنگاڧىن پېشڧە چوونى پافىڧىت.

*

پیرست

- ۵ * پیشگوئن
- ۱۵ * خه مین فهشارتی یین کچه ژنه کی د رۆمانا (مریہ ما) دا
- ۷۷ * تیرورسیتین ئیسلامی د رۆمانا (ئالی دی یی پری) دا
- ۱۴۳ * خه بات و دهرده سهری یین کوردان و کوردینی د سیتکی
رۆمانین (صدقی هرۆری) دا
- ۱۴۹ 1. کوری زناری سهربلند
- ۱۸۹ 2. ئەفین و شهوات
- ۲۵۳ 3. ئەز و دهلال
- ۳۰۹ * سیما یین گوندی و عه شیره تگه ری د رۆمانا "ههواره" دا
- ۳۵۷ * پیرست

